

HE 58/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen.

Puolustusyhteistyösopimus syventää Suomen ja Yhdysvaltojen välistä tiivistä yhteistyötä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Sopimus sääntelee mahdollisuutta Yhdysvaltojen sotilaalliseen läsnäoloon Suomessa kaikissa turvallisuustilanteissa. Se parantaa edellytyksiä Yhdysvaltojen Suomelle antamalle tuelle vahvistaen Suomen turvallisuutta myös Nato-jäsenyyden oloissa ja vahvistaa myös Yhdysvaltojen sekä muiden Pohjoismaiden turvallisuutta.

Puolustusyhteistyösopimus perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen ja täydentää sitä. Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätään Yhdysvaltojen pääsystä Suomen alueelle sekä tiettyjen liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden käytöstä. Sopimuksessa sovitaan myös Yhdysvaltojen joukkojen, siviilihenkilöstön, huollettavien ja sopimustoimittajien oikeudellisesta asemasta. Lisäksi sopimuksessa määrätään muun muassa puolustusmateriaalin varastoinnista, Yhdysvaltojen joukkojen turvallisuudesta, rikosoikeudellisesta tuomiovallasta sekä verotuksesta.

Puolustusyhteistyösopimus perustuu Suomen suvereniteetin, lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kunnioittamiseen. Suomen suostumuksella ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti sopimuksella luodaan kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustusyhteistyön tehostamiselle.

Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sellaisen jälkimmäisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä. Sopimus on aluksi voimassa kymmenen vuotta. Tämän jälkeen sopimus jatkuu toistaiseksi, mutta kumpikin osapuoli voi irtisanoa sen ilmoittamalla irtisanomisesta toiselle osapuolelle kirjallisesti diplomaattiteitse yhtä vuotta aiemmin.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi sopimuksesta johtuvat muutokset ampuma-aselakiin, ulkomaalaislakiin, sotilasajoneuvolakiin, arvonlisäverolakiin, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin, ajokorttilakiin, sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin, ilmailulakiin, lentoasemaverkosta ja -maksuista annettuun lakiin ja ajoneuvolakiin. Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Puolustusyhteistyösopimusten suhde Nato SOFAan	5
1.3 Valmistelu	7
2 Sopimuksen tavoitteet ja keskeinen sisältö	9
2.1 Sopimuksen tavoitteet	9
2.2 Sopimuksen keskeiset määräykset ja periaatteet	9
2.2.1 Sopimuksen keskeiset määräykset	9
2.2.2 Sopimuksen keskeiset periaatteet	10
2.3 Sopimuksen liite	13
3 Suhde kansalliseen ja Euroopan unionin lainsäädäntöön	14
4 Muut kansainväliset velvoitteet ja järjestelyt	17
5 Kansainvälinen vertailu	19
6 Keskeiset ehdotukset	22
7 Esityksen vaikutukset	22
7.1 Vaikutukset ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja Suomen puolustukseen	22
7.2 Vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan	23
7.3 Taloudelliset vaikutukset	24
7.4 Henkilöstövaikutukset	26
7.5 Työelämävaikutukset	26
7.6 Vaikutukset viranomaistoimintaan	27
7.7 Yhteiskunnalliset vaikutukset	29
7.8 Ympäristövaikutukset	30
7.9 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	30
8 Lausuntopalaute	34
9 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	45
10 Laki ehdotusten säännöskohtaiset perustelut	135
10.1 Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta	135
10.2 Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	139
10.3 Laki ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta	139
10.4 Laki sotilasajoneuvolain muuttamisesta	139
10.5 Laki arvonlisäverolain muuttamisesta	140
10.6 Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	144
10.7 Laki ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta	144
10.8 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	145
10.9 Laki ilmailulain 112 §:n muuttamisesta	146
10.10 Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	147
10.11 Laki ajoneuvolain muuttamisesta	148
11 Voimaantulo	150
12 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus	150
13 Toimeenpano ja seuranta	151
14 Suhde muihin esityksiin	151
15 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	151
15.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	151
15.2 Käsittelyjärjestys	153
15.2.1 Lähtökohdat	153

15.2.2 Yhdysvaltojen maahanpääsy ja maassaolo	157
15.2.3 Sovittuihin tiloihin ja alueisiin liittyvät kysymykset	160
15.2.4 Oikeus vastata turvallisuudesta	164
15.2.5 Rikosoikeudelliseen tuomiovaltaan liittyviä kysymyksiä	168
15.2.6 Rikoksesta epäillyn henkilön asemaa koskevista määräyksistä	171
15.2.7 Oikeusturvakysymyksistä	172
15.2.8 Sopimuksen vaikutuksista viranomaisten valvontatoimivaltaan	174
15.2.9 Muita esitykseen liittyviä valtiosääntökysymyksiä	175
15.2.10 Johtopäätökset	178
LAKIEHDOTUKSET	180
Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta	180
Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	182
Laki ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta	183
Laki sotilasajoneuvolain muuttamisesta	184
Laki arvonlisäverolain muuttamisesta	185
Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	186
Laki ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta	187
Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	187
Laki ilmailulain 112 §:n muuttamisesta	189
Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	190
Laki ajoneuvolain muuttamisesta	191
SOPIMUSTEKSTI	194
LIITE	228
RINNAKKAISTEKSTIT	228
Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	228
Laki ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta	229
Laki sotilasajoneuvolain muuttamisesta	230
Laki arvonlisäverolain muuttamisesta	231
Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	234
Laki ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta	235
Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	235
Laki ilmailulain 112 §:n muuttamisesta	238
Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	240
Laki ajoneuvolain muuttamisesta	241

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Suomen turvallisuusympäristö muuttui perusteellisesti, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan helmikuussa 2022. Hyökkäyksen jälkeen Suomi arvioi turvallisuuspoliittista tilannettaan uudelleen, haki Naton jäsenyyttä ja ryhtyi entisestään tiivistämään puolustusyhteistyötä keskeisten kumppanien kanssa.

Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö ja Yhdysvaltojen presidentti Joe Biden tapasivat 4.3.2022 ja sopivat prosessista kahdenvälisen puolustusyhteistyön tiivistämiseksi. Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusministerit tapasivat 9.3.2022 ja keskustelivat prosessin edistämisestä vuonna 2016 puolustusministeriöiden välillä tehdyn puolustusyhteistyötä koskevan kahdenvälisen aiejulistuksen kehyksessä. Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusyhteistyön syventämisestä käytyjen keskustelujen osana Yhdysvallat esitti Suomelle puolustusyhteistyösopimuksen valmistelua keväällä 2022.

Suomi liittyi puolustusliitto Naton jäseneksi 4.4.2023. Nato-jäsenyyden myötä Suomi on osa Naton yhteistä puolustusta ja siten Pohjois-Atlantin sopimuksen viidennen artiklan mukaisten turvatakuiden piirissä. Samalla Nato-jäsenyys luo edellytyksiä kahdenvälisen puolustusyhteistyön syventämiseksi liittokunnan pelotteen ja puolustuksen tukena. Yhdysvallat on Suomelle keskeinen strateginen liittolainen, ja tiiviin ja saumattoman yhteistyön merkitys Yhdysvaltojen kanssa korostuu entisestään turvallisuusympäristön muututtua. Liittolaisten välinen puolustusyhteistyösopimus on osoitus Yhdysvaltojen sitoutumisesta Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuden vahvistamiseen sekä syventyvään ja laajentuvaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen yhteistyöhön.

1.2 Puolustusyhteistyösopimusten suhde Nato SOFAan

Joukkojen asemaa koskevat kansainväliset sopimukset (Status of Forces Agreement, SOFA) ovat kahdenvälisiä valtiosopimuksia kuten puolustusyhteistyösopimukset tai monenvälisiä sopimuksia kuten Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehty sopimus (Nato SOFA, SopS 23 ja 24/2024). Sopimuksissa sovitaan asevoimien oikeudellisesta asemasta niiden oleskellessa toisen sopimuspuolen alueella. Joukkojen asemaa koskevien sopimusten tarve on korostunut sotilaallisen liittoutumisen ja rauhanaikaisen sotilaallisen yhteistyön lisääntyessä, mistä esimerkkeinä ovat valtioiden yhdessä toteuttamat sotilaalliset harjoitukset sekä joukkojen pidempiaikainen sijoittaminen toisten valtioiden alueille. Näiden sopimusten tarkoituksena on varmistaa yhteistyön sujuvuus eri maiden asevoimien välillä. Sopimuksissa säännellään ennakolta kysymyksiä, jotka liittyvät lähettäjävaltion joukkojen läsnäoloon vastaanottajavaltiossa. Sopimukseen sisältyy erioikeuksia ja vapauksia, jotka vapauttavat lähettäjävaltion joukot vastaanottajavaltion kansallisesta lainsäädännöstä. Joukkojen toiminnan ja eri maiden välillä liikkumisen kannalta on lähettäjävaltion näkökulmasta käytännöllistä, että joukoilla on sama oikeudellinen asema riippumatta siitä, missä sopimusvaltiossa ne toimivat.

Nato SOFA määrittää sopimuspuolten joukkojen oikeudellista asemaa aina niiden oleskellessa toisen Naton jäsenvaltion alueella. Nato SOFA sisältää muun muassa määräyksiä, jotka koskevat maahantulomuodollisuuksia, aseenkanto-oikeutta, tuomiovallan käyttöä, vahingonkorvausoikeutta ja siitä luopumista sekä verotusta ja tulleja. Nato SOFA tuli kansainvälisesti voimaan 23.8.1953.

Suomi on tosiasiallisesti jo rauhankumppanina soveltanut Nato SOFAa Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen ensimmäisen ja toisen lisäpöytäkirjan (PfP SOFA, SopS 64 ja 65/1997 ja SopS 72 ja 73/2005) kautta. Eduskunta hyväksyi Nato SOFAn 19.3.2024. Tasavallan presidentti hyväksyi Suomen liittymisen sopimukseen 22.3.2024. Nato SOFA tuli Suomen osalta voimaan 27.4.2024. Edellä mainittujen sopimusten määräykset on otettu huomioon tarvittavin muutoksin ja mukautuksin Suomen lainsäädännössä.

Yhdysvaltojen tekemät puolustusyhteistyösopimukset täydentävät ja nykyaikaistavat Yhdysvaltojen ja Naton jäsenvaltioiden välillä Nato SOFAa. Puolustusyhteistyösopimuksia sovelletaan kaikessa Yhdysvaltojen kanssa tehtävässä puolustusyhteistyössä, mukaan lukien Nato-yhteistyö, silloin kun Yhdysvaltojen joukot ovat sopimuspuolen alueella. Muiden Naton jäsenvaltioiden kesken sovelletaan Nato SOFAa. Yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa puolustusyhteistyösopimuksia ja Nato SOFAa sovelletaan rinnakkain. Tämä merkitsee sitä, että siltä osin kuin määräyksiä on molemmissa sopimuksissa, sovelletaan Nato SOFAa täydennettynä puolustusyhteistyösopimuksen määräyksillä. Siltä osin kuin Nato SOFA sisältää määräyksiä, joita ei ole puolustusyhteistyösopimuksissa, sovelletaan pelkästään Nato SOFAa. Puolustusyhteistyösopimuksessa säännellään myös aloja, joita ei ole Nato SOFAssa.

Yhdysvaltojen Naton jäsenvaltioiden kanssa tekemät puolustusyhteistyösopimukset eroavat Nato SOFAsta siten, että Nato SOFA on vastavuoroinen ja käsittelee Naton jäsenvaltioiden joukkojen asemaa ja siihen liittyviä kysymyksiä silloin, kun ne ovat toisen Naton jäsenvaltion alueella. Puolustusyhteistyösopimukset käsittelevät Yhdysvaltojen joukkojen asemaa ja siihen liittyviä kysymyksiä sopimuksen osapuolena olevan valtion alueella. Suomen ja Yhdysvaltojen välistä puolustusyhteistyösopimusta sovelletaan siten vain Yhdysvaltojen joukkojen ollessa Suomen alueella. Näin ollen sopimus ei anna Suomen puolustusvoimille ja sen henkilöstölle vastaavia etuoikeuksia ja vapauksia Yhdysvalloissa. Tämä ero johtuu siitä, että Yhdysvalloilla on erityistarpeita, koska sen asevoimat ovat läsnä monissa Naton jäsenvaltioissa ja kumppanimaiden alueella, kun taas Yhdysvalloissa ei ole vastaavaa tarvetta ulkomaiselle sotilaalliselle läsnäololle.

Puolustusyhteistyösopimusten keskeinen ero suhteessa Nato SOFAan koskee Yhdysvaltojen joukkojen oikeutta tulla toisen sopimuspuolen alueelle. Nato SOFAa sovellettaessa joukkojen maahantulosta päätetään tai sovitaan aina erikseen. Puolustusyhteistyösopimuksissa oikeutus maahantuloon perustuu itse sopimukseen sopimuksessa tarkoitetulla tavalla. Puolustusyhteistyösopimukseen sisältyy myös oikeus käyttää erikseen sovittuja vastaanottajavaltion tiloja ja alueita, ja ne mahdollistavat materiaalin sijoittamista ennakolta. Näistä ei ole määräyksiä Nato SOFAssa.

Puolustusyhteistyösopimuksilla poiketaan Nato SOFAn rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevista määräyksistä siten, että Suomi vastaanottajavaltiona luopuu ensisijaisesta tuomiovallasta koskien niitä USA:n joukkojen jäsenten tekemäksi epäiltyjä rikoksia, jotka eivät johdu jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Sopimukset sisältävät kuitenkin menettelyn, jonka mukaisesti tämä tuomiovallasta luopuminen voitaisiin tapauskohtaisesti peruuttaa. Puolustusyhteistyösopimuksissa on joukkojen turvallisuutta ja siihen liittyviä toimivaltaa koskevia määräyksiä laajemmin kuin Nato SOFAssa.

Puolustusyhteistyösopimukset antavat oikeuksia Nato SOFAan verrattuna laajemmalle henkilöpiirille. Tämä on edellytys sille, että Yhdysvaltojen joukot pystyvät toteuttamaan tehtävänsä toisen sopimuspuolen alueella. Yhdysvaltojen asevoimat rakentaa toimintaansa osin yksityisten toimijoiden, kuten sopimustoimittajien, antamaan tukeen. Nato SOFAssa ei määrätä sopimustoimittajien asemasta.

1.3 Valmistelu

Sopimuksen valmistelu

Elokuussa 2022 Suomi päätti aloittaa neuvottelut Yhdysvaltojen kanssa uudesta kahdenvälisestä puolustusyhteistyösopimuksesta.

Ennen Suomea Yhdysvallat oli neuvottelut jo vastaavan puolustusyhteistyösopimuksen Naton jäsenvaltioista Bulgarian, Latvian, Liettuan, Norjan, Puolan, Slovakian, Tšekin, Unkarin ja Viron kanssa. Lisäksi Yhdysvalloilla on useita muita puolustusalan sopimuksia eri Naton jäsenvaltioiden kanssa (ks. jakso 5). Ruotsi ja Tanska kävivät neuvotteluja samanaikaisesti Suomen kanssa ja allekirjoittivat puolustusyhteistyösopimukset joulukuussa 2023.

Tasavallan presidentti päätti neuvotteluvaltuuskunnan asettamisesta 3.2.2023. Valtuuskunnan puheenjohtajana toimi ulkoministeriön edustaja, minkä lisäksi siihen kuuluivat puolustusministeriön, oikeusministeriön, sisäministeriön, valtiovarainministeriön, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen edustajat. Lisäksi neuvotteluihin osallistuivat opetus- ja kulttuuriministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, ympäristöministeriön, Poliisihallituksen, Ruokaviraston ja liikenne- ja viestintävirasto Traficomian asiantuntijat. Neuvotteluihin valmistauduttiin käymällä keskusteluja Ruotsin, Norjan, Tanskan, Viron sekä Tšekin kanssa.

Neuvottelut käynnistyivät Helsingissä 2.–3.3.2023, ja niitä käytiin yhteensä viisi kierrosta: neljä Helsingissä ja yksi Washingtonissa. Valtuuskunta kävi neuvotteluja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja Tasavallan presidentin (TP-UTVA) ohjauksessa. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle ja puolustusvaliokunnalle annettiin tietoja neuvotteluista säännöllisesti perustuslain 47 ja 97 §:n mukaisesti (26.8.2022 UTP 26/2022 vp, 3.2.2023 UTPJ 58/2022 vp, 20.4.2023 UTPJ 3/2023 vp, 20.6.2023 UTPJ 13/2023 vp, 14.9.2023 UTPJ 25/2023 vp, 21.11.2023 UTPJ 32/2023 vp).

Yhdysvaltojen näkökulmasta puolustusyhteistyösopimuksilla on kolme keskeistä tarkoitusta. Sopimuksilla luodaan yhdenmukaiset ja ajantasaiset puitteet Yhdysvaltojen joukkojen toiminnalle, mahdollistetaan Yhdysvaltojen rahoittamat infrastruktuuri-investoinnit sovituille tiloille ja alueille sekä varmistetaan, että Yhdysvalloilla on pääsy näihin. Lisäksi varmistetaan esteetön joukkojen sekä kaluston maahanpääsy ja liikkuminen sekä puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta.

Suomen tavoitteena neuvotteluissa oli vahvistaa Suomen ja Yhdysvaltojen välistä puolustusyhteistyötä luomalla ajantasainen toimintakehys kahdenväliselle puolustusyhteistyölle. Sopimus vahvistaisi konkreettisella tavalla Suomen puolustuskykyä ja kansallista turvallisuutta. Sopimus mahdollistaisi Yhdysvaltojen läsnäolon, harjoittelun ja puolustusmateriaalin sijoittamisen ennakolta Suomessa luoden edellytykset yhteistoiminnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä myös kriisitilanteissa. Neuvotteluissa Suomi piti tärkeänä varmistaa, että toimiessaan Suomessa sopimuksen mukaisesti Yhdysvallat kunnioittaa Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle. Sopimuksessa pyrittiin turvaamaan myös sopimuksen toimeenpanon joustavuus ja sujuvuus.

Neuvotteluissa keskeisimmiksi kysymyksiksi muodostuivat 1) Yhdysvaltojen oikeus päästä ja käyttää sopimuksen liitteessä yhteisesti määritettyjä tiloja ja alueita, 2) puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta, 3) Yhdysvaltojen ilma-alusten, alusten ja

ajo-neuvojen maahantulo ja liikkuminen, 4) Yhdysvaltojen joukkojen sekä niiden käyttämien tilojen ja alueiden turvallisuuden järjestäminen, 5) rikosoikeudellinen toimivalta ml. kuolemanrangaistukseen liittyvät kysymykset sekä 6) EU-sääntelyn merkitys.

Sopimuksen liitteessä on luettelo Suomen alueella sijaitsevista sovitusta tiloista ja alueista, joihin Yhdysvalloilla on pääsy- ja käyttöoikeus. Tilojen ja alueiden valinnassa Suomen lähtökohdista oli Suomen puolustuksen vahvistaminen sekä olemassa olevaan Puolustusvoimien infrastruktuuriin tukeutuminen. Liitteeseen sisällytetyt tilat ja alueet määräytyivät kansallisista lähtökohdista sekä Puolustusvoimien ja Yhdysvaltojen Euroopan joukkojen johtoportaan (USEUCOM) välillä käytyjen keskustelujen pohjalta.

Samanaikaisesti Suomen kanssa Ruotsi, Tanska ja Tšekki kävivät neuvotteluja. Suomen neuvotteluissa hyödynnettiin soveltuvilta osin muiden maiden tekemiä sopimuksia ja parhaita käytäntöjä. Neuvottelujen aikana valtuuskunta oli yhteydessä Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan, Viroon ja Tšekkiin. Norjan sopimuksen katsottiin sisältävän sellaisia tarkennuksia Yhdysvaltojen tekemään sopimusehdotukseen verrattuna, joita pidettiin hyödyllisinä Suomen kannalta. Yhteistyö Ruotsin kanssa oli erityisen läheistä. Muun muassa alueellisen yhteistyön näkökulmasta pidettiin tavoiteltavana, että Pohjoismaiden puolustusyhteistyösopimukset olisivat keskenään mahdollisimman yhdenmukaisia. Alustava neuvottelutulos sopimuksen määräyksistä saavutettiin viidennellä neuvottelukierroksella 30.–31.10.2023 Helsingissä, ja TP-UTVA linjasi 27.11.2023 kokouksessaan neuvottelutuloksen hyväksymisestä. Tasavallan presidentti myönsi allekirjoitusvaltuudet 15.12.2023 valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta puolustusministeri Antti Häkkäälle. Puolustusministeri Antti Häkkänen ja Yhdysvaltojen ulkoministeri Antony Blinken allekirjoittivat sopimuksen 18.12.2023 Yhdysvaltojen Washington DC:ssä.

Suomen ja Yhdysvaltojen välisellä noottienvaihdolla on 16.5.2024 korjattu suomenkielisen sopimuksen käännösvirheitä. Korjattu sopimusteksti sisältyy hallituksen esitykseen.

Hallituksen esityksen valmistelu

Ulkoministeriö asetti 19.1.2024 työryhmän valmistelemaan hallituksen esityksen puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi. Työryhmään kuuluivat ulkoministeriön, oikeusministeriön, sisäministeriön, puolustusministeriön, valtiovarainministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön, Rajavartiolaitoksen, Poliisihallituksen, Puolustusvoimien sekä Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien edustajat. Työryhmä kokoontui yhteensä 12 kertaa. Työryhmä kuuli asiantuntijoina oikeuskansleri Tuomas Pöystiä, Helsingin yliopiston professori Tuomas Ojasta sekä Turun yliopiston professori Janne Salmista.

Työryhmä sai hallituksen esityksen muotoon laaditun mietintönsä valmiiksi 26.3.2024. Hallituksen esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoa muun muassa ministeriöiltä ja muilta viranomaisilta sekä järjestöiltä, yhteensä 163 taholta ajalla 28.3.–12.5.2024 Lausuntopalvelu.fi-palvelun kautta. Lausuntopyyntö, muut kuin yksityishenkilöiden antamat lausunnot ja lausuntoyhteenveto ovat saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla hankenumeraalla UM003:00/2024. Lausuntojen sisältöä selvitetään jäljempänä jaksossa 8. Esitys on viimeistelty ulkoministeriössä virkatyönä.

2 Sopimuksen tavoitteet ja keskeinen sisältö

2.1 Sopimuksen tavoitteet

Puolustusyhteistyösopimus syventää ja laajentaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä Suomelle keskeisen strategisen liittolaisen, Yhdysvaltojen, kanssa. Sopimus edistää puolustusyhteistyötä kaikissa turvallisuustilanteissa ja edesauttaa Yhdysvaltojen toimintaa Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuden vahvistamiseksi. Sopimuksella vahvistetaan Suomen puolustusta mahdollistamalla Yhdysvaltojen maahantulo, läsnäolo, harjoittelu ja puolustusmateriaalin ennakkosijoittaminen Suomessa sopimuksessa sovittavalla tavalla. Sopimuksella luodaan edellytykset operatiiviselle suunnittelulle ja yhteistoiminnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä myös kriisitilanteissa, ja se edesauttaa alueellisen yhteistyön tiivistämistä muun muassa Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Yhdysvaltojen välillä. Kahdenvälisen yhteistyön tiivistäminen edistää osaltaan myös Naton pelotetta ja puolustusta.

2.2 Sopimuksen keskeiset määräykset ja periaatteet

Suomen ja Yhdysvaltojen välisellä puolustusyhteistyösopimuksella säännellään Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon edellytyksiä Suomessa.

Sopimuksessa määrätään Yhdysvaltojen pääsystä Suomen alueelle sekä tiettyjen liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden käytöstä. Kyse on kohteista, joille sopimukseen perustuva yhteistyö ensisijaisesti keskittyisi ja joissa Suomi ja Yhdysvallat toimivat yhdessä. Sopimusta sovelletaan kuitenkin aina, kun Yhdysvaltojen joukot ovat Suomessa sopimuksessa tarkoitettulla tavalla. Sopimusta sovelletaan myös silloin, kun Yhdysvaltojen joukkojen sopimuksessa tarkoitettu läsnäolo ei liity sopimuksen liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja alueisiin, vaan puolustusyhteistyötä tehdään laajasti Suomen alueella myös liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella.

Sopimus täydentää ja nykyaikaistaa Nato SOFAa. Sopimuksessa määrätään Yhdysvaltojen joukkojen ja siihen kuuluvan siviilihenkilöstön, sopimustoimittajien ja huollettavien oikeudellisesta asemasta. Puolustusyhteistyösopimuksessa määritelty jokainen henkilöryhmä on olennainen osa Yhdysvaltojen joukkojen toimintaa ulkomailla ja puolustusyhteistyön toteuttamista. Tämä heijastuu sopimuksen määräyksissä eri henkilöryhmille myönnettyissä vapautuksissa ja poikkeuksissa.

2.2.1 Sopimuksen keskeiset määräykset

Sopimuksen keskeisimpiä määräyksiä ovat sovittuihin tiloihin ja alueille pääsyä ja niiden käyttöä koskeva 3 artikla, puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin ennakkosijoittamista koskeva 4 artikla, turvallisuutta koskeva 6 artikla, maahantuloa ja liikkumista koskeva 11 artikla sekä rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskeva 12 artikla.

Sopimuksen 3 artiklan mukaan Yhdysvalloilla olisi esteetön pääsy ja oikeus käyttää sopimuksen liitteessä lueteltuja sovittuja tiloja ja alueita muun muassa koulutus- ja harjoitustoimintaan, joukkojen liikkumiseen ja kauttakulkuun, joukkojen ja materiaalin sijoittamiseen sekä valmiusoperaatioihin. Sovitut tilat ja alueet ovat pääsääntöisesti yhteiskäytössä. Sopimuksen toimeenpanijat voivat kuitenkin yhdessä sopimuksen mukaisesti osoittaa USA:n joukoille yksinomaisen pääsy- ja käyttöoikeuden sovittujen tilojen ja alueiden osiin.

Sopimuksen 4 artiklassa Yhdysvalloille annetaan oikeus tuoda ennalta sijoitettavaa materiaalia Suomeen ja varastoida sitä Suomessa. Yhdysvaltojen tulee sopimuksen mukaan ilmoittaa

Suomen Puolustusvoimille materiaalista ja kuljetusaikatauluista ennakolta. Ennakolta sijoitettava materiaali ja sen varastointiin tarkoitetut tilat tai niiden osat ovat yksinomaan USA:n joukkojen käytössä.

Sopimuksen 6 artiklassa määrätään USA:n joukkojen turvallisuuden järjestämisestä Suomessa. Suomella on ensisijainen vastuu USA:n joukkojen turvallisuudesta. Sopimuksessa annetaan kuitenkin USA:n joukoille oikeus ryhtyä sovituisissa tiloissa ja sovituilla alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä välttämättömiin ja oikeasuhtaisiin toimiin turvallisuutensa varmistamiseksi. Muualla Suomessa joukoilla on tällainen oikeus vain poikkeuksellisissa olosuhteissa noudattaen yhteisesti hyväksytyjä turvallisuussuunnitelmia.

Sopimuksen 11 artiklan mukaan USA:n joukkojen käytössä olevat ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot voivat asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti vapaasti saapua Suomen alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä. Nämä ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot kunnioittavat sovellettavia ilma-, meri- ja maaliikenteen turvallisuussääntöjä, mukaan lukien määritettyjä rajoitettuja alueita ja Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat säännöt.

Sopimuksen 12 artiklalla poiketaan Nato SOFAn rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevista määräyksistä siten, että Suomi luopuu ensisijaisesta tuomiovallasta koskien niitä USA:n joukkojen jäsenten tekemäksi epäiltyjä rikoksia, jotka eivät johdu jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Sopimus sisältää kuitenkin menettelyn, jonka mukaisesti tämä tuomiovallasta luopuminen voitaisiin tapauskohtaisesti peruuttaa. Suomi voisi peruuttaa luopumisen silloin, kun Suomi katsoo, että asialla on erityistä merkitystä Suomelle.

Lisäksi sopimuksessa sovitaan USA:n joukkojen ja niiden mukana seuraavien tahojen maassa oleskeluun liittyvistä käytännön kysymyksistä, kuten verotus, tullit, vahingonkorvaukset ja maahantuonti.

2.2.2 Sopimuksen keskeiset periaatteet

Kaikkeen Suomen ja Yhdysvaltojen väliseen puolustusyhteistyöhön sovelletaan puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan kirjattua velvoitetta siitä, että kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Velvoitteen tarkoituksena on huomioida Suomen lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden asettamat lähtökohdat ja turvata Suomen vaikutusmahdollisuudet sopimuksen soveltamisessa ja sopimusmääräysten toimeenpanossa. Velvoite on Suomen vaatimuksesta kirjattu seuraaviin keskeisiin Suomen suvereniteettia koskeviin määräyksiin: pääsy sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä niiden käyttö (3 artikla), materiaalin ennakkosijoittaminen (4 artikla) sekä maahantulo ja liikkuminen (11 artikla), mutta sitä sovelletaan kaikkiin sopimuksen artikloihin. Velvoitetta tukee osaltaan myös 1 artiklan 1 kohdan periaatteellinen kirjaus puolustusyhteistyökehyksen luomisesta kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella.

Viittaus suvereniteettiin sopimuksessa korostaa Suomen yksinomaista toimivaltaa alueellaan, minkä mukaisesti Suomi mm. määrää itse siitä, millä edellytyksillä toisten maiden sotilasjoukot voivat saapua Suomen alueelle. Puolustusyhteistyösopimuksessa oikeudellinen perusta USA:n joukkojen maahantuloon on itse sopimus. Tämä poikkeaa Nato SOFasta, jossa Naton jäsenvaltioiden joukkojen maahantulo perustuu Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen. Puolustusyhteistyösopimuksella Suomi antaa Yhdysvalloille esteettömän pääsyn Suomen alueelle ja oikeuden käyttää sovittuja tiloja ja alueita sopimuksessa lueteltuihin tarkoituksiin ja oikeuttaa Yhdysvaltojen ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen

maahantulon ja vapaan liikkumisen Suomen alueella. Sopimuksen suvereniteettia koskevaa kunnioittamisvelvoitetta vahvistavat sopimuksen keskeisiin artikloihin (3, 4 ja 11 artiklat) kirjattu velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta. Osapuolet konsultoivat toisiaan eri tasoilla asevoimista aina valtion ylimpään johtoon saakka. Sitä voidaan tehdä myös eri vaiheissa, kuten harjoitustoiminnan, joukkojen käytön ja operatiivisen toiminnan vuosittaisen suunnittelun yhteydessä ja tapauskohtaisesti. Konsultaation tarkoituksena on varmistaa Suomelle riittävä tilannetietoisuus sopimuksenmukaisesta toiminnasta ja mahdollistaa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten näkökohtien huomioiminen sopimuksen soveltamisessa sekä tarvittaessa kansallinen päätöksenteko. Näin Suomi voi tarvittaessa tuoda esiin Yhdysvalloille näkemyksensä, jotka Yhdysvallat ottaa huomioon.

Kansallisen päätöksentekomenettelyn osalta sovellettavaksi voisi tulla erityisesti laki kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta (418/2017), joka sisältää säännökset kansainvälistä apua annettaessa ja pyydettyä sekä yhteistoimintaan osallistuttaessa noudatettavasta ylimpien valtiolinten päätöksentekomenettelystä. Laki voi tulla sovellettavaksi tilanteissa, joissa on kyse merkittävistä sotilaallisista voimavaroista, johon voi sisältyä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, joka on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävää taikka joka on laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää. Puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007) on puolestaan säännökset päätöksenteosta vähäisemmissä tapauksissa. Avun antamista ja pyytämistä tai yhteistoimintaan osallistumista harkittaessa tulee lain mukaan ottaa huomioon YK:n peruskirjan päämäärät ja periaatteet ja muut Suomea velvoittavat kansainvälisen oikeuden säännöt. YK:n peruskirjan 51 artiklan mukaisesti toimiin osallistumiseen tilanteissa, joissa Suomi voisi joutua sodaksi luonnehdittavaan aseelliseen selkkaukseen, sovellettaisiin perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaista sodasta ja rauhasta päätettäessä noudatettavaa menettelyä.

Konsultaatiossa Suomi voisi ilmoittaa joko yleisesti tai yksittäistapauksessa, että tietyn tyyppinen toiminta ei ole hyväksyttävissä. Ottaen huomioon sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen USA:n joukkojen velvollisuus kunnioittaa Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, tulisi Yhdysvaltojen joukkojen toimia Suomen kannan mukaisesti. Tätä velvoitetta tukee osaltaan myös 1 artiklan 1 kohdan periaatteellinen kirjaus puolustusyhteistyökehyksen luomisesta kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella. Mikäli Suomi on ilmoittanut, että jokin toiminta ei ole Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden mukaista taikka että se edellyttää kansallista päätöksentekoa, tulisi USA:n joukkojen pidättäytyä kyseisestä toiminnasta ja toimia Suomen kannan mukaisesti sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisen kunnioittamisvelvollisuuden vuoksi.

Lainsäädännön kunnioittamista koskevan velvoitteen voidaan katsoa periaatteelliselta tarkoitukseltaan vastaavan pitkälti Nato SOFAn II artiklan velvoitetta, jonka mukaan joukot, siviili-henkilöstö ja niiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia. Nato SOFAn kunnioittamisperiaatetta on avattu tarkemmin Nato SOFAn hyväksymisestä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 90/2023 vp, s. 7–8).

Lainsäädännön kunnioittamista koskeva määräys on tavanomainen määräys joukkojen asemaa koskevissa sopimuksissa, joiden taustalla on historiallisesti ollut tarve tasapainon löytämiseen kahden kansainvälisen oikeuden periaatteen, valtion ja sen edustajien immunitetin sekä vieraan valtion asevoimia vastaanottavan valtion alueellisen toimivallan välillä. Vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittaminen ei voisi kuitenkaan johtaa siihen, että

yhdessä sovittu toiminnan toteuttaminen estyisi tai siitä tulisi käytännössä hyvin hankalaa. Suvereenien valtioiden keskinäisen tasa-arvon periaatteesta ja siitä johdetusta valtion ja niiden joukkojen immuniteetista puolestaan seuraa, että joukkojen toiminnan valvonta ei kuulu vastaanottajavaltion viranomaisvalvonnan alaisuuteen. Immunitettiin ei oikeuta lähettäjävaltion joukkoja vastuuvapauteen, vaan lähettäjävaltio kantaa täyden vastuun joukkojensa toimista.

Puolustusyhteistyösopimuksen osalta edeltä sanottu tarkoittaa, että Yhdysvaltojen joukot noudattavat Yhdysvaltojen lainsäädäntöä, mutta kunnioittavat Suomen lainsäädäntöä. Lisäksi Yhdysvalloilla on velvollisuus varmistaa, että sen oma henkilöstö kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä ja määräyksiä. Joukkojen immuniteetista puolestaan seuraa, että Suomen viranomaiset eivät voi kohdistaa USA:n joukkoihin valvontatoimenpiteitä.

Lainsäädännön kunnioittamisen kannalta merkitystä on myös ydinenergialain (990/1987) 4 §:n mukaisella ydinräjähteiden maahantuonnin, valmistamisen, hallussapidon ja räjäyttämisen kiellolla. Myös ydinaseiden kuljettaminen Suomen kautta on kielletty ja rangaistavaa. Rikoslain (39/1889) 34 luvun 6:ssä (578/1995) on kriminalisoitu ydinräjähdeterikos. Sopimuksessa ei suoraan kielletä ydinräjähteiden tuomista Suomen alueelle tai sijoittamista Suomeen. Yhdysvaltojen pelote nojaa viime kädessä ydinaseisiin. Yhdysvaltojen ydinaseiden sijoittaminen Eurooppaan perustuu erillisiin valtiosopimuksiin. Nykyisen politiikan mukaan Yhdysvalloilla ei ole suunnitelmaa, aikomusta tai syytä sijoittaa ydinaseita uusiin maihin. Puolustusyhteistyösopimuksen määräyksistä ainakin sovittuihin tiloille ja alueille pääsemistä koskevalla 3 artiklalla, materiaalin ennakolta sijoittamista koskevalla 4 artiklalla sekä ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen liikkumista koskevalla 11 artiklalla voi olla liityntä ydinräjähteitä koskeviin kysymyksiin. Kyseiset artiklat sisältävät edellä selostetun konsultaatiovelvoitteen, joka mahdollistaa tapauskohtaisesti Suomen näkökohtien esiintuomisen sopimuksen määräyksiä sovellettaessa. Tällöin Suomi voisi esimerkiksi ilmoittaa, että Suomen lainsäädäntö ei mahdollista ydinräjähteiden maahantuontia, jolloin USA:n joukkojen tulisi pidättäytyä kyseisestä toiminnasta ja toimia Suomen kannan mukaisesti.

Kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kunnioittamisella viitataan kaikkiin Suomen hallituksen tekemiin kansainvälisiin sopimuksiin sekä yleiseen kansainväliseen oikeuteen perustuviin velvoitteisiin. Puolustusyhteistyösopimuksen kontekstissa viittaus koskee ennen kaikkea niitä asevalvontasopimuksia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut. Asevalvontasopimuksista sopimuksen soveltamisen kannalta merkitystä on erityisesti ydinaseiden leviämisen estämisestä koskevalla sopimuksella (SopS 11/1970), bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoinnin kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskevalla yleissopimuksella (SopS 15/1975), kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskevalla yleissopimuksella (SopS 19/1997), jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämistä koskevalla yleissopimuksella (SopS 13/2012) sekä yleissopimuksella tietyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä (SopS 64/1983). Viittaus kattaa myös Ahvenanmaan demilitarisointia koskevat sopimukset: Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskeva sopimus (jäljempänä Ahvenanmaa-sopimus, SopS 1/1922) sekä 11.10.1940 tehty sopimus Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940, joka jätettiin voimaan myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, ks. SopS 102/1992). Kansainvälisillä velvoitteilla on merkitystä erityisesti Yhdysvaltojen maahantulon (3 ja 11 artikla) sekä puolustusmateriaalin sijoittamisen (4 artikla) kannalta. Keskeisiä ihmisoikeussopimuksia sopimuksen soveltamisen kannalta ovat muun muassa YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus (SopS 7 ja 8/1976) ja Euroopan

ihmisoikeussopimus (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010, jäljempänä EIS). Ihmisoikeusvelvoitteiden huomioon ottaminen korostuu puolustusyhteistyösopimuksen rikosoikeudellista tuomiovaltaa (12 artikla) ja vapaudenmenetystä (13 artikla) koskevien määräysten soveltamisessa. Suomi on myös sitoutunut EU:n perussopimusten mukaisiin perusoikeuskirjauksiin ja perusoikeuksiin yleisenä oikeusperiaatteena EU-oikeuden soveltamisalalla sekä EU:n perusoikeuskirjaan soveltaessaan EU-oikeutta. Erityisesti tilanteissa, joissa EU:n perusoikeuskirjassa on EIS:iä vastaava määräys, voi EU:n perusnormistolla ja sitä koskevalla oikeuskäytännöllä olla myös EU-oikeuden soveltamisalaa laajempaa tulkinnallista merkitystä.

Puolustusyhteistyösopimuksen kannalta keskeisestä Suomen lainsäädännöstä, kuten kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetusta laista, aluevalvontalaista (755/2000), puolustusvoimista annetusta laista, ydinenergialaista sekä Suomen sitovista kansainvälisistä velvoitteista, erityisesti asevalvontasopimuksista sekä Ahvenanmaan demilitarisointia koskevista sopimuksista, on tehty selkoa Yhdysvalloille neuvottelujen yhteydessä.

2.3 Sopimuksen liite

Puolustusyhteistyösopimuksen mukaan USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla, suomalaisilla sopimustoimittajilla, huollettavilla, ja sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muilla olisi esteetön pääsy ja oikeus käyttää sopimuksen liitteessä A määriteltyjä Suomen alueella sijaitsevia sovittuja tiloja ja alueita sopimuksessa lueteltuihin tarkoituksiin. Kyse on kohteista, joille sopimukseen perustuva yhteistyö ensisijaisesti keskittyisi. Yhdysvallat voi sijoittaa joukkoja ja materiaalia sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä tarvittaessa käyttää niitä esimerkiksi harjoitustoimintaan. Puolustusyhteistyösopimusta sovelletaan kuitenkin aina, kun USA:n joukot ovat Suomessa. Puolustusyhteistyötä Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdään laajasti Suomen alueella myös liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella.

Liite sisältää Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevia tiloja ja alueita: varuskunta-alueita tai niiden osia, kuten lentotukikohtia, laivastotukikohtia, ampuma- ja harjoitusalueita sekä varastoalueita¹. Ivalossa sijaitseva Rajavartiolaitoksen kasarmialue on kuitenkin Rajavartiolaitoksen käytössä.

Liitteessä luetellut sovitut tilat ja alueet ovat Suomen valtion omistuksessa tai hallinnassa. Niitä hallinnoivat kiinteistöjen omistajahallintaan keskittyvät liikelaitokset sekä Finavia Oyj. Pääsääntönä voidaan pitää, että Metsähallitus-liikelaitos hallinnoi Puolustusvoimien käyttämiä rakentamattomia maa- ja vesialueita, esimerkiksi ampuma- ja harjoitusalueita. Senaattikonserniin kuuluva liikelaitos Puolustuskiinteistöt hallinnoi Puolustusvoimien käyttämiä

¹ Sovitut tilat ja alueet: Ivalo, Rajavartiolaitoksen kasarmialueet (sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien hoitamiseen varatut tilat ja alueet); Kuopio-Rissala, Karjalan lennoston lentotukikohta; Niinisalun varuskunta-alue ja Pohjankangas-Hämeenkanas harjoitusalueet; Parkanon varastoalue; Raaseporin varuskunta-alue ja Syndalenin harjoitusalue; Rovajärven harjoitusalue mukaan lukien Misin varastoalue; Rovaniemi, Lapin lennoston lentotukikohta ja Jääkäriprikaatin varuskunta-alue; Skinnarvikin varastoalue; Tammelan varastoalue; Tampere-Pirkkala, Satakunnan lennoston lentotukikohta; Tervolan varastoalue; Jyväskylä-Tikkakoski, Ilmasotakoulun lentotukikohta; Upinniemen laivastotukikohta ja varuskunta-alue Kirkkonummella mukaan lukien Russarö; Veitsiluodon varastoalue; Vekaranjärven varuskunta-alue ja Pahkajärven harjoitusalue.

rakennettuja alueita, esimerkiksi varuskunta-alueita. Puolustusvoimien varastoalueita hallinnoivat sekä Metsähallitus että Puolustuskiinteistöt. Senaatti-kiinteistöt hallinnoi Rajavartiolaitoksen alueita. Finavia Oyj omistaa lentokenttäalueet.

Puolustusvoimien käyttöön alueita hankitaan käytännössä Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen toimeksiannosta Metsähallituksen ja Puolustuskiinteistöjen toimenpitein. Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla tarkempia määräyksiä alueista ja niiden käytöstä annetaan varuskunnittain. Puolustusvoimat ylläpitää tietojärjestelmää, johon on koottu kartta- ja muuta tietoa Puolustusvoimien käytössä olevista alueista. Alueiden rajoihin voi tulla muutoksia esimerkiksi kiinteistö- ja maa-aluehankintojen yhteydessä.

Varuskunta on määritelty puolustusvoimista annetun lain 27 c §:ssä, jonka mukaan se on Puolustusvoimien käytössä olevista alueista ja niillä sijaitsevista hallintoyksiköistä tai niiden osista koostuva yksikkö, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen ja tuottaa yhteisiä palveluja varuskuntaan kuuluville yksiköille ja sotilaskohteille. Varuskunta ei siis ole yksi yhtenäinen alue, vaan kiinteä sotilasalueiden joukko, joka voi sisältää toisistaan erillään olevia alueita, esimerkiksi kasarmi-, ampuma-, harjoitus- ja varastoalueita. Varuskuntien alueet ja muutokset niihin määritellään osana Puolustusvoimien toiminnan ja resurssien suunnittelua ja seuranta. Sopimuksen liitteessä tarkoitettujen varuskunta-alueet eivät välttämättä vastaa rajoiltaan puolustusvoimista annetun lain 27 c §:ssä määriteltyä varuskuntaa, vaan ne voivat olla suppeampia.

Puolustusvoimat suorittaa alueiden tarkemman määrittelyn yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa laatimalla tarvittavat yksityiskohtaiset alueiden rajoja koskevat asiakirjat. Rajavartiolaitoksen käytössä olevan alueen osalta Rajavartiolaitos osallistuu alueen määrittelyyn yhdessä Puolustusvoimien kanssa. Sopimuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti samassa yhteydessä voidaan määritellä tarvittavien päätöksentekomenettelyjen jälkeen myös liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden sisällä mahdollisesti olevat Suomen ja Yhdysvaltojen yksinomaisessa käytössä olevat alueet. Edellä mainittuja päätöksentekomenettelyitä selostetaan 3 artiklan 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Sopimuksen liite on erottamaton osa sopimusta, ja se hyväksytään siten osana sopimusta perustuslain 8 luvun mukaisesti. Liitteessä ei määritellä yksilöidysti alueiden tarkkoja rajoja. Kun alue sisältyy liitteeseen, se on kokonaisuudessaan sopimuksen 2 artiklan 7 kohdassa määritelty sovittu tila ja alue, johon Yhdysvalloilla on pääsy- ja käyttöoikeus.

Sopimuksen mukaan liitettä voidaan muuttaa vain osapuolten tai niiden toimeenpanijoiden kirjallisella suostumuksella. Liitteen muutokset hyväksyttäisiin ja voimaan saatettaisiin Suomessa perustuslain 8 luvun mukaisesti. Suomen hallitus sopisi Suomen puolesta liitteen muuttamisesta.

3 Suhde kansalliseen ja Euroopan unionin lainsäädäntöön

Puolustusyhteistyösopimuksilla pyritään siihen, että Yhdysvaltojen joukot kykenevät liikkumaan maiden välillä sopimuksen mukaisesti ilman, että kukin maa esittää erilaisia kansallisia vaatimuksia Yhdysvalloille mukauttaa operaatioita, henkilöstöä tai kalustoa kyseisen maan kansallisten vaatimusten mukaisiksi. Myöskään erilaisia kansallisia lupia ja todistuksia ei tulisi vaatia eikä tuotestandardien noudattamista edellyttää. Sujuvan yhteistyön mahdollistamiseksi vieraillevien joukkojen on tiedettävä ennakolta, että niillä on oikeus tuoda maahan toiminnan edellyttämät kalusto ja tarvikkeet ja että esimerkiksi olemassa olevia työsopimuksia ei tarvitse muuttaa ennen toiseen maahan siirtymistä. Tämä perustelee osaltaan

puolustusyhteistyösopimuksessa sovittuja poikkeuksia ja esimerkiksi useisiin artikloihin sisältyvien lupavaatimusten lieventämistä tai poistamista.

Puolustusyhteistyösopimuksessa sovittavat poikkeukset kansallisesta lainsäädännöstä ilmentävät periaatetta, joka on tavanomaista kaikissa joukkojen asemaa koskevissa sopimuksissa, joita sovelletaan sotilaalliseen läsnäoloon ulkomailla. Toisen valtion joukkoja ja niiden tukitoimintoja ei pidetä isäntämaan joukkojen osana eivätkä ne ole vastaanottajavaltion viranomaisten valvonnan tai muun valvonnan alaisia. Samoin joukkojen asemaa koskevissa sopimuksissa on yleisesti tunnustettu periaate, jonka mukaan ulkomailla toimivat asevoimat säilyttävät komentorakenteensa, oikeutensa ylläpitää järjestystä joukkojen sisällä ja oikeuden asettaa joukkojen jäsen syytteeseen toisessa maassa tehdyistä rikoksista. Nämä periaatteet ovat olennainen edellytys rajat ylittävän sotilaallisen yhteistyön toiminnalle, ja ne on otettu huomioon myös useissa puolustusyhteistyösopimuksen määräyksissä. Natossa ja muualla kansainvälisessä puolustusyhteistyössä on yleinen periaate, jonka mukaan itsenäiset valtiot eivät saa verottaa toisiaan keskinäisestä yhteistyöstä. Näin ollen vastaanottajavaltio ei saa taloudellisesti hyötyä alueellaan harjoitetusta toiminnasta.

Kaikissa puolustusyhteistyösopimuksen nojalla toteutettavissa toimissa on kunnioitettava Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita sisältäen myös EU-oikeuden. Kunnioittamisvelvoite tarkoittaa sitä, että Yhdysvallat ei puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa toiminnassa ole suoranaisesti velvoitettu noudattamaan Suomen lainsäädäntöä, mutta pyrkii toimimaan mahdollisimman pitkälle sen mukaisesti, kuitenkin niin, ettei se estä puolustusyhteistyön sujuvuutta. Yhdysvallat noudattaa Suomen alueella toimiessaan omaa lainsäädäntöään, jolla on merkitystä sopimuksen soveltamisessa.

Useat puolustusyhteistyösopimuksen määräykset koskevat aloja, joihin sovelletaan EU:n lainsäädäntöä. Näitä ovat esimerkiksi arvonlisäverotusta ja tulleja koskeva säännöstö, pankki- ja rahoituspalvelusääntely, viisumisäännöt ja työntekoa koskevat säännöt, mutta myös säännökset, jotka koskevat muun muassa lääkkeitä, verit tuotteita, terveydenhuollossa käytettyjä tavaroita, säteilyä ja kemikaaleja, ympäristönsuojelun korkeaa tasoa, eläintautien tai kasvintuhoojien leviämisen ehkäisemistä, elintarviketurvallisuuden varmistamista sekä virallista valvontaa tuotaessa EU:n ulkopuolisista maista Suomeen eläimiä, kasveja, eläinperäisiä tuotteita tai kasviperäisiä tuotteita. Puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisalaa koskee pitkälti sama lainsäädäntö kuin Nato SOFAn soveltamisalaa. Kyseistä EU-lainsäädäntöä on selostettu kattavasti Nato SOFA hallituksen esityksen yhteydessä (HE 90/2023 vp, s. 24–31). Puolustusyhteistyösopimuksen ja EU:n lainsäädännön välistä suhdetta on kuitenkin tarpeen käsitellä yleisellä tasolla myös tässä hallituksen esityksessä.

EU:n jäsenenä Suomessa sovelletaan EU:n oikeutta, joka on ensisijaista kansalliseen lainsäädäntöön nähden. Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa (SEU) säädetään EU:n perusrakenteesta ja tavoitteista. Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa (SEUT) säännellään unionin toimintaa ja määritellään unionin toimivallan käyttöä koskevat alat sekä unionin toimivalta ja sen rajoitukset. Suomi on sitoutunut EU:n perussopimusten mukaisiin perusoikeuskirjauksiin ja perusoikeuksiin yleisenä oikeusperiaatteena EU-oikeuden soveltamisalalla sekä EU:n perusoikeuskirjaan soveltaessaan EU-oikeutta.

SEU 4 artiklan 2 kohdassa määrätään, että unioni kunnioittaa keskeisiä valtion tehtäviä, erityisesti niitä, joiden tavoitteena on valtion alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen. Lisäksi kyseisessä kohdassa todetaan, että erityisesti kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että valintoja,

joita jäsenvaltiot tekevät sotilaallisen organisoinnin suhteen ja joiden tarkoituksena on niiden alueen tai olennaisten etujen puolustaminen, ei sellaisenaan säännellä unionin oikeudessa.² Pelkästään se seikka, että toimenpide on toteutettu kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi, ei sinänsä merkitse sitä, että unionin oikeutta ei sovellettaisi. Kansallista turvallisuutta koskevat kansalliset toimet eivät jää kategorisesti EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle, eivätkä turvallisuuteen liittyvät näkökohdat vapautta jäsenvaltiota velvollisuudesta soveltaa EU-oikeutta. Unionin tuomioistuin on myös oikeuskäytännössään ottanut kantaa jäsenvaltioiden kansallisen turvallisuuden toimiin (ks. muun muassa asia C-742/19) ja katsonut, että EU:n sääntöjä ei voi tulkita kuitenkaan siten, että ne estäisivät asevoimia hoitamasta tehtäviään ja että niistä aiheutuisi tämän vuoksi haittaa valtion alueellisen koskemattomuuden säilyttämiselle ja kansallisen turvallisuuden takaamiselle, jotka kuuluvat valtion keskeisiin tehtäviin. Unionin oikeudessa on otettava asianmukaisesti huomioon kunkin jäsenvaltion asevoimiensa toiminnalle asettamat erityispiirteet, johtuivatpa nämä erityispiirteet sitten muun muassa kyseisen jäsenvaltion erityisistä kansainvälisistä velvoitteista, sen kohtaamista selkkauksista tai uhista tai kyseisen valtion geopoliittisesta asemasta.³ Edellä todetun on katsottava koskevan sekä niitä edellytyksiä, jotka koskevat sekä jäsenvaltion omia asevoimia että Naton jäsenvaltioiden, kuten Yhdysvaltojen, joukkoja, joiden kesken puolustus on järjestetty. Tämä huomioiden unionin säädöksiä tulkitaan puolustusyhteistyösopimusta sovellettaessa SEU 4 artiklan 2 kohdan ja jäsenvaltioiden kansalliseen turvallisuuteen liittyvien velvollisuuksien valossa.

Osaan sektorikohtaisesta EU-lainsäädännöstä sisältyy suoria poikkeuksia puolustuksen tai kansallisen turvallisuuden alalla. Poikkeusten tarkoituksena on estää EU:n lainsäädännön muodostuminen esteeksi sellaisille jäsenvaltioiden toimenpiteille, joilla suojellaan kansallista turvallisuutta ja sotilaallista yhteistyötä. Tällaisia poikkeuksia voidaan soveltaa esimerkiksi ”asevoimien jäseniin”⁴.

Puolustusyhteistyösopimuksessa asevoimien joukkojen jäseniä, mukaan lukien siviilihenkilöstö, heidän huollettavansa ja USA:n sopimustoimittajat, kohdellaan usein tasavertaisina ja heille taataan osittain samanlaiset poikkeukset ja erioikeudet. Kohtelu perustuu siihen, että Yhdysvallat katsoo jokaisen kyseessä olevan henkilöryhmän tukevan Yhdysvaltojen joukkojen toimintaa ulkomailla. Yhdysvaltojen asevoimat on rakennettu siten, että ne käyttävät laajasti yksityisiä sopimustoimittajia teknisen henkilöstön sijaan. Tämä huomioiden unionin oikeutta on asianmukaista tulkita siten, että poikkeukset kattavat tarvittaessa kaikki puolustusyhteistyösopimuksen henkilöryhmät.

Puolustusyhteistyösopimukseen sisältyvien poikkeusten ja oikeutusten tarkoituksena on mahdollistaa tehokas puolustusyhteistyö. Poikkeukset ja oikeutukset ulotetaan sopimuksessa kuitenkin vain niihin henkilöryhmiin, jotka toteuttavat sopimuksen tarkoitusta. Esimerkiksi sopimuksessa asevoimille tarkoitettuja palveluja tarjotaan vain Yhdysvaltojen joukkojen jäsenille, mukaan lukien siviilihenkilöstölle, huollettaville ja muulle erikseen sovitulle valtuutetulle henkilöstölle. Joissakin tapauksissa sopimusta sovelletaan myös suomalaisiin tai toisesta EU:n jäsenvaltiosta oleviin sopimustoimittajiin, mutta soveltaminen on mahdollista vain silloin, kun niillä on Yhdysvaltojen puolustusministeriön kanssa hankinta -tai alihankintasopimus, ja kun ne toimivat näiden sopimusten täytäntöön panemiseksi.

² K s. Euroopan unionin tuomioistuimen asiassa C-742/19 antaman tuomion 38 kohta.

³ Ks. Euroopan unionin tuomioistuimen asiassa C-742/19 antaman tuomion 43–45 kohta.

⁴ Ks. esim. viisumiasetus (EU) 2018/1806 ja arvonlisäverodirektiivi 2006/112/EY.

Yhdysvaltojen puolustusyhteistyösopimuksen toteuttamiseksi EU:n alueelle tuodut tavarat ja tarjotut palvelut eivät siten ole tarkoitettu saatettavaksi EU:n sisämarkkinoille.

Edellä selostetun mukaisesti puolustusyhteistyösopimus on yhteen sovitettavissa unionin oikeuden kanssa. Suomi on omaksunut sanotun lähestymistavan myös Nato SOFAa voimaan saatettaessa.

Sopimukseen liittyvää kansallista lainsäädäntöä on selostettu artiklakohtaisissa perusteluissa.

Sopimusmääräykset tulevat blankettilailla voimaan ja sovellettavaksi siten Suomen ja Yhdysvaltojen välistä puolustusyhteistyötä koskevana erityislakina kansallisen toimialakohtaisen sääntelyn sijaan. Tästä huolimatta valmistelussa on päädytty selvyiden vuoksi säätämään sopimuksesta johtuvat nimenomaiset poikkeukset sopimuksen voimaansaattamislakiin sisällytetyillä asiasisältöisillä säännöksillä koskien samanaikaisesti useampaa toimialakohtaista lakia. Lähestymistapaa puoltaa osaltaan se, että sopimuksen määräyksiä koskevaa kansallista lainsäädäntöä on runsaasti, eikä ennakolta ole täysin mahdollista tunnistaa kaikkea mahdollisesti sovellettavaksi tulevaa lainsäädäntöä. Sopimuksesta johtuvat selkeät poikkeukset kansalliseen lupalainsäädäntöön, tarkastuksiin ja valvontaan on esitetty tehtäviksi erillisinä poikkeuksina myös kansalliseen lainsäädäntöön (ks. esimerkiksi 10 artiklan 3 kohdan ja 21 artiklan yksityiskohtaiset perustelut). Muutoksen kohdistuessa vain yhteen säädökseen, on muutettu vain kyseistä säädöstä (esim. ajokorttilaki).

Joidenkin säädösten kohdalla on voitu hyödyntää Nato SOFAn yhteydessä säädetyjä poikkeuksia kansalliseen lainsäädäntöön, jolloin nyt kansalliseen säännökseen on vain selvyiden vuoksi lisätty nimenomainen maininta puolustusyhteistyösopimuksesta.

Joiltain osin kyse on sopimusmääräyksistä, esimerkiksi kemikaaleja ja räjähteitä sekä erilaisia tuotteita koskevat vaatimukset, joiden osalta yhtymäkohta kansalliseen lainsäädäntöön on välillisempi. Myöskään näiden sopimusmääräysten osalta ei ole ollut mahdollista tunnistaa kaikkea määräyksen soveltamisalaan liittyvää tai sitä sivuavaa lainsäädäntöä. Tältä osin on päädytty siihen, että on tarpeen seurata sopimuksen soveltamiskäytäntöä sen arvioimiseksi, onko kansallista lainsäädäntöä joiltain osin tarve tulevaisuudessa muuttaa tai tarkentaa. Sama lähestymistapa valittiin myös Nato SOFAa voimaansaattettaessa.

Sopimuksen voimaansaattamislakiin on lisäksi sisällytetty joitakin asiasisältöisiä säännöksiä täydentämään sopimusmääräysten täytäntöönpanoa esimerkiksi viranomaisten osalta (etenkin sopimuksen 12 ja 13 artikla). Lisäksi sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä esitetään tehtäväksi joitakin nimenomaisia tarkennuksia toimialakohtaiseen lainsäädäntöön. Sopimuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa sekä lakiehdotusten säännöskohtaisissa perusteluissa selostetaan tarkemmin ehdotuksia niiksi lainsäädäntömuutoksiksi, jotka katsotaan tarpeellisiksi, jotta sopimus olisi mahdollista panna täytäntöön ja jotta Suomessa voitaisiin luoda entistä paremmat edellytykset Yhdysvaltojen sotilaallisen tuen antamiselle ja saamiselle tehokkaalla tavalla.

4 Muut kansainväliset velvoitteet ja järjestelyt

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen tietoturvaluottelu

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on voimassa vuonna 2013 tehty sopimus turvallisuustoimenpiteistä turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi (SopS 41 ja 42/2013 vp). Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä yhteistyössä

luottamuksellisesti vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaaminen erityisesti ulko-, puolustus-, turvallisuus-, poliisi-, tiede- ja yritysasioissa. Sopimuksen määräyksiä sovelletaan siten myös puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa tehtävässä yhteistyössä. Sopimuksella osapuolet sitoutuvat suojaamaan toiselta osapuolelta suoraan tai välillisesti saamansa turvallisuusluokitellut tiedot sopimuksessa määrättyjen vaatimusten sekä kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Suomen ja Yhdysvaltojen välinen sopimus koskee tietoja, joita toinen osapuoli pitää salassa pidettävänä ja jotka se on määritellyt ja merkinnyt korkean tietoturvallisuuden tasoa edellyttäväksi. Osapuolet eivät salli kolmansien osapuolten saada turvallisuusluokiteltua tietoa ilman lähettäjän kirjallista ennakkolupaa.

Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusministeriöiden välinen aiejulistus puolustusyhteistyöstä

Vuonna 2016 puolustusministeriöiden välillä tehty kahdenvälinen aiejulistus (Statement of Intent) antaa yleiset puitteet Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusyhteistyölle. Sen mukaan yhteistyön osa-alueita ovat muiden muassa puolustuspoliittinen dialogi, materiaaliyhteistyö mukaan lukien sotilaallinen huoltovarmuus, tiedonvaihto, suorituskyky-yhteistyö, koulutus- ja harjoitustoiminta, tutkimusyhteistyö sekä valmiuden ja yhteistoimintakyvyn kehittäminen. Vuonna 2018 Suomen, Ruotsin ja Yhdysvaltojen puolustusministeriöiden välillä tehdyn kolmenvälisen aiejulistuksen tavoitteena puolestaan on muun muassa tilannetietoisuuden vahvistaminen Itämeren alueella, koulutus- ja harjoitustoiminnan koordinointi sekä strategisen viestinnän koordinointi.

Suomen ja Yhdysvaltojen materiaalian kahdenvälistä yhteistyötä koskevat sopimukset ja muut asiakirjat

Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusmateriaaliyhteistyön perustana toimivat vastavuoroisista puolustushankinnoista tehty sopimus (SopS 69 ja 70/2019), jonka ensimmäinen sopimusversio tullut voimaan vuonna 1991, sekä vuonna 2007 puolustusministeriöiden välillä tehty yhteisymmärryspöytäkirja koskien teknologiaa, tutkimusta, suorituskykyjen kehittämistä ja hankintatointia (Declaration of Principles). Tutkimus- ja teknologiayhteistyön alalla Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusministeriöiden välillä on tehty erilaisia tiedonvaihtoa ja yhteistyötä mahdollistavia sopimuksia. Puolustusministeriöiden välillä on myös tehty erillinen huoltovarmuutta koskeva sopimusjärjestely (Security of Supply Implementing Arrangement).

Acquisition and Cross-Servicing Agreement (ACSA) on Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusministeriöiden välinen molemminpuolinen logistista yhteistyötä koskeva sopimus. ACSA:n nojalla Puolustusvoimien on mahdollista antaa ja vastaanottaa logistista tukea, täydennyksiä ja palveluita normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa, harjoituksiin keskittämässä, yhteisharjoituksissa, valmiuden säätelyyn ja kriisinhallintaan liittyvissä tilanteissa, muissa pakottavissa olosuhteissa, humanitaarisissa avustustilanteissa ja suuronnettomuustilanteiden hallinnassa. Tällä hetkellä ACSA:a käytetään ensisijaisesti sotilaallisen kriisinhallinnan logistisen tuen järjestelyiden yhteydessä kotimaisissa harjoituksissa ja kansainvälisissä operaatioissa.

Isäntämaatuen järjestelyt

Isäntämaatuen (Host Nation Support, HNS) yleisenä tavoitteena on varmistaa toisen valtion joukkojen toimintaedellytykset isäntämaassa. Isäntämaatukea annetaan sekä normaali- että poikkeusoloissa isäntämaan siviili- ja sotilasorganisaatioiden toimesta. Normaalioloissa isäntämaatukea annetaan esimerkiksi kansainvälisissä harjoituksissa ja Naton rauhan ajan

yhteisen puolustuksen tehtävissä. Tuen käytännön järjestelyistä sovitaan erikseen isäntämaan toimivaltaisten viranomaisten ja tukea saavan osapuolen kesken.

Suomi on tehnyt vuonna 2014 Naton kanssa isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan (SopS 82/2014, jäljempänä Nato HNS MOU) sekä vuonna 2022 yhteisymmärryspöytäkirjaa täydentävän teknisen järjestelyasiakirjan (SopS 35/2022, jäljempänä Nato HNS TA). Nato HNS MOU:ta ja Nato HNS TA:ta voidaan soveltaa yhdessä sovittavalla tavalla Naton operaatioiden, harjoitusten sekä muun sotilaallisen toiminnan toteuttamisessa Suomen alueella. Asiakirjoissa sovittuja menettelyjä voidaan hyödyntää myös Yhdysvaltojen kanssa tehtävässä kahdenvälisessä puolustusyhteistyössä yhdessä sovittavalla tavalla.

Naton kanssa tehdyt isäntämaatuen järjestelyt ovat poliittisen yhteisymmärryksen ilmaisevia, oikeudellisesti sitomattomia järjestelyjä. Niillä on sovittu tarkemmin yhteisistä menettelytavoista muun muassa eräiden Nato SOFAn määräysten soveltamisessa. Puolustusyhteistyösopimus sisältää useita samoja asiasisältöjä kuin Nato SOFA ja Naton kanssa tehdyt isäntämaatuen järjestelyt. Merkittävin eroavaisuus Naton kanssa tehtyihin isäntämaatuen järjestelyihin on se, että puolustusyhteistyösopimuksen määräyksiä voidaan soveltaa suoraan kahdenvälisesti, eivätkä ne ole Naton toimintaan sidottuja. Puolustusyhteistyösopimuksen määräykset ovat myös osin yksityiskohtaisempia ja laajempia oikeuksia sisältäviä.

Nato SOFAn joukkojen ja siviilihenkilöstön määritelmään eivät sisälly sopimustoimittajat. Nato HNS MOU:ssa ja TA:ssa joukkojen määritelmä kattaa Naton sopimustoimittajat. Suomi on antanut Nato HNS MOU:n ja TA:n allekirjoituksen yhteydessä lausuman (statement), jossa selvennetään, että Suomi ei tunnusta sopimustoimittajia osaksi Nato SOFAn mukaisia joukkoja tai siviilihenkilöstöä. Puolustusyhteistyösopimuksen ero Suomen tekemiin isäntämaatukijärjestelyihin on, että sen perusteella sopimustoimittajat saavat osittain samanlaisia erioikeuksia ja vapauksia kuin joukkojen jäsenet ja siviilihenkilöstö.

5 Kansainvälinen vertailu

Yhdysvallat on tehnyt maailmanlaajuisesti puolustusalaan koskevia sopimuksia, ml. kaikkien Naton jäsenvaltioiden kanssa. Niiden nimet ja sisältö vaihtelevat muun muassa sen mukaan, milloin sopimukset on tehty. Naton perustamisen jälkeen Yhdysvallat teki 27.1.1950 keskinäistä puolustusapua koskevat sopimukset (Mutual Defence Assistance) kahdeksan Naton perustajajäsenen kanssa (Alankomaat, Belgia, Iso-Britannia, Italia, Luxemburg, Norja, Ranska, Tanska). Nykyisiin puolustusyhteistyösopimuksiin verrattuna 1950-luvun sopimukset olivat lyhyitä ja vastavuoroisia ja niiden tarkoitus oli mahdollistaa sotilaallisen tuen antaminen osapuolille.

Yhdysvallat on 2010-luvulta lähtien päivittänyt kahdenvälisen puolustusyhteistyösopimusten verkostoaan. Suomen kanssa tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen pohjana on Yhdysvaltojen senaatin vahvistama mallisopimus, jonka perusteella Yhdysvallat on neuvotellut viimeaikaiset puolustusyhteistyösopimuksensa. Yhdysvallat pyrkii mallisopimusta hyväksikäyttäen kumppaniensa ja liittolaistensa kanssa yhdenmukaisiin sopimuksiin, mikä tuo Yhdysvaltojen näkökulmasta selkeyttä sen toimintaedellytyksiin kumppani- ja liittolaismaissa ja vahvistaa myös alueellisen yhteistyön lähtökohtia. Sopimuksissa on kuitenkin myös jonkin verran eroavaisuuksia. Osapuolet voivat lisäksi tehdä erilaisia täytäntöönpanosopimuksia tai järjestelyjä sopimuksen määräysten täytäntöön panemiseksi ja näin on myös aiemmin tehty, esimerkiksi Norjassa.

Yhdysvalloilla on Suomen sopimukseen verrannollinen puolustusyhteistyösopimus Naton jäsenvaltioista Bulgarian, Latvian, Liettuan, Norjan, Puolan, Slovakian, Tšekin, Unkarin, Viron, Ruotsin ja Tanskan kanssa, joista Yhdysvaltojen Norjan, Ruotsin ja Tanskan kanssa neuvottelemat puolustusyhteistyösopimukset perustuvat samanlaiseen mallisopimukseen kuin Suomen tekemä sopimus. Tämän vuoksi kansainvälistä vertailua on tarkoituksenmukaista tehdä ennen kaikkea Pohjoismaiden puolustusyhteistyösopimuksiin.

Norjan ja Yhdysvaltojen puolustusyhteistyösopimus tuli voimaan 17.6.2022. Ruotsi ja Tanska allekirjoittivat puolustusyhteistyösopimukset joulukuussa 2023. Useat Norjan neuvottelemat muutokset Yhdysvaltojen mallipohjaan huomioitiin kunkin Pohjoismaan puolelta myös näiden omissa neuvotteluissa. Vaikka Norjan, Ruotsin ja Tanskan sopimuksissa on havaittavissa joitakin eroja toisiinsa nähden, sopimusten päävelvoitteet ovat kuitenkin samanlaiset. Tämä helpottaa myös sopimusten yhtenäistä täytäntöönpanoa.

Pohjoismaiden puolustusyhteistyösopimusten erot johtuvat lähinnä kansallisesta lainsäädännöstä ja erilaisista politiikkalinjauksista. Esimerkiksi Suomi ja Norja ovat sopimuksissaan halunneet keskeisten määräysten osalta toistaa, että niissä määrättyssä toiminnassa kunnioitetaan aina suvereniteettia, kansallista lainsäädäntöä ja kansainvälisiä velvoitteita, vaikka koko sopimuksen toiminta tapahtuukin sopimuksen soveltamisalaa koskevan artiklan sateenvarjon alla. Ruotsi puolestaan on päätenyt sisällyttämään kunnioittamisveloitteeseen vain sopimuksen 1 artiklaan. Suomen sopimuksessa sopimuksen suvereniteettia koskevaa kunnioittamisveloitetta vahvistavat sopimuksen keskeisiin artikloihin (3 artikla - pääsy sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä niiden käyttö, 4 artikla – puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta ja 11 artikla – ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen liikkuminen) kirjattu velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta. Norjalla on vastaava kirjaus 3 ja 4 artiklassa ja Tanskalla 4 artiklassa. Ruotsilla ei ole sopimuksessaan vastaavaa kirjausta.

Kaikissa Pohjoismaisissa sopimuksissa 3 artiklassa tarkoitetut sovitut tilat ja alueet on määritelty liitteessä. Norjan puolustusyhteistyösopimuksen liite sisälsi alun perin neljä sovittua tilaa ja aluetta: kolme lentotukikohtaa ja yhden laivastotukikohdan. Helmikuussa 2024 Norja ja Yhdysvallat muokkasivat liitettä lisäten siihen kahdeksan uutta sovittua tilaa ja aluetta, jotka sisältävät myös maavoimien kohteita. Tanskan puolustusyhteistyösopimuksen liite sisältää kolme lentotukikohtaa. Ruotsin puolustusyhteistyösopimuksen liite vastaa Suomen puolustusyhteistyösopimuksen liitettä: siinä on yhteensä 17 sovittua tilaa ja aluetta eri puolelta Ruotsia ja kaikista puolustushaaroista.

Norjan sopimuksen 1 artiklassa todetaan, että mikään sopimuksessa ei muuta Norjan politiikkaa, joka koskee ulkomaisten joukkojen sijoittamista Norjan alueelle ja ydinaseiden varastointia tai käyttöönottoa Norjan alueella. Tanskan sopimuksen 1 artiklassa todetaan, että mikään sopimuksessa ei muuta Tanskan politiikkaa ydinaseiden varastoinnissa tai käyttöönotossa Tanskan alueella. Kummassakin maassa kyse on toisen maailmansodan jälkeen tehdyistä linjauksista, joiden mukaan niihin ei sijoiteta ydinaseita. Norja ja Tanska eivät ole tehneet Pohjois-Atlantin sopimukseen ydinaseita koskevia varauksia.

Ruotsin puolustusyhteistyösopimusta koskevassa hallituksen esityksessä (Prop. 2023/24:141, s. 68) on todettu Ruotsin Natoon liittymistä koskevan hallituksen esitykseen sisällytetyn kannanoton tavoin, että puolustusyhteistyösopimukseen sitoutuminen ei muuta lähtökohtaa siitä, että Ruotsilla alueella ei ole syytä pitää ydinaseita tai pysyviä tukikohtia rauhanaikana.

Pohjoismaiden sopimukset eroavat myös maahantuloa ja liikkumista koskevan 11 artiklan osalta. Norjan sopimuksessa on viittaus soveltuviin lupiin (applicable clearances). Luvat

voidaan myöntää määrittämättömiin toistuviin maahantuloihin ja ne voivat olla voimassa enintään vuoden kerrallaan. Myönnettävät luvat eivät sisällä oikeutta liikkua Huippuvuorten, Jan Mayenin saaren eikä Bouvet'n saaren alueilla. Ruotsin sopimuksessa puolestaan määrätään, että USA:n joukkojen käyttämät tai yksinomaan niiden lukuun käytettävät ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot voivat saapua Ruotsin alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä vapaasti noudattaen asiaankuuluvia ilmailun, merenkulun ja maaliikenteen turvallisuus- ja liikennesääntöjä, mukaan lukien sovellettavat menettelyt (applicable procedures).

Ruotsin lainsäädännössä lähtökohtana on, että hallitus päättää pääsystä Ruotsin alueelle. Ruotsin hallitus sallii jo nyt pääsyn Ruotsin alueelle tiettyä pitkäaikaista toimintaa varten esimerkiksi EU:n tai Naton ja pohjoismaisen yhteistyön puitteissa. Tällaiset päätökset tehdään yhden tai kahden vuoden määräajaksi. Samassa yhteydessä hallitus säännöllisesti valtuuttaa Ruotsin asevoimia määrittelemään pääsyn edellytykset. Ruotsin on tarkoitus soveltaa vastaavaa menettelyä Yhdysvaltojen pääsyyn Ruotsin alueelle (Prop. 2023/24:141, s. 76).

Suomessa Yhdysvaltojen maahantulo on ratkaistu sopimuksessa konsultaatiota koskevalla määräyksellä sekä viittauksella asianmukaisiin yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyihin (ks. tarkemmin 11 artiklan yksityiskohtaiset perustelut).

Puolustusyhteistyösopimuksen turvallisuutta koskevan 6 artiklan osalta Suomen ja Ruotsin sopimukset noudattavat samaa perusratkaisua. Niissä todetaan vastaanottajavaltion vastuu huolehtia sopimuksessa tarkoitettujen henkilöiden ja materiaalin turvallisuudesta alueellaan sekä annetaan USA:n joukoille toimivaltaa toteuttaa turvallisuustoimenpiteitä sovituilla alueilla ja sovituissa tiloissa sekä niiden välittömässä läheisyydessä ja vain poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti näiden alueiden ulkopuolella. Lisäksi niissä määrätään vastaanottajavaltion ja USA:n joukkojen viranomaisten välisestä yhteistyövelvoitteesta. Norjan sopimus poikkeaa tästä perusratkaisusta siinä, että Norjan viranomaiset vastaavat USA:n joukkojen turvallisuudesta sovitujen alueiden ja tilojen välittömässä läheisyydessä ja niiden siviiliosissa, ja USA:n joukot voivat ryhtyä toimenpiteisiin vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Tanskan sopimuksessa määrätään edellä mainittujen sopimusten tavoin Tanskan viranomaisten vastuusta vastata turvallisuudesta alueellaan ja yhteistyövelvoitteesta, mutta määrätään vain varsin yleisesti USA:n joukkojen toimivallasta turvata toimintaansa sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla.

Suomella on rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevassa 12 artiklassa rikoksen uhrien asemaa koskeva kirjaus, jota muissa Pohjoismaiden sopimuksissa ei ole. Suomessa rikoksen uhrien asemaa koskeva sääntely edellyttää, että viranomaisten tulisi voida neuvoa rikoksen uhreja näiden asemasta. Lisäksi rikosvahinkojärjestelmän toimivuus saattaisi edellyttää, että Suomen viranomaiset saavat riittävät tiedot. Pohjoismaiden sopimukset eroavat myös sen suhteen, mistä rikosepäilyistä USA:n viranomaisten on tiedotettava viranomaisille. Norjan ja Ruotsin sopimuksissa on määrätty, että USA:n joukot ilmoittavat kansallisille viranomaisille kaikista Yhdysvaltojen joukkojen epäilyistä rikoksista, ellei muusta järjestelystä erikseen sovita. Suomen sopimuksessa ilmoittamisen ulkopuolelle on rajattu jo valmiiksi rikosepäilyt, joista USA:n lainsäädännön mukaan voidaan tuomita rangaistukseksi enintään sakkoa tai vuosi vankeutta. Tanskan sopimuksessa vähäisistä rikkomuksista ei tarvitse ilmoittaa.

Yhdysvaltojen joukkojen verotukseen (arvonlisävero, valmistevero ja tulovero) tai heidän tuomien joukkojen yhteisten tai henkilökohtaisten tavaroiden ja tuotteiden tullaamiseen liittyvissä kysymyksissä Pohjoismaiden sopimukset vastaavat pääosin toisiaan.

Kaikkien näiden sopimusten mukaisesti sopimusten tulkinnasta aiheutuvat erimielisyydet ratkaistaan neuvottelemalla. Koska sopimusten tulkintaa koskevia riitoja ei käsitellä yleisissä tuomioistuimissa, sopimusten tulkinnasta ei ole saatavilla oikeuskäytäntöä.

Yhdysvaltojen Euroopan joukkojen johtoportaalta on saatu tietoa Tanskassa ja Norjassa vuodesta 2003 lähtien Nato-yhteistyössä tapahtuneista epäillyistä rinnakkaiseen tuomiovalttaan kuuluvista rikostapauksista, joissa USA:n joukkojen jäsen on ollut epäiltynä. Kyseisen ajanjakson pituus ja epäiltyjen rikosten määrä huomioon ottaen, voidaan käytettävissä olleista tilastoista päätellä, että tapauksia on ollut vuosittain enintään muutamia ja joinain vuosina niitä ei ole välttämättä ollut lainkaan. Rikokset ovat olleet esimerkiksi rattijuopumuksia, väkivaltarikoksia ja huumerikoksia.

6 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen. Esitys sisältää ehdotuksen sopimuksen voimaansaattamista koskevaksi laiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi sopimuksesta johtuvat muutokset ampuma-aselakiin, ulkomaalaislakiin, sotilasajoneuvolakiin, arvonlisäverolakiin, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin, ajokorttilakiin, sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin, ilmailulakiin, lentoasemaverkosta ja -maksuista annettuun lakiin ja ajoneuvolakiin.

Sopimuksen voimaantulo edellyttää eduskunnan suostumusta. Toiminnallisista syistä sopimuksen soveltaminen olisi syytä voida aloittaa mahdollisimman pian. Tästä johtuen olisi perusteltua, että sopimus voitaisiin hyväksyä ja saattaa voimaan mahdollisimman pian.

7 Esityksen vaikutukset

Esityksen vaikutusarviot on laadittu keskittyen puolustusyhteistyösopimuksen voimaantulosta johtuviin välittömiin vaikutuksiin. Alla kuvattujen vaikutusten osalta on huomioitava, että sopimuksen tosiasialliset vaikutukset tulevat määräytymään sen mukaan, kuinka laajasti yhteistyötä tehdään ja missä määrin USA:n joukkoja sekä huollettavia ja USA:n sopimustoimittajia tulee Suomen alueelle. Sopimus ei merkitsisi Suomessa Yhdysvaltojen pysyvää läsnäoloa, vaan mahdolliset USA:n joukot toimisivat lähtökohtaisesti rotaatioperiaatteella.

Osana sopimuksen toimeenpanoa vaikutuksia seurataan ja arvioidaan ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin, ml. mahdolliset lainsäädäntömuutokset.

7.1 Vaikutukset ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja Suomen puolustukseen

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomi kehittää laaja-alaisesti suhdettaan Yhdysvaltoihin, joka on yksi Suomen keskeisimmistä strategisista yhteistyökumppaneista ja liittolaisista. Hallitusohjelmassa todetaan erikseen, että hallitus pyrkii saattamaan Yhdysvaltojen kanssa käytävät puolustusyhteistyösopimusneuvottelut päätökseen ja todetaan, että sopimus on Suomen turvallisuuden kannalta merkittävä.

Puolustusyhteistyösopimus syventää Suomen ja Yhdysvaltojen liittolaisuussuhdetta ja luo mahdollisuuksia kahdenvälisen suhteen tiivistämiseen.

Sopimus mahdollistaa sen, että Suomi pystyy valmistautumaan ja saamaan nopeasti tukea Yhdysvalloilta, jos turvallisuustilanne heikkenee. Lisäksi sopimus on osoitus Yhdysvaltojen sitoutumisesta Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuteen. Se mahdollistaa myös Naton tehokkaamman toiminnan. Puolustusyhteistyösopimuksen tekeminen Yhdysvaltojen kanssa on näin ollen Suomen vahva turvallisuus- ja puolustuspoliittinen etu.

Laajemman ulko- ja turvallisuuspoliittisen merkityksen rinnalla puolustusyhteistyösopimus vahvistaa Suomen puolustuskykyä mahdollistamalla Yhdysvaltojen läsnäolon, harjoittelun ja puolustusmateriaalin ennakkosijoittamisen Suomessa. Sopimus luo edellytykset operatiiviselle suunnittelulle ja yhteistoiminnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä myös kriisitilanteissa. Sopimus edesauttaa alueellisen yhteistyön tiivistämistä muun muassa Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Yhdysvaltojen välillä sekä tukee Suomen Nato-jäsenyyden veloitteiden toimeenpanoa.

Sopimus luo ennustettavuutta ja selkeyttää puolustusyhteistyön puitteita, mikä edesauttaa yhteistyön valmistelua ja toimeenpanoa eri tilanteissa. Sopimuksen myötä Yhdysvallat voi hyödyntää kansallista rahoitustaan infrastruktuuri-investointeihin ja pyrkii varmistamaan, että sillä on esteetön joukkojen sekä materiaalin maahanpääsy ja liikkuminen Suomessa sekä mahdollisuus materiaalin sijoittamiseen ennakolta.

7.2 Vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan

Puolustusvoimien harjoitus-, koulutus- ja muu puolustusyhteistyö Yhdysvaltojen asevoimien kanssa on vakiintunutta. Tähän liittyy kiinteästi pitkän ajan suunnittelu ja toimintatapojen yhteensovittaminen. Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä sotilaallisessa harjoitustoiminnassa on sovellettu PfP SOFAn kautta Nato SOFAa ja luotu yhteisiä käytänteitä. Soveltamistilanteet ovat kuitenkin olleet vähäisiä ja osaa artikloista ei ole sovellettu lainkaan.

Puolustusyhteistyösopimus mahdollistaa USA:n joukkojen, huollettavien, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, ja sen mukaisesti kuin yhteisesti sovitaan, muiden esteettömän pääsyn liitteessä lueteltuihin Puolustusvoimien kohteisiin sekä oikeuden käyttää niitä. Näissä Puolustusvoimien kohteissa toiminta yhteensovitetään mm. vartiointijärjestelyjen ja yhteisen harjoitustoiminnan osalta siten, että ulkomaisten joukkojen sotilasalueelle tulon ja siellä toimimisen yleisistä rajoituksista mm. lupamenettelyistä USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien ja huollettavien osalta luovutaan kokonaan. Tiloihin ja alueelle kulkuun sovitaan yhteiset menettelyt, jotka vastaavat Yhdysvaltojen osalta Puolustusvoimien henkilöstölle asetettuja määräyksiä.

Puolustusyhteistyösopimus mahdollistaa myös materiaalin ennakkovarastoinnin liitteessä lueteltuihin Puolustusvoimien kohteisiin sekä, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muihin paikkoihin. Muita paikkoja voivat olla esimerkiksi varikot ja muut materiaalin varastointiin käytettävät tilat ja alueet. Tämä mahdollistaa USA:n joukkojen materiaalin, kuten aseiden, ammusten ja räjähteiden, varastoinnin suomalaisilla varikoilla. Tällöin materiaali on suoraan käytettävissä harjoitus- ja muussa toiminnassa vastaavasti kuin Puolustusvoimien materiaali.

Puolustusyhteistyösopimus ja sen täytäntöönpanon tueksi laadittavat täytäntöönpanosopimukset ja -järjestelyt vakioivat yhteisiä menettelytapoja ja selkeyttävät toimintaa. Alustavasti täytäntöönpanosopimuksia ja -järjestelyjä on arvioitu tarpeelliseksi laatia esimerkiksi turvallisuudesta, infrastruktuurista ja rakentamisesta, maahantulosta ja maasta poistumisesta, tulleista ja maahantuonnista sekä verotuksesta.

Puolustusvoimien on annettava tarvittavia hallinnon sisäisiä määräyksiä ja ohjeistusta puolustusyhteistyösopimuksen täytäntöönpanemiseksi.

Vaikka puolustusyhteistyön keskiössä on Puolustusvoimat, sopimus tulee edellyttämään laajaa yhteistyötä Puolustusvoimien ja muiden Suomen viranomaisten välillä.

7.3 Taloudelliset vaikutukset

Puolustusyhteistyösopimuksen tosiasialliset taloudelliset vaikutukset aiheutuvat sopimuksen puitteissa toteutettavan toiminnan kustannuksista. Kustannukset muodostuisivat toiminnan suunnittelusta ja siihen varautumista sekä tosiasiallisesta toiminnasta.

Kiinteistöistä ja niiden käytöstä aiheutuvien kustannusten osalta puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 8 kohdan mukaisesti USA:n joukot vastaavat niiden yksinomaiseen käyttöön annettujen liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista, jollei osapuolten välisellä erillisellä järjestelyllä tai kansainvälisellä sopimuksella toisin määrätä. Vastaavasti 3 artiklan 9 kohdan mukaan Puolustusvoimien kanssa yhteisessä käytössä olevien sovittujen tilojen ja alueiden kustannuksista vastaa kumpikin osapuoli käyttönsä mukaisessa suhteessa.

Puolustusvoimien käytössä olevien tilojen ja alueiden käyttömäärä tulee Yhdysvaltojen käytön myötä kasvamaan. Joissakin tapauksissa USA:n joukkojen varastointia ja turvallisuutta koskevat määräykset ja vaatimukset voivat vaikuttaa sovituista tiloista ja alueista aiheutuviin kustannuksiin. Käytänteet tulevat muodostumaan vuosien varrella, eikä vielä voida antaa tarkempaa arviota siitä, kuinka suuria taloudellisia vaikutuksia sopimuksesta aiheutuu Puolustusvoimien toimintaan.

Valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010, jäljempänä liikelaitoslaki) 6 §:n mukaan valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä eduskunta hyväksyy vuosittain ns. investointivaltuuden eli liikelaitoksen seuraavan tilikauden investointien enimmäismäärän sekä valtuutuksen tehdä sellaisia investointeja koskevia sitoumuksia, joista aiheutuu menoja tätä myöhemmille tilikausille (lain 1 mom 4 k). Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustustiinteistöistä annetun lain 1 §:n 4 momentin mukaan eduskunnan hyväksymän valtion talousarvion puitteissa valtiovarainministeriö päättää Senaatti-konsernin tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta. Puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa tehtävät liikelaitosten rakennusinvestoinnit sisältyvät konsernin investointivaltuuteen. Sopimuksesta aiheutuvat investointitarpeet tulee tämän vuoksi huomioida liikelaitosten budjetoinnissa ja ne tulee sisällyttää vuosittaiseen talousarvioesitykseen. Puolustusvoimat ottaa budjetoinnissa huomioon puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen rakentamiseen sekä tilahallintaan ja alueiden käyttöön liittyvät kustannukset. Suomen ja Yhdysvaltojen rakennushankkeiden erilaiset rahoitusmallit saattavat aiheuttaa käytännön haasteita. USA:n joukkojen rakennushankkeet rahoitetaan Yhdysvaltojen säädösten ja määräysten mukaisesti. Vastaavasti Suomessa liikelaitosten rakennushankkeet rahoitetaan kansallisten käytäntöjen mukaisesti ja investointi huomioidaan valtion vuokrajärjestelmän mukaisesti asiakkaan maksamissa pääomavuokrissa. Tällöin erityisesti Suomen ja USA:n joukkojen yhteiseen käyttöön tarkoitetuissa kohteissa olisi tarkoituksenmukaista, että Suomen ja Yhdysvaltojen investoinneista sovittaisiin mahdollisimman yhdenmukaisesti. Tällaisessa tapauksessa esimerkiksi Puolustusvoimien investointiosuuden takaisinmaksu saattaisi olla tarkoituksenmukaista suorittaa koko elinkaaren aikaisen vuokranmaksun sijaan kertaeränä, jolloin investoinnin poismaksun jälkeen molempien osapuolien kanssa sovittaisiin ainoastaan mahdollisista jaetuista käyttö- ja ylläpitokustannuksista. Suomen investointiosuuden poismaksuun voitaisiin tämänkaltaisissa

erityistapauksissa soveltaa esimerkiksi valtion vuokratäkirjan mukaista annuiteettivuokramallia.

Metsähallituksen käytössä olevien alueiden osalta on huomioitava, että esimerkiksi osa ampuma- ja harjoitusalueista on myös luonnonsuojelu- tai metsätalousskäytössä. Toiminta ja liikkuminen alueella saattaa olla rajoitettua luonnonsuojelulain (9/2023) perusteella. Alueen vapaa metsätalousskäyttö voi estyä, mikäli alueita osoitettaisiin USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön ja alueille pääsyä rajoitettaisiin. Jos alueen metsätalousskäyttö estyy, sillä voi olla vaikutusta alueesta maksettavaan vuokraan. Kustannuksia saattaa syntyä esim. sovituisissa tiloissa ja sovituisilla alueilla voimassa olevien metsätalouteen tai muuhun liiketoimintaan liittyvien sopimusten päättämisestä, rasiiteiden lakkauttamisesta tai vastaavista kiinteistökytymyksistä sekä vaikutuksista Metsähallituksen toimitusketjuihin.

Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiltä ilma-aluksilta ei peritä lennonvarmistusmaksuja eikä muita maksuja, kuten ylilento-, reitti- tai terminaalimaksuja, eikä niiltä peritä laskeutumis- tai paikoitusmaksuja valtion omistamilla ja ylläpitämillä lentopaikoilla. USA:n joukkojen käyttämien ilma-alusten maksuvapautuksista aiheutuu kustannuksia, jotka korvataan valtion varoista puolustusministeriön hallinnonalan pääluokasta. Maksut muodostuvat palvelujen käytön perusteella. Näiden kustannusten kertyminen perustuu lentotoiminnan määrään, joten tarkkojen kustannusten arvioiminen ei ole mahdollista. Lentotoiminnan määrään vaikuttaa muun muassa turvallisuusympäristön kehitys ja USA:n joukkojen kanssa tehtävän yhteistyön laajuus. Aiempien vuosien lentotoiminnasta aiheutuneiden vastaavien kustannusten perusteella arvio kertyvistä kustannuksista on noin 300 000–500 000 euroa vuodessa. Yksityiskohtaiset rahoituspäätökset tehdään osana vuosittaisten julkisen talouden suunnitelmien sekä talousarvioesitysten laatimista.

Puolustusyhteistyösopimuksen vahingonkorvausta koskevilla määräyksillä ei arvioida olevan sellaisenaan suoria taloudellisia vaikutuksia. Puolustusyhteistyösopimuksen soveltamistilanteiden määrä ja puolustusyhteistyön toiminnan laajuus on kuitenkin suoraan yhteydessä vahinkoilmoitusten määrään sekä tarvittaviin lisäresursseihin ja korvausmenomäärärahoihin. Vahingonkorvauksiin liittyvien taloudellisten vaikutusten, mahdollisten lisäresurssitarpeiden ja korvausmenomäärärahojen osalta viitataan Nato SOFAn ja Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan (Pariisin pöytäkirja, SopS 25 ja 26/2024) voimaansaattamisen yhteydessä esitettyyn Nato SOFA VIII artiklan vaikutuksista (HE 90/2023 vp). Puolustusyhteistyösopimuksesta aiheutuvia välillisiä taloudellisia vaikutuksia ja lisäresurssitarpeita pystytään arvioimaan tarkemmin vasta sopimuksen soveltamiskäytännön myötä.

Puolustusvoimat esittää tarvittavat lisämäärärahat vuosittain talous- ja lisätalousarvioiden yhteydessä, jolloin ehdotukseen otetaan kantaa samanaikaisesti muiden harkinnanvaraisten päätösten kanssa.

Esityksellä ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia ajoneuvo- ja autoverotuksen, arvonlisä-, tulo- tai valmisteverotuksen eikä tullien osalta. Yleisesti ottaen puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevat verovapaudet voivat aiheuttaa kasvavia verotuoton menetyksiä puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa toteutettavan puolustustoiminnan määrän kasvaessa. Tämä voi johtua esimerkiksi Suomessa tapahtuvan toiminnan määrän kasvusta tai Suomessa mahdollisesti olevista USA:n joukoista. Tarkempien tietojen puuttuessa mahdollisia tulonmenetyksiä on vaikea arvioida. Arvonlisäverolain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 2/2023 vp) Naton puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevien tulonmenetysten on arvioitu olevan vähäisiä.

Puolustusyhteistyösopimus mahdollistaa USA:n joukkojen käyttöön erilaisten tavaroiden, tarvikkeiden ja materiaalin hankinnan ja maahantuonnin Suomeen sekä kuljetuksen, sijoittamisen ennakolta ja varastoinnin Suomen alueelle ja viennin pois Suomesta samoin kuin USA:n joukkojen asevoimille tarkoitettujen palvelujen perustamisen. Edellä mainitut tavarat ja materiaalit voivat olla esimerkiksi elintarvikkeita, terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita, lääkkeitä, lääkinnällisiä laitteita ja puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklassa tarkoitettuihin asevoimien palveluja varten hankittuja tupakkatuotteita ja alkoholijuomia. Puolustusyhteistyösopimuksen soveltaminen voi kasvattaa joidenkin tavaroiden ja materiaalien ja niitä koskevien palvelujen kysyntää Suomesta tai ulkomailta. Lisääntyneen puolustustoiminnan vaikutus tavaroiden ja materiaalin hankintoihin on suorassa riippuvuussuhteessa siihen, kuinka paljon yhteistyö lisääntyy, millaiseksi se muodostuu ja hyödyntääkö Yhdysvallat enemmän kotimaisia vai ulkomaisia sopimustoimittajia. Ennakolta ei ole mahdollista määrällisesti arvioida taloudellisia vaikutuksia elinkeinonharjoittajiin. Vaikutuksia on syytä seurata sopimuksen tultua voimaan.

Liikenne- ja viestintävirasto rekisteröisi sopimuksen tarkoittamat ajoneuvot ja luovuttaisi rekisterikilvet sovitusti maksutta. Tavallisesti näistä toimenpiteistä peritään maksu Liikenne- ja viestintäviraston liikennettä koskevista maksullisista suoritteista annetun Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksen (1255/2021) mukaan. Taloudelliset vaikutukset arvioidaan vähäisiksi, koska sopimuksen tarkoittamia rekisteröitäviä ajoneuvoja oletetaan olevan korkeintaan kymmeniä vuodessa. Liikenne- ja viestintävirastolle syntyy maltillisia kertaluontoisia kustannuksia toimintaprosessien ja ohjeistusten laatimisesta, henkilöstön kouluttamisesta sekä tietojärjestelmien pienimuotoisesta kehittämisestä. Pysyviä kustannuksia syntyy muun muassa virkatyönä tehtävästä ajoneuvojen tietojen tallentamisesta ja yhteistyöstä Yhdysvaltojen joukkojen viranomaisten kanssa sekä muista hallinnollisista kustannuksista, joita ovat esimerkiksi rekisterikilpien valmistuskulut tai mahdolliset postimaksut. Pienimuotoiset kustannukset saadaan katettua viraston nykyisellä määrärahalta ja nykyisten työtehtävien puitteissa.

7.4 Henkilöstövaikutukset

Puolustusyhteistyösopimuksen ei tällä hetkellä arvioida vaikuttavan merkittävästi Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen eikä poliisin henkilöresursseihin. Puolustusyhteistyösopimus lisää näillä näkymin kuitenkin ainakin Puolustusvoimien logistiikkaan ja turvallisuuteen liittyviä tehtäviä ja vaikuttaa myös sitä kautta henkilöstöressurssien tarpeeseen.

Hallituksen esitykseen sisältyvällä voimaansaattamislailla valtakunnansyyttäjän toimistolle, syyttäväviranomaisille ja tuomioistuimille ehdotetaan joitakin uusia lakisääteisiä tehtäviä. Syyttäjälaitokselle ja yleisille tuomioistuimille lakiehdotuksista aiheutuvien uusien tehtävien määrää ja mahdollisia lisäresurssitarpeita ei ole tässä vaiheessa mahdollista arvioida. Mahdollisesti aiheutuvaan lisäresurssitarpeeseen otetaan normaaliin tapaan kantaa tulevien valtionalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisia määrärahoja koskevissa päätöksentekomenettelyissä. Vankeuden täytäntöönpanoon liittyvistä toimista voi aiheutua vähäisessä määrin lisätyötä oikeusministeriölle ja Rikosseuraamuslaitokselle, mutta tämän ei arvioida aiheuttavan lisäresurssitarpeita.

Puolustusyhteistyösopimuksen vaikutuksia resursseihin kaikilla hallinnonaloilla on säännöllisesti seurattava ja tarvittaessa varauduttava henkilöstön lisäresurssointiin.

7.5 Työelämävaikutukset

Puolustusyhteistyösopimukseen perustuvissa työsuhteissa sovellettava lainsäädäntö määräytyy osittain tavanomaisesta poikkeavasti. Suomesta palkattaviin työntekijöihin sovellettava lainsäädäntö määräytyisi sen mukaan, palkataanko heidät niin sanotusti suoraan USA:n joukkojen palvelukseen vai olisivatko he suomalaisen sopimustoimittajan palveluksessa. Ensiksi kuvatussa tilanteessa palvelussuhteeseen sovellettaisiin USA:n lainsäädäntöä. Yhdysvallat on lisäksi sitoutunut kunnioittamaan näissä palvelussuhteen ehdossa olennaisia Suomen lainsäädännön säännöksiä työstä, kuten palkkatasosta, työturvallisuudesta ja säännöllisestä työajasta, niiltä osin ja sellaisin ehdoin, jotka eivät ole puolustusyhteistyösopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten vastaisia. Näiltä osin sopimusmääräys siis poikkeaa Suomen alueperiaatteesta, jonka mukaan Suomessa tehtävään työhön sovelletaan Suomen lainsäädäntöä.

Ennakolta ei ole tiedossa, millaisia sopimusehtoja USA:n joukot tarjoaisivat Suomesta palkatuille työntekijöille. Näin ollen valmistelussa ei ole voitu konkreettisesti arvioida, millaisia vaikutuksia puolustusyhteistyösopimuksella olisi työsuhteisiin. Valmistelussa on kuitenkin arvioitu, että suomalaisesta sääntelystä poikkeaminen liittyisi keskeisimmin työaikasääntelyyn ja joidenkin hallinnollisten velvoitteiden noudattamiseen. Valmistelussa on toisaalta arvioitu, että se Suomesta palkattavien työntekijöiden määrä, johon sovellettaisiin Suomen sääntelystä poikkeavia ehtoja, tulee olemaan vähäinen ja työsuhteiden kestot lyhytaikaisia. Työsuhdetta solmittaessa Suomesta palkattavan työntekijän kanssa olisi USA:n joukon työnantajana selvitettävä ne olennaiset Suomen lainsäädännön mukaiset säännökset ja muut ehdot, joita työsuhteeseen sovellettaisiin. Koska työsuhteen ehdot voivat poiketa Suomessa tavallisesti noudatettavista ehdoista, ei työsuhteeseen liittyvän Suomen lainsäädännön mukaista työsuhdeturvan tasoa välttämättä voida taata täysimääräisesti.

Puolustusyhteistyösopimuksen nojalla mahdollisten paikalta palkattujen henkilöiden sosiaaliturvan järjestämiseen liittyviä käytäntöjä on tarpeen seurata sen arvioimiseksi, onko kansallista lainsäädäntöä joiltain osin tarve tulevaisuudessa muuttaa tai tarkentaa.

Suomen lainsäädäntöä sovellettaisiin normaalisti sellaisiin työntekijöihin, jotka tekevät työtä suomalaiselle sopimustoimittajalle, jolta USA:n joukot ovat ostaneet palveluita. Toiminnan alkuvaiheessa työvoimatarpeen arvioidaan kohdistuvan erilaisiin rakennushankkeisiin ja niitä tukeviin toimintoihin.

7.6 Vaikutukset viranomaistoimintaan

Puolustusyhteistyösopimuksen määräykset koskevat laajasti valtionhallintoa. Soveltaminen edellyttää toimivaa viranomaisyhteistyötä Puolustusvoimien ja muiden valtion viranomaisten välillä edellä esitetyllä tavalla. Sopimuksen voimaansaattamisen voidaan arvioida kasvattavan tarvetta eri hallinnonalojen viranomaisten ohjaukselle ja käytännön soveltamisohjeille.

Suomen viranomaisilla voi olla tarve toimia suoraan yhteistyössä Suomeen tulevien USA:n joukon jäsenten ja muiden sopimuksessa tarkoitettujen henkilöiden kanssa. Puolustusministeriö tai sen osoittama edustaja toimii toimeenpanijana Suomen osalta. Puolustusvoimat olisi ensisijainen yhteistyötaho suhteessa USA:n joukkoihin ja tukisi tarvittaessa muiden viranomaisten yhteistyötä.

Sopimuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia Rajavartiolaitoksen toimintaan rajaturvallisuustehtäviin liittyen. Rajavartiolaitoksen tulee tehdä Schengenin ulkorajan ylittävälle USA:n joukkojen jäsenille, siviilihenkilöstölle, huollettaville ja USA:n

sopimustoimittajille Schengenin rajasäännöstön ja Nato SOFAn III artiklan mukaiset rajatarkastukset. Rajatarkastukset toteutetaan aiheuttamatta merkittävää hidastumista USA:n joukkojen, huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien maahan saapumiselle tai maasta poistumiselle. Käytännössä sotilasosastoina maahan saapuville tarkastukset tehdään pääsääntöisesti henkilöluettelot tarkastamalla ilman henkilökohtaista rajatarkastusta. Tarvittaessa heidät voidaan Schengenin rajasäännöstön liitteen VII mukaisesti asettaa rajanylityspaikoilla etusijalle muihin matkustajiin nähden.

Sopimuksessa tarkoitettulla turvallisuusjärjestelyillä on todennäköisesti taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia poliisitoimeen riippuen konkreettisista tapauksista ja esimerkiksi yleisestä turvallisuustilanteesta ja uhkaympäristöstä. Sopimuksen soveltamisessa lähtökohtana on, että Suomi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta. Tämä tehtävä kuuluu poliisille, joten Yhdysvaltojen läsnäolon lisääntyessä, myös poliisin tehtävät lisääntyisivät.

Puolustusyhteistyösopimuksella on vaikutusta poliisin, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien keskinäiseen yhteistyöhön. Sopimuksella on vaikutusta myös poliisin ja Syyttäjälaitoksen väliseen yhteistyöhön, jos poliisin esitutkinnassa on joukkojen toimintaan Suomessa liittyviä rikosepäilyjä. Sopimuksessa ei määrätä kansainvälisestä avusta eikä virkaavusta. Näistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä ja muissa Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa. Sopimukseen sisältyy joitain viranomaisten välistä yhteistyötä koskevia määräyksiä.

Puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevat tulli- ja verovapaudet saattaisivat jossain tapauksissa aiheuttaa uusia vapautusten soveltamisalaa koskevia rajanveto-ongelmia erilaisten tilanteiden välillä ja siten lisätä Tullin, Verohallinnon ja muiden toimijoiden hallinnollisia kustannuksia.

Ehdotetut tulli- ja verovapaudet lisäisivät tässä vaiheessa jossain määrin Tullin ja Verohallinnon ohjaustarvetta sekä niiden hallinnollisia kustannuksia. Virallisen maahantuonnin helpotettu menettely (paperinen 302-lomake) edellyttää Tullissa virkailijatyönä tehtäviä työvaiheita, millä voi ilmoitusmäärien mahdollisesti kasvaessa olla henkilöstövaikutuksia. Muutosten ei kuitenkaan tässä vaiheessa arvioida aiheuttavan Tullin tai Verohallinnon lisärahoitustarvetta. Puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa toteutettavan puolustustoiminnan kehittyessä tai määrän lisääntyessä asiaa voidaan joutua arvioimaan uudelleen.

Puolustusyhteistyösopimuksen nojalla USA:n joukoille ja sopimustoimittajille myönnetään joiltakin osin vapautuksia kansallisen lainsäädännön vaatimuksista koskien esimerkiksi tuotteiden maahantuontia, vientiä, varastointia, jakelua ja käyttöä. Suomen toimivaltaiset viranomaiset voivat joutua vastaamaan näitä koskeviin tulkintakysymyksiin. Viranomaisten voi olla myös tarpeen antaa ohjeistusta ja neuvontaa sekä tehdä keskinäistä yhteistyötä. Esimerkiksi puolustusyhteistyösopimuksen nojalla tapahtuva eläin- ja kasviperaisten tuotteiden sekä yhdistelmätuotteiden tuonti vaatisi koordinoitua Tullin, Ruokaviraston ja Puolustusvoimien kesken, sillä sopimuksen mukaisesti maahantuonnin vapautuksia sovelletaan vain USA:n joukkojen harjoittamaan tuontiin.

Puolustusyhteistyösopimus asettaa lisäksi Suomen ja Yhdysvaltojen toimivaltaisille viranomaisille lukuisia keskinäisiä yhteistyövelvoitteita (esim. 4, 18,19, 21 ja 27 artiklat). Edellä mainittujen toimien arvioidaan lisäävän joidenkin viranomaisten työmäärää esimerkiksi kansanterveyttä, ympäristönsuojelua, eläintautien ja kasvinuhkojen torjuntaa sekä kemikaali- ja räjähdeturvallisuutta käsittelevillä hallinnonaloilla.

Sopimuksen mukaisia eläin- ja kasvipöeräisten tuotteiden maahantuonnin vapautuksia sovelletaan vain USA:n joukkojen harjoittamaan tuontiin. Muiden kolmansien maiden joukkojen harjoittamaan tuontiin sovelletaan EU-lainsäädännön mukaisia tuontiehtoja sekä virallista valvontaa koskevia menettelyjä. Sopimuksen mukainen USA:n joukkojen lähetysten tuonti ilman tuontivaatimusten täyttämistä sekä ilman virallista valvontaa saattaa aiheuttaa korkeamman riskin jonkin eläintaudin tai kasvintuhoajan leviämistä Suomeen, mikä aiheuttaisi paikallisille viranomaisille lisätyötä taudinvastustus ja -hävittämistoimenpiteiden muodossa.

Suomen työsuojeluviranomainen ei valvoisi USA:n joukoille tarkoitettuja palveluita suorittaville organisaatioille tehtävää työtä. Työsuojeluviranomaisella olisi ainoastaan työläinsäädäntöön perustuva neuvontavelvollisuus työsuhteisiin sovellettavasta läinsäädännöstä. Tältä osin puolustusyhteistyösopimus ei siten aiheuttaisi työsuojeluviranomaiselle lisätyötä.

Puolustusyhteistyösopimuksesta seuraa, että USA:n joukot ja sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisia asevoimille tarkoitettuja palveluja suorittavat organisaatiot saavat ottaa palvelukseen ja pitää palveluksessaan huollettavia ilman työlupaa. Huollettaviin sovellettaisiin USA:n läinsäädäntöä. Tältä osin puolustusyhteistyösopimus ei aiheuttaisi uusia viranomaistehtäviä tai vastuita.

USA:n ajoneuvojen rekisteröiminen ja rekisterikilpien luovuttaminen edellyttää Liikenne- ja viestintävirastossa toimintaprosessien ja ohjeistusten laatimista, henkilöstön kouluttamista sekä tietojärjestelmien pienimuotoisesta kehittämistä. Sopimuksella on vaikutuksia myös Liikenne- ja viestintäviraston radiotaajuuksien hallinointiin liittyviin tehtäviin. Mikäli vierailevien joukkojen taajuustarpeet kattavat siviilitaajuuksia tai muita taajuuksia, joita ei ole osoitettu Puolustusvoimien käyttöön, Liikenne- ja viestintävirasto koordinoi taajuuksien käytettävyyden Puolustusvoimien kanssa. Virasto on arvioinut, että edellä mainitut tehtävät voidaan hoitaa nykyresurssien puitteissa.

7.7 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lisärakentaminen USA:n joukkoja varten saattaa edellyttää myös laajempaa infrastruktuuri- ja alueverkostorakentamista. Varuskunta-alueiden nykyiset aluerakenteet on mitoitettu kansallisen tarpeen mukaan ja laajamittaisempi lisärakentaminen saattaa jatkossa edellyttää alueellisia infrarakentamisinvestointeja, esimerkiksi sähköön, lämmön tai tiestön laajentamista tai parantamista. Tällaisen yhdyskuntateknisen infrastruktuurin kustannusten jakamisesta on jatkossa sovittava erikseen. Rakentamattomilla tai kaavoittamattomilla alueilla rakentamiseen saattaa lisäksi liittyä myös kaavoitus- tai kaavamuuostarve. Kaavoitusmenettelyt voivat olla pitkäkestoisia ja edellyttävät viranomaisneuvotteluita sekä kuulemis- ja arviointimenettelyitä, monissa tapauksissa myös ympäristövaikutusten arviointimenettelyjä. Valtion omistamilla alueilla ja valtion tiloissa noudatetaan Metsähallituksen toimintaa koskevia vastuullisuusperiaatteita sekä Senaatti-konsernin yhteiskuntavastuuperiaatteita. Tähän sisältyy muun muassa vastuu siitä, että toiminta on sekä sosiaalisten ja taloudellisten että ympäristönäkökulmienkin osalta kestävä. Yhteiskuntavastuu on myös osa konsernin liiketoimintastrategiaa ja toimintasuunnitelmia. Pitkällä aikavälillä sovittujen tilojen ja alueiden kehittäminen edellyttää yhteistyötä esimerkiksi varuskunnallisten kehittämissuunnitelmien osalta. Osapuolien tulee lisäksi sitoutua yhteisiin kehittämisen päämääriin myös rakentamislaita säädettyjen vähähiilisyys-, ilmasto- ja ympäristötavoitteiden osalta. Suomea sitoo myös EU:n ympäristö- ja energiapolitiikka, joka sisältää jäsenmaita velvoittavat tavoitteet mm. lähes nollaenergiarakentamisesta ja aurinkovoiman rakentamisvelvoitteesta.

Lainsäädännössä Puolustusvoimien räjähdevarastoille on määritetty suojavyöhykkeet, jotka tulee huomioida maankäyttö- ja rakennuslain (alueidenkäyttölaki, 132/1999) ja 1.1.2025 voimaantulevassa uudessa rakentamislain (751/2023) mukaisen alueiden käytön suunnittelussa. On mahdollista, että USA:n joukkojen sopimuksen liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille varastojen räjähteiden ja Puolustusvoimien varastojen räjähteiden yhteismäärä voi vaikuttaa olemassa oleviin suojavyöhykkeisiin laajentavasti.

Puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklassa määrätään USA:n joukkojen oikeudesta käyttää omia televiestintäjärjestelmiään ja niiden vaatimia taajuuksia. Radiotaajuuksien käyttö Euroopassa ja Yhdysvalloissa eroaa paikoin merkittävästi, koska kyseessä on Kansainvälisen televiestintäliiton (International Telecommunication Union, ITU) kannalta eri alueet. Mikäli esimerkiksi Suomessa matkaviestinkäytössä olevia taajuusalueita käyttävää Yhdysvaltojen kalustoa otettaisiin käyttöön ilman asianmukaisia yhteensovittamistoimenpiteitä, voisivat häiriöt matkaviestinverkoille olla laajoja. Taajuuksien käyttötavat eroavat Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä myös sotilaskäyttöön osoitettujen taajuusalueiden osalta. Sotilaskäyttöinen kalusto ja taajuuksien käyttötavat, kuten ilma-alusten käyttämät taajuudet kasvattavat häiriöriskiä. Mahdollisuutta radiohäiriöihin vähentää USA:n joukoille asetettava velvoite pyrkiä yhteensovittamaan radiotaajuuksien käyttö Suomen kansallisen toimeenpanijan eli puolustusministeriön tai sen osoittaman edustajan kanssa. Puolustusministeriön tai sen osoittaman edustajan on edelleen ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle sen tarvitsemat tiedot USA:n joukkojen radiotaajuuksien käytöstä. Potentialisten radiohäiriöiden riskin minimoimiseksi tiedonkulun puolustusministeriön tai sen osoittaman edustajan sekä Liikenne- ja viestintäviraston välillä olisi oltava mahdollisimman viivetyksetöntä.

7.8 Ympäristövaikutukset

Jos puolustusyhteistyösopimuksen myötä USA:n joukkojen toiminta Suomessa tulee lisääntymään merkittävässä määrin, on odotettavissa, että tämä johtaa myös toiminnasta aiheutuvien ympäristövaikutusten lisääntymiseen. Tyypillisiä vaikutuksia ovat muun muassa sotilaallisesta ampuma- ja harjoitustoiminnasta ja sotilasilmailusta aiheutuva melu, ammuntojen seurauksena rakenteiden vauriot ja kuluminen ja maalialueiden haitta-ainekuormitus sekä etenkin raskaiden ajoneuvojen ja -aseiden harjoittelusta aiheutuva maaperän kuluminen. Ympäristövahinkojen riski kasvaa, jos vaarallisten aineiden kuljetukset, varastointi ja niiden käsittely lisääntyvät. Riskiä vähentää Yhdysvaltojen kansallisen lainsäädännön edellyttämät riskienhallintavelvoitteet ja sopimuksen 27 artiklassa tarkoitetut yhteistyövelvoitteet. Ympäristövahingot voivat liittyä esimerkiksi polttoainevuotoihin ja vaarallisten kemikaalien, säteilylähteiden tai vaarallisten jätteiden tai aineiden pääsyyn ympäristöön. Kasvihuonekaasujen ja muiden ilmapäästöjen lisääntyminen arvioidaan vähäisiksi.

Kokonaisuudessaan puolustusyhteistyösopimuksesta aiheutuvien ympäristövaikutusten arvioidaan jäävän vähäisiksi. Toiminta ja sen ympäristövaikutukset painottuvat Puolustusvoimien käytössä oleville alueille.

Puolustusvoimien toiminnassa huolehditaan ja ennaltaehkäistään sotilaallisen ampuma- ja harjoitustoiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia. Lainsäädäntö ja Puolustusvoimien ympäristönsuojelua koskevat valtakunnalliset ja alueelliset määräykset sekä toimintaohjeet varmistavat osaltaan hyvän ja toimivan riskienhallinnan ja toimintamallit, joiden avulla lisääntyvästä toiminnasta aiheutuvan ympäristökuormituksen vaikutuksia ja riskejä on mahdollista minimoida. Lisäksi osapuolten toimivaltaisten viranomaisten yhteistyö ja Yhdysvaltojen velvollisuus kunnioittaa Suomen ympäristö-, terveys- ja turvallisuuslainsäädäntöä sopimuksen 27 artiklan mukaisesti on tärkeää haitallisten ympäristövaikutusten ennalta ehkäisemiseksi.

7.9 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Puolustusyhteistyösopimuksella säännellään USA:n joukkojen toimintaa Suomen alueella. Keskeisimmät perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin kannalta merkitykselliset kysymykset liittyvät erityisesti siihen, millaisia vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin on USA:n joukkojen toiminnalla Suomen alueella. Vaikutukset voisivat kohdistua sekä toisiin USA:n sotilaisiin, siviilihenkilöstöön, huollettaviin, sopimustoimittajiin ja suomalaisiin henkilöihin.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artikla sisältää turvallisuudesta vastaamista koskevia määräyksiä. Artiklan mukaan Suomen viranomaiset ovat ensisijaisessa vastuussa USA:n joukkojen turvallisuuden vastaamisesta Suomen alueella. Suomen viranomaiset vastaavat turvallisuudesta Suomen kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jossa on asianmukaisesti huomioitu toimivaltuuksien käyttöön liittyvät perus- ja ihmisoikeusnäkökulmat. Artiklan mukaisesti USA:n joukoilla on oikeus vastata sovittujen tilojen ja alueiden sekä niiden välittömän läheisyyden turvallisuudesta. Lisäksi artiklan 3 kohdan mukaisesti USA:n joukot saavat ryhtyä joukkojen turvallisuutta takaaviin toimiin myös muualla Suomessa. USA:n joukkojen tulee sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti kaikessa tämän sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioittaa kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. USA:n joukot noudattavat Yhdysvaltojen lainsäädäntöä, mutta heidän velvoitteenaan on kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä kaikessa toiminnassaan Suomen alueella. Suomea sitovaa perus- ja ihmisoikeusnormistoa on kuvattu yleisellä tasolla esityksen jaksossa 2.2.2. USA:n joukkojen soveltama lainsäädäntö ei välttämättä sisällä kuitenkaan kaikkia vastaavia perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen takeita.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artikla sisältää rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevia määräyksiä. Sopimuksen 12 artiklan vaikutukset kohdistuvat yhdysvaltalaisiin rikoksesta epäiltyinä ja suomalaisiin asianomistajina. Suomi luopuisi lähtökohtaisesti artiklan 1 kohdan mukaisesti tuomiovallasta sellaisiin tekoihin, jotka kuuluisivat Nato SOFAn mukaan Suomen ensisijaiseen tuomiovalttaan. Suomi voisi kuitenkin päättää tapauskohtaisesti tämän luopumisen peruuttamisesta. Peruuttamiseen voisi perustelujen mukaan tehdä muun muassa silloin, jos asiassa olisi kuolemanrangaistuksen uhka. Näin ollen 12 artiklan 2 kohdan mukaisella menettelyllä sekä voimaansaattamislain säännöksillä pyrittäisiin ehkäisemään kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia. Artiklan 7 kohdan mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tarvittaessa tekevät yhteistyötä ja vaihtavat keskenään tietoja edistääkseen uhrien oikeuksia, kuten mahdollisten uhrien korvausvaatimuksia sisäisissä kansallisissa järjestelmissä. Tällä tietojenvaihtoa koskevalla määräyksellä pyrittäisiin turvaamaan rikoksen uhrien oikeusaseman toteutumista. Tarve suojata rikoksen uhria tunnustetaan myös EU-oikeudessa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artikla sisältää rikoksesta epäiltyjen oikeuksia koskevia määräyksiä. Osana tähän artiklaan liittyviä määräyksiä Yhdysvaltojen tulisi sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä. Sopimuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukon jäsen tai tämän huollettava, joka on Suomen viranomaisten toimittaman esitutkinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena, jää tai asetetaan USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä näiden määräysvaltaan, kunnes kaikki asiaan liittyvät oikeudelliset menettelyt, mukaan lukien muutoksenhakumenettelyt, on saatettu päätökseen. Tällaisissa tapauksissa USA:n joukkojen viranomaiset varmistavat kyseisen joukon jäsenen läsnäolon näissä oikeudellisissa menettelyissä. USA:n joukkojen viranomaiset pyytävät siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan jättämistä USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan tai toimittamista niille vain, jos ne pystyvät varmistamaan kyseisen henkilön läsnäolon oikeudellisissa menettelyissä. Siltä osin kuin sovellettavat USA:n säädökset ja määräykset sen sallivat, USA:n joukkojen viranomaiset ottavat täysimääräisesti huomioon

Suomen viranomaisten kirjallisesti toimittamat ehdot päätettäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavista ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja häneen kohdistuvista rajoituksista. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että artiklan soveltamistilanteissa Yhdysvallat voisi vastata rikoksesta epäillyn säilyttämisestä sen sijaan, että tämä olisi Suomessa tutkintavankeudessa. Myös näissä tilanteissa Yhdysvaltojen tulee kunnioittaa edelleen Suomen lainsäädäntöä, vaikka Yhdysvallat noudattaisi näissä tilanteissa omaa lainsäädäntöään. Yhdysvallat ja Suomi ovat monien samojen ihmisoikeussopimusten osapuolia, kuten YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 7 ja 8/1976, jäljempänä KP-sopimus). Yhdysvallat ei ole kuitenkaan esimerkiksi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) eikä YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen kaikkien lisäpöytäkirjojen osapuoli.

Puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattaminen osaksi Suomen kansallista oikeutta voi osittain rajoittaa asianomistajan oikeutta ajaa rikossyytettyä Suomessa suomalaisessa tuomioistuimessa lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön virkatoimiin perustuen silloinkin, kun loukkaus on tapahtunut Suomessa. Siltä osin, kun teko on tapahtunut virallisten tehtävien ulkopuolella, Suomi voi peruuttaa 12 artiklan 2 kohdan mukaisissa tilanteissa tuomiovallasta luopumisensa. Siltä osin kuin on kyse virallisissa tehtävissä tapahtuneista rikosepäilyistä, sovellettaisiin 12 artiklan 6 kohdan mukaista menettelyä. Joka tapauksessa on huomioitava, että tilanteissa, joissa rikos on tapahtunut Yhdysvaltojen virallisissa tehtävissä, Suomella ei ole välttämättä mahdollisuutta saada itselleen tuomiovaltaa. Tämä vastaisi Nato SOFAa. Esityksessä on otettu sopimuksen tulkinnan lähtökohdaksi se, ettei kaikki lähettäjävaltion Suomen alueella tapahtuva toiminta voi olla virallisissa tehtävissä tapahtunutta, vaan tapauskohtaisesti on arvioitava, onko kyse virallisissa tehtävissä vai niiden ulkopuolella tapahtuneesta teosta. Edellä sanotusta huolimatta on kuitenkin mahdollista, että joissain rikosasioissa suomalainen uhri voisi siis viime kädessä joutua osallistumaan Yhdysvalloissa tapahtuvaan rikosprosessiin oman oikeusasemansa turvaamiseksi. Samalla tuomiovaltaa koskevat säännökset merkitsevät rajoitusta asianomistajalla muutoin kansallisen lainsäädännön nojalla olevaan mahdollisuuteen ajaa yksityisoikeudellista vaatimusta Suomessa rikosasian yhteydessä, mikäli rikosasiaa käsitellään Yhdysvalloissa.

Asianomistajan mahdollisuus vaatia rangaistusta Yhdysvaltojen joukkojen toiminnasta Yhdysvaltojen tuomioistuimessa voi yksittäistapauksessa olla enemmän teoreettinen kuin tosiasiallinen mahdollisuus oikeussuojakeinojen käyttöön. Tosiasiallisiksi esteiksi voivat muodostua muun muassa kielelliset ongelmat, oikeusprosessin kesto Yhdysvalloissa tai muut mahdolliset seikat, jotka yksittäistapauksessa voivat estää tai vaikeuttaa asianomistajan oikeuksiinsa pääsyä Yhdysvaltojen tuomioistuimessa. Asianomistajan mahdollisuudet tuomioistuimeen pääsulle Yhdysvalloissa riippuvat yksittäistapauksissa myös Yhdysvaltojen omasta oikeusjärjestyksestä.

EIS 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. EIS 6 artiklan mukainen oikeus tuomioistuimeen pääsyyn on lähtökohtaisesti myös vahingonkärsijällä, joka vaatii korvausta kärsimästään vahingosta. Lisäksi EIS 13 artikla takaa tehokkaat oikeussuojakeinot kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. EIS 6 artiklan mukainen oikeus ei ole kuitenkaan absoluuttinen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että oikeutta päästä tuomioistuimeen saadaan rajoittaa, mutta ei kuitenkaan sillä tavoin tai siihen määrään, että puututaan tuon oikeuden olennaiseen sisältöön. Lisäksi rajoituksilla tulee olla hyväksyttävät tavoitteet ja käytettyjen keinojen tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa. Hyväksyttävänä tavoitteena on pidetty muun muassa kansalliseen turvallisuuteen liittyvät intressit ja kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen (Waite

ja Kennedy v. Saksa 18.2.1999, N:o 26083/94). Oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin vahvistetaan myös EU-oikeudessa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaisesti USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Tällaiset vaatimukset voidaan esittää toimivaltaisille Suomen viranomaisille ja käsitellä Nato SOFAn VIII artiklan määräysten mukaisesti. Tämä poikkeaisi Nato SOFAn menettelystä. Nato SOFAn virallisten tehtävien yhteydessä aiheutuneiden vahingonkorvausvaatimusten käsittelystä on määräykset Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleessa ja virallisten tehtävien ulkopuolella aiheutuneiden korvausvaatimusten käsittelystä VIII artiklan 6 kappaleessa. Sopimuksen VIII artiklan 5 kappaleen g kohdan mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen ei saa kohdistaa mitään toimenpiteitä vastaanottajavaltiossa häntä vastaan annettujen siviilituomioiden täytäntöönpanemiseksi asiassa, joka johtuu hänen virallisista tehtävistään. Artiklan 6 kappaleen d kohdan mukaan vastaanottajavaltion tuomioistuimen toimivaltaa käsitellä vahingonkorvauskannetta joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä vastaan ei ole puolestaan rajoitettu, ellei harkinnanvaraista korvausta ole lähettäjävaltion toimesta suoritettu. Näin ollen 15 artiklan 1 kohta rajoittaisi mahdollisuuksia esittää vaatimuksia. Sopimuksen 15 artiklan 1 kohdan 2 virkkeen mukaisesti vaatimuksia voisi esittää kuitenkin Suomen valtiolle.

Silloin, kun kyse on vieraiden valtioiden joukkojen tai siviilihenkilöstön virallisiin tehtäviin perustuvasta vahingonkorvausvaatimuksesta, puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohta rajoittaa siviilioikeudellisen kanteen nostamista, kun Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleen g kohta rajoittaa vain tällaisen tuomion täytäntöönpanoa. Koska näissä tilanteissa vastaanottajavaltio vastaa Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleen säännösten perusteella mahdolliseen tuomioon tai sovintoon perustuvan vahingonkorvauksen maksamisesta vahingonkäräjälle, ei sopimusmääräyksellä ole tältä osin arvioitu olevan vaikutusta vahingonkäräjän pääsyyn tuomioistuimeen tai käytettävissä oleviin tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin. Myöskään silloin, kun kyseessä on virallisten tehtävien ulkopuolella tehdystä toimista aiheutuneet vahingonkorvausvaatimukset, ei vastaanottajavaltion tuomioistuimen toimivaltaa ole rajoitettu, ellei loukkausta ole jo hyvitetty vahingonkäräjälle. Siltä osin kuin Nato SOFAn VIII artiklan 1–4 kappaleet sisältävät korvausvaatimuksista luopumista koskevia säännöksiä, tulevat säännökset sovellettaviksi sopijavaltioiden välillä, eikä kyseisillä määräyksillä ole vaikutusta vahingonkäräjien asemaan.

Kysymys tehokkaista oikeussuojakeinoista voi tulla tarkasteltavaksi myös työntekoa koskevien riitatilanteiden osalta, joissa Yhdysvallat toimii työnantajana, koska valtiot nauttivat lainkäytöllistä koskemattomuutta vieraan valtion tuomioistuimissa. Valtion lainkäytöllisen koskemattomuuden ei kuitenkaan katsota olevan enää täysin ehdoton valtion ja yksityishenkilön välisiin työsopimuksiin perustuvien riitojen, jotka koskevat toisen valtion alueella tehtyä tai tehtävää työtä, käsittelyn osalta. Myös korkein oikeus on kiinnittänyt muutamissa ratkaisuisaan huomiota valtioimmunitettiin asettamiin rajoituksiin (ratkaisujen kuvauksesta ks. esim. hallituksen esitys eduskunnalle valtioiden ja niiden omaisuuden lainkäytöllistä koskemattomuutta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, HE 26/2013 vp, s. 4–5). Näin ollen sopimus itsessään ei sisältäisi suoria rajoituksia työsuhteita koskevien riita-asioiden käsittelyyn, vaan kysymys Suomen tuomiovallasta olisi ratkaistava tapauskohtaisesti.

Sopimuksen 24 artiklan työntekoa koskevilla määräyksillä on lisäksi liittymäpintaa perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaiseen veloitteeseen ja 18 §:n 3 momenteissa säädettyyn määräykseen.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Kyseinen velvoite on julkiselle vallalle osoitettu toimintavelvoite, jonka toteuttamista on pyritty edistämään 24 artiklan 2 kohdan mukaisella Suomen lainsäädännön kunnioittamisvelvoitteella. Kunnioittamisvelvoitteen voidaan katsoa periaatteelliselta tarkoitukseltaan vastaavan pitkälti Nato SOFAn II artiklan velvoitetta, jonka mukaan joukot, siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia. Nato SOFAn kunnioittamisperiaatetta on avattu tarkemmin Nato SOFAn hyväksymisestä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 90/2023 vp, s. 7–8).

Perustuslain 18 §:n 3 momentin mukaan ketään ei saa ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä. Puolustusyhteistyösopimuksen 24 artiklan 2 kohdan mukaisesti USA:n joukot voivat irtisanoa paikalta palkatun siviilihenkilön palvelussuhteen turvallisuusnäkökohtien, sopimattoman menettelyn tai muiden operatiivisten vaatimusten perusteella. Koska kyseinen sopimusmääräys irtisanomisen perusteista voimaansaatettaisiin lailla, ei kyseinen sopimusmääräys olisi ongelmallinen perustuslain 18 §:n 3 momentin kannalta.

Alkuperäiskansa saamelaisten oikeuksien osalta voidaan todeta, että sopimuksen voimaansaattaminen ei sellaisenaan vaikuta saamelaisten oikeuksien toteutumiseen. Sopimuksen liitteessä luetellut sovitut tilat ja alueet ovat jo tällä hetkellä Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen pysyvässä käytössä olevia alueita. Sopimuksen toimeenpanovaihe voi edellyttää saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukaisten neuvottelujen käymistä. Alkuperäiskansa saamelaisten itsemääräämisoikeus huomioon ottaen neuvotteluja tulee käydä vilpittömästi, oikea-aikaisesti ja yhteisymmärrykseen pyrkien.

8 Lausuntopalaute

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella 28.3.–12.5.2024 Lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta. Lausuntoja pyydettiin 163 taholta ja myös muilla tahoilla oli mahdollisuus lausua asiasta. Määräaikaan mennessä lausuntoja annettiin yhteensä 66 taholta: Aliupseeriliitto ry, Armon Virta ry, Aseistakieltäytyjäliitto ry, Digi- ja väestötietovirasto, eduskunnan oikeusasiamies, Elinkeinoelämän keskusliitto, Eläketurvakeskus, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Huoltovarmuuskeskus, Hämeenlinnan rauhanryhmä (Suomen rauhanpuolustajien paikallisosasto), Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, Juristiliitto, Kankaanpään kaupunki, Kansaneläkelaitos, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Liikenteenohjausyhtiö Finntraffic Oy, Maanpuolustuksen Insinöörit MPI ry, Maanpuolustuskurssiyhdistys ry, Metsähallitus, Naiset Rauhan Puolesta -liike, Naisten Valmiusliitto ry, oikeuskansleri, oikeusministeriö, Pohjois-Savon hyvinvointialue (Pohjois-Savon pelastuslaitos), Poliisihallitus, puolustusministeriö, Reserviläisliitto ry, Rikosseuraamuslaitos, Ruokavirasto, Satakunnan hyvinvointialue, Senaattikonserni (Puolustuskiinteistöjen ja Senaatti-kiinteistöjen puolesta), sisäministeriö, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, sosiaali- ja terveysministeriö, suojelupoliisi, Suomen Asianajajaliitto, Suomen eläinlääkäriliitto ry, Suomen kommunistinen puolue, Suomen kommunistisen puolueen Kemin kaupunkijärjestö, Suomen kommunistisen puolueen Kypärämäen osasto ry, Suomen kommunistisen puolueen Uudenmaan piirijärjestö, Suomen kuntaliitto ry, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Punainen Risti, Suomen Rauhanliitto ry, Suomen Rauhanpuolustajain Lapin piirijärjestö ry, Suomen Rauhanpuolustajain Uudenkaupungin yhdistys ry, Suomen rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Suomen Sadankomitea ry, Suomen Satamat ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Suomen YK-liitto, Syyttäjälaitos, Tapaturmavakuutuskeskus, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, työ- ja elinkeinoministeriö, Valtiokonttori, valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, Vapaa ammattiliitto VALO ry, Vapauden liitto r.p., Väylävirasto sekä ympäristöministeriö.

Lisäksi yksityishenkilöiltä saatiin n. 150 lausuntoa. Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oyj, korkein oikeus, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, maa- ja metsätalousministeriö, Maahanmuuttovirasto, Maanpuolustuskoulutusyhdistys, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen apteekkariliitto, Tulli, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes ja Verohallinto ilmoittivat, ettei niillä ole asiassa lausuttavaa.

Tässä jaksossa selostetaan lausuntojen päälinjat ja niissä esiin tuodut merkitykselliset näkökannat, mukaan lukien sellaiset lausunnot, joissa esitettiin muutoksia esitykseen tai jotka liittyvät kansallisen lainsäädännön muutostarpeisiin. Lausuntopyyntö, muut kuin yksityishenkilöiden antamat lausunnot ja lausuntoyhteenveto ovat saatavilla osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella UM003:00/2024. Yksityishenkilöiden lausunnot ovat nähtävillä julkisessa palvelussa osoitteessa www.lausuntopalvelu.fi⁵ ja ulkoministeriössä.

Yleistä

Ministeriöt ja viranomaiset yhtyivät pääosin hallituksen esitysluonnoksessa esitettyyn ja kannattivat puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymistä. Sopimuksen nähdään parantavan Suomen turvallisuutta. Lausunnoissa korostui tarve tarkastella kansallisen lainsäädännön muutostarpeita, kun sopimuksen soveltamisesta on saatu kokemusta.

Suurin osa lausuntoja antaneista yksityishenkilöistä suhtautuu kriittisesti sopimukseen ja katsoo sen vaarantavan Suomen puolueettomuuden. Valtaosassa kyseisistä lausunnoista ei esitetty varsinaisia huomioita hallituksen esityksen sisältöön. Myös osa yhdistyksistä ja järjestöistä (mm. Aseistakieltäytyjäliitto ry, Suomen kommunistinen puolue, Suomen Rauhanliitto ry sekä Suomen Sadankomitea ry) esitti kriittisiä näkemyksiä ja katsoi sopimuksen lisäävän jännitteitä itärajalla sekä heikentävän suvereniteettia. Kriittisissä lausunnoissa korostui myös ydinaseiden varastoinnin ja kauttakulun kieltö.

Sopimuksen keskeiset periaatteet

Useat lausunnonantajat pitivät hyvän sopimuksen 1 artiklan 1 kohdan kirjauksia Suomen suvereniteetin, lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kunnioittamisesta. Valtioneuvoston kanslia, oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies nostivat esiin kysymyksen siitä, miten kunnioittamisveloitteeseen kiinteästi liittyvässä konsultaatiossa otetaan huomioon Suomen näkemykset ja mitä tapahtuu, jos osapuolten näkemyksiä ei pystytä yhteensovittamaan. Esityksen jaksoa 2.2 ja käsittelyjärjestysjaksoa on tältä osin täydennetty.

Suomen Punainen Risti (SPR) korosti lausunnossaan YK:n peruskirjan päämäärien ja periaatteiden ja muiden Suomea velvoittavien kansainvälisen oikeuden sääntöjen huomioon ottamista, ml. humanitaarisen oikeuden erotteluperiaate. Suomen Sadankomitea ry katsoi, että esitykseen tulisi lisätä tieto siitä, miten sopimuksen soveltamisessa noudatetaan YK:n 2250 ja 1325 päätöslausemia. Sopimuksen 1 artiklan perusteluja on näiltä osin täydennetty.

Kansallinen lainsäädäntö ja EU-oikeus

Valtioneuvoston kanslia katsoi, että kansallisen päätöksenteon ja kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain

⁵ <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=cbe78f51-50b9-4430-8439-f6d495d912ba>

merkitys tulisi tuoda selkeämmin esiin. Esityksen jaksoa 2.2.2 ja 3 artiklan perusteluja on tältä osin täydennetty.

Valtioneuvoston kanslia esitti lisäksi EU-oikeudellista ulottuvuutta koskevien täsmennysten lisäämistä esitykseen. Esityksen jaksoa 3 ja 7.9 sekä käsittelyjärjestystä on näiltä osin täydennetty.

Oikeusministeriö katsoi, että 29 artiklan 2 kohdan perusteluja tulisi täydentää tuomalla esiin sen, että henkilötietojen siirron yhteydessä on erityisesti tarpeen varmistua asianmukaisista tietosuoja-asetuksista. Myös ajoneuvolain muuttamista koskevaan lakiehdotukseen sisältyvän 83 a §:n perusteluihin olisi syytä lisätä maininta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisen henkilötietojen käsittelyn oikeusperustasta sekä asetuksen säännös, johon kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö perustuu. Kyseisiä perusteluja on tältä osin täydennetty.

Sisäministeriö toi esiin pelastuslain 48 §:n mukaisen velvoitteen laatia ulkoinen pelastussuunnitelma ja katsoi, että lakia olisi muutettava, mikäli USA:n joukoilta ei tulla vaatimaan pelastuslain mukaista ulkoista pelastussuunnitelmaa, siihen liittyviä harjoituksia tai suunnitelmia ei valvota. Sisäministeriö esittää, että muutos olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi tällä hallituskaudella pelastuslain toisen vaiheen uudistuksen yhteydessä.

Lainsäädännön jatkovalmistelutarpeet

Puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä on tehty vain välttämättömät, sopimusmääräyksistä välittömästi johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Hallituksen esityksessä on tunnistettu tarve tarkastella kansallisen lainsäädännön kehittämistä myös jatkossa. Myös useat lausunnonantajat korostivat tarvetta tarkastella kansallisen lainsäädännön muutostarpeita sen jälkeen, kun sopimuksen soveltamisesta on saatu kokemusta (mm. valtioneuvoston kanslia, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, kansaneläkelaitos, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Poliisihallitus, Valtiokonttori, Suomen Asianajajaliitto) ja viranomaisohjeiden merkitystä. Osa lausunnoista esitetyistä huomioista tulee selvitettäväksi sopimuksen toimeenpanovaiheessa osana viranomaisten välistä yhteistyötä ja mahdollisissa Suomen ja Yhdysvaltojen välisissä täytäntöönpanojärjestelyissä.

Liikenne- ja viestintäministeriö esitti harkittavaksi, tulisiko ilmailulain sekä lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain pykälissä tarkoitettu maksuvapautus sekä kustannusten budjetointi puolustusministeriön hallinnonalan pääluokkaan ulottaa koskemaan kaikkien Nato-jäsenvaltioiden joukkojen käyttämiä ilma-alueita.

Liikenne- ja viestintäministeriö yhtyi esityksen näkemykseen siitä, että USA:n sopimustoimittajien asemaa koskevaan 26 artiklaan liittyvien poikkeussäännösten tarvetta on syytä arvioida, kun on saatu enemmän tietoa artiklan soveltamiskäytännöstä ja piti tarpeellisena arvioida mahdollisia yksityiskohtaisia poikkeussäännöksiä myös omalla hallinnonalallaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomiota mm. huollettaville tarjottavia sosiaalipalveluja sekä sosiaaliturvaa ja työsuhdetta koskeviin oikeudellisiin kysymyksiin. Sosiaaliturvan ja työsuhdekysymysten osalta ministeriö totesi, että sopimukseen liittyvää käytäntöä tulee seurata sen arvioimiseksi, onko kansallista lainsäädäntöä joiltain osin tarve tulevaisuudessa muuttaa tai tarkentaa. Myös huollettavien sosiaalipalvelujakoskevat kysymykset jäävät myöhempään tarkasteluun. Ministeriö piti perusteltuna myös täsmentää puolustusvoimien ja kotimaan sektoriviranomaisten välistä toimivallanjakoa ja roolitusta puolustusyhteistyötä koskevissa kysymyksissä. Sopimuksen voimaantulon jälkeen on tarkoitus käynnistää sopimuksen toimeenpanoa koskeva viranomaisyhteistyö puolustusministeriön johdolla.

Senaatti-konserni huomautti lausunnossaan, että olisi välttämätöntä muuttaa Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöistä annettua lainsäädäntöä, jotta niiden olisi mahdollista tarjota palveluja suoraan USA:n joukoille tai sopimustoimittajille. Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa on todettu, että lainsäädäntömuutokset edellyttäisivät laajapohjaisempaa valmistelua ja näin ollen mahdolliset muutokset toteutettaisiin tarvittaessa erillisessä lainsäädäntöhankkeessa.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira katsoi, että terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 b §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (valvontalaki) 2 §:n 4 momentin välillä on ristiriita, minkä vuoksi valvontalain 2 §:n 4 momentti tulisi täsmentää yhdenmukaiseksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 b §:n kanssa. Puolustusyhteistyösopimuksessa ei ole asiaa koskevia määräyksiä. Valviran esiin nostamaa kysymystä on käsitelty Nato SOFAa koskevan hallituksen esityksen (HE 90/2023 vp) valmistelun aikana. Tuolloin on katsottu, että ammattihenkilölain 3 b § mahdollistaa, että puolustusyhteistyössä vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva terveydenhuollon henkilöstön jäsen voi hoitaa omien joukkojen lisäksi myös toisen vieraan valtion asevoimien joukkoja, siviilihenkilöstöä sekä heidän huollettavia taikka Puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilöstöä. Tällaisissa yksittäisissä hoitotapahtumissa ei ole kuitenkaan kyse valvontalaissa tarkoitettua terveystieteiden palvelujen suunnitelmallisesta tuottamisesta ja tarjoamisesta Suomessa, minkä johdosta valvontalakiin ei ole tarpeen tehdä vastaavia muutoksia tältä osin. Hallituksen esityksessä todettiin, että vieraan valtion asevoimien puolustusyhteistyön puitteissa Suomessa antaman terveydenhuollon suhdetta valvontalakiin voitaisiin sopimusten soveltamista ja käytännön toimintaa koskevan tiedon karttuessa tarvittaessa arvioida uudelleen. Edellä mainituin perusteiden muutosta ei ole syytä tehdä tässä yhteydessä.

Digi- ja väestötietovirasto esitti, että esityksessä tarkennetaan, voidaanko sopimuksen piiriin kuuluville henkilöille antaa suomalainen henkilötunnus ja arvioida kotikunnan myöntämistä. Kotikunnan ja henkilötunnuksen saamista koskevien (kotikuntalain sekä väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain) säännösten mahdollisia muutostarpeita arvioidaan erikseen myöhempien lainsäädäntömuutosten yhteydessä.

Sovitut tilat ja alueet

Puolustusministeriö katsoi, että esityksessä olisi syytä arvioida, tuleeko USA:n joukkojen maksaa kiinteistövero käyttämistään alueista ja tiloista. Liitteessä A luetellut sovitut tilat ja alueet ovat Suomen valtion omistuksessa tai hallinnassa, joten Yhdysvalloille ei synny kiinteistöverovelvollisuutta.

Lisäksi puolustusministeriö esitti 3 artiklan 11 kohdan perusteluihin sovitulla tiloilla ja alueilla tehtäviä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä koskevaan kohtaan tarkennuksia. Artiklan perusteluissa tulisi tarkentaa myös ympäristönsuojelulain (527/2014) ympäristölupiin liittyen lain 50 a §:n lupa- ja ilmoitusmenettelyn soveltuvuutta. Artiklakohtaisia perusteluja on tältä osin täydennetty.

Senaatti-konserni ja Metsähallitus esittivät lausunnoissaan, että hallituksen esityksessä olisi täsmennettävä niiden roolia puolustusyhteistyösopimuksen täytäntöönpanoon liittyen. Liikelaitosten roolit tulevat selkeytymään sopimuksen toimeenpanossa. Esityksen 3 artiklan 12 kohdan sekä 29 artiklan perusteluja on täydennetty niin, että huomioitaisiin myös liikelaitokset.

Lisäksi Senaatti-konserni esitti täsmennettäväksi, miten erilaisia kustannuksia, joita ei voida periä puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti USA:n joukoilta, voitaisiin osoittaa Puolustusvoimille. Metsähallitus toi esiin, että liikelaitoksilla ei ole mahdollisuutta kantaa taloudellista vastuuta puolustushallinnon alaan kuuluvasta toiminnasta, vaan valtion sisäisen tehtäväjaon mukaisesti kustannukset tulee ohjata valtionhallinnon tehtävä- ja toimialajaon mukaan. Jos Metsähallitus-liikelaitokselle aiheutuisi uusia tehtäviä, tulonmenetyksiä tms. taloudellista vastuuta puolustusyhteistyöstä, tällaiset tulisi huomioida sen budjetoinnissa, investointivaltuuksissa, toiminnallisissa-, tulos- ja tuloutustavoitteissa. Esityksen 3 artiklan 6 kohdan perusteluja on tältä osin täydennetty.

Metsähallitus toteaa lausunnossaan, että pääsääntöisesti Metsähallitus-liikelaitos hallinnoi Puolustusvoimien käyttämiä rakentamattomia maa- ja vesialueita. Alueiden käytön osalta Metsähallitus pitää tärkeänä, että ei jää epäselvyyttä siitä, ketkä alueiden käyttöä koskevissa sopimuksissa ovat osapuolina ja laskuttajina. Esityksen 3 artiklan 6 kohdan perusteluja on tältä osin tarkennettu.

Senaatti-konserni toi esiin mahdolliset rakennusvirheiden tai puutteiden kustannukset, vastuunjaon ja niiden rahoittamisen tilanteissa, joissa USA:n joukot lakkaavat käyttämästä rakentamaansa kohdetta ja Puolustuskiinteistölle jää vastuu kohteesta ja sen ominaisuuksista suhteessa kohteen myöhempiin käyttäjiin. Tältä osin rakennusten ja rakennelmien mahdollisiin elinkaarikustannuksiin, kuten käytöstä poiston jälkeisiin purkukustannuksiin, liittyvät asiat sekä teknisiin ja rakennusstandardeihin liittyvät mahdolliset ristiriitatilanteet voidaan hoitaa hankekohtaisesti.

Senaatti-konserni on tuonut esiin valtion vuokratäksikirjan soveltamiseen liittyviä kysymyksiä suhteessa yhteiskäyttöön tuleviin rakennushankkeisiin. Kysymyksiä voidaan selvittää osana puolustusyhteistyösopimuksen toimeenpanoa ja vuokratäksikirjaan mahdollisesti tarvittavat muutokset valmistellaan valtiovarainministeriön toimesta vuoden 2024 aikana.

Suomen kommunistisen puolueen Kemin kaupunkijärjestö katsoi lausunnossaan, että 5 artiklan 2 kohdan perusteluissa jää epäselväksi palauttaako Yhdysvallat rakentamansa rakennukset Suomelle myös sellaisissa tilanteissa, joissa siitä aiheutuisi Yhdysvalloille kuluja. Artiklakohtaisia perusteluja on tämän osalta täsmennetty.

Turvallisuus ja kurinpito

Oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies pitivät USA:n joukkojen toimivaltuuksiin liittyvää ”välittömän läheisyyden” käsitettä ongelmallisen avoimena. Reserviläisliitto ry toivoi, että välittömän läheisyyden käsitettä selkeytettäisiin puolustusministeriössä valmisteltavana olevassa hallituksen esityksessä Puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta, jossa esitetään Puolustusvoimien toimivaltuuksien laajentamista. Suomen reserviupseeriliitto piti tärkeänä saada tarkennusta välittömän läheisyyden käsitteestä. Eduskunnan oikeusasiamies pyysi määrittelemään ”USA:n joukot” 6 artiklassa. USA:n joukkojen määritelmää on tarkennettu 6 artiklan perusteluissa ja käsittelyjärjestyksessä. Eduskunnan oikeusasiamies toi myös esiin, että esityksessä ei ilmene, mitä asioita turvallisuussuunnitelmissa käsiteltäisiin.

Oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies yhtyivät esityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että 6 artiklan mukaiset toimivaltuudet muistuttavat Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohtaa, mutta puolustusyhteistyösopimuksen osalta kyse on avoimmasta ja itsenäisemmästä toimivaltuudesta, mikä voidaan katsoa valtiosääntösääntöisesti ongelmalliseksi. Oikeuskansleri kyseenalaisti viittauksen ns. valtiosääntöoikeudelliseen aukkteoriaan. Myös oikeusministeriö katsoi, että esityksessä tulisi tarkentaa Nato SOFAn VII

artiklan 10 kohdan a kappaleen ja puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 1 kohdan välistä suhdetta ja arvioida, onko kyse samasta perustuslakipoikkeuksesta kuin Nato SOFAn kohdalla. Käsittelyjärjestystä on täydennetty tältä osin.

Aliupseeriliitto ry painotti, että kurinpitoon liittyvissä tehtävissä on tärkeää, että yhteistoiminnasta on sovittu selkeästi.

Vahingonkorvaus

Helsingin hovioikeus totesi, että 15 artikla vähentää asianomistajan mahdollisuutta esittää korvausvaatimus rikoksesta syytettyä Yhdysvaltojen joukon jäsentä vastaan, kun Yhdysvallat katsoo korvausperusteen johtuneen virallisista tehtävistä.

Valtiokonttori esitti selvennettäväksi kysymystä mahdollisesta vahingonkorvauskanteesta. Sopimuksen 15 artiklan perusteluja on tältä osin täydennetty. Lisäksi Valtiokonttori korosti 12 artiklan merkittävää vaikutusta myös vahingonkorvausasioihin ja totesi, että Suomi voi joutua käsittelemään USA:n joukkojen tekoihin perustuvia vahingonkorvausvaatimuksia, joiden osalta rikosoikeudellinen vastuu arvioidaan Yhdysvalloissa.

Juristiliitto ja Suomen syyttäjähdistys ry esittivät jatkovalmistelussa pohdittavaksi, onko Suomen valtiolla korvausvelvollisuutta suomalaisten asianomistajien vahingoista, mikäli vahingot ovat Yhdysvaltojen aiheuttamia ja jos näin on, onko Suomella tällaisessa tilanteessa regressioikeus Yhdysvalloilta. Lausunnoissa tarkoitettu sääntely sisältyy Nato SOFAn VIII artiklan määräyksiin, joita on selostettu hallituksen esityksessä HE 90/2023 vp.

Rikosoikeudellinen tuomiovalta, vapaudenmenetys ja vierailuoikeus (12 ja 13 artikla)

Oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, Suomen syyttäjähdistys ry, Syyttäjälaitos ja Juristiliitto kiinnittivät huomiota ”virallisen tehtävän” avoimeen määritelmään. Artiklan 12 perusteluja on täydennetty.

Helsingin hovioikeus katsoi, että 12 artiklan perusteluja tulisi täydentää mainitsemalla tilanteita, joissa tuomiovallan luopumisen peruuttaminen ei todennäköisesti tulisi kysymykseen. Helsingin hovioikeus on lisäksi lausunnossaan todennut, että esitysehdotuksessa esitetty tulkinta 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuna määräajan alkamisesta on tarpeettoman tiukka. Helsingin hovioikeus on katsonut, että mainitun vuoden määräajan voidaan katsoa alkavan aikaisintaan syytteen vireilletulosta tuomioistuimessa ja viimeistään haasteen tiedoksiantamisesta vastaajalle. Hovioikeus katsoo, että ehdotuksen perusteluja tulisi tältä osin tarkistaa. Esitystä on muutettu tältä osin.

Syyttäjälaitos ja Suomen syyttäjähdistys katsoivat, että esityksessä tulisi tarkentaa, milloin sopimuksen 12 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen ilmoitusten tulisi viimeistään tehdä ja miten menetellään mahdollisesti jo kertyneen esitutkimateriaalin suhteen, jos tuomiovallan peruuttaminen hyväksytään. Juristiliitto nosti lausunnossaan esiin samoja huomioita. Juristiliitto ja Suomen syyttäjähdistys katsoivat, että esitystä tulisi tarkentaa asianomistajan rinnakkaisen syyteoikeuden osalta. Syyttäjälaitos on lausunnossaan kiinnittänyt huomioita Nato SOFAn rikosoikeudellisia tutkimuksia koskevaa avustamista koskevan VII artiklan 6 kappaleen a kohdan soveltuvuuteen. Esityksen perusteluja on täydennetty tältä osin.

Vapaudenmenetyksen ja vierailuoikeuden osalta (13 artikla) Rikosseuraamuslaitos huomautti, että sen tulisi yhdessä oikeusministeriön ja yhteistyössä Yhdysvaltojen viranomaisten kanssa nimetä tarkoituksenmukaiset vankilat, joissa Yhdysvaltojen joukkojen jäsenelle tai tämän

huollettavalle tuomittu vankeusrangaistus voidaan panna täytäntöön. Kysymykseen palataan sopimuksen täytäntöönpanovaiheessa.

Ajoneuvot

Puolustusministeriö esitti harkittavaksi lisäystä 10 artiklaa koskevien yksityiskohtaisiin perusteluihin erityiskuljetuslupien kytkentäkatsastuksista. Väylävirasto katsoi, että erikoiskuljetusluvan edellytyksiä tulisi täsmentää 10 artiklan perusteluissa. Esitystä on näiltä osin täsmennetty.

Käsittelyjärjestys

Valtioneuvoston kanslia ja oikeusministeriö yhtyivät käsittelyjärjestysjaksossa esitettyyn arvioon. Oikeuskansleri piti käsittelyjärjestysjaksoa huolellisesti laadittuna, mutta esitti joitakin täsmennyksiä.

Oikeusministeriö katsoi, että perusteluissa tulisi näkyä riittävän selvästi minkä yhteistyön muotojen katsotaan olevan sellaisia, että ne eivät olisi tavanomaisia nykyisessä kansainvälisessä yhteistoiminnassa siten, että kyseinen yhteistyön muoto vaikuttaisi vain vähäisessä määrin valtion täysivaltaisuuteen. Lisäksi oikeusministeriö katsoi, että tulisi tarkentaa, miksi maahantulo ei olisi 94 §:n 3 momentin kannalta ongelmallista. Sopimuksen 3 artiklaa koskevien käsittelyjärjestysperusteluja tulisi täsmentää huomiolla siitä, että artiklassa ei ilmeisesti ole kyse alueen antamisesta yksinomaisesti Yhdysvalloille sellaisella tavalla, joka veisi alueen pois osasta Suomen suvereniteettia, vaan siitä, että sopimuksen nojalla Suomi sitoutuisi pidättäytymään näille alueille pyrkimisestä. Käsittelyjärjestystä on näiltä osin täydennetty.

Oikeuskansleri kiinnitti huomiota siihen, että käsittelyjärjestyksessä 11 artiklaa on käsitelty vain maahantulon osalta ja pyysi selventämään mitä 11 artiklassa tarkoitettu vapaa liikkuminen käytännössä tarkoittaa. Käsittelyjärjestysjaksoa on tältä osin täydennetty.

Rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevan 12 artiklan osalta oikeuskansleri katsoi, että esityksessä tulisi selostaa rikosoikeudellisen tuomiovallan ero Nato SOFAn ja puolustusyhteistyösopimuksen välillä. Oikeuskansleri katsoi, että esityksessä jää jossain määrin epäselväksi se kuinka tehokasta 12 artiklan mukainen rikosoikeudellisesta tuomiovallasta luopumisen peruuttaminen olisi ja mitä siitä seuraisi. Oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies ja Helsingin hovioikeus katsoivat, että puolustusyhteistyösopimus siirtää tuomiovaltaa Yhdysvalloille täysivaltaisuuden kannalta merkittävällä tavalla mm. siksi, että se onko väitetty rikos tehty virallisen tehtävän yhteydessä jää Yhdysvaltojen määriteltäväksi. Sama koskee myös vahingonkorvausvaatimuksia. Oikeuskansleri katsoi lausunnossaan myös, että esityksessä tulisi tuoda selvemmin esille se asetelma, että rikosoikeudellisen tuomiovallan luopumista koskevassa peruuttamisessa virallisen tehtävän määrittelyä koskevalla 12 artiklan 6 kohdalla voi käytännössä olla merkitystä. Käsittelyjärjestysjaksoa on näiltä osin täydennetty. Oikeuskansleri toi esiin tuomiovallan palauttamisen osalta lisäksi, että asian hahmottamisen parantamista auttaisi tieto siitä, onko artiklaa koskevia tulkintatilanteita noussut esiin muissa Euroopan maissa ja minkälaisia tapaukset ovat olleet. Kansainvälistä vertailua koskevaa jaksoa on täydennetty Pohjoismaisella vertailuaineistolla koskien vuodesta 2003 lähtien Nato-yhteistyössä tapahtuneita epäiltyjä rikostapauksia, joissa USA:n joukkojen jäsen on ollut epäiltyä. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamies piti ongelmallisena sitä, että Yhdysvalloilla on harkintavalta sen suhteen, mitä voidaan pitää sellaisena rikoksena, ettei siitä tarvitse ilmoittaa Suomen viranomaisille.

Oikeuskansleri, Helsingin kärjäoikeus sekä professori Scheinin katsoivat, että kuolemanrangaistuksen mahdollisuutta tulisi esityksessä käsitellä yksityiskohtaisemmin. Käsittelyjärjestyksen perusteluja on tältä osin laajennettu.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota ylimpien laillisuusvalvojen valvontavaltaan ja katsoi, että mikäli oikeusasiamiehellä ei ole perustuslain mukaista valvontavaltaa USA:n viranomaisten sopimuksen perusteella käyttämään julkiseen valtaan Suomen alueella, sopimus koskee ylimpien laillisuusvalvojen toimivallan osalta perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Käsittelyjärjestysjaksossa on tältä osin viitattu perustuslakivaliokunnan lausuntoon jonka mukaan lähettäjävaltion toiminnan suhdetta perustuslain 108 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin mukaiseen julkisen tehtävän hoitamiseen tulisi arvioida laillisuusvalvojen toiminnassa tapauskohtaisesti (PeVL 2/2024 vp, kappale 20).

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että Nato SOFAn VII artiklan ja puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan mukaan Suomi voi tietyissä tilanteissa ja tietyin ehdoin käyttää rikosoikeudellista tuomiovaltaa lähettäjävaltion tai USA:n joukkojen jäseniin. Nato SOFAn VII artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaan Suomi voisi käyttää tuomiovaltaa jopa tilanteessa, jossa rikos on rangaistava Suomen mutta ei lähettäjävaltion lain nojalla. Eduskunnan oikeusasiamies totesi, että tämä ei olisi mahdollista, jos lähettäjävaltion tai USA:n joukkojen jäsenen ei tarvitsisi noudattaa Suomen lainsäädäntöä.

Puolustusyhteistyösopimus ei sääntele tuomiovallan jakautumista, vaan se perustuu Naton SOFAn VII artiklaan. Nato SOFAn VII artiklan muodostama kokonaisuus on erillinen asiakokonaisuus muuhun Nato SOFAan nähden, mukaan lukien Nato SOFAn II artiklan kunnioittamisvelvollisuus. Lähtökohtana Nato SOFAssa on, että tuomiovaltaa käyttää joko lähettäjävaltio tai vastaanottajavaltio, eikä sopimuksella vapauteta ketään rikosoikeudellisesta vastuusta. Nato SOFAn II artikla edellyttää lainsäädännön kunnioittamista, kun taas rikosoikeutta koskevissa sopimusmääräyksissä lähdetään siitä, että valtio, jolla on näiden määräysten mukaan oikeus harjoittaa tuomiovaltaa, oikeuttaa kyseisen valtion tuomioistuimen tuomitsemaan rangaistuksen rikoksesta, joka on rangaistava kyseisen valtion rikoslain mukaan. Näin ollen rikosoikeudellinen tuomiovalta sisältää myös sen lähtökohdan, että valtiolla, joka harjoittaa tuomiovaltaa, on oikeus tuomita rikoksesta, joka on rangaistava sen rikoslain mukaan. Tämä rikosoikeutta koskeva kysymys on näin ollen poikkeus Nato SOFAn II artiklan mukaisesta yleisestä lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuudesta. Koska kysymys koskee Nato SOFAn soveltamista, hallituksen esityksen perusteluja ei ole täydennetty tältä osin.

Professori Scheinin katsoi, että esityksessä on virheellisesti päädytty siihen, että sopimus voitaisiin hyväksyä 2/3-enemmistöllä.

Scheinin katsoi lisäksi, että esitystä tulisi täydentää siltä osin, miksi merkittävä toimivallan siirto Yhdysvalloille olisi perustuslain 73 §:n kannalta hyväksyttävä rajattu poikkeus perustuslaista ja miksi merkittävä toimivallan siirto toiselle valtiolle voidaan ylipäätään hyväksyä perustuslain mukaiseksi edes siinä tapauksessa, että sen katsotaan olevan luonteeltaan rajattu. Scheinin viittaa lausunnossaan tältä osin ensinnäkin Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamista koskevaan rikoslain 12 luvun 1 §:ään, jonka perustelujen (HE 94/1993 vp, s. 43 ja 44/I) mukaan pykälän tarkoituksena on estää teot, joilla pyritään valtiosäännön vastaisesti supistamaan Suomen aluetta tai siihen rinnastettavalla tavalla rajoittamaan Suomen itsemääräämisoikeutta.

Esityksessä on lähdetty siitä, että nykyoloissa minkään valtion itsemääräämisoikeus ei voi merkitä ehdotonta täysivaltaisuutta. Rikoslain 12 luvun 1 §:n perustelujen mukaan käytännössä valtioiden täysivaltaisuutta rajoittavat kansainvälisen oikeuden periaatteiden ohella muun

muassa valtioiden välinen kansainvälinen vuorovaikutus, valtiosopimukset ja muut niihin rinnastettavat tekijät. Rikoslain 12 luvun 1 §:n perustelujen mukaan Suomen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun jokin vieras valtio saa Suomea sitovalla tavalla käyttää toimeenpano- tai tuomiovaltaa Suomen alueella. Samalla perusteluista kuitenkin ilmenee, että arvioinnissa on otettava huomioon se menettely, jossa tällaiseen lopputulokseen päädyttäisiin. Merkitystä on esimerkiksi sillä, onko vieraan valtion kanssa valtiosopimuksen tekevällä asianmukainen valtuus sopimuksen tekemiseen. Rikoslain 12 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädettyä voi olla esimerkiksi valtioliittoon, sotilasliittoon tai valtioiden yläpuolella olevaan taloudelliseen järjestöön sitoutuminen ilman asianmukaista valtuutta. Pykälän perusteluissa todetaan edelleen, että rikoslain 12 luvun 1 § ei rajoita niitä mahdollisuuksia Suomen rajojen muuttamiseen ja Suomen sitoutumiseen tiettyjen lainsäädäntötoimien suorittamiseen, joita sisältyy voimassa olevaan valtiosääntöön ja jotka toteutetaan valtiosäännön mukaisessa järjestyksessä. Pykälän perusteluista on luettavissa, että sopimuksen neuvottelemisen ja aikaansaamisen mainittujen reunaehtojen vallitessa ei ole Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamista.

Tasavallan presidentti päätti puolustusyhteistyösopimuksen neuvotteluvaltuuskunnan asettamisesta 3.2.2023. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous (TP-UTVA) on linjannut neuvottelujen aluksi Suomen neuvottelutavoitteista ja ohjannut neuvotteluja. Eduskunnan ulkoasianvaliokunta ja puolustusvaliokunta ovat saaneet tietoja neuvotteluista koko neuvotteluprosessin ajan. Valtiosäännön mukaisessa järjestyksessä tasavallan presidentti päättää eduskunnan myötävaikutuksella sopimukseen sitoutumisesta (perustuslain 93 ja 94 §).

Professori Scheinin viittasi lausunnossaan lisäksi maanpetoksellista yhteydenpitoa koskevaan rikoslain 12 luvun 11 §:ään, joka koskee sitä, että rikoksentehtäjä tehdäkseen edellä siinä luvussa ja siis esimerkiksi 1 §:ssä tarkoitetun rikoksen ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa.

Tältä osin voidaan todeta, että rikoslain 12 luvun 11 §:n perustelujen (HE 94/1993 vp, s. 61) mukaan yhteydenpidon selvänä tarkoituksena tulee olla tulevaisuudessa syyllistyneen johonkin maanpetosrikokseen. Tahallisuus edellyttää sen käsittämistä, että yhteydenpidon sisältönä on maanpetosrikoksen valmisteleminen. Tekijällä on lisäksi oltava tarkoituksena tehdä maanpetosrikos. Kun otetaan huomioon edellä todettu siitä, mitä lain esitöissä todetaan rikoslain 12 luvun 1 §:stä, tässä tapauksessa sopimusneuvottelujen valmistelun ja niihin osallistumisen suhteen kyse ei voi olla myöskään maanpetoksellisesta yhteydenpidosta.

Rikoslain 12 luvun 1 §:n muuttamiseen tai jopa sen kumoamiseen ei tässä yhteydessä ole aihetta. Pykälän perusteluista ilmenevät olennaiset soveltamisalan rajaukset. Rikoslain 12 luvun säännökset myös muodostavat kokonaisuuden, jolloin luvun mahdollisia muutostarpeita on arvioitava huolellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Pykälän kumoaminen ei myöskään vaikuta vaihtoehdolta, koska ainakaan tässä vaiheessa pykälässä kuvatun Suomen itsemääräämisoikeutta vaarantavan toiminnan kriminalisoimista ei voida millään tapaa pitää perusteettomana.

Professori Scheinin viittasi vielä siihen, että rikoslain 12 luvun 12 §:ssä on lainmukaisen tiedustelutoiminnan suorittaminen rajattu luvun rangaistussäännösten soveltamisalan ulkopuolelle. Rikoslain 12 luvun 1 §:n perusteluissa on otettu huomioon kansainvälisiin sopimusneuvotteluihin liittyvät näkökohdat. Sen sijaan rikoslain 12 luvun säätämisenvaiheessa 1990-luvun puolivälissä ei vielä voitu ennakoida tulevaa tiedustelulainsäädäntöä.

Lausunnossaan professori Scheinin toi myös esiin, että sopimuksen merkitystä suhteessa sodasta ja rauhasta päättämiseen tulisi arvioida. Esityksen jaksoa 2.2.2, 3 artiklan perusteluja sekä käsittelyjärjestystä on näiltä osin täydennetty. Lisäksi professori Scheinin on kiinnittänyt huomiota Suomen alueen jakamattomuuteen. Perustuslain 4 §:ää on käsitelty käsittelyjärjestysjaksossa.

Voimaansaattamislaki ja liitelait

Helsingin hovioikeus on lausunnossaan todennut voimaansaattamislakiin ehdotetun rikosoikeudellisen menettelyn määräajan pidentämistä koskevan 10 §:n osalta, että tuomioistuinten lainkäyttötehtävään neuvottelemineen ja sopimuksen tekemineen toisen valtion viranomaisen kanssa soveltuu huonosti. Tuomioistuimen tehtäväksi soveltuu enemminkin luvan antaminen viranomaisen, esimerkiksi syyttäjän, hakemuksesta liittyen määräajan pidentämisestä sopimiseen. Näin hakemuksen tehnyt viranomainen huolehtisi käytännössä sopimisesta Yhdysvaltojen viranomaisten kanssa. Helsingin hovioikeus on katsonut, että lakiehdotuksen 10 §:ä on tarpeen tältä osin tarkentaa. Helsingin käräjäoikeus on lausunnossaan kiinnittänyt samaan asiaan huomiota. Esitystä on muutettu tältä osin.

Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy totesi, että puolustusyhteistyöstä lennonvarmistuspalvelun tarjoajalle syntyvien kustannusten korvaamista koskeva kirjaus on sijoitettu ilmailulain 112 §:n 2 momenttiin (liitelaki 9), joka jättää jossakin määrin tulkinnanvaraiseksi sen, korvataanko lennonvarmistuspalveluntarjoajalle myös lakiluonnoksen 112 §:n 3-5 momentissa tarkoitettua lennonvarmistuksen erillispalvelusta syntyvät kustannukset. Ilmailulain 112 §:n säädöskohtaisia perusteluja on tarkennettu määrittelemällä lennonvarmistuspalvelut.

Valtioneuvoston kanslia kiinnitti huomiota lakiehdotukseen lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta (liitelaki 10). Valtioneuvoston kanslia totesi, että lentoasemapalvelujen tarjoajan oikeuden korvaukseen on myös käytännössä toteuduttava täysimääräisesti, jotta lentoasemapalvelujen tarjoaja ei subventoisi toimintaa. Jos korvaus olisi alikatteinen, joutuisivat lentoasemapalvelujen muut käyttäjät (kaupallinen lentoliikenne) vastaamaan puolustusyhteistyösopimuksen mukaisten toimintojen kustannuksista vastoin Suomen kansainvälisiä sitoumuksia, jotka koskevat siviili-ilmailulle tarjottavien palvelujen hinnoittelua. Liitelain (10) perusteluja on tältä osin tarkennettu.

Vaikutukset

Esityksen vaikutusarviot on laadittu keskittyen puolustusyhteistyösopimuksen voimaantulosta johtuviin välittömiin vaikutuksiin. Sopimuksen tosiasialliset vaikutukset tulevat määräytymään sen mukaan, kuinka laajasti yhteistyötä tehdään. Osana sopimuksen toimeenpanoa vaikutuksia seurataan ja arvioidaan ja ryhdytään tarvittaessa tarvittaviin toimenpiteisiin, ml. mahdolliset lainsäädäntömuutokset.

Useat lausunnonantajat toivat esiin tarpeen tarkastella lisäresurssitarpeita myöhemmässä vaiheessa (mm. liikenne- ja viestintäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Aliupseeriliitto, Juristiliitto, Maanpuolustuksen Insinöörit MPI ry, Metsähallitus, Suomen kuntaliitto, Suomen syyttäjähdistys, Syyttäjälaitos). Senaatti-konserni totesi, että hallituksen esityksessä ei ole henkilöstövaikutusten arvioinnissa huomioitu vaikutuksia Senaatti-konsernin liikelaitoksiin. Henkilöstövaikutuksia on täsmennetty tulevien resurssitarpeiden osalta jaksossa 7.4.

Liikenne- ja viestintävirasto huomautti, että toimeenpano ja käytännön tason sujuva yhteistyö USA:n joukkojen, sopimustoimittajien ja muun siviilihenkilöstön kanssa edellyttää erityisesti Liikenne- ja viestintävirastolta uusien toimintamallien ja mahdollisesti myös

tietojärjestelmämuutosten kehittämistä, erityisesti 9 artiklaan liittyvää ajoneuvojen rekisteröinnin ja käytön suhteen.

Työ- ja elinkeinoministeriö totesi, että puolustusyhteistyösopimuksen ja eri sektorialojen sääntelyn soveltamista tulee tarvittaessa selkeyttää viranomaisohjeistuksella.

Puolustusministeriö katsoi, että taloudellisissa vaikutuksissa tulisi täydentää esimerkkiluetteloa ampuma- ja harjoitusalueista lisäämällä myös poronhoitoa ja pohjavesialueita koskevat esimerkit. Lisäksi puolustusministeriö esittää harkittavaksi, tulisiko 3 artiklaa koskeviin yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätä maininta siitä, että alueiden käyttöön ja rakentamiseen liittyy myös näiltä osin rajoitteita. Puolustusministeriö esitti tarkennuksia esityksen henkilöstövaikutuksiin, jotka on huomioitu.

Puolustusministeriö katsoi, että viranomaisvaikutuksissa olisi hyvä avata niitä vaikutuksia, joita esityksellä on kemikaali- ja räjähdeturvallisuudesta vastaaviin viranomaisiin. Vaikutukset viranomaistoimintaan -jaksoa on täydennetty tältä osin.

Valtiovarainministeriö esittää taloudellisiin vaikutuksiin täsmennyksiä investointitarpeiden huomioimiseen liikelaitosten budjetissa sekä lisämäärärahoja koskevan ehdotuksen ajankohtaan. Esitetyt muutokset on huomioitu.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan olisi esityksen vaikutuksissa syytä vielä arvioida onko puolustusyhteistyösopimuksella tai sen nojalla tehdyillä lakimuutoksilla vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja etuuksiin. Esityksen valmisteluajankäyttö ja ehdotusten liittyntä myös Nato SOFAn toimeenpanoon huomioon ottaen tarkempaa arviointia ei ole ollut mahdollista tehdä esityksen jatkovalmistelussa.

Ympäristöministeriö esitti teknisen korjauksen ympäristövaikutukset-jaksoon. Viittaus alueidenkäyttölakiin on korvattu viittauksella valmisteilla olevaan alueidenkäyttölakiin.

Metsähallitus toteaa taloudellisiin vaikutuksiin liittyen, että Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön osoitettuja alueita koskevat liikkumisrajoitukset voivat vaikuttaa alueen jäämiseen pois taloustoiminnan piiristä monin tavoin. Esityksen taloudellisia vaikutuksia on täydennetty. Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin on lisätty viittaus Metsähallituksen vastuullisuusperiaatteisiin.

Suomen eläinlääkäriliitto ry nosti esiin sopimuksen vaikutuksen Suomen elintarviketurvallisuuteen ja eläintautiriskeihin. Lisääntyvien riskien hallinnassa on liiton mukaan tärkeä varmistaa riittävät resurssit valvonnan järjestämiseksi ja tautitilanteiden varalta.

Suomen kommunistinen puolue ja Suomen Rauhanliitto katsoivat, että kustannusvaikutuksia tulisi selvittää tarkemmin. Suomen kommunistinen puolue katsoi lisäksi, että myös suomalaisten työsuojeluviranomaisten toimintamahdollisuuksia tulisi selvittää tarkemmin.

Suomen kuntaliitto huomautti, että esityksessä ei ole arvioitu mahdollista perusopetuksen tai varhaiskasvatuksen järjestämisen tarvetta esimerkiksi joukkojen mukana tuleville huollettaville, vaikka sopimuksen 7 artiklan 4 kohdassa viitataan mahdollisesti Suomessa oppilaitoksissa kirjoilla oleviin.

Professori Scheinin katsoi, että esitystä tulisi täydentää arviolla saamelaisalueiden tehokkaasta kuulemisesta. Suomen YK-liitto huomautti, että saamelaisalueiden osalta tulee noudattaa YK:n alkuperäiskansojen julistuksen mukaista ennakkosuostumusperiaatetta (free, prior and informed consent, FPIC). Metsähallitus, Suomen kommunistinen puolue, Suomen Rauhanliitto ja

Suomen Sadankomitea ry huomauttavat, että saamelaisia ei mainita esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksissa. Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia on täydennetty huomioimalla saamelaisten asema.

Suomen rauhanliitto piti vaikutusten arviointi puutteellisena sukupuolten tasa-arvon, ympäristön ja ilmaston kannalta. Myöskään maahantuloon, tullivapauksiin ja rajatarkistuksiin tehtävien lievennysten vaikutuksia laittomien aseiden ja huumausaineiden leviämiseen ei ole arvioitu.

Muuta

Oikeuskansleri, Syyttäjälaitos ja Juristiliitto esittivät kansainvälisen vertailun laajentamista koskemaan mahdollisia puolustusyhteistyösopimuksia koskevia soveltamisongelmia ja oikeustapauksia. Oikeuskansleri pyysi myös tietoa siitä, miten ja missä mahdolliset sopimuksen tulkintaa koskevat erimielisyydet Suomen ja Yhdysvaltojen välillä ratkottaisiin sekä siitä, miten tehokasta rikosoikeudellisen tuomiovallan peruuttaminen on ollut. Esityksen kansainvälistä vertailua koskevaa jaksoa sekä käsittelyjärjestysjaksoa on täydennetty.

Liikenne- ja viestintäministeriö huomautti, että sopimuksen 28 artiklassa käsiteltävien taajuuksien osalta USA:n omien televiestintäjärjestelmien käyttöön tarvittavat taajuudet voivat olla myös muita kuin Suomessa Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön osoitettuja taajuuksia. Ministeriö piti ensisijaisen tärkeänä, että sopimuksen toimeenpanon edellyttämät kansalliset koordinaatiomekanismit puolustusyhteistyössä käytettävien taajuuksien osoittamisesta ja käyttämisestä luodaan selkeiksi ja tehokkaiksi. Ministeriö esitti lisättäväksi 26 artiklan perusteluihin sieltä pois jääneen viittauksen liikennesektorin lupia koskevaan lainsäädäntöön. Tämä on korjattu perusteluihin.

Helsingin hovioikeus kiinnitti huomiota sopimuksessa käytettyyn huollettavan käsitteen laajuuteen (englanninkielisessä versiossa dependent) ja esitti käsitteen tarkentamista perusteluissa tarvittavilta osin. Voimaansaattamislain 4 §:n yksityiskohtaisia perusteluja on tältä osin täydennetty

Eläketurvakeskus totesi, että esityksessä ei ole tuotu selkeästi esiin puolustusyhteistyösopimuksen ja Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen välistä suhdetta mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Artiklan 17 perusteluja on selkeytetty.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry nosti esiin paikalta palkattujen työntekijöiden työsuhteeseen liittyvät epävarmuudet, kuten työsuhteen ehdot ja oikeusturvakeinot. Kansaneläkelaitos sekä Tapaturmavakuutuskeskus kiinnittivät lausunnoissaan huomiota paikalta palkattujen työntekijöiden sosiaaliturvan järjestämiseen. Paikalta palkattujen työntekijöiden asemaa voidaan pyrkiä selventämään sopimuksen voimaantulon jälkeen tehtävissä täytäntöönpanojärjestelyissä ja tarvittaessa kansallisessa lainsäädännössä.

Satakunnan hyvinvointialue esitti launnossaan yksityiskohtaisia huomioita puolustusyhteistyösopimuksesta hyvinvointialueen sekä alueellisen varautumisen näkökulmasta.

9 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimus perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksessa määrätyille oikeuksille ja velvoitteille. Sen tarkoituksena on parantaa yhteistä turvallisuutta, kansainvälistä rauhaa ja vakautta sekä lujittaa puolustuksen ja turvallisuuden alan kumppanuutta. Johdannossa todetaan,

että Suomi ja Yhdysvallat ovat päättäneet kehittää erillistä ja yhteistä valmiuttaan vastustaa aseellisia hyökkäyksiä sekä estää ja torjua hyökkääjien toimia ja puolustautua niitä vastaan, ottaen huomioon erityisesti YK:n peruskirjan ja Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen. USA:n joukkojen läsnäolo Suomen alueella perustuu Suomen suostumukseen ja läsnäolon tarkoituksena on tukea rauhaa ja turvallisuutta molempien osapuolten etujen mukaisesti sekä osallistua yhteiseen puolustustoimintaan.

Johdannossa huomioidaan Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellinen erityisasema. Puolustusyhteistyösopimusta on tarkoitus soveltaa Ahvenanmaata koskevien sopimusten puitteissa (Ahvenanmaasopimus ja sopimus Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista).

Johdannossa tunnistetaan myös Nato SOFA, Suomen ja USA:n välisestä hankinta- ja palvelusopimuksesta (ACSA) sekä Suomen ja USA:n välisestä tietoturvallisuussopimuksesta johtuvat oikeudet. Sopimuksia on käsitelty jaksossa 4.

1 artikla. Soveltamisala ja tarkoitus. Artiklan 1 kohdan mukaan sopimus luo kehyksen Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustus- ja turvallisuusalan yhteistyön ja kumppanuuden tehostamiselle. Tätä yhteistyötä toteutetaan kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella. Kansainväliseen oikeuteen sisältyy mm. YK:n peruskirja ja turvallisuusneuvoston sen nojalla tekemät päätökset, ihmisoikeudet, humanitaarinen oikeus, kansainvälinen rikosoikeus ja kansainvälinen sopimusoikeus. Sopimuksen johdannossa korostetaan erityisesti YK:n peruskirjan ja Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämistä. USA:n joukkojen läsnäolo Suomen alueella perustuu Suomen suostumukseen. Läsnäolon tarkoituksena on tukea rauhaa ja turvallisuutta molempien osapuolten etujen mukaisesti sekä osallistua yhteiseen puolustustoimintaan. Artiklassa tarkoitettu suostumus on periaatteellinen ja koskee koko puolustusyhteistyötä eikä yksittäisiä toimintoja. Yhdysvaltojen oikeudesta maahantuloon ja läsnäoloon määrätään 3, 4 ja 11 artiklassa.

Lisäksi artiklan 1 kohdan mukaan sopimuksella täydennetään Nato SOFAn määräyksiä, jotka koskevat USA:n joukkojen ja niiden jäsenten huollettavien oleskelua Suomen alueella sekä sopimuksessa tarkoitetuissa erityistilanteissa USA:n sopimustoimittajien oleskelua ja toimintaa Suomen alueella.

Artiklan 2 kohdan mukaan kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Kunnioittamisvelvoitetta on selostettu tarkemmin jaksossa 2.2.

2 artikla. Määritelmät. Sopimus sisältää seuraavat keskeiset määritelmät: USA:n joukot, joukot, siviilihenkilöstö, USA:n sopimustoimittajat, suomalaiset sopimustoimittajat, huollettavat, sovitut tilat ja alueet, sopimuksen toimeenpanija ja virallinen USA:n tieto. Sopimuksen osapuoliksi on johdannossa määritelty Suomen ja Yhdysvaltojen hallitukset.

USA:n joukot tarkoittavat kokonaisuutta, joka käsittää USA:n asevoimien joukon, siviilihenkilöstön sekä kaiken omaisuuden, USA:n virallisen tiedon, kaluston ja materiaalin, jotka ovat Suomen alueella, mukaan lukien Yhdysvaltojen käyttämät tai sen puolesta käytettävät ajoneuvot, alukset ja ilma-alukset. Määritelmä on joustava ja sisältää muun muassa kaikki puolustushaarat, rannikkovartioston ja kansalliskaartin silloin kun ne toimivat Yhdysvaltojen puolesta.

Joukoilla on Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitettu merkitys eli joukot tarkoittaa jonkin sopimuspuolen maa-, meri- tai ilmavoimiin kuuluvaa henkilöstöä, kun se on Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella sijaitsevalla jonkin toisen sopimuspuolen alueella virallisten tehtävien yhteydessä, edellyttäen, että kyseiset kaksi sopimuspuolta voivat sopia, että tiettyjen henkilöiden, yksiköiden tai muodostelmien ei katsota muodostavan 'joukkoja' tai kuuluvan 'joukkoihin' tämän sopimuksen tarkoittamassa mielessä.

Siviilihenkilöstöllä tarkoitetaan ensinnäkin sopimuksessa samaa kuin Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen b kohdassa. Puolustusyhteistyösopimuksen siviilihenkilöstön määritelmään kuuluvat lisäksi USA:n joukkojen mukana seuraavat muiden kuin suomalaisten ei-kaupallisten organisaatioiden työntekijät, jotka ovat Yhdysvaltojen kansalaisia tai siellä pysyvästi asuvia sekä huollettavat, jotka ovat USA:n joukkojen tai edellä tarkoitettujen ei-kaupallisten organisaatioiden palveluksessa. Kyseiset henkilöt seuraavat joukkoja ja tarjoavat asevoimille tarkoitettuja palveluja, esimerkiksi vapaa-ajan palveluita, mutta eivät ole joukkojen palveluksessa. Toisin kuin Nato SOFAssa, puolustusyhteistyösopimuksen puitteissa tehtävässä yhteistyössä siviilihenkilöstön ei tarvitse olla Yhdysvaltojen asevoimien palveluksessa.

USA:n sopimustoimittajat tarkoittavat oikeushenkilöitä, joita ei ole perustettu eikä rekisteröity Suomen alueelle Suomen lainsäädännön mukaisesti ja joilla ei ole siellä Suomen lainsäädännön mukaista pysyvää kotipaikkaa. USA:n sopimustoimittajiin lukeutuvat myös edellä mainittujen oikeushenkilöiden työntekijät, jotka eivät ole Suomen kansalaisia eivätkä oleskele pysyväisluonteisesti Suomen alueella, sekä luonnolliset henkilöt, jotka eivät ole Suomen kansalaisia eivätkä oleskele pysyväisluonteisesti Suomen alueella, kun nämä oikeushenkilöt tai luonnolliset henkilöt ovat Suomen alueella USA:n puolustusministeriön kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella toimittamassa tavaroita ja palveluja puolustusyhteistyösopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä.

Määritelmään sisältyvä lista USA:n sopimustoimittajan aseman määrittävistä kriteereistä on kumulatiivinen. Kaikkien kriteerien on siis täyttyvä yhtä aikaa, jotta sopimustoimittaja katsotaan USA:n sopimustoimittajaksi ja kääntäen yhdenkin täyttymättä jääminen tekee sopimustoimittajasta suomalaisen sopimustoimittajan, jonka määritelmää käsitellään jäljempänä.

Sopimustoimittajat ovat USA:n joukoista erillisiä toimijoita, vaikka toimivatkin kiinteässä yhteydessä USA:n joukkojen kanssa. Sopimustoimittajat tuottavat asevoimien toimintaan liittyviä tukipalveluita (support service). Sopimustoimittajien rooli puolustuksen alaan kuuluvien päivittäisten tukipalveluiden tuottajina on kasvava ja niiden tuottamat tukipalvelut ovat nykyään merkittävä osa muun muassa sotilaallista logistiikkaa. Nato SOFAssa ei määrätä sopimustoimittajien asemasta. Naton toiminnassa lähtökohtana on, että sopimustoimittajien asema järjestetään erikseen toiminnan isäntämaan kanssa tehtävillä sopimuksilla ja järjestelyillä.

Suomalaiset sopimustoimittajat tarkoittavat puolestaan oikeushenkilöitä, jotka on perustettu tai rekisteröity Suomen alueelle Suomen lainsäädännön mukaisesti tai joilla on Suomessa Suomen lainsäädännön mukainen pysyvä kotipaikka, mukaan lukien näiden oikeushenkilöiden työntekijät ja sellaiset USA:n sopimustoimittajien työntekijät, jotka ovat Suomen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Suomen alueella, sekä luonnollisia henkilöitä, jotka ovat Suomen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Suomen alueella, kun nämä oikeushenkilöt tai luonnolliset henkilöt ovat Suomen alueella USA:n puolustusministeriön kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella toimittamassa tavaroita ja palveluja tämän sopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä.

Huollettavalla on sama merkitys kuin Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen c kohdassa, jonka mukaan huollettavia ovat joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen puoliso ja lapset, jotka saavat tältä elatuksensa. Lisäksi puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti huollettava on joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen perheenjäsen, joka on taloudellisesti, oikeudellisesti tai terveydellisistä syistä riippuvainen kyseisestä jäsenestä, joka tukee tätä perheenjäsentä, asuu tämän jäsenen kanssa samassa asunnossa ja oleskelee Suomen alueella joukon viranomaisten suostumuksella. Huollettavia voivat näin ollen olla myös esimerkiksi isovanhemmat.

Sovitut tilat ja alueet tarkoittavat puolustusyhteistyösopimuksen liitteessä A lueteltuja Suomen alueella sijaitsevia tiloja ja alueita, joita USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat, suomalaiset sopimustoimittajat, huollettavat ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muut käyttävät Suomen suostumuksella.

Sopimuksen toimeenpanijaksi määritellään Suomen osalta puolustusministeriö ja Yhdysvaltojen osalta Yhdysvaltojen puolustusministeriö tai näiden osoittamat edustajat. Edustajien käyttäminen mahdollistaa toimeenpanon delegoinnin kussakin tapauksessa asianmukaiselle taholle. Yhdysvaltojen osalta kyse on aina asevoimien toimijasta, kun taas Suomessa osoitettu edustaja voisi olla esimerkiksi jokin toinen ministeriö tai viranomainen, kuten Puolustusvoimat. Edustaja voisi olla myös esimerkiksi liikelaitos, kuten Puolustuskiinteistöt. Ministeriöiden toimialoista ja asioiden jaoista ministeriöiden kesken säädetään valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 3 luvussa. Viranomaisten tehtävistä säädetään toimialakohtaisessa lainsäädännössä. Toimeenpanijoita on käsitelty artiklassa 3, 4, 5, 28, 29 ja 30.

USA:n virallinen tieto tarkoittaa tietoa, jonka Yhdysvallat omistaa tai tuottaa tai joka tuotetaan sitä varten tai on sen määräysvallassa, myös silloin, kun tämä tieto on Yhdysvaltojen hallituksen puolesta toimivan sopimustoimittajan päivittäisessä määräysvallassa tai käytössä.

3 artikla. Pääsy sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä niiden käyttö. Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla, suomalaisilla sopimustoimittajilla, huollettavilla sekä muilla yhteisesti sovituilla tahoilla on oikeus esteettä päästä ja käyttää liitteessä määriteltyjä sovittuja tiloja ja alueita sopimuksessa lueteltuihin tarkoituksiin: esimerkiksi vierailuihin, koulutukseen, harjoituksiin, kauttakulkuun, joukkojen sijoittamiseen, kaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittamiseen ennakolta, humanitaariseen ja katastrofiapuun liittyvään toimintaan sekä valmiusoperaatioihin. Lista ei ole poissulkeva. Osapuolet tai niiden toimeenpanijat voivat kohdan mukaan sopia myös muista tarkoituksista, joissa esteetön pääsy ja käyttö on mahdollista, ml. tehtävät, joita toteutetaan Pohjois-Atlantin sopimuksen puitteissa.

Kohta kattaa sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille pääsyn ja niiden käytön laajasti eri tarkoituksessa. Kyse voi olla koulutus- ja harjoitustoiminnasta tai äärimmillään toiminnasta kriisitilanteessa. Tehtävät eivät välttämättä liity suoraan Suomen ja Yhdysvaltojen kahdenväliseen puolustusyhteistyöhön, vaan ne voivat liittyä myös esimerkiksi Suomen puolustukseen liittokunnan osana. Sopimuksessa tarkoitettua toimintaa rajaa kuitenkin sopimuksen 1 artiklan 1 kohdan kirjaukset.

Kohdassa viitataan sopimuksen 1 artiklaan, jonka mukaan kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Kunnioittamisvelvoitetta on selostettu tarkemmin edellä jaksossa 2.2 sopimuksen keskeinen sisältö. Kohtaan on kirjattu myös kunnioittamisvelvoitteeseen kiinteästi liittyvä velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta (konsultaatio). Konsultaatio voisi tapahtua eri tasoilla asevoimista aina valtion ylimpään johtoon saakka. Sitä voidaan tehdä myös

eri vaiheissa, kuten harjoitustoiminnan, joukkojen käytön ja operatiivisen toiminnan vuosittaisen suunnittelun yhteydessä tai tapauskohtaisesti. Yhdysvaltojen joukkojen maahantulo pohjautuu lähtökohtaisesti yhteiseen suunnitteluun Suomen ja Yhdysvaltojen asevoimien välillä. Konsultaation yhteydessä yhteensovitetaan näkemykset sopimuksenmukaisesta toiminnasta, tuodaan esiin mahdolliset ongelmat ja nostetaan ne tarvittaessa poliittiselle tasolle asti. Kohta mahdollistaisi myös tiedon välittämisen tarvittavalla tavalla siitä, että toiminnan toteuttaminen edellyttäisi Suomessa ulko- ja turvallisuuspoliittisia linjauksia tai kansallista päätöksentekoa.

Kansallisen päätöksentekomenettelyn osalta sovellettavaksi voisi tulla laki kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta, joka sisältää säännökset kansainvälistä apua annettaessa ja pyydettyessä sekä yhteistoimintaan osallistuttaessa noudatettavasta ylimpien valtioiden päätöksentekomenettelystä. Kansallista päätöksentekomenettelyä on näiltä osin selostettu tarkemmin jaksossa 2.2.2.

Käytännössä sotilaallinen harjoitustoiminta Yhdysvaltojen kanssa suunnitellaan yhteistyössä. Aluevalvontalain 9 §:ssä säädetään, että vieraan valtion sotilas, sotilasosasto, valtionilma-alus tai valtionalus ei saa ilman lupaa osallistua sotilaalliseen harjoitukseen tai panna toimeen sotilaallista harjoitusta Suomen alueella, ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Yhdysvalloilta ei puolustusyhteistyösopimukseen perustuen jatkossa edellytetä aluevalvontalain 9 §:n mukaista lupaa.

Esteetön pääsy liittyy myös sopimuksen 11 artiklaan, jossa määrätään USA:n joukkojen käytössä olevien ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen oikeudesta vapaasti saapua Suomen alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä. Aluevalvontalaissa säädetään Suomen alueelle tulon ja maassaolon edellytyksistä sekä lupamenettelyistä. Aluevalvontalain 3 §:n mukaan Suomen alueelle tulosta, maassaolosta ja maastalähdöstä on kyseisen lain lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Yhdysvalloilta ei näin ollen edellytetä aluevalvontalain mukaisia lupia maahantuloon, vaan esteetön pääsy Suomen alueelle on mahdollista suoraan puolustusyhteistyösopimuksen perusteella.

Esteetön pääsy ei käytännössä tarkoita sitä, että 3 artiklan 1 kohdan tarkoittamilla henkilöryhmillä olisi pelkästään puolustusyhteistyösopimukseen vedoten oikeus päästä sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille. Sopimustoimittajien pääsy sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille liittyy näiden tehtäviin suhteessa USA:n joukkoihin. Huollettavilla on pääsy vain tarpeen vaatiessa. Muilla tahoilla, joilla on artiklan 1 kohdan mukaan esteetön pääsy sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, voidaan tarkoittaa esimerkiksi muita Nato-liittolaisia. Näiden pääsystä sovittaisiin kuitenkin aina erikseen. Yhdysvaltojen näkökulmasta esteetön pääsy ja käyttöoikeus sovittuihin tiloihin ja alueisiin on edellytys kongressin myöntämän rahoituksen hyödyntämiselle esimerkiksi infrastruktuuri-investointeihin.

Yhdysvaltojen pääsyyn liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille ei sovelleta puolustusvoimista annetun lain 15 §:n tai rajavartiolaiton 71 §:n perusteella määrättyjä liikkumista koskevia kieltoja tai rajoituksia. Tämä merkitsee, että sotilasalueelle tulon ja siellä toimimisen yleisistä rajoituksista muun muassa lupamenettelyistä USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien ja huollettavien osalta luovutaan kokonaan. Säännöksillä voidaan rajoittaa tai kieltää ulkopuolisten liikkumista kyseisillä Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen käytössä olevilla alueilla tai kohteissa.

Merkitystä esteettömän pääsyn osalta voi olla myös Suomen ja Yhdysvaltojen välisellä tietoturvaluusosopimuksella (SopS 41 ja 42/2012), jonka 14 artiklassa on määrätty vierailuista,

jotka edellyttävät pääsyä turvallisuusluokiteltuihin tietoihin, tai vierailuista, joissa pääsy vierailun kohteena olevaan tilaan edellyttää turvallisuus selvitystä. Kansainvälisen käytännön mukaisesti Suomi edellyttää tyypillisesti tietoturvaluksuussopimuksessa tarkoitettua vierailulupaa silloin, kun vierailijoilla voi olla pääsy Suomen LUOTTAMUKSELLINEN tai korkeampaan turvallisuusluokkaan kuuluviin tietoihin.

Esteettömästä pääsystä huolimatta liitteessä luetelluissa sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla on oltava asianmukaiset turvallisuusjärjestelyt, jotka yhteensovitetään Puolustusvoimien ja USA:n joukkojen välillä. Tämä kytkeytyy artiklan 3 kohdan velvoitteeseen, jonka mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä sellaisissa turvallisuuskysymyksissä, jotka koskevat pääsyä sovituihin tiloihin ja sovituille alueille ja voivat tarvittaessa laatia näitä koskevat yhteiset menettelyt. Tämä toteutetaan käytännössä osapuolten toimivaltaisen viranomaisten välisillä täytäntöönpanojärjestelyillä, joissa tarkennetaan tarvittaessa menettelyt esteettömän pääsyn mahdollistamiseksi. Toimivaltainen viranomainen Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevan alueen osalta on varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja puolustusvoimista annetun lain 18 §:n perusteella. Rajavartiolaitoksen osalta toimivaltainen viranomainen on Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 11 ja 12 §:n perusteella vartioston komentaja.

Artiklan 2 kohta koskee liitteessä lueteltujen sovitujen tilojen ja alueiden osoittamista Suomen ja Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön. Kohdan mukaan samalla, kun kunnioitetaan täysimittaisesti sellaisia sovitujen tilojen ja alueiden osia, jotka Suomi tai sen toimeenpanija on osoittanut Suomen yksinomaiseen käyttöön, osapuolilla on yhteinen pääsy- ja käyttöoikeus sovituihin tiloihin ja alueisiin, lukuun ottamatta sellaisia osia niistä, joihin toimeenpanijat ovat nimenomaisesti osoittaneet USA:n joukoille yksinomaisen pääsy- ja käyttöoikeuden.

Liitteessä luetellut sovitut tilat ja alueet ovat lähtökohtaisesti Suomen ja Yhdysvaltojen yhteiskäytössä. Artiklan 2 kohdan mukaisesti Suomi (Suomen hallitus) tai Suomen toimeenpanija (puolustusministeriö tai sen osoittama edustaja) voi kuitenkin osoittaa osia liitteessä luetelluista sovituista tiloista tai alueista Suomen yksinomaiseen käyttöön. Yhdysvallat on sitoutunut kunnioittamaan tätä. Käytännössä Puolustusvoimat ilmoittaisi Yhdysvalloille liitteessä lueteltujen sovitujen tilojen ja alueiden osien osoittamisesta Suomen yksinomaiseen käyttöön. Tällaisia tiloja ja alueiden osia voisivat olla esimerkiksi tietyt operatiiviset johtamistilat.

Lisäksi sopimuksen toimeenpanijat voivat nimenomaisesti osoittaa liitteessä lueteltujen sovitujen tilojen ja alueiden osia, joihin USA:n joukoilla on yksinomainen pääsy- ja käyttöoikeus. Yksinomainen käyttö voi koskea esimerkiksi materiaalin säilyttämistä, jota varten voidaan osoittaa erillinen tila tai alue, rakennus tai rakennuksen osa. USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön tarkoitettujen alueiden osoittaminen vaatii aina Suomen toimeenpanijan myötävaikutusta. Artiklan 2 kohdassa määritellään toimeenpanijoiksi Suomen osalta puolustusministeriö ja Yhdysvaltojen osalta Yhdysvaltojen puolustusministeriö, tai näiden osoittama edustaja. Näin ollen osoittamisesta päättäisi Suomessa Puolustusvoimat, puolustusministeriö tai valtioneuvoston yleisistunto. Päätöksentekotaso määräytyisi yksinomaiseen käyttöön osoittamisen vaikutuksen merkittävyyden perusteella, jossa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi tilan tai alueen koko, käyttötarkoitus tai sijainti. Valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistaan perustuslain (731/1999) 67 §:n mukaisesti laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat sekä ne muut asiat, joiden merkitys sitä vaatii. Valtioneuvostolain 12 §:n 2 momentin mukaan yleisistunnossa ratkaistaan muun muassa muut asiat, joiden yhteiskuntapoliittinen tai taloudellinen merkitys sitä edellyttää. Valtioneuvostolain 14 §:n mukaan ministeriön päätettäväksi kuuluva asia on yksittäistapauksessa siirrettävä yleisistunnossa ratkaistavaksi, jos sen katsotaan olevan niin laajakantoinen ja periaatteellisesti

tärkeä, että se olisi ratkaistava yleisistunnossa. Siirtämisestä päättää tällöin yleisistunto pääministerin tai asianomaisen ministerin esityksestä. Tarvittaessa eduskunnan myötävaikutus turvataan perustuslain 44 §:ssä, 47 §:ssä ja 97 §:ssä säädettyllä tavalla. Esimerkiksi rakennuksen tai sen osan osoittamisesta Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön voisi päättää puolustusministeriön osoittamana edustajana Puolustusvoimat. Edustajan osoittaminen tapahtuisi puolustusministeriön antamalla ohjauskirjeellä Puolustusvoimille, jossa määriteltäisiin Puolustusvoimien päätösvallan rajat Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön annettavien tilojen ja alueiden osalta. Ohjauskirjeessä Puolustusvoimat velvoitettaisiin antamaan tieto puolustusministeriölle suunnitellusta Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön osoittamisesta, jotta puolustusministeriö voi arvioida päätöksentekotason asianmukaisuuden.

Artiklan 3 kohta koskee edellä 1 kohdan yhteydessä selostetun sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille pääsyn lisäksi myös kulkuoikeutta kyseisten alueiden sisällä. Kohdan mukaan Suomi oikeuttaa turvallisuuden varmistamiseksi USA:n joukot rajoittamaan pääsyä niiden yksinomaiseen käyttöön annettuihin tiloihin ja alueille sekä koordinoimaan Suomen viranomaisten kanssa pääsyä yhteiskäytössä oleviin tiloihin ja alueille. Kohdassa edellytetään, että osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät läheistä yhteistyötä turvallisuuskysymyksissä, jotka koskevat pääsyä sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille, kuten kulunvalvonnassa ja vartiointissa, ja laativat tarvittaessa yhteisesti määritettävät menettelyt. Käytännössä tämä toteutetaan osapuolten toimivaltaisten viranomaisten välisillä täytäntöönpanojärjestelyillä.

Pääsy- ja kulkuoikeutta Puolustusvoimien pysyvässä käytössä oleviin kohteisiin koskevaa lainsäädäntöä on selostettu edellä artiklan 1 kohdan yhteydessä. Siltä osin kuin on kyse USA:n joukkojen yksinomaisessa käytössä olevista tiloista tai alueen osista, USA:n joukot vastaavat kulkuoikeuksista ja niiden valvonnasta. USA:n joukot koordinoivat pääsyä yhteiskäytössä oleville tiloille ja alueille Puolustusvoimien kanssa yhteisesti määritettävien menettelyjen mukaisesti. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät läheistä yhteistyötä turvallisuuskysymyksissä, mukaan lukien laatimalla tarvittaessa yhteisesti määritettävät menettelyt.

Artiklan 4 kohdan mukaan Suomen toimeenpanija pyrkii pyydettäessä kohtuullisin toimin helpottamaan sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien pääsyä tilapäisesti yksityisille alueille ja yksityisiin tiloihin, mukaan lukien tiet, satamat ja lentopaikat, sekä yleisille alueille ja yleisiin tiloihin, mukaan lukien Suomen tai paikallisten viranomaisten omistamat tai niiden määräysvallassa olevat tilat ja alueet. Suomen toimeenpanija pyrkii myös pyydettäessä helpottamaan näiden alueiden ja tilojen käyttöä kyseisten joukkojen ja sopimustoimittajien toimesta USA:n joukkojen tukemiseksi. USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat eivät vastaa näiden helpottamistoimien kuluista.

Artiklan 4 kohdan tarkoituksena on helpottaa USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien pääsyä tilapäisesti liitteessä lueteltujen tilojen ja alueiden ulkopuolelle. Kyseiset alueet voivat olla yksityisiä tai yleisiä alueita, kuten teitä, satamia ja lentopaikkoja. Mainitut yleiset alueet voivat olla joko Suomen valtion, kunnan tai yksityisessä omistuksessa.

Suomen toimeenpanija pyrkii helpottamaan USA:n joukkojen ja sopimustoimittajien tilapäistä pääsyä yksityisille tai julkisille alueille esimerkiksi sopimalla tästä maanomistajien ja liikenneinfrastruktuurin hallinnoijien kanssa sekä neuvottelemalla mahdollisten alueiden ja infrastruktuurin käytöstä aiheutuvien kustannusten ja vastuiden jakamisesta niistä vastaavien toimijoiden kanssa.

Puolustusvoimat on tehnyt ja tekee sopimuksia oikeudestaan käyttää yksityisiä tiloja ja alueita. Lisäksi Puolustusvoimilla on puolustusvoimista annetun lain 14 §:n nojalla oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Tästä huolimatta Puolustusvoimat pyrkii kuitenkin aina ensisijaisesti sopimaan kiinteistöjen käytöstä niiden omistajien ja haltijoiden kanssa, mutta tarvittaessa se on mahdollista myös Puolustusvoimien tekemillä päätöksillä. Puolustusministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi, jossa puolustusvoimista annetun lain 14 §:ää on tarkoitus ehdottaa muutettavaksi siten, että Puolustusvoimilla olisi mahdollisuus käyttää kiinteistöjä tilapäisesti sen ollessa välttämätöntä myös puolustusyhteistyön ja Pohjois-Atlantin liiton yhteisen puolustuksen toimeenpanon kannalta (PLM002:00/2023). Muilta osin pykälän säännöksiin ei tehtäisi muutoksia, joten käyttöoikeudesta olisi jatkossakin ensisijaisesti päästävä sopimukseen kiinteistön haltijan kanssa. Puolustusvoimien sopimukset voivat osaltaan edistää sopimusmääräyksen toteutumista.

Artiklan 4 kohdan mukaan USA:n joukot ja näiden sopimustoimittajat eivät vastaa helpottamistoimista aiheutuneista kuluista. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi lupaprosessin maksuttomuutta. Tämä ei kuitenkaan merkitse määräyksessä tarkoitettujen yksityisten tai yleisten tilojen ja alueiden antamista käyttöön vastikkeetta.

Artiklan 5 kohdan mukaan osapuolet ottavat huomioon sovittujen tilojen ja alueiden käyttöön liittyvät operatiiviset ja turvallisuuskysymykset. Toimivaltaiset viranomaiset voivat laatia menettelyt tätä tarkoitusta varten.

Suomessa toimivaltaisia viranomaisia voivat olla ainakin Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, poliisi ja pelastusviranomaiset. Yhteistyössä tulee muun muassa varmistua siitä, että esimerkiksi pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen liittyvät vastuut ovat selvät ja menettelyt on käytännössä sovittu.

Artiklassa käsitellään myös kustannusten jakamista ja mahdollisia rakennustöitä.

Artiklan 6 kohdan mukaan Suomi antaa käytettäväksi kaikki sovitut tilat ja alueet, myös USA:n joukkojen ja Suomen puolustusvoimien yhteisesti käyttämät sovitut tilat ja alueet, perimättä USA:n joukoilta vuokraa tai muita vastaavia maksuja.

Nato SOFAn IX artiklan 3 kappaleen mukaan vastaanottajavaltion viranomaisten tulee hoitaa tarvittavat järjestelyt rakennusten, maa-alueiden ja niihin liittyvien laitteistojen ja palvelujen hankkimiseksi lähettjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön käyttöön, ellei voimassaolevista tai lähettjävaltion ja vastaanottajavaltion valtuuttamien edustajien kesken tehtävistä sopimuksista muuta johdu. Näiden sopimusten ja järjestelyjen tulee olla mahdollisimman pitkälle niiden sääntöjen mukaisia, jotka koskevat vastaanottajavaltion vastaavan henkilöstön majoitusta. Niihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti, ellei erityisessä sopimuksessa sovita toisin. Kappaleessa tarkoitetuista hyödykkeistä, majoituksesta tai palveluista suoritetaan Nato SOFAn IX artiklan 7 kappaleen mukaan korvaus, jollei yleisistä tai erityisistä sopimuspuolten välisistä rahoitusjärjestelyistä muuta johdu.

Nato SOFAn IX artiklan 3 kappaleeseen sisältyvän periaatteen mukaisesti puolustusyhteistyösopimuksella sovitaan rakennusten ja maa-alueiden käytöstä Suomen ja Yhdysvaltojen kesken. Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan määräykset sovittujen tilojen ja alueiden käytöstä ja käyttöön liittyvien kustannusten korvaamisesta poikkeavat osittain Nato SOFAn määräyksistä ja täydentävät niitä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 6 kohta koskee sopimuksen liitteessä lueteltuja sovittuja tiloja ja alueita. Nämä kohteet ovat Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen pysyvässä käytössä. Sovittujen tilojen ja alueiden sisällä osa tiloista tai alueista voi olla USA:n yksinomaaisessa käytössä. Lähtökohtaisesti sovitut tilat ja alueet ovat Suomen ja Yhdysvaltojen yhteiskäytössä.

Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käytössä olevan rakennetun kiinteistöomaisuuden hallinta ja hoito on pääosin keskitetty valtiovarainministeriön alaisuudessa toimivalle Senaatti-konsernille, jonka tehtävistä on säädetty Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöistä annetulla lailla (1018/2020, jäljempänä SK/PK-laki). Lain 2 §:n perusteella konsernin liikelaitosten tehtävänä on tuottaa valtion tarpeisiin muun muassa kiinteistö- ja tilapalveluita palvelusopimusten perusteella liikelaitoslain 2 §:ssä tarkoitetuille asiakkaille. Liikelaitoslain 2 §:ssä tarkoitettuja asiakkaita ovat pääasiassa valtion virastot ja laitokset sekä muut valtion organisaatiot. SK/PK-lain 2 §:n mukaan Senaatti-konsernin liikelaitokset voivat tuottaa palveluita vähäisessä määrin myös muille asiakkaille.

Puolustuskiinteistöt tuottaa Puolustusvoimien ja Puolustusvoimien määrittelemien kumppanien tarvitsemat palvelut. Puolustuskiinteistöjen tehtävänä on myös huolehtia hallinnassaan olevasta valtion kiinteistövarallisuudesta. Lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 31/2020 vp) mukaan Puolustusvoimien määrittelemillä kumppaneilla tarkoitetaan Puolustusvoimien sopimuskumppaneita, esimerkiksi Leijona Catering Oy, Millog Oy ja Suomen Erillisverkot Oy (ent. Suomen Turvallisuusverkko Oy). Näillä on toimitiloja Puolustusvoimien sotilasalueilla.

Liikelaitokset eivät saa suoraa rahoitusta valtion talousarviosta, vaan kiinteistövarallisuuden hoitamisesta ja hallinnoimisesta liikelaitoksille aiheutuvat kokonaiskustannukset on voitava kattaa palveluista perittävillä vastikkeilla. Mikäli puolustusyhteistyösopimuksesta aiheutuu virastoille tai liikelaitoksille uusia tehtäviä, tulonmenetyksiä tms. taloudellisia vastuita, ne tulee ottaa huomioon toiminnan ja menotalouden suunnittelussa yleisten toimintamenoaloutta ja virastojen ja liikelaitosten toimintaa koskevien linjausten puitteissa. Niitä on mahdollista arvioida myöhemmin sopimustilanteen konkretisoituessa. Tällöin voi tulla tarkasteltavaksi mm. kustannusten kohdentuminen ja mahdollinen tarve kompensatiolle. Talousarvio- ja rahoituslainsäädännöllä rahoitetaan sen sijaan valtion virastojen ja laitosten kuten Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen maksamat toimitilavuokrat. Näiden liikelaitoslain 2 §:n mukaisten valtion organisaatioiden palvelut hinnoitellaan SK/PK-lain 2 §:n 3 momentin mukaan omakustannusperusteisesti. Muille asiakkaille tuotettavat palvelut ovat markkinaehtoisia.

Tapauksessa, jossa Senaatti-kiinteistöt tai Puolustuskiinteistöt tuottaisivat palveluita USA:n joukoille, USA:n joukot rinnastettaisiin valtion organisaatioihin, joiden palvelut hinnoitellaan omakustannusperusteisesti. Palveluiden tuottaminen USA:n joukkojen käyttöön on katsottava palvelevan Suomen maanpuolustuksen tarpeita. Palveluiden tuottaminen USA:n joukoille ei ole myöskään kaupallista toimintaa. Jatkossa saattaa olla tarpeen arvioida SK/PK-lain ja liikelaitoslain muutostarpeita, kun puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisesta saadaan kokemusta, ottaen huomioon lisäksi myös muut valtiot, joiden kanssa Suomi tekee puolustusyhteistyötä, eli ensisijaisesti muut Pohjois-Atlantin liiton jäsenvaltiot.

Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käytössä oleva rakentamaton maa- ja vesiomaisuus on pääosin keskitetty maa- ja metsätalousministeriön alaiselle liikelaitokselle, Metsähallitukselle. Metsähallituksesta annetun lain (234/2016) 2 §:n mukaan Metsähallitus käyttää, hoitaa ja suojelee hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta.

Puolustusvoimat on tehnyt liikelaitosten kanssa yhteistoiminta-, puite- ja palvelusopimuksia sekä rakennushankkeiden osalta hankekohtaisia sopimuksia.

Valtioneuvoston ohjauksessa oleva valtion erityistehtäväyhtiö Finavia Oyj ylläpitää ja hallinnoi Suomen lentoasemaverkostoa. Finavia Oyj:lle on siirtynyt Ilmailulaitos-liikelaitoksen hallussa ollut omaisuus Ilmailulaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi annetulla lailla (877/2009). Finavia Oyj:n alueiden käyttö ja käytön ehdot on määritelty luovutuskirjalla, jolla määrätty alueet on osoitettu Puolustusvoimien pysyvään käyttöön ja Puolustusvoimien harjoituskäyttöön.

Koska sopimuksen liitteessä luetellut sovitut tilat ja alueet ovat valtion omistuksessa tai hallinnassa ja joko Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen käytössä, Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos maksavat niistä tällä hetkellä vuokraa Senaatti-konsernin liikelaitoksille, Metsähallitukselle tai Finavia Oyj:lle. Lentoasemamaksuista määrätään erikseen sopimuksen 11 artiklassa.

Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella tulee olla oikeus antaa vuokraamia tiloja ja alueita väliaikaisesti USA:n joukkojen käyttöön. Tällaisesta oikeudesta voidaan sopia Senaatti-konsernin ja viraston välisellä vuokrasopimuksella. Tilat ja alueet palautuvat Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen käyttöön sen jälkeen, kun USA:n joukot eivät niitä enää käytä.

Artiklan 6 kohdan mukaan USA:n joukoilta ei peritä vuokraa tai muita vastaavia maksuja. Yleisesti vuokralla tarkoitetaan vuokrasopimuksella perustettavaa käyttöoikeutta esimerkiksi rakennukseen, sen osaan tai kiinteistöön korvausta eli vastiketta vastaan. Valtion vuokrajärjestelmässä noudatetaan valtiovarainministeriön määräyksenä (VN/35021/2023) annettua vuokrakäsikirjaa, jonka mukaan valtio soveltaa pääosin ns. *kokonaisvuokramallia*, jossa vuokra muodostuu pääoma- ja ylläpito-osuuksista. Pääomavuokra (tai kokonaisvuokran pääomaosuus) määräytyy investoinnin tai kiinteistön arvon perusteella mm. pääomakustannusten, poistojen, riskien ja liikelaitosten toiminnan kustannusten perusteella. Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 6 kohdassa ”vuokra ja vastaavat maksut” tarkoittavat valtion vuokrajärjestelmän mukaista pääomavuokraa. Ylläpitovuokralla (tai kokonaisvuokran ylläpito-osuudella) katetaan mm. valtion kiinteistöjen kunnossapidon, hoidon, kiinteistöjen energiankäytön, vuosikorjausten ja kiinteistöveron kustannukset sekä Senaatti-konsernin liikelaitosten ylläpidon yleiskustannukset. Sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannusten sekä käyttö- ja ylläpito-kustannusten jakautumista Suomen ja Yhdysvaltojen välillä käsitellään 3 artiklan 8 ja 9 kohdassa. Artiklan 8 ja 9 kohdan mukaiset käyttö- ja ylläpito-kustannukset tarkoittavat Suomen järjestelmässä ylläpitovuokraa.

Puolustusvoimat maksaa Metsähallitukselle erikseen sovittavan suuruista aluekohtaisesti määräytyvää vuokraa. Vuokran määräytymisen perusteena on Puolustusvoimien toiminnasta aiheutuneet tuoton menetykset Metsähallitukselle. Puolustusvoimien käytössä olevasta alueesta vuokraa maksetaan sekä metsätalouden hallinnassa olevasta maasta että luontopalveluiden hallinnassa olevasta maasta. Vuokra sisältää alueiden käytön Puolustusvoimien tarpeisiin kaupallisen puitesopimuksen mukaisesti.

Valtion kiinteistövarallisuudesta ja sen luovuttamisesta, vuokraamisesta sekä erityisten oikeuksien myöntämisestä säädetään lailla oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta (973/2002). Lain mukaan valtion kiinteistövarallisuudella tarkoitetaan muun muassa valtion omistamia kiinteistöjä ja valtion maaomaisuutta (maa- ja vesialueita) sekä valtion omistamia rakennuksia ja näiden osuuksia. Kyseistä lakia ei sovelleta puolustusyhteistyösopimukseen, koska sopimuksen perusteella kiinteistövarallisuutta ei luovuteta, eli tilojen ja alueiden hallinta tai omistusoikeus ei muutu eikä niistä makseta maanvuokralaissa (258/1966) tarkoitettua maanvuokraa tai muuta vastiketta.

Valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuudesta ja suoritteista perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista sekä maksujen muista perusteista. Yleisenä periaatteena maksuperustelain soveltamisessa on, ettei viranomaisen suoritetuotantoon sovelleta maksuperustelakia, jos suoritetta ei tuoteta kenellekään muulle kuin valtion toiselle viranomaiselle tai palvelua ylipäättään ei voi tuottaa kenellekään muulle kuin valtion toiselle viranomaiselle. Kyse voi olla suoritteen tuottamisesta valtiosopimuksella toisen valtion viranomaiselle. Puolustusyhteistyösopimuksen perusteella suoritteita ei tuoteta muille kuin toiselle viranomaiselle, johon ei taten sovelleta maksuperustelakia.

Artiklan 6 kohdasta ei suoraan aiheudu välittömiä muutostarpeita valtion vuokrajärjestelmän perusteisiin. Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos maksavat edelleen liitteessä luetelluista sovituista tiloista ja alueista kokonaisvuokraa liikelaitoksille tai Finavialle riippumatta siitä, ovatko liitteessä luetellut sovitut tilat ja alueet tosiasiaassa Puolustusvoimien tai Yhdysvaltojen yksinomaisessa taikka yhteiskäytössä. Myös tilojen ja alueiden käyttöön liittyvät vuokrasopimukset tehdään edelleen Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen ja liikelaitosten tai Finavian välillä.

Artiklan 7 kohta koskee mahdollisia rakennustöitä liitteessä luetelluissa sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla. Kohdan mukaan USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat voivat tehdä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla edistääkseen artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimintoja ja tarkoituksia. USA:n joukot kuulevat Suomen toimivaltaisia viranomaisia tällaisia rakennus-, muutos- ja korjaustöitä koskevista asioista, koska osapuolten yhteisenä tarkoituksena on, että tällaisia USA:n joukkojen toteuttamia tai niiden puolesta toteutettavia hankkeita koskevat tekniset vaatimukset ja rakennusstandardit vastaavat osapuolten vaatimuksia ja standardeja. USA:n joukot voivat tehdä näitä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä käyttäen omaa kalustoaan ja henkilöstöään.

Valtion vuokrajärjestelmän perusteella vastaavaa oikeutta tehdä rakennustöitä ei ole Suomen Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella. Näillä ei ole vuokralaisena oikeutta ilman kiinteistönomistajan lupaa tehdä Senaatti-kiinteistöjen ja Puolustuskiinteistöjen hallinnoimissa tiloissa rakennus-, muutos- ja korjaustöitä, vaan Senaatti-konserni tekee rakennustyöt ja huomioi niistä aiheutuvat kustannukset vuokran määrässä.

Artiklan 7 kohdan kuulemismääräyksen taustalla on osaltaan sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen Yhdysvaltojen velvoite kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä 1.1.2025 voimaantulevassa uudessa rakentamislaisissa määritellään rakentamista koskevat yleiset edellytykset, olennaiset tekniset vaatimukset sekä rakentamisen lupamenettely ja viranomaisvalvonta. Olennaiset tekniset vaatimukset koskevat esimerkiksi rakenteiden lujuutta ja vakautta, paloturvallisuutta, terveellisyttä, käyttöturvallisuutta, esteettömyyttä, meluntorjuntaa, ääniolosuhteita ja energiatehokkuutta. Tarkemmat rakentamista koskevat säännökset, määräykset ja ohjeet on koottu Suomen rakentamismääräyskokoelmaan. Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 7 kohdassa tarkoitettut tekniset vaatimukset ja rakennusstandardit vastaavat rakentamislaisissa tarkoitettuja olennaisia teknisiä vaatimuksia.

Molempien osapuolten vaatimusten ja standardien huomioimiseksi kysymykseen saattaa tulla joidenkin teknisten ratkaisujen ja järjestelmien harmonisoiminen tai kahdentaminen eli rakennustyön suorittaminen molempien osapuolten vaatimusten mukaisesti. Tällaisia saattavat olla esimerkiksi Yhdysvaltojen standardien mukaiset käyttö- ja paloturvallisuusratkaisut tai sähköverkon jännite- ja taajuusvaatimukset. Mahdollisuuksien mukaan pyrittäisiin siihen, että

suomalaisten säädösten ja määräysten mukaiset tekniset vaatimukset täyttyisivät, jotta esimerkiksi taloteknisten järjestelmien takuut ja huollot, sekä varaosien ja vaihtolaitteiden saatavuus turvataan. Edellä mainittujen olennaisten teknisten vaatimusten ohella rakentamislaki, työturvallisuuslaki (738/2002) ja ympäristönsuojelulaki (527/2014) asettavat rakentamishankkeeseen ryhtyvälle laajan vastuun myös mm. työturvallisuudesta, rakennuksen linkaareista ja ympäristöstä.

Artiklan 8 ja 9 kohdassa käsitellään sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksia sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksia. Artiklan 8 kohdan mukaan USA:n joukot vastaavat niiden yksinomaiseen käyttöön annettujen sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista, jollei osapuolten välisellä erillisellä järjestelyllä tai kansainvälisellä sopimuksella toisin määrätä. Artiklan 9 kohdan mukaan osapuolet vastaavat USA:n joukkojen ja Suomen puolustusvoimien yhteiseen käyttöön annettujen tai niiden muutoin yhteisesti käyttämien sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista kumpikin käyttönsä mukaisessa suhteessa, jollei osapuolten välisellä aiemmalla tai myöhemmällä järjestelyllä tai kansainvälisellä sopimuksella toisin määrätä.

Yksinomaan USA:n joukkojen käyttöön annettujen sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista vastaavat USA:n joukot. Vastaavasti Puolustusvoimien kanssa yhteisessä käytössä olevien tilojen ja alueiden kustannuksista vastaa kumpikin osapuoli käyttönsä mukaisessa suhteessa, jollei toisin ole erillisillä järjestelyillä tai kansainvälisillä sopimuksilla määrätty.

Kustannusten jako käytön mukaisessa suhteessa voi tapahtua investointi- ja ylläpitokustannusten osalta esimerkiksi pinta-alan perusteella tai energia- ja muiden kustannusten osalta mitattujen arvojen mukaan. Valtion vuokrajärjestelmän mukaan Puolustusvoimien investointi huomioidaan pääsääntöisesti rakennuskohteen kokonaisvuokran pääomaosuudessa.

Artiklan 10 kohdan mukaan USA:n joukkojen rakennushankkeet rahoitetaan USA:n säädösten ja määräysten mukaisesti.

Mikäli USA:n joukot toimivat sovittujen tilojen ja alueiden rakentajana, Yhdysvallat voi hyödyntää kongressin Pentagonille myöntämää rahoitusta infrastruktuuri-investointeihin sovitussa tiloissa ja sovituilla alueilla. USA:n joukot eivät maksa investoinnista pääomavuokraa tai vastaavaa pitkäaikaista vastiketta, vaan USA:n joukkojen rakennushankkeet rahoitetaan USA:n lainsäädännön mukaisesti.

Artiklan 11 kohdan mukaan Suomen toimeenpanija helpottaa USA:n joukkojen tämän artiklan mukaisia toimia hankkimalla Suomessa tarvittavat luvat tällaisia USA:n joukkojen tekemiä tai niiden puolesta tehtäviä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä varten. Luvat myönnetään USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille maksutta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 146 §:n ja 1.1.2025 voimaantulevan rakentamislain 1 §:n mukaan Puolustusvoimien valtion kiinteistövarallisuuteen luettaviin tai muutoin valtion käyttöä palveleviin, välittömästi puolustustarkoituksiin liittyviin rakennus- tai rakentamiskohteisiin ei sovelleta kyseisen lain rakentamista koskevia lupia koskevia säännöksiä. Myöskään rakentamisen viranomaisvalvontaa ja rekisterinpitoa koskevia säännöksiä ei sovelleta puolustustarkoitusta varten tapahtuvaan rakentamiseen. Puolustusvoimien rakennus- tai rakentamiskohteiden rakentaminen on siten salassapitosyistä sallittua ilman rakentamiseen liittyvää, laissa säädettyä lupaa. Rakentamislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 139/2022

vp) mukaan lain 1 §:ssä puolustustarkoituksiin liittyvillä rakennus- tai rakentamiskohteilla tarkoitetaan Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen liittyvää tai sitä tukevaa tilojen, rakennusten ja infrastruktuurin, kuten rakenteiden, rakennelmien, laitteiden, väylien, lentopaikkojen, jakeluverkkojen ja verkostojen, kalliotilojen, maa- ja vesialueiden ja ympäristönsuojelurakenteiden rakentamista, jota koskee salassapitotarve.

USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat voisivat näin ollen maankäyttö- ja rakennuslain tai rakentamislain puolustustarkoitusta koskevien ehtojen täytyessä suorittaa rakennus-, muutos- ja korjaustöitä sopimuksen liitteessä luetelluissa sovituihin tiloissa ja sovitulla alueella ilman, että haettaisiin maankäyttö- ja rakennuslain mukaista rakennuslupaa tai rakentamislain mukaista rakentamislupaa.

Ilmailulain 79 §:n mukaan lentopaikan tai muun ilmailua palvelevan alueen rakentamiseen on saatava Liikenne- ja viestintäviraston myöntämä rakentamislupa. Sama koskee lentopaikan tai muun ilmailua palvelevan alueen muutoksia, joilla saattaa olla vaikutuksia lentoturvallisuuteen tai merkittäviä vaikutuksia maisemakuvaan. Rakentamislupaa ei kuitenkaan vaadita Puolustusvoimien tarpeisiin kriisioloja ja niiden harjoittelua varten rakennettaville varalaskupaikoille, Puolustusvoimien helikopterilaskupaikoille eikä Puolustusvoimien lennokkitoiminnan kevytlentopaikoille.

Rakentaminen saattaa edellyttää myös rakentamistyöhön tai toiminnanharjoittamiseen liittyvää ympäristölupaa, mikäli kyse on ympäristönsuojelusta annetun lain (527/2014) 4 luvussa tarkoitettua toiminnasta, joka voi aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa. Tällaisia ovat esimerkiksi ampumaratatoiminta, suuret pesulat sekä massiivisempi maa- ja vesirakentaminen (laiturirakenteet, ruoppaus). Maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sijaitsevien kemikaalivarastojen ympäristölupamenettelyn osalta on otettava huomioon myös ympäristönsuojelulain 50 a §:n poikkeussääntely. Säännöstä sovelletaan myös puolustusyhteistyösopimuksen tarkoittamilla USA:n joukkojen käytössä olevilla alueilla, jotka sijaitsevat Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla alueilla. Puolustusyhteistyösopimuksen 27 artiklassa on käsitelty osapuolten velvoitteita ympäristönsuojelun osalta sekä osapuolten toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä muun muassa ympäristövahinkojen estämisessä. Artiklan mukaan Yhdysvallat kunnioittaa sovellettavaa Suomen ympäristölainsäädäntöä.

Artiklan 11 kohdan mukaisesti Suomen toimeenpanija hankkisi tarvittaessa ilmailulaissa tarkoitettua rakentamislupaa taikka ympäristölupaa USA:n joukkojen tekemiä tai niiden puolesta tehtäviä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä varten.

Suomen toimeenpanijalla tarkoitetaan Suomen puolustusministeriötä tai sen osoittamaa edustajaa. Valtion kiinteistöjärjestelmän mukaisesti valtion rakennushankkeiden edellyttämät rakennus- ym. luvat hakee kiinteistönomistaja (liikelaitos) ja ympäristöluvat toiminnanharjoittaja (virasto/käyttäjä). Tarkoituksenmukaista on soveltaa olemassa olevaa käytäntöä myös mahdollisten puolustusyhteistyösopimuksesta aiheutuvien lupaprosessien osalta, jolloin luvat voisi hakea Senaatti-konserni, Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos.

Artiklan 11 kohdan mukaisesti luvista USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille ei peritä maksuja. Toisin sanoen mahdollisista lupamaksuista vastaa Suomen valtio.

Artiklan 12 kohdan mukaan varmistaakseen tämän sopimuksen täytäntöönpanon pitkällä aikavälillä osapuolet tekevät yhteistyötä suunnitelluissa sovittujen tilojen ja alueiden sekä niiden ympäristön ja viereisten tilojen ja alueiden käyttöä ja kehittämistä. Kansallisesti

yhteistyöhön osallistuisivat tarvittavat ministeriöt, viranomaiset sekä esimerkiksi liikelaitokset kuten Puolustuskiinteistöt ja Metsähallitus.

4 artikla. Puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta. Artikla koskee ennakolta sijoitettavaa materiaalia.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukot saavat kuljettaa, sijoittaa ennakolta ja varastoida puolustuskalustoa, tarvikkeita ja materiaalia eli ennakolta sijoitettavaa materiaalia sopimuksen liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja alueille. Lisäksi sen mukaisesti kuin yhteisesti sovitaan, materiaalia voidaan sijoittaa myös muihin paikkoihin.

Puolustuskalusto, tarvikkeet ja materiaali voivat pitää sisällään esimerkiksi aseet, ampumatarvikkeet, taisteluajoneuvot, muut kulkuneuvot ja viestintävälineet. Lisäksi niihin voi sisältyä vaatteita, ruokatarvikkeita ja muuta USA:n joukkojen käytännön toimintaa tukevaa materiaalia.

Materiaalin sijoittaminen muihin paikkoihin kuin liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille olisi yleensä tilapäistä. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi harjoitus, jonka yhteydessä olisi tarve liikutella ja säilyttää materiaalia. Yhdysvalloilla ei ole rakennusoikeutta sopimuksen liitteessä listattujen sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella.

Artiklan 1 kohdassa viitataan sopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan, jonka mukaan kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Kohtaan on kirjattu myös kunnioittamisveloitteeseen kiinteästi liittyvä velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta (konsultaatio). Kunnioittamisveloitetta ja konsultaatiota on selostettu tarkemmin edellä jaksossa 2.2 sopimuksen keskeiset määräykset ja periaatteet ja 3 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukot ilmoittavat Suomen Puolustusvoimille etukäteen sellaisen ennakolta sijoitettavan materiaalin lajit, määrät ja toimitusaikataulut, jonka USA:n joukot aikovat kuljettaa tai sijoittaa ennakolta Suomen alueelle, sekä tätä materiaalia toimittavat USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen ennakolta sijoitettava materiaali ja sen varastointiin osoitetut tilat tai niiden osat annetaan USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön. USA:n joukoilla on yksinomainen määräysvalta ennakolta sijoitettavan materiaalin luo pääsyyn, sen käyttöön ja siitä määräämiseen riippumatta siitä, onko se varastoitu sovittuihin tiloihin ja alueille tai näiden ulkopuolelle. USA:n joukoilla on myös rajoittamaton oikeus siirtää materiaali pois Suomen alueelta.

Yhdysvalloille materiaalin ennakolta sijoittamista varten osoitettavat tilat voivat olla liitteessä luetelluilla sovituilla tiloilla ja alueilla tai muissa paikoissa, joista on yhteisesti sovittu.

Varastotilojen tai niiden osien, jotka osoitetaan USA:n ennakolta sijoitettavan materiaalin varastointiin liitteessä luetelluilla sovituilla tiloilla ja alueilla, osoittamiseen sovellettaisiin 3 artiklan 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa selostettua päätöksentekomenettelyä, koska nämä tilat ja niiden osat tulevat tällöin 4 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n yksinomaiseen käyttöön.

Liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella materiaalin sijoittamisesta ennakolta tai varastoinnista sovitaan sen tahon kanssa, joka omistaa tilan tai alueen. Niiden

tilojen tai alueiden osalta, jotka sijaitsevat Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella, esim. harjoitusalueella, sovellettaisiin 3 artiklan 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa selostettua päätöksentekomenettelyä.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille sallitaan esteettä pääsy varastotiloihin ja esteettä niiden käyttö kaikissa asioissa, jotka koskevat ennakolta sijoitettavan materiaalin sijoittamista ennakolta tai varastointia, mukaan lukien tällaisen ennakolta sijoitettavan materiaalin toimittaminen, hallinnointi, tarkastaminen, käyttö, ylläpito ja pois siirtäminen, riippumatta siitä, ovatko varastotilat sovittuja tiloja ja alueita. USA:n joukkojen käyttämille tai niiden puolesta käytettäville ilma-aluksille, aluksille ja ajoneuvoille sallitaan pääsy Suomen lentopaikoille ja satamiin sekä, sen mukaan kuin sovitaan, muihin paikkoihin USA:n joukkojen ennakolta sijoitettavan materiaalin toimittamiseksi Suomen alueelle, varastoimiseksi ja ylläpitämiseksi siellä ja sieltä pois siirtämiseksi.

Esteetön pääsyoikeus koskee sovittuja tiloja ja alueita sekä niitä muita paikkoja, joihin on yhteisesti sovittu sijoitettavaksi materiaalia. Esteetöntä pääsyä sovituille tiloille ja alueille sekä siihen liittyvä lainsäädäntöä on selostettu 3 artiklan 1 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Lentopaikkoihin ja satamiin, sekä sen mukaan kuin sovitaan, muihin paikkoihin, pääsyä koskevan määräyksen tarkoituksena on varmistaa, että Yhdysvalloilla on materiaalin varastoinnin lisäksi oikeus tuoda materiaali Suomen alueelle ja viedä se maasta pois. Lentopaikat ja satamat voivat olla muitakin kuin sopimuksen liitteessä listattuja sovittuja tiloja ja alueita, ja siksi määräyksen mukaan niiden käytöstä sovittaisiin erikseen. Tältä osin sovellettavaksi tulisi myös 3 artiklan 4 kohta, jossa määrätään siitä, että Suomen toimeenpanija pyrkii helpottamaan pääsyä tilapäisesti tällaisille tiloihin ja alueille.

Artiklan 4 kohdan mukaan osapuolten toimeenpanijat ja muut toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä artiklassa tarkoitettua toimintaa koskevissa asioissa.

Keskeisiä viranomaisia ovat Puolustusvoimien lisäksi pelastusviranomaiset, rakennusvalvontaviranomaiset, työsuojeluviranomaiset, terveydenhuolto- ja terveydensuojeluviranomaiset, ympäristönsuojeluviranomaiset (kuten ELY/AVI, Suomen ympäristökeskus), Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ja Säteilyturvakeskus (STUK). Kuten 3 artiklan 3 kohdan yhteydessä edellä on todettu, yhteistyössä tulee varmistua siitä, että esimerkiksi pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen liittyvät vastuut ovat selvät ja käytännössä sovittu Yhdysvaltojen yksinomaisessa käytössä olevien tilojen osalta.

Artiklassa tarkoitettu ennakolta sijoitettava materiaali voi sisältää esimerkiksi räjähteitä, vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja, säteilylähteitä, ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita, erityisen vaarallisia ammuksia, puolustustarvikkeita, kaksikäyttötuotteita tai muuta materiaalia, joka tukee USA:n joukkojen käytännön toimintaa. Näiden materiaalien valmistukseen, varastointiin, säilytykseen, siirtoon, maahantuontiin, vientiin, kauttakuljetukseen, käsittelyyn, käyttöön, hallussapitoon ja hävittämiseen liittyy kansallista sääntelyä. Materiaalin ennakkosijoittamista koskevat myös puolustusyhteistyösopimuksen 18 ja 20 artiklassa tarkoitettujen maahantuontien ja maasta vientien sekä tullimenettelyä koskevat määräykset. Sopimuksen 27 artiklan mukaiset ympäristö-, terveys- ja turvallisuusnäkökohdat liittyvät myös ennakolta sijoitettavaan materiaaliin. Ennakolta sijoitettavaan materiaaliin liittyy myös EU-lainsäädäntöä, jota on pantu täytäntöön kansallisella lainsäädännöllä tai joka on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä EU:n jäsenvaltioissa. Euroopan unionin lainsäädäntöä ja sen suhdetta puolustusyhteistyösopimukseen on selostettu edellä jaksossa 3. Joukkojen mukana

tuleviin ja joukkojen hankkimisiin tuotteisiin ja tavaroihin liittyvää kansallista lainsäädäntöä, ml. EU-lainsäädäntö, on käsitelty myös Nato SOFAa koskevan hallituksen esityksen jaksossa 4.1.4.

Räjähteiden, vaarallisten kemikaalien ja muiden kemikaalien sekä säteilylähteiden osalta sopimusmääräyksen kannalta olennaisia, hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä tarkasteltuja lakeja ovat kemikaalilaki (599/2013), vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettu laki (390/2005) ja säteilylaki (859/2018). Vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja varastoidaan lisäksi usein painelaitteessa, joista säädetään painelaitelaissa (1144/2016). Räjähteitä, vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja sekä säteilylähteitä koskevaan kokonaisuuteen liittyvällä lainsäädännöllä on liittymäpintoja myös muun muassa ympäristönsuojelua koskevaan lainsäädäntöön, pelastustoimea koskevaan lainsäädäntöön ja työsuojelulainsäädäntöön.

Hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä tarkastellussa räjähteitä, vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja sekä säteilyä koskevassa lainsäädännössä säädetään viranomaisten ja kemikaaleja käyttävän, vaarallisia kemikaaleja taikka räjähteitä käsittelevän ja säteilytoimintaa harjoittavan toiminnanharjoittajan sekä painelaitteen omistajan tai haltijan velvollisuuksista. Tarkastellun lainsäädännön tarkoituksena on edistää turvallisuutta ja suojella etenkin terveyttä ja ympäristöä säädösten tarkoittamien materiaalien, tuotteiden ja niihin liittyvän toiminnan aiheuttamilta vaaroilta ja haitoilta. Tämän vuoksi lainsäädännössä asetetaan vaatimuksia tällaisten materiaalien ja tuotteiden ja tällaisen toiminnan turvallisuudelle. Joissakin tapauksissa toiminnan harjoittaminen on tehty riippuvaiseksi viranomaisen myöntämästä luvasta. Lähtökohtana lainsäädännössä on, että materiaalin, tuotteiden ja toiminnan turvallisuudesta vastaa ensisijaisesti toiminnanharjoittaja tai materiaalin tai tuotteiden omistaja tai haltija. Lakien noudattamista valvovat useat eri viranomaiset kuten Tukes, STUK, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset, Tulli, pelastusviranomaiset ja poliisi.

Räjähteitä, vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja sekä säteilyä koskevassa lainsäädännössä maanpuolustusta ja muuta sotilaallista toimintaa ei ole rajattu kokonaisuudessaan lakien soveltamisalan ulkopuolelle. Tarkasteltuja lakeja siis sovelletaan lähtökohtaisesti myös Puolustusvoimien ja puolustushallinnon toimintaan. Lakien soveltamiselle Puolustusvoimissa on kuitenkin säädetty tiettyjä poikkeuksia Puolustusvoimien toiminnan erityisluonteen vuoksi. Lisäksi lainsäädännössä tarkoitettu viranomaisvalvonta ja tietyt muut viranomaistehtävät hoidetaan lakien pääsäännöistä poiketen lähtökohtaisesti Puolustusvoimissa puolustushallinnon sisäisesti. Lakien soveltamisesta Puolustusvoimissa ja laeissa tarkoitettujen viranomaistehtävien hoitamisesta Puolustusvoimissa säädetään tarkemmin valtioneuvoston ja puolustusministeriön asetuksilla.

Muiden USA:n joukkojen käytännön toimintaa tukevien tuotteiden ja materiaalien osalta sopimusmääräyksen kannalta olennaista lainsäädäntöä on lisäksi erityislaatuisia tuotteita ja materiaalia koskevissa laeissa, kuten lääkelaisissa (395/1987), lääkinnällisistä laitteista annetussa laissa (719/2021), veripalvelulaissa (197/2005), työturvallisuuslaissa (738/2002), alkoholilaissa (1102/2017) ja tupakkalaissa (549/2016). Vastaavasti erityislaatuisia tuotteita, kuten lääkkeitä, lääkinnällisiä laitteita ja verivalmisteita sekä alkoholi- ja tupakkatuotteita koskevassa lainsäädännössä säädetään toimijoiden velvoitteista, lupaedlytyksistä ja viranomaisvalvonnasta. Lakien noudattamista valvovat Fimea, aluehallintovirastot, Valvira ja kunnat.

Artiklan määräyksissä ei suoraan käsitellä esimerkiksi räjähteitä, vaarallisia kemikaaleja ja muita kemikaaleja tai säteilyn käyttöä taikka muita edellä mainittuja erityislaatuisia tuotteita tai materiaalia. Artiklan määräyksillä voi kuitenkin olla vaikutusta asiaan liittyvän Suomen

lainsäädännön soveltamiseen. Artiklassa viitataan nimenomaisesti puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan, jonka mukaan kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Puolustusyhteistyösopimuksen 27 artiklassa korostetaan tätä velvoitetta toteamalla, että toteuttaessaan toimintaperiaatteitaan Yhdysvallat kunnioittaa sovellettavaa Suomen ympäristö-, terveys- ja turvallisuuslainsäädäntöä. Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään yhteistyötä. Suomen viranomaisten tulee käytännössä muun muassa tiedottaa riittävällä tavalla Yhdysvaltojen viranomaisia lainsäädännön sisällöstä, jotta nämä voivat ottaa sen huomioon toiminnassaan. Lainsäädännön kunnioittaminen ei voi kuitenkaan johtaa siihen, että toiminnan toteuttaminen estyisi tai siitä tulisi käytännöllisesti hyvin hankalaa. Yhdysvaltojen tulee olla mahdollista kuljettaa, sijoittaa ennakolta ja varastoida artiklassa tarkoitettua materiaalia Suomen alueelle. Lisäksi ennakolta sijoitettava materiaali ja sen varastointiin osoitetut tilat ovat artiklan mukaan USA:n joukkojen yksinomaisessa käytössä. USA:n joukoilla on yksinomainen määräysvalta ennakolta sijoitettavan materiaalin luo pääsyyn, sen käyttöön ja siitä määräämiseen. Laissa edellytetyt ilmoitusvelvollisuuksia, lupia ja hyväksyntöjä ei voida näin ollen edellyttää Yhdysvalloilta eikä Yhdysvaltojen toimintaa valvoa suomalaisten viranomaisten toimesta. Kun puolustusyhteistyösopimukseen soveltamisesta saadaan kokemusta, voi jatkossa olla tarve arvioida kansallisen lainsäädännön muutostarpeita näiltä osin. Mahdollisia kansallisen lainsäädännön muutostarpeita tarkasteltaessa otetaan huomioon Yhdysvaltojen lisäksi myös muut valtiot, joiden kanssa Suomi tekee puolustusyhteistyötä, eli ensisijaisesti muut Pohjois-Atlantin liiton jäsenvaltiot.

Sopimusmääräyksen kannalta olennaisia ovat myös ampuma-aselain (1/1998) ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita ja erityisen vaarallisia ammuksia, puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa (282/2012) määritellyt puolustustarvikkeita ja kaksikäyttötuotteita vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitettuja kaksikäyttötuotteita koskevat säännökset. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan muun muassa tällaisten tuotteiden siirto ja tuonti Suomeen, siirto ja vienti Suomesta, kauttakuljetus ja hallussapito on lähtökohtaisesti luvanvaraista.

Ampuma-aselain 18 §:n mukaan luvanvaraista on erikseen laissa säädettyin poikkeuksin ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirto ja tuonti Suomeen, siirto ja vienti Suomesta, kauttakuljetus sekä välittäjänä toimiminen kaupallisessa tarkoituksessa, kauppa, kaupallinen säilyttäminen, hankkiminen, hallussapito, vaihto, vuokraus ja valmistaminen. Lain 17 §:ssä säädetään lain soveltamisalaa koskevista poikkeuksista, joita on katsottu tarpeen säätää muun ohella Suomen kansainvälisen ja Euroopan unionin sotilas- ja muun viranomaisyhteistyön tarpeita varten. Lain 17 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan laki ei koske vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos a) toimintaan sovelletaan Nato SOFAa, Pariisin pöytäkirjaa, PfP SOFAa tai sen toista lisäpöytäkirjaa; b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään tai c) toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain nojalla. Koska USA:n joukkojen maahantulo ei edellytä puolustusyhteistyösopimuksen perusteella aluevalvontalain nojalla myönnettävää lupaa, olisi ampuma-aselain 17 § 1 momentin 10 kohtaa tarpeen muuttaa lisäämällä siihen poikkeusperusteeksi Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus.

Puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain 5–8 §:ssä määriteltyyn puolustustarvikkeiden vientiin, siirtoon, kauttakuljetukseen ja välitykseen tarvitaan aina valtioneuvoston tai puolustusministeriön myöntämä lupa. Lain 2 §:ssä säädetään lain soveltamisalan rajauksista.

Pykälän 3 kohdan mukaan laki ei tule sovellettavaksi, kun vieraan valtion puolustusvoimat vie maasta, siirtää tai kuljettaa Suomen alueen kautta omistamansa tai hallinnassaan olevat puolustustarvikkeet, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimukseen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen taikka Euroopan unionin kriisinhallintatehtävään taikka muuhun kriisinhallintatehtävään. Edelleen pykälän 4 kohdan mukaan lakia ei sovelleta, jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain nojalla. Edellä mainitut poikkeukset eivät sovellu puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen toimintaan.

Kaksikäyttötuotteiden viennin, välityksen, kauttakuljetuksen ja siirtojen rajoittamiseen (vientivalvonta) sovelletaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain I §:n mukaan kyseistä lakia, jollei muusta laista taikka kaksikäyttötuotteiden vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 428/2009 (uudelleenlaadittu) tai tiettyihin sotilaallisiin loppukäyttöihin liittyvän teknisen avun valvonnasta hyväksytystä neuvoston yhteisestä toiminnasta (2000/401/YUTP) muuta johdu.

Edellä sanottu huomioiden puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamislakiin on sisällytettävä asiasisältöinen säännös, jossa puolustusyhteistyösopimus suljetaan puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain soveltamisalan ulkopuolelle.

5 artikla. Omaisuuden omistusoikeudet. Sopimuksen 5 artiklassa määrätään USA:n joukkojen mahdollisesti rakentamien rakennusten omistuksesta ja käytöstä. Artiklan 1 kohdan mukaan kaikki sovituisissa tiloissa ja sovituihlla alueilla olevat rakennukset, kiinteät rakenteet ja maahan kiinnitetyt rakennelmat, myös USA:n joukkojen muuttamat tai korjaamat, ovat Suomen omaisuutta. Kaikista tällaisista USA:n joukkojen rakentamista rakennuksista, rakenteista ja rakennelmista tulee valmistuttuaan Suomen omaisuutta, mutta USA:n joukot käyttävät niitä, kunnes eivät niitä enää tarvitse.

Sovituissa tiloissa ja sovituihlla alueilla olemassa olevalla sekä rakentamalla muodostuvalla Suomen omaisuudella tarkoitetaan pääasiassa Puolustuskiinteistöjen, Metsähallituksen tai Finavia Oyj:n hallinnoimaa kiinteistövarallisuutta. Myös kaikista USA:n joukkojen rakentamista uusista rakennuksista, rakenteista ja rakennelmista tulee siis osa liikelaitosten tai Finavia Oyj:n hallinnoimaa valtion kiinteistövarallisuutta.

Liikelaitosten taseisiin voi puolustusyhteistyösopimuksen kautta muodostua uutta hallinnoitavaa kiinteistöomaisuutta joko Senaatti-konsernin liikelaitosten tai USA:n joukkojen rakentamana tai rakennuttamana. Koska USA:n joukoista ei muodostu kiinteistöjen omistajaa, Yhdysvallat siirtää rakentamalla muodostuvan omaisuuden liikelaitokselle heti, kun molemmat osapuolet ovat hyväksyneet hankkeen valmiiksi ja vastaanotettavaksi.

Omaisuus siirrettäisiin liikelaitokselle vasta hankkeen valmistuttua, koska rakentaminen suoraan liikelaitoksen taseeseen USA:n joukkojen toimesta saattaisi hämärtää osapuolten rooleja, velvoitteita ja vastuita rakentamisen aikana. Esimerkiksi hankkeen tilaajan (hankkeeseen ryhtyvän), käyttäjän ja hankkeen päätoteuttajan keskinäinen asema ei mainitussa tilanteessa olisi yleisten sopimusehtojen mukaisesti selkeästi ja tarkkarajaisesti määritettävissä.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukot palauttavat kaikki sovitut tilat ja alueet sekä niiden osat, mukaan lukien USA:n joukkojen rakentamat rakennukset, kiinteät rakenteet ja rakennelmat, Suomelle sen jakamattomana omaisuutena ja rasitteetta sen jälkeen, kun USA:n joukot eivät enää käytä niitä ilman, että Yhdysvalloille aiheutuu tästä kuluja. Osapuolet tai

niiden toimeenpanijat neuvottelevat sovittun tilan tai alueen palauttamisen ehdoista, mukaan lukien mahdollinen korvaus Yhdysvaltojen tekemien korjaus- tai rakennustöiden yhteisesti määritetystä jäännösarvosta.

Sopimuksen liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden omistus ei Yhdysvaltojen käytön aikana tai sen päätyttyä muutu, eli ne pysyvät koko ajan Suomen valtion omistuksessa. Palauttamisen ehdoista sovittaessa tulee myös yhteisesti sopien huolehtia mahdollisista ympäristöhaittojen ennallistamis- ja korvausvastuista palauttamisen yhteydessä. Tällaisten kustannusten jakamisesta ns. aiheuttajaperusteisesti on tarvittaessa sovittava erikseen.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla ja suomalaisilla sopimustoimittajilla säilyy omistusoikeus kaikkiin niihin tavaroihin, kalustoon, materiaaliin, tarvikkeisiin, siirrettäviin rakenteisiin ja muuhun irtaimistoon, jotka ne ovat tuoneet Suomen alueelle tai hankkineet siellä tämän sopimuksen puitteissa, kunnes ne luovuttavat omistusoikeutensa.

Artiklan 4 kohdan mukaan osapuolet tai niiden nimeämät edustajat voivat neuvotella keskenään sellaisen USA:n joukkojen materiaalin mahdollisesta luovuttamisesta tai ostamisesta, jota Yhdysvaltojen ei katsota tarvitsevan, jos USA:n säädökset ja määräykset tämän sallivat.

6 artikla. Turvallisuus. Sopimuksen 6 artiklassa määrätään USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja ennakoilta sijoitetun materiaalin suojaamisesta ja turvallisuudesta Suomessa. USA:n joukoilla tarkoitetaan sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n asevoimien joukkoja ja siviilihenkilöstöä. ”Joukko” on määritelty Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen a kohdassa. Sen mukaan ”joukko” tarkoittaa jonkin sopimuspuolen maa-, meri- tai ilmavoimiin kuuluvaa henkilöstöä, kun se on Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella sijaitsevalla jonkin toisen sopimuspuolen alueella virallisten tehtävien yhteydessä, edellyttäen, että kyseiset kaksi sopimuspuolta voivat sopia, että tiettyjen henkilöiden, yksiköiden tai muodostelmien ei katsota muodostavan 'joukkoja' tai kuuluvan 'joukkoihin' tämän sopimuksen tarkoittamassa mielessä. USA:n sopimustoimittajat eivät sisälly USA:n joukkojen määritelmään.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan määräykset täydentävät Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen määräyksiä lähettäjävaltion toimivallasta ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä kuria joukkojensa keskuudessa. Nato SOFAn VII artiklan 10 kappale koskee lähettäjävaltion oikeutta ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta paikoissa, jotka ovat sen hallussa vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella (a kohta) sekä oikeutta ylläpitää kuria ja järjestystä näiden paikkojen ulkopuolella (b kohta). Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan mukaiset USA:n joukkojen toimivaltuudet ovat Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen mukaisia toimivaltuuksia laajemmat ja osin täsmällisemmin määritellyt.

Artiklan 1 kohdan mukaan Suomi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta alueellaan. Lisäksi kohdan mukaan Suomi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja ennakoilta sijoitetun materiaalin suojaaminen ja turvallisuus.

Kyseinen kohta ilmaisee pääsäännön, jonka valossa myös artiklan muita kohtia tulkitaan. Kyseinen pääsääntö ilmenee 1 kohdan ohella myös artiklan 3 kohdan ensimmäisestä virkkeestä, jossa todetaan Suomella olevan ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen varmistamisesta. Määräyksissä vahvistetaan Suomen vastuu yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta sekä myös Suomen ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen

varmistamisesta. Suomen vastuun ensisijaisuus tarkoittaa sitä, että myös USA:n joukoilla on vastuu turvallisuudesta.

Suomessa poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisin toimialue kattaa koko Suomen alueen. Poliisin yleisistä toimivaltuuksista säädetään poliisilain 2 luvussa.

Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Poliisilain 9 luvun 2 §:n mukaan viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään laissa Puolustusvoimien virka-avusta poliisille (342/2022).

Puolustusvoimien tehtävänä on puolustusvoimista annetun lain mukaan muun muassa Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon kuuluvat maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen; kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen. Aluevalvontalaissa säädetään Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta.

Puolustusvoimien toimivaltuuksista järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Puolustusvoimilla on pysyvässä käytössään olevien kiinteistöjen lisäksi puolustusvoimista annetun lain 14 §:n nojalla tietyin edellytyksin oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito yleisellä paikalla kuuluu ensisijaisesti poliisille, minkä vuoksi Puolustusvoimilla on sen käytössä olevien alueiden ulkopuolella vain rajoitetusti toimivaltuuksia liittyen Puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, Puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien turvallisuuden sekä Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuuden suojaamiseen. Puolustusvoimilla on lisäksi oikeus Puolustusvoimien toimialaan kuuluvia tehtäviä suorittaessaan puuttua miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun yleisellä paikalla yhteistyössä poliisin kanssa. Puolustusvoimien toimivaltuuksien sisältöä on selostettu tarkemmin jäljempänä artiklan 2 ja 3 kohdan yhteydessä.

Rajavartiolain (578/2005) 1 luvun 3 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen tehtävistä. Keskeinen tehtävä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen, jonka ylläpitämiseksi Rajavartiolaitos toimii yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Lisäksi se mm. osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen yleisistä toimivaltuuksista säädetään rajavartiolain 5 luvussa. Lain 9 luku sisältää Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset. Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018). Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa (1145/2001).

Pelastuslaissa (379/2011) säädetään muun muassa pelastustoimen viranomaisten ja Rajavartiolaitoksen tehtävistä pelastustoiminnassa, hyvinvointialueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävistä sekä pelastustoimen viranomaisten ja Rajavartiolaitoksen toimivallasta pelastustoimessa. Pelastuslaissa säädetään myös yhteistoiminnasta tehtävien hoitamisessa sekä niihin varautumisessa. Pelastuslain 5 luvussa säädetään pelastustoiminnasta

ja eräistä siihen liittyvistä tehtävistä. Pelastuslain 32 §:n mukaan pelastustoimintaan kuuluu: 1) hälytysten vastaanottaminen; 2) väestön varoittaminen; 3) uhkaavan onnettomuuden torjuminen; 4) onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen; 5) tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen; sekä 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot. Muiden viranomaisten velvollisuudesta antaa virka-apua pelastusviranomaiselle säädetään pelastuslain 49 §:ssä, ja pelastusviranomaisen virka-avusta muille viranomaisille lain 50 §:ssä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa määrätään turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitoa ja palauttamista koskevasta USA:n joukkojen toimivallasta sopimuksen liitteessä luetelluissa sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla sekä niiden välittömässä läheisyydessä. Artiklan 3 kohta koskee USA:n joukkojen toimivaltaa edellä mainittujen alueiden ulkopuolella.

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomi oikeuttaa USA:n joukot käyttämään niitä oikeuksia ja valtuuksia, jotka tarvitaan, jotta USA:n joukot voivat käyttää sovittuja tiloja ja alueita, toimia niissä sekä puolustaa ja valvoa niitä toteuttamalla sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä välttämättömät ja oikeasuhtaiset toimenpiteet, mukaan lukien toimenpiteet järjestyksen ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi sekä USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien ja huollettavien suojaamiseksi.

Sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan Suomella on ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen varmistamisesta. Poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat toteuttaa välttämättömät ja oikeasuhtaiset toimenpiteet myös sovittujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen turvallisuuden.

Artiklan 2 ja 3 kohdassa USA:n joukkojen toimivallan alueelliset rajat ovat keskenään erilaiset. Artiklan 2 kohdan mukainen USA:n joukkojen toimivalta ulottuu alueellisesti sopimuksen liitteessä lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä näiden välittömään läheisyyteen. Toimivallan laajennus sovittujen tilojen ja alueiden välittömään läheisyyteen on tarpeen, jotta USA:n joukot voivat vastata turvallisuuttaan sovituissa tiloissa ja alueilla uhkaavaan ulkopuoliseen vaaraan.

Vaikka välittömän läheisyyden käsitettä ei ole sopimuksessa tarkemmin määritelty, sitä rajoittaa Yhdysvaltojen tekemä uhka-arvio kulloisessakin tilanteessa. Välitön läheisyys perustuisi alueelliseen, ajalliseen ja yleiseen turvallisuustilanteeseen perustuvaan uhka-arvioon. Tarkkaa etäisyyttä ei välittömän läheisyyden osalta ole mahdollista määritellä tyhjentävästi, vaan se arvioitaisiin kussakin tilanteessa erikseen. Käytännön soveltamistilanteita on vaikea määrittää kattavasti etukäteen, koska uhat ja riskit voivat olla moninaisia. Uhkan ja riskin todennäköisyyttä voidaan arvioida artiklan 4 kohdan mukaisessa turvallisuussuunnitelmassa, joka on Suomen viranomaisten ja USA:n joukkojen välinen asiakirja. Lisäksi Suomen viranomaiset ja USA:n joukkojen viranomaiset sovittavat yhteen myös toimet, joilla kasvaneeseen uhkaan tai riskiin reagoidaan yhdessä tai erikseen (turvallisuustoimenpiteet). Turvallisuustoimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi joukon tai materiaalin siirtäminen turvallisempaan paikkaan, suojaamisen tason nostaminen tai voimakeinojen käyttö tarvittaessa viranomaisyhteistyössä.

Sopimuksen 6 artiklan 3 kohdassa määrätään USA:n joukkojen toimivaltuuksista 2 kohdassa tarkoitettujen alueiden ulkopuolella kattaen näin ollen muun Suomen alueen. Tähän kuuluvat

myös sopimuksen 4 artiklan 1 kohdassa mainitut muut paikat, joihin USA:n joukot saavat yhteisesti sovitusti kuljettaa, sijoittaa ennakolta ja varastoida puolustuskalustoa, tarvikkeita ja materiaalia sekä myös 3 artiklan 4 kohdassa mainitut sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuoliset alueet ja tilat, joihin määräyksen mukaisesti Suomen toimeenpanija pyrkii pyydettäessä helpottamaan USA:n joukkojen, sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien pääsyä tilapäisesti sekä helpottamaan näiden käyttöä kyseisten joukkojen ja sopimustoimittajien toimesta USA:n joukkojen tukemiseksi. Kyse voisi jälkimmäisenä mainittujen osalta olla esimerkiksi liitteessä sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolisista harjoitusalueista. Sovittujen tilojen ja alueiden ja niiden välittömän läheisyyden ulkopuolella USA:n joukkojen toimivaltuudet määräytyisivät siten 6 artiklan 2 kohdan sijasta 3 kohdan mukaan.

Artiklan 2 ja 3 kohta sisältävät edellytyksiä USA:n joukkojen toimivallan käytölle. Molemmissa kohdissa USA:n joukkojen oikeus toimia rajoittuu välttämättömiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin. USA:n joukkojen toimivaltaa rajoittavat myös artiklan määräykset toimivallan käytön tarkoituksesta ja suojattavasta intressistä. Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen toimivallan käytön tarkoituksena on, että USA:n joukot voivat käyttää sovittuja tiloja ja alueita, toimia niissä sekä puolustaa ja valvoa niitä sekä ylläpitää järjestystä tai palauttaa järjestyksen niissä. Artiklan 3 kohdan mukaan toimivallan käytön tarkoituksena on ylläpitää USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaa ne. Turvallisuus ei tarkoita vain USA:n joukkojen tai kaluston suojaamista, vaan myös USA:n joukkojen sotilaallisten operaatioiden eli toiminnan toteuttamisen turvaamista. Kyse voi olla esimerkiksi joukkojen liikkeen turvaamisesta. Uhkan tulee lisäksi kohdistua operaation toteuttamisen kannalta keskeisiin toimintoihin. Alueiden ja tilojen sekä toiminnan lisäksi USA:n joukot suojaavat joukkojaan, sopimustoimittajiaan ja huollettaviaan. Artiklassa ei ole yksilöity toimenpiteiden kohteita, joten ne voivat kohdistua kaikkiin Suomen alueella oleviin.

Edelleen merkityksellistä nimenomaisesti artiklan 3 kohdan mukaiselle USA:n joukkojen toimivallan käytölle on, että toisin kuin sovituilla alueilla ja sovitussa tiloissa sekä niiden välittömässä läheisyydessä, USA:n joukot voivat käyttää toimivaltaa mainittujen alueiden ulkopuolella vain poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti. Näillä alueilla Suomen toimivaltaiset viranomaiset vastaavat uhkaan, ja USA:n joukot toimivat vain, jos Suomen viranomainen ei ole paikalla tai sillä ei ole riittävää suorituskykyä. Suomen viranomaisten läsnäolo ei ole ratkaisevaa toimivaltuuksien käytön kannalta. Joissakin tilanteissa USA:n joukkojen ja Suomen viranomaisten on vastattava uhkaan yhdessä. Lisäksi USA:n joukkojen toimenpiteiden on perustuttava yhteisesti hyväksytyihin turvallisuussuunnitelmiin. Yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien lähtökohtana on yhteinen uhka-arvio, jota tuotetaan osapuolten toimivaltaisten viranomaisten yhteistyössä sisältäen muun muassa tiedon vaihtamisen ja sen analysoinnin ja johon perustuen toimenpiteet suunnitellaan ja toteutetaan.

Suomessa poliisilain 1 luvussa ja rajavartiolain 2 luvussa säädetään kattavasti ja yksityiskohtaisesti poliisimiehen ja rajavartiomiehen toimivaltuuksien käytön edellytyksistä.

Puolustusvoimien osalta vartio- tai päivystystehtävää suorittavan virkamiehen ja sotilaan toimivaltuuksien käytön edellytyksistä puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle virkamiehelle on puolustusvoimista annetun lain 19-22 §:ssä säädetty toimivaltaa liikkumisen valvomiseen ja rajoittamiseen Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla ja tarvittaessa tällaisilta alueilta poistamiseen, tarvittavien turvallisuus- ja turvatarkastusten tekemiseen sekä näiden tehtävien suorittamiseen liittyvien voimakeinojen käyttöön. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavan, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettun sotilaan voimakeinojen käytöstä säädetään lain 23 §:ssä

sekä 23 b ja 23 c §:ssä. Puolustusvoimilla on myös oikeus puolustusvoimista annetun lain 15 a §:n nojalla puuttua miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun, jos se saapuu oikeudetta Puolustusvoimien käytössä olevan alueen yläpuoliseen ilmatilaan tai luvatta ilmailulta rajoitetulle tai kielletylle alueelle, joka sijaitsee edellä tarkoitetun alueen yläpuolella.

Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla poliisilla on omien toimivaltuuksiensa puitteissa rinnakkainen toimivalta. Poliisi toimii tällöin yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Edellä kuvattu Puolustusvoimien toimivalta rajautuu nimenomaisesti Puolustusvoimien käytössä oleviin alueisiin, kun taas puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukainen USA:n joukkojen toimivalta kattaa alueellisesti myös sovittujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden.

Yleisellä paikalla Puolustusvoimat voi tarvittaessa asettaa erityiskoulutuksen saaneen Puolustusvoimien virkamiehen (turvamies) suojaamaan Puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, Puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta sekä Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta. Puolustusvoimien turvamiehelle näiden tehtävien suorittamiseksi annetuista toimivaltuuksista voimakeinojen käyttöön, yleisesti käytettyjen paikkojen tai alueiden eristämiseen, sulkemiseen tai tyhjentämiseen sekä liikkumisen rajoittamiseen tai kieltämiseen tällaisilla alueilla, henkilöiden paikalta poistamiseen ja kiinniottamiseen sekä poliisin oikeudesta rajoittaa tällaisia toimivaltuuksia säädetään puolustusvoimista annetun lain 22 a-23 §:ssä sekä 23 b ja 23 c §:ssä. Puolustusvoimat koordinoi yleisellä paikalla tapahtuvien turvaamistehtävien suorittamisen poliisin kanssa. Puolustusvoimille on laissa säädetty velvollisuus ilmoittaa poliisille ennakolta turvaamistehtävien suorittamisesta, jolloin poliisilla säilyy tarvittaessa mahdollisuus ottaa tehtävä hoitaakseen. Asian laadun niin vaatiessa turvaamistehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa poliisin yleisjohdossa. Puolustusvoimilla on oikeus puolustusvoimista annetun lain 15 a §:n nojalla myös puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkopuolella puolustusvoimien toimialaan kuuluvia tehtäviä suorittaessaan puuttua miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun, jos sen liikkumisen tai muiden olosuhteiden perusteella on todennäköistä, että se vaarantaa maanpuolustusta tai puolustusvoimien erittäin tärkeää toimintaa tai jos sen kulkuun puuttuminen on tarpeen puolustusvoimien palveluksessa olevien turvallisuuden suojaamiseksi tai puolustusvoimien turvaamistehtävän suojaamiseksi. Yhteistyöstä poliisin kanssa miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumisesta säädetään puolustusvoimista annetun lain 15 c §:ssä. Puolustusvoimien toimivaltuudet yleisellä paikalla ovat edellä kuvatusti rajatut ja toimivaltuuksien käyttö tapahtuu yhteistyössä poliisin kanssa.

Puolustusministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi, jolla esitetään Puolustusvoimien toimivaltuuksien laajentamista Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkopuolelle niiden välittömään läheisyyteen sekä vieraan valtion asevoimien joukon turvaamiseksi (PLM002:00/2023). Toimivaltuudet kattaisivat yleisesti käytetyn paikan tai alueen eristämisen, sulkemisen tai tyhjentämisen sekä liikkumisen kieltämisen ja rajoittamisen sanotulla alueella. Lisäksi uhkaava henkilö voidaan poistaa tai ottaa kiinni tietyissä tarkkaan rajatuissa tilanteissa. Voimakeinoista ja niiden käytöstä säädetäisiin edelleen puolustusvoimista annetun lain 23, 23 b ja 23 c §:ssä. Esityksellä pyritään osaltaan vahvistamaan Puolustusvoimien mahdollisuuksia huolehtia USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuudesta puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Sopimuksen 6 artiklan 4 kohdassa määrätään koko artiklassa tarkoitettua toimintaa koskevasta yhteistyövelvoitteesta. Kohdan mukaan Suomen viranomaiset ja USA:n joukkojen viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä artiklan mukaisessa toiminnassa muun muassa

hyväksymällä yhteisesti turvallisuussuunnitelmia ja sovittamalla yhteen turvallisuus-toimenpiteitä, jollei tilanteen erityinen kiireellisyys estä turvallisuus-toimenpiteiden yhteensovittamista. Lisäksi kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset ilmoittavat Suomen viranomaisille niin pian kuin on käytännössä mahdollista tällaisten toimenpiteiden kohteena olevista luonnollisista henkilöistä, lukuun ottamatta USA:n joukkojen jäseniä ja näiden huollettavia, ja siltä osin kuin se on tarpeen ja asianmukaista, sovittavat toimensa yhteen Suomen viranomaisten toimien kanssa, jotta nämä voivat ottaa kyseiset henkilöt haltuunsa.

Suomessa tällaisia 4 kohdassa mainittuja viranomaisia ovat Puolustusvoimat, poliisi, Rajavartiolaitos, pelastusviranomaiset ja pelastuslaitokset. Yhdysvaltojen toiminta Suomessa edellyttää läheistä yhteistyötä Suomen viranomaisten kanssa ja sopimista siitä, miten turvallisuutta ja järjestystä käytännössä ylläpidetään. Yhteistyö on tärkeää myös siksi, että Suomen viranomaisilla säilyy riittävän tarkka tilannekuva USA:n joukkojen toiminnasta Suomessa. Yhteistyön käytännön menettelytavoista on tarkoitus laatia erilliset täytäntöönpanojärjestelyt.

7 artikla. Maahantulo ja poistuminen. Artiklassa määrätään puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisalan piiriin kuuluvien henkilöiden maahantulon ja maassa olon muodollisista edellytyksistä. Määräysten tarkoituksena on helpottaa henkilöiden rajanylityksiin liittyviä käytännön menettelyjä. Oikeudesta maahantuloon on määrätty puolustusyhteistyösopimuksen 3, 4 ja 11 artiklassa.

Artikla täydentää Nato SOFAn III artiklaa. Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artikla kuitenkin poikkeaa tietyiltä osin Nato SOFAn määräyksistä ja laajentaa sitä henkilöpiiriä, jolle on myönnettävä maahantuloa ja ulkomaalaisten rekisteröintiä koskevia helpotuksia.

Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen mukaan passi- ja viisumisäännöksiä ja maahantulotarkastuksia ei sovelleta lähettäjävaltion joukkojen jäseniin heidän saapuessaan vastaanottajavaltion alueelle tai lähtiessään sieltä edellyttäen, että noudatetaan artiklan 2 kappaleessa asetettuja ja vastaanottajavaltion asettamia muodollisuuksia. Artiklan 2 kappaleen mukaan joukkojen jäsenten tulee pyydettäessä esittää kappaleen a kohdassa tarkoitettu lähettäjävaltion antama henkilöllisyystodistus ja b kohdassa tarkoitettu lähettäjävaltion tai Naton toimivaltaisen toimielimen antama matkamääräys, joita tässä yhteydessä käytetään matkustusasiakirjana passin ja viisumin tai henkilökortin sijasta. Edelleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltio voi vaatia, että sen toimivaltainen edustaja varmentaa matkamääräyksen. Artiklan 3 kappaleen mukaan siviilihenkilöstön jäsenten ja huollettavien asema käy ilmi heidän passeistaan.

Lisäksi Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen jäseniä eivät koske ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevat säännökset, eivätkä he saa oikeutta pysyväsluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella.

Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaan Suomi ei vaadi, että sen toimivaltaiset viranomaiset varmentavat Nato SOFAn III artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitettua matkamääräystä. Nato SOFAn mukaisesti henkilöllisyystodistusta ja matkamääräystä käytetään joukkojen jäsenten matkustusasiakirjana passin ja viisumin tai henkilökortin sijasta. Matkamääräyksessä vahvistetaan henkilön tai ryhmän asema joukkojen jäsenenä sekä annettu matkamääräys. Matkamääräys voi olla henkilökohtainen tai yhteinen. Suomi ei ole edellyttänyt matkamääräysten varmentamista, vaikka Nato SOFAn mainittu kohta on antanut siihen mahdollisuuden (ks. HE 90/2023 vp, s. 59). Näin ollen puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 1 kohta ei merkitse muutosta nykytilaan.

Artiklan 2 kohdassa määrätään, että Nato SOFAn mukaisesti Suomi ei vaadi passeja eikä viisumeja edellytyksenä maahantulolle Suomen alueelle ja sieltä poistumiselle niiltä joukkojen jäseniltä, joilla on vaadittava henkilöllisyystodistus ja voimassa oleva matkamääräys. Suomi ei myöskään vaadi viisumeja edellytyksenä maahantulolle Suomen alueelle ja sieltä poistumiselle niiltä siviilihenkilöstön jäseniltä, huollettavilta ja USA:n sopimustoimittajilta, joilla on voimassa oleva passi ja USA:n puolustusministeriön antama henkilöllisyystodistus, matkamääräys tai Yhdysvaltojen toimivaltaisen viranomaisen antama lupakirje. Sopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa määrätään myös siitä, että Suomen viranomaiset tekevät siviilihenkilöstön jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien passeihin Suomen lainsäädännön edellyttämät merkinnät.

Artiklan 2 kohdan ensimmäinen virke on yhdenmukainen Nato SOFAn III artiklan 1 ja 2 kappaleessa määrättyjen joukkojen jäsenten maahantulon edellytysten ja muodollisuuksien osalta. Määräys on hyväksytty ja voimaansaatettu osana Nato SOFAa.

Nato SOFAn III artiklassa ei kuitenkaan määrätä siitä, että siviilihenkilöstöllä tai huollettavilla olisi joukkojen jäseniä vastaavat vapautukset vastaanottajavaltion passeja ja viisumeja koskevan sääntelyn soveltamisesta. Toisin kuin Nato SOFAssa, puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa yhteistyössä joukkojen jäsenten ohella myös siviilihenkilöstön jäsenille, huollettaville ja USA:n sopimustoimittajille myönnetään viisumivapaus puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen perusteella. Käsitteellä ”USA:n sopimustoimittajat” tarkoitetaan sopimuksen 2 artiklan mukaan myös niiden työntekijöitä. Edellytyksenä viisumivapaudelle on, että edellä mainituilla henkilöillä on voimassa oleva passi ja USA:n puolustusministeriön antama henkilöllisyystodistus, matkamääräys tai Yhdysvaltojen toimivaltaisen viranomaisen antama lupakirje. Kohdassa mainittuja asiakirjoja ei edellytetä pidettävän koko ajan mukana, mutta ne tulee voida esittää tarvittaessa. Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen tarkoituksena on varmistaa, että kaikkien Yhdysvaltojen asevoimien toimintaan kiinteästi kuuluvien henkilöiden maahantulo ja maassa oleskelu on mahdollisimman joustavaa ja mutkatonta.

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaislain (301/2004) 11 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että hänellä on voimassa oleva vaadittava rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien kohdalla tällainen matkustusasiakirja on voimassa oleva passi ja USA:n puolustusministeriön antama henkilöllisyystodistus, matkamääräys tai Yhdysvaltojen toimivaltaisen viranomaisen antama lupakirje.

Ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ulkomaalaisella on oltava voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai yrittäjän oleskelulupa, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Puolustusyhteistyösopimus on tällainen sopimus.

Schengenin rajasäännösten 6 artiklan mukaan kolmannen maan kansalaisella on jäsenvaltioiden ulkorajaa ylittäessään oltava voimassa oleva viisumi, jos se vaaditaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1806/2018 luettelon vahvistamisesta kolmansista maista, joiden kansalaisilla on oltava viisumi ulkorajoja ylittäessään, ja niistä kolmansista maista, joiden kansalaisia tämä vaatimus ei koske nojalla, paitsi jos hänellä on voimassa oleva oleskelulupa tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettu viisumi. Asetuksen 4 artiklan ja II liitteen mukaan Yhdysvaltojen kansalaisilta ei vaadita viisumia lyhytaikaiseen oleskeluun Suomessa. Sopimuksen nojalla Suomeen voi saapua myös sellaisia muita kuin Yhdysvaltojen kansalaisia,

joilta voimassa olevien säännösten mukaan edellytetään viisumia. Sopimuksen mukaisia tehtäviä varten Suomeen saapuvat ja Suomessa oleskelevat ulkomaalaislain 3 §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin kansalaiset ja heihin rinnastettavat Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaiset ovat erityisasemassa. Sopimuksen määräykset eivät vaikuta unionin oikeuden vapaan liikkuvuuden säännösten soveltamiseen.

Niiden sopimuksessa tarkoitettujen henkilöiden osalta, joita ei ole suoraan vapautettu viisumivelvollisuudesta asetuksen (EU) N:o 1806/2018 nojalla, merkityksellinen on asetuksen 6 artikla 2 kohdan c alakohta. Sen mukaan jäsenvaltio voi säätää poikkeuksia viisumipakosta Naton tai rauhankumppanuusohjelman puitteissa matkustavien asevoimien jäsenten osalta, joilla on Nato SOFAn mukainen henkilöllisyystodistus ja matkustusasiakirjat. Vaikka artikla koskee sanamuotonsa mukaisesti asevoimien jäseniä, tätä unionin oikeuden poikkeusmahdollisuutta on tulkittava puolustusyhteistyösopimuksen osalta siten, että se koskee kaikkia sopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa mainittuja henkilöryhmiä, koska mainitut henkilöryhmät muodostavat Yhdysvaltojen toiminnan osalta yhden kokonaisuuden. Poikkeussäännöstä on tulkittu vastaavalla tavalla esimerkiksi Ruotsin hallituksen esityksessä Prop. 2023/24:141.

Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkoihin, USA:n sopimustoimittajiin ja huollettaviin ei sovelleta ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevaa sääntelyä.

Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen jäseniä eivät koske vastaanottajavaltion antamat ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevat säännökset. Nato SOFAn III artiklassa ei määrätä siviilihenkilöstöä, USA:n sopimustoimittajia ja huollettavia koskevasta vastaavasta vapautuksesta. Vapautus laajenee Nato SOFAn määräyksiin nähden myös siviilihenkilöstöön, USA:n sopimustoimittajiin ja huollettaviin.

Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytyksistä säädetään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 9 §:ssä. Ulkomaalaislain 4 luvussa säädetään oleskelusta Suomessa. Lain 129 a §:ssä säädetään ulkomaalaisvalvonnasta ja 129 b §:ssä poliisin ja Rajavartiolaitoksen tarkastusoikeudesta.

Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen jäsenillä ei katsota myöskään olevan oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella. Nato SOFAn koskevan hallituksen esityksen valmistelussa katsottiin, että III artiklan määräyksiä on tulkittava ulkomaalaislain näkökulmasta siten, ettei viisumivaatimuksesta vapautetuilta vieraan valtion joukkojen jäseneltä tule edellyttää erillistä ulkomaalaislain nojalla myönnettävää oleskelulupaa, joka kolmannen maan kansalaiselta yleensä vaaditaan yli kolmen kuukauden oleskelusta. Hallituksen esityksessä sopimusta tulkittiin lisäksi siten, että sopimuksen perustuva oleskeluaika ei esimerkiksi kerrytä asumisaikaa pysyvää oleskelulupaa varten.

Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklassa ei nimenomaisesti määrätä siviilihenkilöstön jäsenten, huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien vapautuksesta oleskelulupavaatimuksesta. Sopimuksen neuvotteluissa kävi kuitenkin selväksi, että 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille henkilöryhmille ei tule asettaa vaatimusta oleskeluluvasta yli kolmen kuukauden oleskelulle. Kuten edellä on todettu, kaikkien mainittuihin henkilöryhmiin kuuluvien on voitava saapua Suomen alueelle mahdollisimman kevein menettelyin ja olla Suomen alueella niin kauan kuin heidän tehtävänsä sitä edellyttää. Oleskelulupavaatimus hankaloittaisi kohtuuttomasti puolustusyhteistyötä, jos Yhdysvaltojen olisi aina etukäteen arvioitava, kuinka monta päivää kukin henkilö olisi Suomessa ja tarvittaessa haettava heille oleskelulupaa. Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 3 kohta on tulkittava edellä olevan mukaisesti siten,

että USA:n joukkojen jäsenten ohella myöskään siviilihenkilöstön jäsenillä, USA:n sopimustoimittajilla ja huollettavilla ei ole oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan Suomessa eikä heiltä tule edellyttää oleskeluluvan hakemista. Myös esimerkiksi Ruotsin hallituksen esityksessä Prop. 2023/24:141 on katsottu vastaavasti.

Oleskelulupaa ei tule edellyttää siitäkään syystä, että oleskeluluvan vaatimisessa olisi kyse ulkomaalaisen rekisteröintiä ja valvontaa koskevasta sääntelystä, jota sopimuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaan ei sovelleta USA:n joukkoihin, USA:n sopimustoimittajiin ja huollettaviin.

Ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että hänellä on voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai yrittäjän oleskelulupa, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ulkomaalaislain 11 §:ää ei ole tarpeen muuttaa siitä syystä, että sopimuksessa tarkoitettujen henkilöiden 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetty maahantuloedellytys täyttyy heille myönnetyn viisumivapauden nojalla. Sen sijaan ulkomaalaislain 40 §:n luetteloon siitä, mikä oleskelu katsotaan ulkomaalaislain mukaan lailliseksi oleskeluksi, tulisi sisällyttää säännös edellä mainittujen henkilöiden oleskelun laillisuudesta. Samassa yhteydessä luetteloon lisättäisiin uusi vastaava kohta, joka koskisi Nato SOFAssa, Pariisin pöytäkirjassa, PfP SOFAssa ja sen toisen lisäpöytäkirjassa tarkoitettuja joukon jäseniä, mutta ei siviilihenkilöstön jäseniä tai huollettavia.

Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen jäsenillä ei ole oikeutta kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella. Puolustusyhteistyösopimuksessa ei ole määräystä siviilihenkilöstön jäsenten, huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien oikeudesta kotipaikkaan. Kotikuntalain (201/1994) 4 §:ssä säädetään niistä edellytyksistä, joiden täyttyessä ulkomailta Suomeen tulevat henkilöt voivat saada Suomessa kotikunnan. Kotikunnan saaminen edellyttää ulkomaiden kansalaisilta pääsääntöisesti joko voimassa olevaa oleskelulupaa tai oleskeluoikeuden rekisteröintiä. Koska nämä vaatimukset eivät edellä kuvatulla tavalla koske edellä mainittuja henkilöitä, he eivät lähtökohtaisesti voi saada kotikuntaa myöskään kotikuntalain nojalla.

Nato SOFAssa ja puolustusyhteistyösopimuksessa ei määrätä yleisestä työnteko-oikeudesta, joten edellä mainituilla henkilöryhmillä ei ole yleistä työnteko-oikeutta Suomessa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaan, jos USA:n joukkojen jäsen kuolee tai siirretään pois Suomen alueelta, hänen huollettavillaan säilyy tämän sopimuksen mukainen huollettavien asema yhdeksänkymmenen päivän ajan kuolemasta tai siirrosta. Jos huollettavina olevat lapset ovat kirjoilla oppilaitoksissa Suomen alueella ennen joukon jäsenen kuolemaa tai siirtoa, huollettavilla säilyy huollettavien asema vähintään kolmenkymmenen kalenteripäivän ajan kouluvuoden tai kirjoillaolon päättymisestä.

Nato SOFAan ei sisälly vastaavaa määräystä.

8 artikla. Logistinen tuki. Artiklassa määrätään sopimuksen mukaista toimintaa varten annettavasta logistisesta tuesta sekä tällaisen tuen antamisen menettelyistä ja korvaamisesta.

Nato SOFAssa logistista tukea koskevat määräykset sisältyvät pääasiassa sopimuksen IX artiklaan. Artiklan 2 kappaleessa määrätään joukkojen ja siviilihenkilöstön ylläpitoa varten tarkoitetuista hankinnoista ja 3 kappaleessa maa-alueiden, rakennusten sekä näihin liittyvien laitteistojen ja palveluiden antamisesta joukkojen ja siviilihenkilöstön käyttöön. Artiklan 5 kappaleen mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenet ja huollettavat voivat saada terveydenhuoltoa ja hammashoitoa, mukaan lukien sairaalahoidon, samoilla ehdoilla kuin

vastaanottajavaltion vastaava henkilökunta, mikäli joukoilla tai siviilihenkilöstöllä on sijaintipaikassaan puutteellinen terveydenhuolto tai hammashoito. Useissa näissä Nato SOFAn määräyksissä lähtökohtana on, että vastaanottajavaltio antaa lähettäjävaltiolle tukea samoilla ehdoilla kuin se tarjoaa sitä vastaavalle omalle henkilöstölleen. Nato SOFAn IX artiklassa tarkoitetuista hyödykkeistä, majoituksesta tai palveluista suoritetaan artiklan 7 kappaleen mukaan lähtökohtaisesti korvaus paikallisessa valuutassa, jollei yleisistä tai erityisistä sopimuspuolten välisistä rahoitusjärjestelyistä muuta johdu. Joukoille, siviilihenkilöstölle tai niiden jäsenille taikka näiden huollettaville ei kuitenkaan myönnetä Nato SOFAn IX artiklan perusteella vapautusta veroista tai tulleista, jotka vastaanottajavaltion vero- ja tullisäännösten mukaan kannetaan ostetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista. Nato SOFAn XI artiklan 11 kappaleessa määrätään erityisjärjestelyistä, joihin vastaanottajavaltion on ryhdyttävä, jotta polttoaine, öljy ja voiteluaineet voidaan toimittaa tulleitta ja verotta joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvojen, ilma-alusten ja alusten käyttöön.

Nato SOFA ja etenkin sen IX artiklan tietyt määräykset, kuten vastaanottajavaltion antaman tuen rahoitusjärjestelyjä koskeva artiklan 7 kappale tunnistavat lähettäjä- ja vastaanottajavaltion mahdollisuuden sopia Nato SOFAn määräyksistä poikkeavasti ja niitä täydentävästi. Puolustusyhteistyösopimuksen 8 artikla täydentää Nato SOFAn määräyksiä logistisen tuen antamisesta USA:n joukoille. Nato SOFAn määräyksistä poiketen puolustusyhteistyösopimus sisältää määräykset logistisen tuen antamisesta myös USA:n sopimustoimittajille sekä suomalaisille sopimustoimittajille.

Logistista tukea koskien Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen puolustusministeriöiden välillä on vuonna 2008 tehty hankinta- ja palvelusopimus (Acquisition and Cross-Servicing Agreement, ACSA), jolle puolustusyhteistyösopimuksen 8 artikla rakentuu. ACSA on luonteeltaan kansainvälinen hallintosopimus, joka toimii hankintojen puitesopimuksena. Sopimuksessa on sovittu toiselta sopimusosapuolelta tehtävien logistista tukea, täydennyksiä ja palveluita koskevien hankintojen menettelyistä sekä niiden korvaamisesta. Sopimuksen tarkoituksena on helpottaa logistisen tuen, täydennysten ja palveluiden hankintaa toiselta sopimuspuolelta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan Suomi pyrkii parhaan kykynsä mukaan antamaan USA:n joukoille pyydettyä logistista tukea sopimuksen mukaista toimintaa varten. Logistisen tuen antamisessa otetaan huomioon Suomen kansalliset vaatimukset ja käytettävissä olevat voimavarat.

Logistista tukea ei ole määritelty puolustusyhteistyösopimuksessa. Artiklan soveltamisalaan voivat neuvotteluissa todetun mukaan kuulua esimerkiksi majoitus, polttoaine tai erilaiset palvelut, kuten varastointi tai terveydenhoito.

Artiklan 2 kohdan mukaan tarvittaessa logistisen tuen antamiseen ja sen korvaamiseen sovelletaan voimassa olevia sopimuksia ja järjestelyitä, kuten ACSA:a, jollei yhteisesti toisin sovita. Puolustusvoimat on vuodesta 2008 lähtien noudattanut ACSA:n sopimusehtoja logistisen tuen antamisessa Yhdysvaltojen joukoille. ACSA:n 5 artiklan mukaan korvaukset logistisesta tuesta voidaan maksaa käteisellä tai perustuen vaihtoon. ACSA:ssa logistisen tuen sisältö on määritelty sopimuksen 2 artiklan e kohdassa siten, että tuki voi olla esimerkiksi ruokaa, vettä, majoitusta, kuljetusta, polttoainetta, öljyä, voiteluaineita, viestintä- tai lääkintäpalveluita, ampumatarvikkeita, varastointitiloja taikka korjaus- ja huoltopalveluita sekä varaosia.

Logistiseen tukeen liittyvää terveydenhuoltopalveluihin liittyvää lainsäädäntöä on selostettu Nato SOFAn hallituksen esityksessä (HE 90/2023 vp, s. 12, 17–19, 91–92).

Artiklan 3 kohdan mukaan siltä osin kuin kyse ei ole 2 kohdassa tarkoitettusta logistisesta tuesta USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat maksavat kohtuulliset kulut sopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä pyydetystä ja saadusta logistisesta tuesta. Tältä osin Suomi myöntää USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin Suomen puolustusvoimille, yhteisesti sovittuja menettelyjä noudattaen ja sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja, maksuja ja vastaavia kuluja.

Artiklan 2 kohdassa tarkoitettut voimassa olevat sopimukset ja järjestelyt olisi nähtävä ensisijaisina suhteessa 3 kohdassa tarkoitettuun logistiseen tukeen. Artiklan 3 kohta koskisi sellaisia tilanteita, joihin voimassa olevat sopimukset, esimerkiksi ACSA, ei sovellu. Tällaisissa tilanteissa USA:n joukot ja sopimustoimittajat, mikäli logistista tukea tarjottaisiin myös heille, maksaisivat kohdassa tarkoitettut kohtuulliset kulut saadusta tuesta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 8 artiklan 3 kohdassa ja 16 artiklan virallisia verovapauksia koskevassa yleisessä määräyksessä sovitaan Nato SOFAn määräyksiä laajemmin kaiken, myös sopimustoimittajille annettavan logistisen tuen, verovapaudesta.

EU:ssa sovellettavasta arvonlisäverojärjestelmästä säädetään yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28 päivänä marraskuuta 2006 annetussa neuvoston direktiivissä 2006/112/EY, jäljempänä arvonlisäverodirektiivi. Arvonlisäverodirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä arvonlisäverolain (1501/1993). Arvonlisäverodirektiiviin ja arvonlisäverolakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta muun muassa palvelujen myynnit muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimille, jos nämä osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella.

EU:ssa sovellettavasta valmisteverojärjestelmästä säädetään valmisteveroja koskevassa yleisestä järjestelmästä annetussa neuvoston direktiivissä (EU) 2020/262, jäljempänä valmisteverotusdirektiivi. Valmisteverotusdirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä valmisteverotuslailla (182/2010). Valmisteverotusdirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaussäännös. Valmisteverotuksen osalta valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien toisten Naton jäsenmaiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin.

Artiklan 3 kohdan vapautus verosta selventää 16 artiklan 1 kohdassa määrättyä yleistä vapautusta. Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artikla sisältää virallisia verovapauksia koskevan yleisen määräyksen. Tilanteesta riippuen virallisen toiminnan verovapaudet myönnettäisiin suoraa vapautusta tai palautusmenettelyä noudattaen. Arvonlisäverolain 10 lukuun sisältyvän 102 §:n mukaan verovelvollinen saa vähentää verollista liiketoimintaa varten toiselta verovelvolliselta ostamastaan tavarasta tai palvelusta suoritettavan veron. Puolustusyhteistyösopimusta koskevissa neuvotteluissa todettiin osapuolten yhteisenä näkemyksenä, että Suomessa arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkittyjen sopimustoimittajien hankintojen osalta tekstillä "tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja", "consistent with Article 16 of this Agreement, less taxes" voidaan tarkoittaa myös arvonlisäverolain 10 luvun mukaista vähennysoikeutta. Tämän mukaisesti arvonlisäverorekisteriin merkitty suomalainen sopimustoimittaja ostaisi tuotteet arvonlisäverollisena ja vähentäisi ostohintaa sisältyvän veron valtiolle tilitettävää veroa laskiessaan. Virallisen toiminnan verovapauksia ja niitä koskevia menettelyitä on selostettu tarkemmin 16 artiklaa koskevissa perusteluissa.

9 artikla. Moottoriajoneuvot. Artikla koskee USA:n joukkojen, USA:n joukkojen jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien moottoriajoneuvojen lupa-, rekisteröinti- ja turvallisuusvaatimuksia.

Artiklan 1 kohdan mukaan Suomen viranomaiset hyväksyvät yhdysvaltalaisen viranomaisten suorittamat rekisteröinnit, tarkastukset ja antamat luvat, jotka koskevat USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien moottoriajoneuvoja ja perävaunuja. Suomen viranomaisten on pyynnöstä ja maksutta annettava sellaiset tarvittavat asiakirjat ja ajoneuvojen merkinnät, jotka tavallisesti vaaditaan edellytyksenä ajoneuvojen käyttämiselle Suomen alueella. Tällaiset USA:n joukkojen jäsenille, USA:n sopimustoimittajille ja huollettaville kuuluvien yksityisten moottoriajoneuvojen merkinnät eivät saa olla erotettavissa Suomen väestölle yleisesti annettavista ajoneuvojen merkinnöistä.

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomen viranomaiset antavat USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä ja maksutta sotilasarjoneuvon rekisterikilvet USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin, samoin menettelyin kuin Suomen puolustusvoimille. Suomen viranomaisten tulee myös USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä ja maksutta antaa rekisterikilvet USA:n joukkojen jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien yksityisiin moottoriajoneuvoihin. Nämä rekisterikilvet eivät saa olla erotettavissa Suomen väestölle yleisesti annettavista rekisterikilvistä.

Artiklan 1 kohta velvoittaa Suomea hyväksymään siinä tarkoitettujen henkilöiden ja oikeushenkilöiden maahantuomien ajoneuvojen käytön Suomen liikenteessä. Lisäksi se yhdessä rekisterikilpiä koskevan 2 kohdan kanssa velvoittaa Suomea mahdollistamaan ajoneuvojen rekisteröinnin Suomessa perustuen Yhdysvalloissa hyväksytyihin ajoneuvoteknisiin vaatimuksiin. Ajoneuvolaki (82/2021) koskee sen 1 §:n mukaan muun muassa ajoneuvojen ja ajoneuvoyhdistelmien teknisiä vaatimuksia, luokitusta, hyväksymistä, katsastusta, rekisteröintiä sekä tilapäistä käyttöä. Ajoneuvolain lisäksi liikenneasioiden rekisteriin tallennettavista tiedoista säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017). Ajoneuvolakia esitetään muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin sopimuksen edellyttämä menettely sopimuksen tarkoittamien ajoneuvojen rekisteröimiseksi Suomeen.

Edellä mainitun artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien yksityisiin moottorikäyttöisiin ajoneuvoihin tulee myöntää maksutta rekisterikilvet, jotka eivät eroa Suomessa käytettävistä. Rekisterikilvet ja niissä oleva rekisteritunnus ovat sidoksissa ajoneuvon rekisteröintiin. Rekisteri-ilmoitus tehdään ajoneuvolain 2 §:n 37 kohdassa määritellylle rekisteröinnin suorittajalle, jolla tarkoitetaan Liikenne- ja viestintävirastoa ja liikenteen palveluista annetun lain 25 luvussa tarkoitettua rekisteröintitehtävissä avustavaa palveluntarjoajaa. Avustava palveluntarjoaja ei kuitenkaan voisi suorittaa puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja rekisteröintejä, koska rekisteröintien katsotaan vaativan erityistä harkintaa. Tästä syystä poikkeuksellinen rekisteröintimenettely ja rekisterikilpien myöntäminen maksutta tulisi yksityisten ajoneuvojen osalta huomioida kansallisessa lainsäädännössä. Rekisteröintimenettelyssä on otettava huomioon myös se, että sopimuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuksen tarkoittamia henkilöitä ei rekisteröidä Suomen väestötietojärjestelmään ja 2 artiklan 4 kohdan määritelmän mukaan USA:n sopimustoimittajia ei rekisteröidä Suomeen oikeushenkilöiksi. Ajoneuvolakia esitetään muutettavaksi siten, että huomioitaisiin tarvittava menettely sopimuksen tarkoittamien ajoneuvojen tietojen ilmoittamisesta, vastaanottamisesta ja tallentamisesta rekisteriin sekä rekisterikilpien että rekisteröintitodistuksen luovuttaminen maksutta. Liikenne- ja viestintävirastolle säädettäisiin tarvittava toimivalta sopimuksen tarkoittamien ajoneuvojen ja henkilötietojen rekisteröintiin sekä rekisterikilpien ja rekisteröintitodistuksen luovuttamiseen ajoneuvolain uudessa 83 a §:ssä.

Artiklan 2 kohdassa on lisäksi sovittu, että USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Suomen viranomaiset antavat maksutta sotilasajoneuvon rekisterikilvet USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin, noudattaen Suomen puolustusvoimia koskevia menettelyjä.

Sotilasajoneuvoja ja niiden rekisteröintiä sekä kansainvälisiä sotilasajoneuvoja koskee sotilasajoneuvolaki (332/2023). Sotilasajoneuvolain 1 §:n 1 kohdan d alakohdan mukaan laissa säädetään sotilasajoneuvojen ja niiden yhdistelmien hyväksymisestä ja rekisteröinnistä. Saman pykälän 3 kohdan mukaan laissa säädetään vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevan kansainvälisen sotilasajoneuvon vaatimusten mukaisuuden toteamisesta ja liikennekelpoisuuden valvonnasta. Lain 2 §:n 1 momentin 18 kohdan mukaan sotilasajoneuvolla tarkoitetaan puolustusvoimista annetun lain 2 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseen tarkoitettua, valmistettua tai varustettua ajoneuvoa, joka on merkitty sotilasajoneuvorekisteriin. Sotilasajoneuvon teknistä käsitettä tarkennetaan erikseen sotilasajoneuvoista annetussa puolustusministeriön asetuksessa (180/2006) sekä edelleen pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston määräyksissä. Sotilasajoneuvolain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kansainvälisellä sotilasajoneuvolla tarkoitetaan aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevaa vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön ajoneuvoa, joka täyttää 40 §:ssä säädetty vaatimukset. Koska puolustusyhteistyösopimuksessa maahantulo ei perustu aluevalvontalain mukaisiin lupiin, sotilasajoneuvolakia ei sovelleta sopimuksen perusteella Suomessa oleviin Yhdysvaltojen ajoneuvoihin.

Sotilasajoneuvolain 18 §:ssä säädetään Puolustusvoimien rekisterikilvistä ja rekisteritunnuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan Puolustusvoimien ensirekisteröitävää sotilasajoneuvoa varten annetaan sotilasajoneuvon yksilöivä Puolustusvoimien rekisteritunnus, joka voi olla merkittynä Puolustusvoimien rekisterikilpeen tai maalattuna sotilasajoneuvoon. Puolustusvoimien rekisterikilpien ja rekisteritunnuksen on oltava selkeästi erottuvia sekä erotettavissa muista rekisterikilvistä ja rekisteritunnuksista.

Puolustusvoimat voi rekisteröidä sotilasajoneuvolain 18 §:n nojalla sotilasajoneuvorekisteriin ainoastaan sotilasajoneuvoja. Sopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut USA:n joukkojen viralliset, muut kuin taktiset ajoneuvot eivät ole kaikissa tapauksissa lain tarkoittamassa mielessä sotilasajoneuvoja. Sotilasajoneuvolain rekisterikilpiä koskeva sääntely ei anna mahdollisuutta antaa rekisterikilpiä USA:n virallisille, muille kuin taktisille ajoneuvoille, koska lain nojalla Puolustusvoimat ei voi antaa rekisterikilpiä muihin ajoneuvoihin kuin sotilasajoneuvoihin.

Edellä sanotusta johtuen sotilasajoneuvolaissa olisi säädettävä menettelystä Puolustusvoimien rekisterikilpien antamiseksi USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä. Lisäksi Puolustusvoimien rekisterikilpien antamisen ollessa kansallisesti sidoksissa ajoneuvon rekisteröintiin sotilasajoneuvorekisteriin olisi säädettävä tarvittavien tietojen tallentamisesta sotilasajoneuvorekisteriin.

Sopimuksen 9 artiklan 1 kohta kattaa myös USA:n joukkojen ja sopimustoimittajien vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävien ajoneuvojen rekisteröinnit, tarkastukset ja luvat. Vaarallisten aineiden kuljetuksista säädetään vaarallisten aineiden kuljetuksista annetussa laissa (541/2023, jäljempänä siviili-VAK-laki). Lakia sovelletaan vaarallisten aineiden kuljetuksen valmisteluun ja toteuttamiseen sekä kuljetusturvallisuuden ja kuljetuksen turvaamisen varmistamiseen, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä velvoitteesta muuta johdu. Kansalliset vaarallisten aineiden kuljetussäännökset ja -määräykset perustuvat kansainvälisiin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettuihin sopimuksiin, kuten ADR-sopimukseen (Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road, SopS 23/1979, jäljempänä ADR-sopimus) ja EU-säädöksiin, esimerkiksi vaarallisten aineiden

sisämaankuljetuksista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2008/68/EY, jäljempänä VAK-direktiivi). Voimassa olevan siviili-VAK-lain 2 §:n soveltamisalan rajauksen mukaan VAK-lakia ei sovelleta Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen suorittamaan vaarallisten aineiden kuljetuksiin eikä myöskään kansainvälisiin sotilaallisiin harjoituksiin tai muuhun sotilaalliseen yhteistyöhön liittyvään vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön kuljetusvälineellä suoritettavaan vaarallisten aineiden kuljetukseen. Näin ollen siviili-VAK-lakia ei sovelleta puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuihin USA:n joukkojen suorittamiin vaarallisten aineiden kuljetuksiin. Siviili-VAK-lain soveltamisalan rajauksen katsotaan kattavan myös USA:n sopimustoimittajien suorittamat kuljetukset, kun niitä tehdään USA:n joukkojen lukuun. Nämä USA:n sopimustoimittajien kuljetukset voidaan katsoa olevan siviili-VAK-lain rajauksen mukaisia sotilaalliseen yhteistyöhön liittyviä vieraan valtion kuljetusvälineellä suoritettavia vaarallisten aineiden kuljetuksia. Tämä merkitsee, että ulkomaisten joukkojen vaarallisten aineiden kuljetuksia ei tällä hetkellä säännellä kansallisessa lainsäädännössä. Puolustusministeriössä on valmistelussa hallituksen esitysluonnos eduskunnalle vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (PLM004:00/2021). Lainsäädäntöön on tarkoitettu sisällyttää USA:n joukkojen ja USA:n sopimustoimittajien vaarallisten aineiden kuljetuksia koskeva poikkeus tarvittavilta osin.

Artiklan 3 kohdassa määrätään, että USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan yksityisesti omistamiensa tai käyttämiensä ajoneuvojen ja perävaunujen osalta Suomen liikennevakuutuksen ottamista koskevaa lainsäädäntöä. Vastuu liikennevakuutuksen ottamisesta on siis ajoneuvon tai perävaunun omistajalla, ei USA:n joukkojen viranomaisilla.

Määräyksen lähtökohta on, että Yhdysvaltojen joukkojen jäsenet, sopimustoimittajat ja huollettavat täyttävät liikennevakuutuslain mukaiset velvoitteensa liikennevakuutuksen ottamisesta yksityisesti omistamiensa tai käyttämiensä ajoneuvojen ja perävaunujen osalta.

Liikennevakuutus on lakisäätöinen vahinkovakuutus (liikennevakuutuslaki 460/2016), jonka tarkoituksena on antaa kattava vakuutusturva moottoriajoneuvon liikenteeseen käyttämisestä vahinkoa kärsineille aiheutuvan esine- ja henkilövahingon varalta. Samalla liikennevakuutus antaa vastuuvakuutusturvan vahingon aiheuttajille mahdollisesti muutoin syntyvän vahingonkorvausvastuun varalta. Vakuuttamisvelvollisuus on asetettu moottoriajoneuvon omistajille ja haltijoille. Vakuutus on ajoneuvokohtainen, joten vakuutus on voimassa siitä riippumatta, kuka ajoneuvoa kuljettaa.

Liikennevakuutusta säännellään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2009/103/ey moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavasta vakuutuksesta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamisesta.

Liikenteeseen käytettävillä moottoriajoneuvoilla, joiden pysyvä kotipaikka on Suomessa, on oltava liikennevakuutuslaissa säädetty liikennevakuutus. Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymisen ja voimaansaattamisen yhteydessä muutettiin ajoneuvolain 127 §:ää siten, että pykälässä säädetään erikseen ajoneuvojen tilapäisestä käytöstä, kun kysymyksessä on Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajoneuvo. Säädöksen mukaan tilapäiseen käyttöön tuotuja ajoneuvoja saisi käyttää sen ajan, kun henkilöt ovat komennuksella Suomessa. Ajoneuvolain 127 §:ssä edellytetään, että ajoneuvoa varten on Suomessa voimassa oleva liikennevakuutus, siten kuin lain 125 §:n 3 momentin 3 kohdassa säädetään. Puolustusyhteistyösopimuksessa on kyse joukkojen asemaa koskevasta sopimuksesta. Selkeyden vuoksi ajoneuvolain 127 §:ään on kuitenkin tarpeen lisätä nimenomainen viittaus puolustusyhteistyösopimukseen. Puolustusyhteistyösopimuksen

voimaansaattaminen laajentaa ajoneuvolain 127 §:n henkilöllisen soveltamisalan kattamaan joukkojen ja siviilihenkilöstön lisäksi myös USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat.

Liikennevakuutustiedot merkitään ajoneuvojen tietoihin liikenneasioiden rekisteriin ajoneuvolain nojalla. Ajoneuvolain 83 §:n 4 momentin mukaisesti vakuutusyhtiö ilmoittaa uuden tai muuttuneen liikennevakuutustiedon rekisteriin. Puolustusyhteistyösopimuksen osalta ilmoituksen tekee joukkojen viranomaisen eikä vakuutusyhtiö. Tämän johdosta ajoneuvolakiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan Liikenne- ja viestintävirasto tallentaisi vakuutustiedot rekisteriin ajoneuvon rekisteröinnin yhteydessä.

Artiklan 4 kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat asianmukaiset turvallisuustoimenpiteet rekisteröimiensä ja luvittamiensa tai USA:n joukkojen Suomen alueella käyttämien moottoriajoneuvojen ja perävaunujen suhteen.

USAn joukkojen viranomaiset vastaavat itse USA:n joukkojen ajoneuvojen liikenneturvallisuuden tasosta. Artiklan 5 kohdassa määrätään, että USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat ovat velvollisia ylläpitämään yksityisesti omistamiensa Suomen alueella käytettävien moottoriajoneuvojen ja perävaunujen asianmukaista turvallisuutta ja tätä varten Suomen alueella rekisteröidyille moottoriajoneuvoille ja perävaunuille suoritetaan määräajoin sovellettavat tekniset tarkastukset.

USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat vastaavat itse yksityisesti omistamiensa ajoneuvojensa liikenneturvallisuuden tasosta. Määräykset mukaan Suomen alueella rekisteröidyille moottoriajoneuvoille ja perävaunuille suoritetaan määräajoin soveltuvia teknisiä tarkastuksia Suomessa. Määräys ei kuitenkaan edellytä kyseisten ajoneuvojen ja perävaunujen täyttävän kaikkia Suomen vaatimuksia vaan niitä saa käyttää liikenteessä rekisteröintivaltion vaatimusten mukaisesti.

Menettely poikkeaa ajoneuvolain luvun 6 tarkoittamista katsastusvelvollisuuksista. Tämän johdosta ajoneuvolakia tulisi muuttaa Suomeen rekisteröitävien ajoneuvojen osalta siten, ettei ajoneuvoille edellytetä suoritettavan ajoneuvolain tarkoittamaa määräaikaikatsastusta. Asiasta säädettäisiin ajoneuvolain 1 a pykälässä muiden soveltamisalan rajausten ohella.

10 artikla. Luvat. Artikla koskee sekä ajolupia että ammattilupia.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n viranomaisten USA:n joukon jäsenelle tai USA:n sopimustoimittajalle antama lupa, joka oikeuttaa luvanhaltijan käyttämään USA:n joukon ajoneuvoja, aluksia tai ilma-aluksia, on voimassa tällaisessa käytössä Suomen alueella.

USA:n joukkojen jäseniltä tai USA:n sopimustoimittajilta ei siten edellytetä suomalaisen ajokortin tai alusten taikka ilma-alusten käyttämiseen tarvittavan luvan hankkimista, vaan Yhdysvaltojen viranomaisten myöntämä lupa katsotaan riittäväksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomen viranomaiset hyväksyvät ilman koetta tai maksua Yhdysvaltojen sekä sen osavaltioiden ja hallinnollisten alueiden antamien ajolupien kelpoisuuden USA:n joukkojen jäsenten ja heidän huollettaviensa ja USA:n sopimustoimittajien yksityisten moottoriajoneuvojen kuljettamiseen. Kansainvälisiä ajokortteja ei vaadita.

Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annetusta ajokortista, ajoluvasta ja asevoimien ajoluvasta säädetään ajokorttilain (386/2011) 58 a §:ssä. Pykälä säädettiin Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymisen ja voimaansaattamisen yhteydessä. Pykälän 1

momentin mukaan Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa. Puolustusyhteistyösopimus on joukkojen asemaa koskeva sopimus. Selvyyden vuoksi ajokorttilain 58 a §:ään esitetään kuitenkin lisättäväksi nimenomaisesti puolustusyhteistyösopimus. Säännös ei sinänsä määrittele sen henkilöllistä soveltamisalaa. Nato SOFAn osalta ajokortteja ja -lupia koskeva 58 a § koskee vain joukkojen jäseniä ja siviilihenkilöstöä. Puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymisen ja voimaansaattamisen myötä sanottu pykälä tulee koskemaan laajempaa henkilöryhmää eli joukkojen ja siviilihenkilöstön lisäksi myös USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien ajokortteja ja -lupia.

Artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla luvalla ei tarkoiteta tieliikennelain 159 §:ssä tarkoitettua erikoiskuljetuslupaa. Lähtökohtaisesti Puolustusvoimat tarvitsee erikoiskuljetuksilleen normaalin erikoiskuljetusluvan. Myös Puolustusvoimien on haettava erikoiskuljetuslupa, koska lupamenettelyllä on mahdollista varmistaa tiestön ja siltojen kesto ja käytettävyys sotilasajoneuvoilla liikuttaessa. Vastaava menettely koskisi USA:n joukkojen tai USA:n sopimustoimittajien erikoiskuljetuksia, sillä erikoiskuljetuslupaa vastaavaa lupaa eivät voi USA:n joukkojen viranomaiset tai USA:n siviiliviranomaiset antaa. Erikoiskuljetuslupa käytännössä antaa luvan poiketa Suomen tieliikennesäännöistä ja sillä varmistetaan tiestön ja siltojen kestävyys ja käytettävyys. Tieliikennelain 159 §:ään ei siten ehdotettaisi poikkeusta. Erikoiskuljetusluvan myöntämisestä säädetään tieliikennelain 191 §:ssä, jonka 4 momentin mukaan erikoiskuljetusluvan myöntämisen edellytyksenä muussa valtiossa kuin Suomessa rekisteröidylle tai käyttöön otetulle ajoneuvoyhdistelmälle on raskaan kaluston rekisteröintikatsastuksia suorittavan katsastustoimipaikan antama todistus siitä, että ajoneuvoyhdistelmä täyttää erikoiskuljetusyhdistelmää Suomessa koskevat vaatimukset. Puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan mukaan Suomen viranomaiset hyväksyvät USA:n sotilasviranomaisten ja Yhdysvaltojen sekä sen osavaltioiden ja hallinnollisten alueiden siviiliviranomaisten suorittamat rekisteröinnit ja tarkastukset ja antamat luvat, jotka koskevat USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien moottoriajoneuvoja ja perävaunuja. Viranomaismenettelyt tulee tarkentaa erityiskuljetusluvan kytkentäkatsastusta koskevien ehtojen osalta. Mikäli erikoiskuljetusluvan myöntämistä koskevissa käytännön soveltamistilanteissa ilmenee haasteita, sääntelyn muutostarpeita arvioidaan erikseen.

Artiklan 3 kohdan mukaan Suomi ei vaadi USA:n joukkojen jäseniä eikä USA:n sopimustoimittajia hankkimaan Suomessa myönnettäviä ammattilupia tavaroiden toimittamiseksi ja palvelujen suorittamiseksi USA:n joukoille ja niiden jäsenten huollettaville, USA:n sopimustoimittajille ja keskinäisen sopimuksen mukaan muille henkilöille osana niiden puolustusyhteistyösopimuksen mukaisia virallisia tai hankintasopimukseen perustuvia tehtäviään. USA:n joukkojen jäsenillä tai USA:n sopimustoimittajilla on kuitenkin oltava voimassa oleva Yhdysvalloissa tai EU- tai ETA-valtiossa annettu ammattilupa tai muu asianmukainen Yhdysvaltojen viranomaisten hyväksymä ammattipätevyys.

Naton SOFAn IX artiklan 5 kappaleen mukaisesti ulkomaisten joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenille tai näiden huollettaville on tarjottava terveyst- ja hammashoitoa samoin edellytyksin kuin vastaanottajavaltion vastaavalle henkilökunnalle, jos kyseessä olevilla henkilöillä on sijaintipaikassaan puutteellinen terveydenhoito tai hammashuolto. Puolustusyhteistyösopimus ei sisällä vastaavaa määräystä. Tämä tarkoittaa sitä, että Naton SOFAn IX artiklan 5 kappaletta sovelletaan USA:n joukkoihin niiden ollessa Suomen alueella. Nato SOFA ei sisällä nimenomaisia määräyksiä ammattiluvista tai -pätevyyksistä. Nato SOFAn IX artiklan 5 kappaleen määräyksen on kuitenkin tulkittu sisältävän myös lähettäjävaltion oikeuden tuoda mukanaan henkilöstönsä tarpeeseen omat terveydenhuoltopalvelut sekä sen

lääkintähenkilöstölle oikeutta hoitaa lähettäjävaltion henkilöstöä ilman, että heidän edellytetään rekisteröityvän tai hakevan vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaista lupaa, esimerkiksi harjoittaa lääkärin tai sairaanhoitajan ammattia. Puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohta määrää laajemmin ammattiluvista ja -pätevyyksistä, kuin vain terveydenhuoltopalveluiden osalta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdan tarkoituksena on mahdollistaa se, että Yhdysvaltojen joukkojen jäsenet ja USA:n sopimustoimittajat voivat tarjota tarvittavat palvelut USA:n joukoille ja näiden huollettaville sekä USA:n sopimustoimittajille ja muille osapuolten yhteisesti määrittelemille henkilöille. Palveluja tarjoavien henkilöiden oleskelu Suomessa olisi väliaikaista ja perustuisi puolustusyhteistyöhön. Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisen toiminnan sujuvuus edellyttää Suomen kansallisista lupa- ja rekisteröintimenettelyistä luopumista.

Artiklan 3 kohdassa tarkoitettu vapautus ammattilupavaatimuksista ei koski suomalaisia sopimustoimittajia eikä muitakaan sopimustoimittajia siltä osin kuin kyse olisi tavaroiden toimittamisesta tai palveluiden suorittamisesta muussa kuin puolustusyhteistyösopimuksen mukaisissa virallisissa tai hankintasopimukseen perustuvissa tehtävissä.

Artiklan 3 kohdassa annetaan USA:n joukkojen jäsenille ja USA:n sopimustoimittajille oikeus toimittaa tavaroita tai suorittaa palveluja ilman Suomessa myönnettävää ammattilupaa. Määräystä sovelletaan edellyttäen, että henkilöllä on kuitenkin voimassa oleva USA:ssa tai Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa myönnetty ammattilupa tai muu asianmukainen USA:n viranomaisten hyväksymä ammattipätevyys. Määräys koskee neuvotteluissa vahvistetun mukaisesti luonnollisten henkilöiden ammattilupia. USA:n lainsäädännössä esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilönä, kuten lääkärinä, hammaslääkärinä, sairaanhoitajana, toimiminen edellyttää voimassa olevaa ammattilupaa. USA:n joukot huolehtivat myös siitä, että USA:n sopimustoimittajat täyttäisivät sopimuksen mukaiset standardit ja laatuvaatimukset koko hankintasopimuksen kattaman ajan. Näihin vaatimuksiin voisi sisältyä tarvittavan ammattiluvan ylläpitäminen. Jos palvelu edellyttäisi henkilölle myönnettävän ammattiluvan lisäksi palvelulle myönnettävää toimilupaa, voisi sovellettavaksi tulla 10 artiklan 3 kohdan lisäksi 21 tai 26 artikla.

Monien ammattien harjoittaminen niin Suomessa kuin myös muualla maailmassa edellyttää laillistusta, todistusta tai muuta lupaa. Yhdessä maassa myönnetty lupa ei välttämättä oikeuta harjoittamaan ammattia toisessa maassa, vaikka vaatimuksista olisi kansainvälisestikin sovittu. Toisessa maassa myönnetty lupa voi kelvata sellaisenaan, jos näin on säädetty, tai luvalla on haettava erikseen tunnustamista. Puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisalalla kyseeseen tulevat ammattilupaa edellyttävät ammatit koskevat pääasiassa terveydenhuollon ammatteja, mutta kyseeseen voi tulla myös muita ammatteja, kuten esimerkiksi sellaiset lupaa edellyttävät ammatinharjoittajat, kuten eläinlääkärit, arkkitehdit, opettajat ja insinöörit.

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeudesta harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia säädetään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994, jäljempänä ammattihenkilölaki). Ammattihenkilölain 2 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka on kyseisen lain nojalla saanut ammatinharjoittamisoikeuden (laillistettu ammattihenkilö) tai ammatinharjoittamisluvan (luvan saanut ammattihenkilö) sekä henkilöä, jolla on ammattihenkilölain nojalla oikeus käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä (nimikesuojattu ammattihenkilö). Laillistettu, luvan saanut tai nimikesuojattu ammattihenkilö on oikeutettu toimimaan asianomaisissa ammatissa ja käyttämään asianomaista ammattinimikettä. Laillistetun ammattihenkilön tehtävissä voi toimia ainoastaan kyseisen

ammattipätevyyden ja ammatinharjoittamisoikeuden saanut henkilö, kun taas nimikesuojattujen ammattihenkilöiden ammatissa voivat toimia muutkin henkilöt, joilla on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito, mutta heillä ei ole oikeutta käyttää kyseistä ammattinimikettä. Laillistettavia terveydenhuollon ammatteja ovat muun muassa lääkärit, hammaslääkärit, sairaanhoitajat, kättilöt, farmaseutit ja proviisorit. Nimikesuojattuja ammatteja ovat esimerkiksi lähihoitajat, psykoterapeutit, koulutetut hierojat ja osteopaatit. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattioikeuksien myöntämisestä vastaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattitoimintaa valvovat työnantajat sekä valvontaviranomaisina aluehallintovirastot ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräysten voimaansaattamisen yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) lisättiin 3 b § (133/2024), jonka nojalla Suomi ei vaadi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaista ammatinharjoittamisoikeutta vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevalta henkilöltä. Nato SOFAn verrattuna puolustusyhteistyösopimus kuitenkin laajentaa terveydenhuollon palveluja antavia henkilöitä USA:n sopimustoimittajiin ja palveluja vastaanottavia henkilöitä USA:n sopimustoimittajiin sekä siviilihenkilöstöön ja huollettaviin siltä osin kuin niitä koskevat määritelmät ovat Nato SOFAn määritelmiä laajemmat, sekä muihin yhteisesti sovittuihin henkilöihin. Ammattihenkilölain uusi 3 b § ei kata näitä laajennettuja henkilöryhmiä. Puolustusyhteistyösopimus tulee kuitenkin lakina voimaan ja ammattiluvista ehdotetaan lisäksi säädettävän erikseen voimaansaattamislaissa jäljempänä kuvatuin tavoin.

Terveydenhuollon alalta on lisäksi huomioitava säteilylaki (859/2018), jossa on erityisiä säännöksiä säteilyn kanssa työskentelevistä terveydenhuollon ammattihenkilöistä, kuten röntgenhoitajista ja lääketieteellisestä altistuksesta vastaavista lääkäreistä. Säteilylain nojalla annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa ionisoivasta säteilystä (1044/2018) on säädetty säteilyn lääketieteelliseen käyttöön osallistuvien työntekijöiden kelpoisuudesta ja säteilysuojelun osaamisvaatimuksista. Säteilyyn perehtyneestä työterveyslääkäristä säädetään lisäksi erikseen lääkärin hyväksymisestä luokkaan A kuuluvien säteilytyöntekijöiden terveydentilan seurannan suorittavaksi lääkäriksi annetussa laissa (170/2017). Säteilylaissa on säännökset myös säteilyturvallisuuksiantuntijoista ja -vastaavista. Nämä säännökset koskevat muutakin kuin terveydenhuollon toimintaa.

Ulkomailla hankittu ammattipätevyys on mahdollista saada tunnustettua ja siten saada oikeus harjoittaa luvanvaraista ammattia Suomessa. Suomessa ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/36/EY mukaisesta ammattipätevyyden tunnustamisesta ja palvelujen tarjoamisen vapaudesta säädetään ammattipätevyyden tunnustamisesta annetussa laissa (1384/2015) sekä muussa ammattihenkilöitä koskevassa erityislainsäädännössä. Ammattipätevyyslakia sovelletaan muun muassa ammattipätevyyden tunnustamiseen, joka perustuu Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen tai muuhun Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden toisen osapuolen kanssa tekemään sopimukseen. Yhdysvallat saattaa käyttää myös sellaisia sopimustoimittajia, jotka ovat hankkineet koulutuksensa ja ovat sijoittautuneet EU/ETA-valtioon. Sopimuksen 10 artiklan 3 kohdan perusteella ammattipätevyyslakia ja muuta Suomessa pätevyyksien tunnustamiseen sovellettavaa lainsäädäntöä ei sovelleta USA:n joukkojen jäseniin tai USA:n sopimustoimittajiin edellyttäen, että heillä on USA:n, EU:n tai ETA:n jäsenvaltiossa annettu ammattilupa tai muu asianmukainen USA:n viranomaisten hyväksymä ammattipätevyys.

Kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyydestä säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017). Kansalliset säännökset perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin maanteiden tavara- ja henkilöliikenteeseen tarkoitettujen tiettyjen

ajoneuvojen kuljettajien perustason ammattipätevyydestä ja jatkokoulutuksesta ((EU) 2022/2561). Direktiiviä ei sovelleta kuljettajiin, jotka kuljettavat ajoneuvoja, jotka ovat puolustusvoimien käytössä tai valvonnassa, kun tieliikennettä harjoitetaan sille osoitettujen tehtävien johdosta. Lentomiestön pätevyyksistä säädetään EASA-asetuksessa (EU) 2018/1139 ja lentomiestöasetuksessa (EU) N:o 1178/2011, liikenteen palveluista annetussa laissa (370/2017) ja ilmailulaissa (864/2014).

Laivaväen pätevyyksistä säädetään liikennepalvelulaissa (320/2017) ja erikoiskuljetusten liikenteenohjaajien kelpoisuudesta tieliikennelaissa (729/2018). Lisäksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa (541/2023) on säännöksiä ammattipätevyyksistä. Suomessa monet kiinteistö- ja rakennusalan tehtävät ovat luvanvaraisia ja edellyttävät pätevyyskirjalla todennettavaa ammattipätevyyttä. Tällaisia ovat esimerkiksi räjäytys- ja panostustyöt sekä nostotyöt. Säänneltyjä ovat myös muun muassa nuohoustyö, hissityöt, kylmäasennustyöt, vedenalaiset rakennustyöt ja sähkötöiden tai käytön johtajan tehtävät.

Eräät rakennusalan tehtävät Suomessa edellyttävät ympäristöministeriön valtuuttaman toimielimen antamaa todistusta ammattipätevyydestä. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi rakentamisen rakennussuunnittelijan ja erityissuunnittelijan tehtävät, sekä vastaavan työnjohtajan ja erityisalan työnjohtajan tehtävät, joiden vaatimuksista on säädetään rakentamislain (751/2023) 82-87 §:ssä. Myös laki rakennuksen energiatodistuksesta (50/2013) edellyttää, että energiatodistuksen laatijalla on voimassa oleva pätevyys.

Suomessa tehtävät sähkötyöt edellyttävät sähköturvallisuuslain (1135/2016) 66-69 §:ssä määritellyn sähköpätevyyden. Lain 71 §:ssä säädetään sähköalan ulkomailla hankitusta koulutuksesta ja työkokemuksesta. Laki ei suoraan, esimerkiksi ammattipätevyyslain nojalla oikeuta toimimaan vastaavissa tehtävissä Suomessa ulkomailla hankitun koulutuksen ja työkokemuksen perusteella, vaan sähkötöitä tekevän tulee lain mukaan hankkia koulutustaan ja kokemustaan vastaava suomalainen pätevyystodistus pätevyysarviointilaitokselta. Arviointilaitoksella tarkoitetaan oikeushenkilöä, jonka sähköturvallisuusviranomaisen on hyväksynyt arvioimaan sähköpätevyyttä hakevien henkilöiden pätevyyttä.

Artiklan 3 kohdan määräys siitä, että siinä tarkoitetuilta palvelujen suorittajilta tai tavaroiden toimittajilta ei vaadita Suomessa myönnettäviä ammattilupia merkitsee osana puolustusyhteistyösopimusta lain tasoista poikkeusta edellä kuvattuun kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi selvyiden vuoksi puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamislaissa ehdotetaan säädettävän 10 artiklan 3 kohtaan perustuen yleisestä eri hallinnonaloja koskevasta poikkeussäännöksestä. Ehdotettu pykälä selkeyttäisi sitä, milloin eri hallinnonalojen ammattilupia koskevaa lainsäädäntöä ei sovellettaisi. Ammattilupien ohella on tarpeen huomioida myös ammatinharjoittajia koskevat ammattipätevyysvaatimukset ja rekisteröinti- ja ilmoitusvaatimukset sekä niihin liittyvä tarkastus ja valvonta. Ne tulisi rinnastaa ammattilupiin, kun kyse on puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesta ammatinharjoittamisesta. Ammattipätevyudet, rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuudet ovat tarpeen sisällyttää ehdotettuun pykälään.

11 artikla. Ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen liikkuminen. Sopimuksen 11 artiklan mukaan USA:n joukkojen käytössä olevat ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot voivat asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti vapaasti tulla Suomen alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä. Nämä ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot kunnioittavat sovellettavia ilma-, meri- ja maaliikenteen turvallisuussääntöjä, mukaan lukien määritetyt rajoitettuja alueita ja Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat säännöt. Lisäksi artikla sisältää vapautuksia ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen tarkastuksista ja niiltä perittävistä maksuista.

Maahantulon, maasta poistumisen ja liikkumisen osalta artiklan 1 kohdassa viitataan sopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan, jonka mukaan kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa kunnioitetaan Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Kunnioittamisvelvoitetta on selostettu tarkemmin edellä jaksossa 2.2. Kohtaan on kirjattu myös kunnioittamisvelvoitteeseen kiinteästi liittyvä velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta, jäljempänä konsultaatio. Konsultaatio voisi tapahtua eri tasoilla asevoimista aina valtion ylimpään johtoon saakka. Sitä voidaan tehdä myös eri vaiheissa, kuten harjoitustoiminnan, joukkojen käytön ja operatiivisen toiminnan vuosittaisen suunnittelun yhteydessä tai tapauskohtaisesti. Yhdysvaltojen joukkojen maahantulo pohjautuu lähtökohtaisesti yhteiseen suunnitteluun Suomen ja Yhdysvaltojen asevoimien välillä. Konsultaation yhteydessä yhteensovitetaan näkemykset sopimuksenmukaisesta toiminnasta, tuodaan esiin mahdolliset ongelmat ja nostetaan ne tarvittaessa poliittiselle tasolle asti. Konsultaatio mahdollistaisi sen, että Suomi voisi ilmoittaa, että jokin toiminta ei ole Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden mukaista taikka että se edellyttää kansallista päätöksentekoa.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämät tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettävät ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot saavat vapaasti tulla Suomen alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti.

Aluevalvontalaissa säädetään vieraan valtion sotilaan, sotilasajoneuvon, sota-aluksen, sotilasilma-aluksen ja muun valtionaluksen ja valtioniilma-aluksen Suomen alueelle tulon ja maassaolon edellytyksistä sekä lupamenettelyistä. Aluevalvontalain 3 §:n mukaan Suomen alueelle tulosta, maassaolosta ja maastalähdöstä on kyseisen lain lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Aluevalvontalakia koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2000 vp) mukaan kansainvälisen sopimuksen määräykset ja muut kansainväliset velvoitteet kuten kansainvälinen tapaoikeus voivat siis tulla sovellettaviksi aluevalvontalakiin nähden ensisijaisesti.

Vieraan valtion sotilaan, sotilasajoneuvon, sota-aluksen, sotilasilma-aluksen ja muun valtionaluksen ja valtioniilma-aluksen maahantulo ja maassaolo on aluevalvontalain mukaan lähtökohtaisesti luvanvaraista. Aluevalvontalain 4 §:n mukaan vieraan valtion sotilasajoneuvo ei saa ilman lupaa tulla Suomen alueelle eikä olla maassa, ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Lain 5 §:n mukaan vieraan valtion valtioniilma-alus saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa vain Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen tai luvan perusteella. Sama koskee vieraan valtion valtionalusta, jollei kysymys ole viattomasta kauttakulusta. Lain 6 ja 7 §:ssä säädetään valtioniilma-alusta ja valtionalusta sekä 8 §:ssä sukellusvenettä koskevista erityisrajoituksista ja luvista. USA:n joukkojen käytössä olevilta ilma-aluksilta, aluksilta ja ajoneuvoilta ei jatkossa enää edellytettäisi aluevalvontalain mukaisia lupia, vaan Suomen alueelle tulo ja maassaolo olisi mahdollista suoraan puolustusyhteistyösopimuksen perusteella.

Aluevalvontalain 5 §:n 4 momentin mukaan vieraan valtion valtioniilma-aluksen lennosta on toimitettava ilmaliikennepalvelun tarjoajalle asianmukainen lentosuunnitelma ennen ilma-aluksen tuloa Suomen alueelle. Vieraan valtion valtionaluksen, joka tulee Suomen alueelle muussa kuin viattoman kauttakulun tarkoituksessa, on ennen Suomen alueelle tuloa ilmoitettava aluevalvontaviranomaiselle aluevesirajan ylityspaikka ja -aika. Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklassa ei nimenomaisesti edellytetä ilma-aluksilta lentosuunnitelman toimittamista tai aluksilta ilmoitusta aluevesirajan ylittämisestä.

Artiklan 2 kohdassa edellytetään kuitenkin, että maahantulo, poistuminen ja liikkuminen Suomen alueella tapahtuu asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen

mukaisesti. Maahantulon sekä maasta poistumisen yhteensovittamisesta ja ilmoitusmenettelyistä, kuten ennakkoilmoituksen tekemisestä on tarkoitettu sopia Yhdysvaltojen kanssa erillisellä toimeenpanojärjestelyllä. Lentosuunnitelma on lennonvalmisteluun liittyvä tavallinen toimi, jolla varmistetaan muun muassa se, että ilma-alus saa tarvitsemansa ilmaliikennepalvelun ja ettei ilma-aluksen saapuminen ilmatilaan käynnistä ylimääräistä viranomaisvalvontaa. Sotilasilmailussa lentosuunnitelmia käytetään yleisesti pitkälti siviili-ilmailun säännöin erityisesti silloin kun toimitaan yleisen ilmaliikenteen periaatteiden pohjalta (esim. miehistönkuljetus, rahdinkuljetus). Sen sijaan operatiivisten lentotehtävien, kuten alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen tehtävien sekä sotilastiedusteluun liittyvien lentojen, yhteydessä lentosuunnitelmia ei välttämättä laadita. Kaikissa tapauksissa Puolustusvoimat pitää yllä tilannekuvaa USA:n joukkojen liikkumisesta Suomen alueella. Tarvittaessa Puolustusvoimat voi erikseen sovittavalla tavalla tukea ja turvata USA:n joukkojen liikkumista Suomen alueella. Yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyillä varmistetaan edellä mainittujen konsultaatioiden lisäksi tilannetietoisuus, koordinaatio ja sopimuksen sujuva toimeenpano.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämät tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettävät ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot kunnioittavat sovellettavia ilma-, meri- ja maaliikenteen turvallisuussääntöjä, mukaan lukien määritettyjä rajoitettuja alueita ja Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat säännöt. Ahvenanmaan erityisasemaa on selostettu tarkemmin jaksossa 12.

Muun muassa aluevalvontalain, rajavartiolaiton, poliisilain ja ilmailulain perusteella on säädetty tai määrätty erilaisia suoja-alueita tai rajoitettuja alueita, joilla liikkumista tai muita toimintoja on rajoitettu. Myös Ahvenanmaan demilitarisoitua vyöhykettä koskevilla liikkumisrajoituksilla on merkitystä vapaan liikkumisen kannalta. USA:n joukot ovat sitoutuneet kunnioittamaan näitä. Käytännön toimintaa ohjaavat mm. lentosuunnitelmat, joissa huomioidaan alueet, joilla on liikkumisrajoituksia.

Artiklan 2 kohdassa todetaan vielä erikseen, että USA:n joukkojen käyttämät tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettävät ilma-alukset saavat lentää Suomen alueen yli, tankata siellä ilmassa, laskeutua sinne ja nousta sieltä ilmaan. Ylilentoja koskee sama edellä mainittu aluevalvontalain 5 §:ssä edellytetty lupa, jota ei siis USA:n joukkojen käytössä olevilta ilma-aluksilta enää jatkossa vaadittaisi. Ilmatankkauksesta ei Suomessa ole sääntelyä.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiin tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviin ilma-aluksiin, aluksiin ja ajoneuvoihin ei mennä eikä niitä tarkasteta ilman Yhdysvaltojen suostumusta.

Valtionilma-alusten, valtionalusten ja sotilasajoneuvojen koskemattomuutta eli immuniteettia voidaan pitää kansainväliseen tapaoikeuteen perustuvana periaatteena. Aluevalvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (971/2000) 17 ja 23 §:n mukaan valtionaluksen ja valtionilma-aluksen tarkastamisesta päättää puolustusministeriö. Näitä säännöksiä ei voitaisi jatkossa soveltaa USA:n joukkojen käytössä oleviin aluksiin tai ilma-aluksiin.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiltä tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviltä ilma-aluksilta ei peritä lennonvarmistusmaksuja eikä muita maksuja, kuten ylilento-, reitti- tai terminaalimaksuja, eikä niiltä peritä laskeutumis- tai paikoitusmaksuja valtion omistamilla ja ylläpitämällä lentopaikoilla Suomen alueella.

Sotilasilmailun lennonvarmistuspalvelumaksuista säädetään ilmailulain 112 §:ssä, jonka mukaan valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-

ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja niiden hinnoittelusta sovitaan tarkemmin ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön sekä valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien välillä. Valtion ilmailun ja sotilasilmailun lentoasemapalveluista, palveluiden hinnoittelusta sekä niitä koskevista neuvotteluista säädetään lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 8 §:ssä, jonka mukaan valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Lentoasemaverkossa valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja hinnoittelusta sovitaan tarkemmin lentoasemaverkkoyhtiön ja valtion ilmailun sekä sotilasilmailun edustajien välillä.

Sopimuksen 11 artiklan 3 kohdan mukaan tällaisia maksuja ei peritä USA:n joukkojen käyttämiltä tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviltä ilma-aluksilta. Suomessa näitä palveluja tuottavat valtion erityistehtävayhtiöt Finavia Oyj ja Fintraffic Lennonvarmistus Oy, joiden toiminta rahoitetaan asiakasmaksuilla. Yleisenä ilmailun kansainvälisoikeudellisena periaatteena on, että valtiot eivät voi vyöryttää omia sotilastoiminnan kustannuksiaan siviili-ilmailulle. Tämä periaate ilmenee muun muassa lennonvarmistuspalvelujen tarjoamisesta yhtenäisessä eurooppalaisessa ilmatilassa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta (EY) N:o 550/2004, erityisesti sen 15 artiklan 3 b kohdasta, jonka mukaan tiettyjen käyttäjien, erityisesti kevyiden ilma-alusten ja valtion ilma-alusten, osalta voidaan sallia vapautus maksuista edellyttäen, että vapautuksesta koituvia kustannuksia ei siirretä muiden käyttäjien maksettaviksi. Samaa asiaa käsitellään yhtenäisen eurooppalaisen ilmatilan suorituskyvyn kehittämisjärjestelmästä ja maksujärjestelmästä annetun komission täytäntöpanoasetuksen (EU) 2019/317 maksujen laskemista koskevan 31 artiklan 6 kohdassa, jonka mukaan valtioiden on katettava lennonvarmistuspalvelujen tarjoajille lentoreittimaksuista tai lentoaseman lennonvarmistuspalvelumaksuista tällaisista vapautetuista lennoista aiheutuvat kustannukset.

Näin ollen lennonvarmistus- ja lentoasemapalvelujen tarjoajille sopimuksesta aiheutuvat maksutulojen menetykset on korvattava valtion varoista. Tähän hallituksen esitykseen sisältyy sen vuoksi ehdotus eräistä muutoksista edellä mainittuihin ilmailulain 112 §:ään sekä lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:ään.

Artiklan 4 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiltä tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviltä aluksilta ei peritä luotsaus- tai satamapalvelumaksuja, proomumaksuja, satamamaksuja eikä vastaavia maksuja valtion omistamissa ja ylläpitämissä satamissa Suomen alueella.

Suomessa ei ole valtion omistamia tai ylläpitämiä satamia.

Artiklan 5 kohdan mukaan USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja USA:n joukkojen puolesta toimivat suomalaiset sopimustoimittajat maksavat pyydetyistä ja saaduista palveluista kohtuulliset maksut, jotka ovat vähintään yhtä edulliset kuin Suomen puolustusvoimien maksamat maksut ja joista tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ei kanneta veroja ja vastaavia maksuja.

Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artikla sisältää virallisia verovapautuksia koskevan yleisen määräyksen. Tilanteesta riippuen virallisen toiminnan verovapaudet myönnettäisiin suoraa vapautusta tai palautusmenettelyä noudattaen. Puolustusyhteistyösopimusta koskevissa neuvotteluissa todettiin osapuolten yhteisenä näkemyksenä, että Suomessa arvonnlisäverovelvollisten rekisteriin merkittyjen sopimustoimittajien hankintojen osalta

tekstillä "tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ei kanneta veroja" voidaan tarkoittaa myös arvonlisäverolain 10 luvun mukaista vähennysoikeutta. Virallisen toiminnan verovapauksia ja niitä koskevia menettelyitä on selostettu tarkemmin 16 artiklaa koskevissa perusteluissa.

12 artikla. Rikosoikeudellinen tuomiovalta. Sopimuksen 12 artiklan 1–3 kohdat koskevat rikosoikeudellisen tuomiovallan jakoa Suomen ja Yhdysvaltojen välillä. Artiklan 4 kohta koskee Suomen yleisten tuomioistuinten tuomiovaltaa. Artiklan 5 kohta sisältää kiellon käsitellä USA:n joukkojen jäsenten tai näiden huollettavien asia oikeudenkäynnissä ilman heidän suostumustaan heidän poissa ollessaan. Artiklan 6 kohta sisältää menettelyn USA:n joukon jäsenen virallisessa tehtävässä tehdyn teon tai laiminlyönnin määrittelemiseksi. Artiklan 7 kohta käsittelee osapuolten toimivaltaisen viranomaisten välistä yhteistyötä.

Artiklaa sovelletaan yhdessä Nato SOFAn VII artiklan kanssa. Huomioon on otettava, että sopimuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan se täydentää Nato SOFAlla määrättyjä ehtoja, jotka koskevat USA:n joukkojen ja niiden jäsenten huollettavien oleskelua Suomen alueella. Suomen toimivaltaiset viranomaiset toimisivat sopimuksen tarkoittamissa tilanteissa Suomen lain mukaisesti, jollei sopimuksessa ole toisin sovittu. Suomen ja USA:n toimivaltaisten viranomaisten yhteistoimintaan voitaisiin soveltaa tarvittaessa Nato SOFAn VII artiklan 6 kohdan a alakohdan määräyksiä.

Artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä kuvataan rikosoikeudellisen tuomiovallan jakoa koskeva peruslähtökohta. Virkkeen mukaan Suomi on tietoinen USA:n joukkojen viranomaisten USA:n joukkojen jäseniin kohdistaman kurinpidollisen valvonnan erityisestä tärkeydestä ja sellaisen valvonnan vaikutuksesta Yhdysvaltojen joukkojen operatiiviseen valmiuteen.

Artiklan 1 kohdan toisen virkkeen mukaan Suomi, Yhdysvaltojen pyynnöstä ja edistääkseen sitoutumistaan keskinäiseen puolustukseen, käyttää suvereenia harkintavaltaansa luopuakseen ensisijaisesta oikeudestaan käyttää rikosoikeudellista tuomiovaltaa USA:n joukkojen jäseniin Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Nato SOFAn VII artiklan mukaan rikokset ovat joko toisen valtion (lähettäjä- tai vastaanottajavaltion) yksinomaisessa tuomiovallassa tai niiden jaetussa tuomiovallassa. Jos kyse on rikoksesta, joka on rangaistava vain toisen valtion lainsäädännön mukaan, se valtio käyttää Nato SOFAn VII artiklan 2 kappaleen mukaan yksinomaista tuomiovaltaa. Jos rikos on rangaistava molempien valtioiden lainsäädännön mukaan ja on näin ollen jaettuun toimivaltaa kuuluva, lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan mukaan ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähden, kun kyseessä ovat rikokset ainoastaan kyseisen valtion omaisuutta tai turvallisuutta vastaan tai tämän valtion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan henkilöä tai omaisuutta vastaan taikka rikokset, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Kaikkien muiden rikosten osalta vastaanottajavaltion viranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa (Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen b kohta). Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohta määrää kuitenkin siitä, että jos valtio, jolla on ensisijainen oikeus, päättää olla harjoittamatta tuomiovaltaansa, tulee sen ilmoittaa asiasta toisen valtion viranomaisille niin pian kuin mahdollista. Kyseisen kohdan mukaan sen valtion viranomaisten, jolla on ensisijainen oikeus, tulee suhtautua myönteisesti toisen valtion viranomaisten pyyntöön luopua oikeudestaan tapauksissa, joissa tämä toinen valtio pitää tällaista luopumista erityisen merkittävänä.

Artiklan 1 kohdan toisen virkkeen mukaisesti, verrattuna USA:n joukkojen asemaan Nato SOFAn VII artiklan mukaan lähettäjävaltion joukkoina Suomen alueella, Suomi luopuisi

ensisijaisesta tuomiovallasta koskien niitä USA:n joukkojen jäsenten tekemäksi epäiltyjä rikoksia, jotka eivät johdu jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Tämä ensisijaisesta tuomiovallasta luopuminen poikkeaa Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleesta c kohdasta siten, että Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukainen ensisijaisesta tuomiovallasta luopuminen on yleinen eikä yksittäistapauksellinen näitä rikoksia koskeva luopuminen. Luopuminen ei kappaleen sanamuodon mukaan kuitenkaan perustaisi kyseisiä rikoksia koskien ensisijaista tuomiovaltaa Yhdysvalloille. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseessä ei ole rikoslain 1 luvun mukaista Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa rajoittava sopimusmääräys, jollaiseksi ensisijaisen tuomiovallan antamista toiselle valtiolle koskeva sopimusmääräys on tulkittu Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan yhteydessä (HE 90/2023 vp, s. 69).

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomen erityisen tärkeänä pitämässä yksittäistapauksissa Suomen viranomaiset voivat peruuttaa luopumisen antamalla kirjallisen lausuman USA:n joukkojen toimivaltaisille viranomaisille viimeistään kolmekymmentä päivää tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta. Se, mitä Suomi tarkoittaisi Suomen erityisen tärkeänä pitämällä yksittäistapauksella olisi Suomen itsenäisesti harkittavissa.

Menettely muistuttaisi Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaista menettelyä. Kyseinen Nato SOFAn mukainen tuomiovallasta luopumista koskeva toimivalta on säädetty valtakunnansyyttäjän tehtäväksi Nato SOFA voimaansaattamislain 2 §:n 1 momentissa. Vastaavasti puolustusyhteistyösopimuksen mukainen tuomiovallasta luopumisen peruuttaminen olisi perusteltua osoittaa valtakunnansyyttäjän tehtäväksi (HE 90/2023 vp, s. 70). Tästä toimivallasta ehdotetaan säädettäväksi voimaansaattamislain 5 §:n 1 momentti). Valtakunnansyyttäjän harkintavaltaa ohjaavia arviointiperusteita on selostettu säännöskohtaisissa perusteluissa vastaavalla tavalla kuin Nato SOFAn voimaansaattamislain osalta. Nato SOFAn osalta ulkoasianvaliokunta on todennut, että kun sopimuksen soveltamisesta on saatu käytännön kokemusta, on mahdollista sääntelyn täsmentämistarvetta perusteltua arvioida tarkemmin (UaVM 2/2024 vp).

Artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja Suomen erityisen tärkeinä pitäminä yksittäistapauksia voidaan lähtökohtaisesti pitää samanlaisina kuin niitä, joita Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaan pidettäisiin erityisen merkittävänä. Hallituksen esityksessä HE 90/2023 vp. (s. 70) erityisen merkittävänä on pidetty esimerkiksi sitä, kun rikos on herättänyt julkista huomiota Suomessa, rikos on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä taikka kysymyksessä on suomalaisen kohdistunut rikos, joka on vakava tai laadultaan (esimerkiksi henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos tai seksuaalirikos) sellainen, että on perusteltua käsitellä se suomalaisessa rikosprosessissa. Huomiota voidaan kiinnittää myös sellaisiin näkökohtiin kuin Suomessa tehtyjen samanlaisten rikosten yhdenvertainen käsittely, suomalaisen asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumisen edistäminen, suomalaisen vastaajan oikeuksien turvaaminen artiklan 4 kappaleeseen liittyvissä tilanteissa ja kuolemanrangaistuksen uhka Suomessa tehdyn rikoksen johdosta. Suomen kannalta erityisen merkityksellisiä ovat myös rikoslain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettut rikokset eli Suomeen kohdistuvat maan- ja valtionpetosrikokset ja rikokset, joilla muuten on vakavasti loukattu tai vaarannettu Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia sekä Suomen viranomaiseen kohdistuneet rikokset. Huomioon on kuitenkin otettava varsinkin viimeksi mainittujen rikosten kohdalla samalla se, että rikosten tunnusmerkitöt voivat olla sillä tavalla kansallisesti rajoittuneita, että teko on Suomen lain mukaan rangaistava vain Suomeen kohdistuneena ja on näin 2 kappaleen perusteella Suomen yksinomaiseen toimivaltaan kuuluva.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukot ilmoittavat Suomen viranomaisille kirjallisesti kaikista tämän artiklan 1 kohdan määräyksissä tarkoitetuista tapauksista, lukuun ottamatta

rikoksia, joista USA:n lainsäädännön mukaan voidaan tuomita rangaistukseksi enintään sakkoa tai yksi vuosi vankeutta.

Määräyksessä on kyse USA:n joukoille asetetusta velvoitteesta tehdä ilmoitus heidän tietoonsa tulleista rikoksista, joiden rangaistusmaksimi ylittää kappaleessa mainitun rajan. Neuvottelujen yhteydessä Yhdysvallat luovutti Suomelle listan⁶ kyseisistä rikoksista, jotka pääasiassa vertautuvat Suomessa sotilaskurinpitomenettelyssä käsiteltäviin tekoihin. Tässä kohdassa tarkoitettu ilmoitusvelvoite olisi Yhdysvaltojen velvollisuus, mutta Suomella olisi oikeus käyttää artiklan 2 kohdassa tarkoitettua toimivaltaa eli peruuttaa tuomiovallasta luopuminen myös ilman tässä kappaleessa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä.

Huolimatta siitä, että artiklan 3 kohdan mukainen velvoite tehdä ilmoitus on asetettu USA:lle, esityksessä on pidetty perusteltuna, että sopimuksen voimaansaattamislakiin otettaisiin selventävä säännös, jossa määriteltäisiin, mille Suomen viranomaiselle kappaleen mukainen ilmoitus tulisi toimittaa. Ehdotuksen mukaan ilmoitus tulisi toimittaa valtakunnansyyttäjälle (5 §:n 2 momentti). Tätä voidaan pitää perusteltuna samoin perustein kuin HE 90/2023 vp (s. 70) on katsottu, että erityisten todennäköisesti harvinaisten kansainvälisiä liittymiä omaavien asioiden keskittämisen valtakunnansyyttäjälle voidaan katsoa olevan perusteltua. Myös se, että esityksessä ehdotetaan, että valtakunnansyyttäjä päättäisi tuomiovallasta luopumisen peruuttamisesta, olisi peruste sille, että artiklan 3 kohdan mukaiset ilmoitukset toimitettaisiin valtakunnansyyttäjälle.

Artiklan 4 kohdan mukaan Suomen viranomaisten asettaessa USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan syytteeseen, tuomiovaltaa käyttävät Suomen yleiset tuomioistuimet. Yleisillä tuomioistuimilla tarkoitetaan tässä kohdassa tavanomaisia Suomen yleisiä tuomioistuimia, eli käräjäoikeuksia, hovioikeuksia ja korkeinta oikeutta. Sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) mukainen kokonpano ei olisi hyväksyttävä. Esityksessä on katsottu, että määräys on riittävän selkeä sovellettavaksi suoraan.

Artiklan 5 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien asiaa ei saa ilman heidän suostumustaan käsitellä oikeudenkäynnissä heidän poissa ollessaan. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, jäljempänä *ROL*) 8 luvussa säädetään asianosaisen läsnäolosta. *ROL* 8:3.1 pääsäännön mukaisesti vastaajaa ei voida tuomita rangaistukseen, ellei häntä ole henkilökohtaisesti kuultu tai ellei häntä ole edustanut oikeudenkäyntiasiamies pääkäsittelyssä. Poikkeuksena tähän pääsääntöön ovat 8 luvun 11 ja 12 §:n säännökset asian tutkimisesta ja ratkaisemisesta vastaajan poissaolosta huolimatta. Pykälissä säädetyillä edellytyksillä asia voidaan ratkaista, vaikka vastaaja ei ole henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä. Asian ratkaiseminen 11 tai 12 §:n nojalla ei edellytä myöskään, että vastaajaa edustaisi pääkäsittelyssä asiamies. Säännökset edellyttävät, että vastaaja on kutsuttu tuomioistuimeen sillä uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. *ROL* 8:12 edellyttää lisäksi vastaajan suostumusta poissaolokäsittelyyn, mitä *ROL* 8:11 ei edellytä. Sopimusmääräyksen voidaan katsoa tarkoittavan, että *ROL* 8:11 ei voitaisi soveltaa, sillä siinä menettelyn edellytyksenä ei ole vastaajan suostumus. *ROL* 8:12 sitä vastoin voitaisiin soveltaa ja se mahdollistaisi enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistuksen tuomitsemisen. Määräyksellä voidaan katsoa olevan merkitystä myös konfiskaatioprosessia koskevan rikoslain

⁶ Yhdysvaltojen sotilasoikeuden käsikirja (Manual for Courts-Martial, 2019 edition, [https://jsc.defense.gov/Portals/99/Documents/2019%20MCM%20\(Final\)%20\(20190108\).pdf?ver=2019-01-11-115724-610](https://jsc.defense.gov/Portals/99/Documents/2019%20MCM%20(Final)%20(20190108).pdf?ver=2019-01-11-115724-610))

10 luvun 9 §:n 2 momentin soveltamisessa. Esityksessä on katsottu, että määräys on riittävän selkeä sovellettavaksi suoraan.

Artiklan 6 kohdan mukaisesti ratkaistaessa, perustuuko väitetty rikos USA:n joukon jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisesti, se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen on Suomen alueella todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suoritettaessa, on ratkaiseva osoitus asiasta. Virallisen tehtävän käsitettä ei ole määritelty Nato SOFAssa. Suomen viranomaiset voivat esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, ja Yhdysvaltojen viranomaiset ottavat nämä tiedot huomioon kaikilta osin, ja osapuolet neuvottelevat niistä mahdollisimman pian. Niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaiset katsovat olosuhteiden edellyttävän, että virkatehtävän määrittely arvioidaan uudelleen, Suomen viranomaiset pidättävät itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä Yhdysvaltojen viranomaisia vahvistamaan asian. Nato SOFA ei sisällä vastaavaa nimenomaista määräystä siitä, mikä taho määrittelee, tapahtuuko teko tai laiminlyönti virallisia tehtäviä suoritettaessa. Nato SOFAn on kuitenkin tulkittu käytännössä toimivan siten, että lähettäjävaltio määrittää tapauskohtaisen arvion mukaan sen, tapahtuiko jokin teko virallisissa tehtävissä (UaVM 2/2024 vp, s. 7, HE 90/2023 vp s. 43, 56). Puolustusyhteistyösopimuksessa on määritelty Nato SOFAan nähden selvemmin se, miten vastuut virallisen tehtävän määrittelyssä jakautuisivat, mutta lähtökohtana sekä Nato SOFAssa että puolustusyhteistyösopimuksessa on se, että se valtio, jonka joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenestä on kyse, määrittää sen, onko teko tai laiminlyönti tapahtunut virallisia tehtäviä suoritettaessa.

Artiklan 6 kohdassa tarkoitettun toimivaltaisen USA:n joukkojen viranomaisen suorittaman virallisen tehtävän määrittelyn voidaan katsoa tapahtuvan ensisijaisesti siinä vaiheessa, kun USA arvioi, kuuluuko rikosasia sen tuomiovaltaan. Suomen viranomaiset voisivat esittää tähän liittyviä tietoja, neuvotella asiasta, edellyttäen uudelleenarviointia sekä pyytää ylempiä USA:n viranomaisia vahvistamaan asian. Esityksessä on pidetty perusteltuna, että riippumatta siitä, minkä Suomen viranomaisen menettelyssä 6 kohdassa tarkoitettu virallisen tehtävän määrittely tulisi esiin, yhteydenotot USA:n viranomaisiin sekä sen kanssa käytävät neuvottelut suoritettaisiin keskitetysti valtakunnansyyttäjän toimesta. Valtakunnansyyttäjän tulisi tarvittaessa selvittää asiaa yhteistyössä toimivaltaisten viranomaisten, kuten esimerkiksi poliisin ja Puolustusvoimien kanssa. Esityksessä on katsottu, että määräystä voitaisiin soveltaa pääosin suoraan, mutta sopimuksen voimaansaattamislakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan yhteydenpito USA:n viranomaisiin suoritettaisiin valtakunnansyyttäjän toimesta (6 § 1 mom). Muilta osin Suomen toimivaltainen viranomainen olisi kansallisesti toimivaltainen viranomainen, joka voisi asian vaiheesta riippuen olla myös valtakunnansyyttäjä.

Artiklan 7 kohdan mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tarvittaessa tekevät yhteistyötä ja vaihtavat keskenään tietoja edistääkseen uhrien oikeuksia, kuten mahdollisten uhrien korvausvaatimuksia sisäisissä kansallisissa järjestelmissä. Kohta mahdollistaa tarvittaessa Suomen ja USA:n toimivaltaisten viranomaisten välisen yhteistyön ja tietojenvaihdon rikosten uhrien oikeuksien edistämiseksi. Koska 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna viranomaisena toimisi valtakunnansyyttäjä (5 §:n 2 momentti), ehdotetaan, että toimivaltainen viranomainen olisi myös 7 kohdassa valtakunnansyyttäjä (7 §). Kohdan tarkoituksena on edistää rikosten uhrien oikeuksia huolimatta siitä, onko Suomella rikosoikeudellinen tuomiovalta asiassa. Artiklan 7 kohdan tavoitteen toteuttamiseksi valtakunnansyyttäjä voisi välittää muun ohella asiakirjajulkisuutta koskeva lainsäädäntö huomioon ottaen uhrille sillä olevat tiedot rikosasiasta, vaikka rikosasia kuuluisi USA:n rikosoikeudellisen tuomiovallan piiriin.

13 artikla. Vapaudenmenetys ja vierailuoikeus. Artiklassa määrätään tilanteista, joissa Suomen viranomaiset ottavat kiinni tai pidättävät USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan tai kun tällainen henkilö on Suomen viranomaisten toimittaman esitutkinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena.

Artiklan 1 kohdan mukaan, jos Suomen viranomaiset ottavat kiinni tai pidättävät USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan, ne ilmoittavat asiasta viipymättä USA:n joukkojen viranomaisille. USA:n joukkojen viranomaiset saavat pyydettyä, sovittaen toimensa yhteen Suomen viranomaisten kanssa, viipymättä vierailulla tällaisen USA:n joukon jäsenen tai huollettavan luona ja saavat olla läsnä kaikissa menettelyissä, myös silloin, kun Suomen viranomaiset kuulustelevat kyseistä henkilöä. Tämä tarkoittaisi käytännössä, että USA:n joukkojen edustaja voisi olla läsnä sekä esitutkinnassa että asian tuomioistuinkäsittelyssä.

Artiklan 1 kohdan ensimmäinen virke asettaa Suomen viranomaisille ilmoitusvelvoitteen tilanteessa, jossa ne ottavat kiinni tai pidättävät USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan. Selvänä voidaan pitää, että ilmoitusvelvollisuus koskisi myös vangittua, jos ilmoitusta ei olisi tehty ennen vangitsemista. Määräys vastaa pitkälti Naton SOFAn VII artiklan 5 kappaleen b alakohdan määräystä, mutta Nato SOFAn määräys ei kata kiinniottamista. Nato SOFAn voimaansaattamislain 6 §:n mukaan sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen b kohdan mukaisen ilmoituksen pidättämisestä lähettäjävaltion viranomaisille tekee valtakunnansyyttäjä. Nato SOFAn voimaansaattamislain 3 §:n 3 momentin mukaan Suomen toimivaltaisen viranomaisen suorittamasta kiinniottamisesta ja pidättämisestä tulee ilmoittaa valtakunnansyyttäjälle. Vastaavasti kuin Nato SOFA voimaansaattamislain 6 §:ssä, esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislakiin otettaisiin säännös, jossa määriteltäisiin, että valtakunnansyyttäjä olisi toimivaltainen viranomaisen tekemään kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun ilmoituksen (8 §). Nato SOFAn voimaansaattamislain 2 §:n 3 momenttia voidaan esityksen mukaan pitää riittävänä varmistamaan, että valtakunnansyyttäjä saisi tiedon asiasta.

Artiklan 1 kohdan toinen virke, joka koskee USA:n joukkojen viranomaisten oikeutta vierailulla ja olla läsnä Suomen viranomaisten menettelyissä riippumatta kyseisen henkilön suostumuksesta, poikkeaa Nato SOFAn VII artiklan 9 kappaleen g kohdan määräyksistä, jonka mukaan syytetyllä on oikeus olla yhteydessä lähettäjävaltion hallituksen edustajaan ja oikeus tällaisen edustajan läsnäoloon oikeudenkäynnissä, jos tuomioistuimen säännöt sen sallivat (HE 90/2023 vp, s. 76-77). Kohdan toisen virkkeen voidaan katsoa muistuttavan lähinnä Wienin konsulisuhteita koskevan yleissopimuksen (SopS 50/1980) 36 artiklan 1 kappaleen c kohtaan sisältyviä määräyksiä konsulivirkamiehen oikeudesta käydä tapaamassa vapautensa menettänyttä lähettäjävaltion kansalaista ja pitää yhteyttä tähän. Kyseiseen konsulisuhteita koskevan yleissopimuksen artiklaan sisältyy kuitenkin myös määräys, jonka mukaan mainittuja oikeuksia käytettäessä on otettava tietyin edellytyksin huomioon vastaanottajavaltion lait ja määräykset. Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä ei ole vastaavaa viittausta kansalliseen sääntelyn huomioon ottamiseen. Lisäksi konsulisuhteita koskeva yleissopimus sisältää nimenomaisen määräyksen, jonka mukaan konsuliviranomaisten ei kuitenkaan tule ryhtyä toimenpiteisiin vankilassa tai tutkintavankeudessa olevan tai muulla tavoin vapautensa menettäneen kansalaisen puolesta, jos hän nimenomaisesti sitä vastustaa. Vastaavaa rajoitetta ei ole puolustusyhteistyösopimuksen määräyksessä. Myös tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 7 luvun 6 §:ssä säädetään ulkomaisen vangin oikeudesta olla yhteydessä hänen kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon.

Mainituissa tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksissä viitataan mahdollisuuteen rajoittaa yhteydenpitoa pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti. Tältä osin tulee ottaa huomioon, että tässä tarkoitettu kohdan toisen virkkeen

määräys USA:n joukkojen viranomaisten vierailuoikeudesta ei sisällä mainintoja mahdollisuudesta rajoittaa yhteydenpitoa eikä viittauksia kansalliseen lainsäädäntöön. Näin ollen mahdollisista yhteydenpitorajoituksista määrättäessä ja vapautensa menettäneen yhteydenpidon toteuttamisessa tulee ottaa huomioon kyseessä oleva sopimusmääräys vierailuoikeudesta, joka kuitenkin edellyttää toimien sovittamista yhteen Suomen viranomaisten kanssa.

Esitutinnan osalta esitutkintalain 7 luvun 12 § sisältää säännöksen kuultavaa tukevien henkilöiden läsnäolosta. Pykälän 3 momentin mukaan tutkija voi pyynnöstä sallia muunkin asianosaista tukevan henkilön kuin epäillyn avustajan läsnäolon kuulustelussa, jos se ei vaikeuta rikoksen selvittämistä eikä vaaranna salassapitovelvollisuutta. USA:n joukkojen viranomaisen läsnäolo ei olisi riippuvainen tutkinnan kohteena olevan henkilön suostumuksesta, joten läsnäolo-oikeus olisi esitutkintalain säännöksiä laajempi.

Oikeudenkäynnin osalta määräykseen liittyy laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007). Lain 14 §:n mukaan asian suullinen käsittely on julkinen, jollei tuomioistuin 15 §:n nojalla määrää, että suullinen käsittely toimitetaan yleisön läsnä olematta. Jokaisella on lähtökohtaisesti oikeus olla läsnä asian julkisessa käsittelyssä, jollei laissa toisin säädetä. Lain 17 §:n 1 momentissa säädetään läsnäolosta suljetussa käsittelyssä. Momentin mukaan suljetussa käsittelyssä saavat asianosaisten sekä heidän edustajiensa ja avustajiensa lisäksi olla läsnä ne, joiden läsnäoloa tuomioistuin pitää tarpeellisena.

Tässä tarkoitettu kohdan toinen virke antaa USA:n joukkojen viranomaisille oikeuden vieraillla ja oikeuden olla läsnä, joka ei ole riippuvainen USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan suostumuksesta. Vierailuoikeuden voidaan katsoa koskevan kaikkia tilanteita, joissa USA:n joukkojen jäsen tai tämän huollettava olisi rikosasiassa vapautensa menettäneenä. Läsnäolo-oikeuden voidaan katsoa koskevan kaikkia Suomen viranomaisten menettelyitä rikosasiassa. Määräyksen sanamuoto ei soveltuisi tilanteisiin, joissa on kyse henkilön ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa välisestä keskustelusta, vaan ainoastaan tilanteisiin, joissa Suomen viranomaisen on paikalla.

Esityksessä on katsottu, että kohdan toisen virkkeen mukaista määräystä voidaan soveltaa suoraan.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukon jäsen tai tämän huollettava, joka on Suomen viranomaisten toimittaman esitutinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena, jää tai asetetaan USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä näiden määräysvaltaan, kunnes kaikki asiaan liittyvät oikeudelliset menettelyt, mukaan lukien muutoksenhakumenettelyt, on saatettu päätökseen. Tällaisissa tapauksissa USA:n joukkojen viranomaiset varmistavat kyseisen joukon jäsenen läsnäolon näissä oikeudellisissa menettelyissä. USA:n joukkojen viranomaiset pyytävät siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan jättämistä USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan tai toimittamista niille vain, jos ne pystyvät varmistamaan kyseisen henkilön läsnäolon oikeudellisissa menettelyissä.

Kohdan mukaan, mikäli rikoksesta epäilty tai syytetty olisi USA:n joukkojen viranomaisten määräysvallassa, saisi USA päättää, että tällainen henkilö jää USA:n joukkojen määräysvaltaan. Kohta vastaa periaatteiltaan Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen c kohtaa, jonka mukaan, jos syytettävä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen, jonka osalta vastaanottajavaltion on määrä harjoittaa tuomiovaltaansa, on lähettäjävaltion huostassa, pitää lähettäjävaltio häntä huostassaan, kunnes vastaanottajavaltio on asettanut hänet syytteeseen. Tässä tarkoitettun 2 kohdan osalta oikeus pitää henkilö hallussaan jatkuu kuitenkin siihen asti, kunnes kaikki asiaan

liittyvät oikeudelliset menettelyt on saatettu päätökseen. Määrittely kattaa myös muutoksenhakumenettelyt.

Määräyksen on katsottava tarkoittavan sitä, että USA soveltaisi määräysvallassa pitämiseen omaa lainsäädäntöään, siltä osin kuin kyse on sen omien viranomaisten toiminnasta. Artiklan 2 kohdassa tarkoitettussa esitutkinnassa tai vireillä olevassa oikeudenkäynnissä olisi kuitenkin kyse suomalaisesta rikosprosessista, jossa Suomen viranomaiset soveltaisivat rikoksesta epäillyn vangitsemiseen pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun sääntelyä.

Mikäli rikoksesta epäilty USA:n joukkojen jäsen tai tämän huollettava olisi Suomen viranomaisten määräysvallassa, voisi Yhdysvallat pyytää henkilön siirtämistä USA:n joukkojen määräysvaltaan. Määräyksen mukaan henkilö voisi olla USA:n joukkojen viranomaisten määräysvallassa, kunnes kaikki asiaan liittyvät oikeudelliset menettelyt, mukaan lukien muutoksenhakumenettelyt, on saatettu päätökseen. Henkilö ei näin ollen jäisi lopullisesti USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan. Kyse ei myöskään olisi USA:n vaan Suomen viranomaisten toimittamasta esitutkinnasta taikka oikeudenkäynnistä. Näin ollen esityksessä on katsottu, että henkilön toimittamisessa USA:n joukkojen määräysvaltaan ei olisi asiallisesti kyse rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tai siihen rinnastettavasta toiminnasta, eikä kohdassa tarkoitettussa toimittamisessa olisi tarvetta soveltaa luovuttamismenettelyä koskevia periaatteita.

Esityksessä on katsottu, että kohdassa tarkoitettu USA:n joukkojen viranomaisten pyyntö henkilön asettamisesta näiden määräysvaltaan koskisi käytännössä todennäköisimmin tilannetta, jossa henkilö olisi vangittu tai tulisi vangittavaksi Suomen viranomaisten toimesta. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että kohdan määräyksiä täydennettäisiin sopimuksen voimaansaattamislakiin otettavalla säännöksellä, jonka mukaan kohdassa tarkoitettua USA:n joukkojen määräysvaltaan asettamisesta päättäisi syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuim (9 §). Kohdan siviilihenkilöstön jäsentä tai huollettavaa koskeva sanamuoto viittanee siihen, että USA:n joukkojen viranomainen esittäisi pyynnön myös niissä tilanteissa, joissa henkilö on jo USA:n määräysvallassa. Voimaansaattamislakiin otettavan täydentävän säännöksen ehdotetaan kattavan myös tällaisen tilanteen. Kohdan sanamuodon tulkinnanvaraisuuden johdosta ja edellä mainitun Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen c kohdan sisällön johdosta voidaan kuitenkin katsoa, että näissä tilanteissa pyynnön esittäminen ei olisi välttämätöntä.

Artiklan 2 kohdan viimeisen virkkeen mukaan siltä osin kuin sovellettavat USA:n säädökset ja määräykset sen sallivat, USA:n joukkojen viranomaiset ottavat täysimääräisesti huomioon Suomen viranomaisten kirjallisesti toimittamat ehdot päätettäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavista ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja häneen kohdistuvista rajoituksista. USA:n joukkojen tulisi ottaa huomioon esimerkiksi Suomen viranomaisten esittämät esitutkintaan liittyvät pakkokeinolain nojalla määrätyt yhteydenpitörajoitukset. Esityksessä on katsottu, että määräystä voidaan soveltaa suoraan.

Artiklan 3 kohdan mukaisesti USA:n joukkojen viranomaiset suhtautuvat myönteisesti Suomen viranomaisten pyyntöön USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan vapaudenmenetyksen toimeenpanosta tai tilapäisestä vierailusta tällaisen henkilön luona, joka on USA:n huostassa. Määräys ensinnäkin mahdollistaisi, että Suomen viranomaiset voisivat esittää USA:n joukkojen viranomaisille pyynnön siitä, että Suomen viranomaiset toimeenpanevat vapaudenmenetyksen. Esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislakiin otettaisiin säännös, jonka mukaan syyttäjä voisi esittää mainitun pyynnön (9 §:n 2 momentti).

Toiseksi määräys mahdollistaisi Suomen viranomaisten esittää pyynnön Suomen viranomaisen tilapäisestä vierailusta henkilön luona, joka on USA:n huostassa. Esityksessä on katsottu, että määräystä voidaan soveltaa suoraan ilman täydentävää sääntelyä. Pynnön voisi esittää Suomen toimivaltainen viranomainen, esimerkiksi esitutkintaviranomainen tai syyttäjä.

Artiklan 4 kohdan mukaisesti, jos suomalaista oikeudellista menettelyä ei saada päätökseen yhden vuoden kuluessa sen alkamisesta, USA:n joukkojen viranomaiset vapautuvat 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuista velvoitteista. Tätä ajanjaksoa voidaan pidentää kuudella (6) kuukaudella USA:n joukkojen viranomaisten ja Suomen viranomaisten suostumuksen mukaisesti. Pidennykseen suostutaan, jos se ei vaaranna vastaajan oikeutta joutuisaan oikeudenkäyntiin. Muut pidennykset tehdään yhteisesti sopimalla. Kohdassa asetetaan lyhyenä pidettävä yhden vuoden määräaika rikosoikeudelliselle menettelylle. Määräyksen nojalla määräajan laskemisen alkuajankohdan voidaan katsoa olevan jossain määrin tulkinnanvarainen esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta. Koska kyse on määräyksen mukaan ”oikeudellisesta menettelystä”, mahdollisena voidaan pitää sellaista tulkintaa, että määräaika laskettaessa otetaan huomioon ainoastaan oikeudenkäyntivaihe. Näin ollen määräaika laskettaisiin syyteasian vireilletuloa tuomioistuimessa. Kohdassa tarkoitettu oikeudellisen menettelyn voidaan katsoa kattavan myös muutoksenhakumenettelyt. Erityisesti niiden osalta tulee ottaa huomioon myös mahdollisuus pidentää määräaika.

Artiklan 4 kohta mahdollistaa yhden vuoden määräajan pidentämisen kuudella kuukaudella molempien osapuolten viranomaisten suostumuksen mukaisesti, jos tämä ei vaaranna vastaajan oikeutta joutuisaan oikeudenkäyntiin. Myös muita pidennyksiä voidaan tehdä yhteisesti sopimalla. Esityksessä ehdotetaan, että sopimuksen voimaansaattamislakiin otettaisiin täydentävä säännös, jonka mukaan kohdassa tarkoitettu suostumuksen voisi antaa tai sopimuksen voisi tehdä syyttäjä sen jälkeen, kun syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin taikka ennen syytteen nostamista muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä, on syyttäjän pyynnöstä antanut siihen luvan (10 §). Esityksessä on katsottu, että oikeudellisen menettelyn määräajan pidentämisestä päättäminen soveltuisi parhaiten tuomioistuimelle. Perusteltua kuitenkin olisi, että päätöksenteko tapahtuisi syyttäjän aloitteesta ja että syyttäjä huolehtisi yhteydenpidosta USA:n viranomaisiin ja olisi toimivaltainen antamaan tässä tarkoitettu suostumuksen tai tekemään sopimuksen.

Artiklan 5 kohdan mukaan Suomen viranomaisten määräämä vapaudenmenetysaika tai USA:n joukkojen viranomaisten toimeenpanema vapaudenmenetysaika vähennetään samassa asiassa tuomittavasta vapausrangaistuksesta. Kohdalla on Suomen kannalta merkitystä tilanteessa, jossa suomalaisessa rikosprosessissa tulee käsiteltäväksi ja tuomiolla ratkaistavaksi rikosasia, jonka johdosta vastaaja on ollut USA:n joukkojen viranomaisten toimeenpaneman vapaudenmenetyksen kohteena.

Rikoslain 6 luvun 13 §:ssä säädetään vapaudenmenetysajan vähentämisestä tilanteissa, joissa rangaistus tuomitaan teosta, jonka vuoksi vastaaja on ollut pykälässä tarkemmin todetulla tavalla vapautensa menettäneenä kyseisen rikosasian johdosta. Pykälässä ei erikseen säädetä tilanteista, joissa vapaudenmenetyksen on toimeenpannut toisen valtion viranomainen. Vähennys on kuitenkin tehtävä esimerkiksi sen ajan osalta, jonka vastaaja on ollut teon vuoksi vapautensa menettäneenä vieraassa valtiossa. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen KKO 1991:43 mukaan rangaistuksesta tuli vähentää myös se aika, jonka henkilö oli ollut Suomessa tehtyjen rikosten vuoksi Ruotsissa kiinniottettuna ja vangittuna luovutettu Suomeen. Asian selventämiseksi tässä tapauksessa ehdotetaan, että rikoslain 6 luvun 13 §:n soveltamisesta otetaan säännös sopimuksen voimaansaattamislakiin (11 §).

Artiklan 6 kohdan ensimmäisen virkkeen mukaan, jolleivät osapuolet muuta sovi, Suomen tuomioistuimen USA:n joukkojen jäsenelle tai tämän huollettavalle tuomitsema vankeus suoritetaan yhdessä tai useammassa sellaisessa Suomen rangaistuslaitoksessa, jonka osapuolet ovat nimenneet tähän tarkoitukseen. Vankeuslain 4 luvun 8 §:n mukaan vangin sijoittamisessa vankilaan on otettava huomioon erilaisia seikkoja, kuten vangin yhteyksien säilyminen läheisiin, vangin oma toivomus ja vangin mahdollisuudet hoitaa vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Lisäksi huomioon on otettava muun muassa vangin ikä ja sukupuoli. Määräyksen ei katsota esityksessä edellyttävän täydentävää sääntelyä, mutta oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulisi yhteistyössä USA:n viranomaisten kanssa nimetä tarkoituksenmukaiset vankilat, joissa kohdassa tarkoitettu vankeusrangaistus voidaan panna täytäntöön. Vankiloiden nimeämisessä tulisi huomioida vankeuslain lähtökohdat esimerkiksi iän ja sukupuolen merkityksestä vankien sijoittamiseen.

Kohdan toisen virkkeen mukaan Suomen viranomaisten kanssa yhteensovituin toimin USA:n joukkojen viranomaisten sallitaan vieraila näiden henkilöiden luona säännönmukaisten vierailuajkojen ulkopuolella sekä avustaa näitä henkilöitä muun muassa heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa ja moraalinsa liittyvissä asioissa, tarjoamalla heille muun muassa vaatteita, elintarvikkeita, vuodevaatteita, sairaan- ja hammashoitoa sekä uskonnollista ohjausta. Esityksessä on katsottu, että määräystä voidaan soveltaa suoraan ilman täydentävää sääntelyä. Määräyksen soveltamisessa olisi kuitenkin huomioitava vankeuslain (767/2005) säännökset ja vierailujen järjestämisessä sekä avun tarjoamisessa tulisi siten huomioida esimerkiksi vankilan järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät seikat. Virke antaa USA:n joukkojen viranomaisille vierailuoikeuden, joka ei ole riippuvainen vankilassa olevan USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan suostumuksesta. Määräys poikkeaa siten vankeuslain lähtökohdasta, jossa tapaaminen on vangin, ei tapaajan, oikeus. Määräykseen sovellettaisiin kuitenkin muutoin vankeuslain 13 luvun tapaamisia koskevia säännöksiä.

Kohdan kolmannen virkkeen mukaan Suomen viranomaisten kanssa yhteensovituin toimin perheenjäsenten sallitaan vieraila näiden henkilöiden luona säännönmukaisina vierailuajoina ja heidän voidaan sallia myös vieraila erityisjärjestelyillä sovittavina aikoina, ja heidän sallitaan avustaa näitä henkilöitä muun muassa heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa ja moraalinsa liittyvissä asioissa tarjoamalla heille muun muassa vaatteita, elintarvikkeita, vuodevaatteita, sairaan- ja hammashoitoa sekä uskonnollista ohjausta. Esityksessä on katsottu, että määräystä voidaan soveltaa suoraan ilman täydentävää sääntelyä. Määräyksen ei voida sen sanamuodosta huolimatta katsoa tarkoittavan samanlaista ehdotonta oikeutta perheenjäsenille päästä tapaamaan vangittua kuin mikä USA:n joukkojen viranomaisilla on, jos vanki kieltäytyy vierailusta. Vierailujen järjestämiseen sovellettaisiin vankeuslain 13 luvun säännöksiä. Vierailujen järjestämisessä tulisi kuitenkin huomioida vangin perheenjäsenten tosiasialliset mahdollisuudet päästä vierailulle esimerkiksi vankilan tavanomaisina vierailuajoina ja pyrkiä varmistamaan vierailujen toteutuminen tarvittavin poikkeusjärjestelyin. Vankeuslain 13 luvun 1 §:ssä on säädetty siitä, että tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä. Kuten USA:n viranomaisten kohdalla, tulisi perheenjäsentenkin osalta huomioida vierailujen järjestämisessä sekä avun tarjoamisessa esimerkiksi vankilan järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät seikat vankeuslain säännösten mukaisesti.

Vankien vaatetuksesta sekä muusta hallussa pidettävästä omaisuudesta säädetään vankeuslain 7 ja 9 luvussa. Avolaitoksessa vangin on käytettävä omia vaatteitaan. Suljetussa vankilassa vangit lähtökohtaisesti käyttävät omia vaatteitaan, mutta omien vaatteiden käyttöä voidaan vankilassa tai sen osastolla rajoittaa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden taikka valvonnan vaatimista syistä. Vanki saa vankilassa myös pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta laissa tarkemmin säädetyn edellytyksin. Vangin

uskonnonharjoittamisesta puolestaan säädetään vankeuslain 11 luvun 3 §:ssä. Sen mukaan vankilassa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vankien tarpeiden mukaan jumalanpalveluksia, hartaushetkiä ja muita uskonnollisia tilaisuuksia. Vangeille on annettava mahdollisuus tavata oman uskontokuntansa sielunhoitajaa tai muuta edustajaa.

Vankien terveydenhuollosta säädetään vankeuslain 10 luvussa, ja siitä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alainen Vankiterveydenhuollon yksikkö. Rangaistusta suomalaisessa vankilassa suorittava USA:n joukkojen jäsen tai huollettava on oikeutettu saamaan terveydenhuoltoa muiden vankien tavoin. Vangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus psykologin antamaan ja muuhun vastaavaan neuvontaan, tukeen ja hoitoon (luvun 5 §). Vangilla on oikeus Vankiterveydenhuollon yksikön lääkärin luvalla omalla kustannuksellaan saada lääkitystä, tutkimusta ja muuta terveydenhuoltoa vankilassa (luvun 8 §). Vangille voi siten antaa terveydenhuoltoa muukin terveydenhuollon ammattihenkilö kuin Vankiterveydenhuollon yksikön henkilöstö. Käytännössä tällaisissa tilanteissa vanki on kuljetettu saamaan hoitoa vankilan ulkopuolelle, joskaan säännös ei poissulje ulkopuolisen antamaa terveydenhuoltoa vankilan tiloissa. Sopimusmääräyksessä tarkoitettu ulkopuolinen hoito tulisi kuitenkin antaa Vankiterveydenhuollon yksikön kanssa koordinoitulla tavalla.

14 artikla. Kurinpito. Artiklassa määrätään USA:n joukkojen viranomaisten oikeudesta ylläpitää kuria ja järjestystä USA:n joukkojen keskuudessa Suomen alueella. Sopimuksen 14 artikla täydentää Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen määräyksiä.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset vastaavat kurin ja järjestyksen ylläpidosta USA:n joukkojen keskuudessa ja saavat tätä tarkoitusta varten pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä niissä paikoissa, joissa USA:n joukkoja on sijoitettuina Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettulla tavalla, mukaan lukien sovitut tilat ja alueet.

Vieraan valtion joukkojen viranomaisten kurinpitovalta joukkoihinsa nähden on joukkojen johtamisen välttämätön edellytys ja sen järjestyksen ylläpitämiseen kuuluva sisäinen asia. Siksi on luontevaa, että USA:n joukkojen viranomaisen tehtävänä on Suomessa ylläpitää kuria ja järjestystä joukkojensa keskuudessa (ks. HE 90/2023 vp, s. 80). Suomessa sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämisestä Puolustusvoimissa ja siihen liittyvistä toimivaltuuksista säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Puolustusyhteistyösopimuksen ja Nato SOFAn nojalla Suomi voi osoittaa USA:n joukkojen käyttöön muitakin alueita kuin puolustusyhteistyösopimuksen liitteessä A sovitut tilat ja alueet eikä kohdassa määrätty oikeus siksi rajoitu pelkästään näihin.

Artiklan 2 kohdassa määrätään kurin ja järjestyksen ylläpidosta 1 kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella. Kohdassa todetaan sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan tavoin Suomen vastuu yleisen järjestyksen ylläpidosta alueellaan. Kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset voivat, yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen ja yhteistyössä Suomen viranomaisten kanssa, antaa valtuudet käyttää sotilaspoliisin yksiköitä siinä määrin kuin on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi USA:n joukoissa sellaisissa yhteisöissä, jotka ovat lähellä sellaisia sotilaallisessa käytössä olevia tiloja ja alueita, joissa USA:n joukkoja on sijoitettuina. Määräyksen nojalla USA:n joukkojen sotilaspoliisin yksiköllä olisi oikeus esimerkiksi puuttua USA:n joukkojen jäsenen häiriökäyttäytymiseen hänen ollessaan iltavapaalla läheisessä kaupungissa.

USA:n joukkojen viranomainen voisi antaa valtuudet käyttää sotilaspoliisin yksiköitä vain kohdassa mainituin edellytyksin: (a) Suomen ja USA:n joukkojen viranomaisten on yhdessä määriteltävä menettelyt, joita sotilaspoliisin yksikön on noudatettava; (b) sotilaspoliisin yksikön

käytön on tapahduttava yhteistyössä Suomen viranomaisten kanssa ja (c) sotilaspoliisin yksiköitä on käytettävä vain siinä määrin kuin se on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi USA:n joukoissa. Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen b kohdassa määrätään vastaavista edellytyksistä.

Artiklan tarkoituksena on varmistaa, että USA:n joukkojen keskuudessa vallitsee kuri ja järjestys. USA:n joukkojen viranomaisten artiklan mukaiset toimivaltuudet kohdistuvat täten vain USA:n joukkoihin. USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja ennakolta sijoitetun materiaalin suojaamisesta ja turvallisuudesta Suomessa sekä näihin liittyvistä USA:n joukkojen toimivaltuuksista määrätään sopimuksen 6 artiklassa.

Artiklassa ei määrätä siitä, minkälaisia toimivaltuuksia USA:n joukoilla on kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojensa keskuudessa, vaan Yhdysvallat määrittelee asian sisäisesti. Artiklan mukaisessa toiminnassa on otettava huomioon sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen velvollisuus kunnioittaa kaikilta osin Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita.

Suomessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on ensisijaisesti poliisin tehtävä, mikä tarkoittaa, että poliisin toimivalta kattaa koko Suomen alueen. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi poliisille on säädetty laajat toimivaltuudet puuttua häiriöitä ja vaaraa aiheuttavien henkilöiden toimintaan. Poliisi hoitaa tehtävänsä ensisijaisesti neuvoin, ohjein ja kehotuksin, mutta voi viime kädessä ottaa henkilön kiinni esimerkiksi rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi, jos paikalta poistaminen on riittämätön toimenpide. Poliisilla on oikeus käyttää voimakeinoja yleisten toimivaltuuksiensa toteuttamiseksi.

Artiklan 2 kohdassa USA:n joukkojen viranomaisille annetaan Suomessa toimivalta kurin ja järjestyksen ylläpitämiseen joukkojensa keskuudessa sellaisissa yhteisöissä, jotka ovat lähellä sellaisia sotilaallisessa käytössä olevia tiloja ja alueita, joissa USA:n joukkoja on sijoitettuina. Suomessa näissä yhteisöissä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä vastaa poliisi. Niissä tilanteissa, joissa alueen ulkopuolella ilmeneviin järjestyshäiriöihin ja muihin yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantaviin tapahtumiin puuttumiseksi tarvitaan poliisia, USA:n joukkojen sotilaspoliisiyksikkö ja poliisi toimisivat yhteistyössä ja yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen. Tällä vältettäisiin sellaisia tilanteita, joissa USA:n joukkojen sotilaspoliisi ryhtyisi hoitamaan poliisille kuuluvia tehtäviä.

15 artikla. Vahingonkorvausvaatimukset. Artiklassa määrätään vahingonkorvausvaatimuksista ja niiden käsittelystä. Artikla perustuu Nato SOFAn VIII artiklaan täydentäen sitä tietyiltä osin. Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan vahingonkorvausvaatimuksia koskevat määräykset eivät muuta Nato SOFAn VIII artiklasta määräyksistä johtuvia vahingonkorvausvastuun jakautumista koskevia periaatteita. Nato SOFAn VIII artikla sisältää yksityiskohtaiset määräykset vahingonkorvausvastuun jakautumisesta lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä.

Nato SOFAn VIII artikla käsittelee kolmentyyppisiä vahinkoja; sopimuspuolten välisiä vahinkoja, virallisia tehtäviä suorittaessa kolmansille osapuolille aiheutettuja vahinkoja sekä vahinkoja, jotka aiheutuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten laittomista toimista tai laiminlyönneistä, joita ei ole tehty virallisissa tehtävissä. Lähtökohtana on, että kukin valtio vastaa vahingoista, joita sen joukkojen jäsenet ja siviilihenkilöstö aiheuttavat virallisissa tehtävissään. Vahingonkorvausvelvollisuus ei kuitenkaan koske kaikkia tällaisia vahinkoja, vaan sopimuksen mukaan vastaanottajavaltio ottaa vastatakseen tietyistä vahingonkorvausvaatimuksista ja tietyissä tilanteissa vastuuta puolestaan jaetaan vastaanottaja-

ja lähettäjävaltion välillä. Artikla sisältää myös määräykset tilanteista, joissa sopimuksen sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia kärsimästään vahingosta. Tämä merkitsee asiallisesti valtion saatavasta luopumista. Artiklan määräyksiä ei sovelleta yksityisoikeudellisiin sopimuksiin. Vahingonkorvausvaatimuksiin liittyvää kansallista lainsäädäntöä on käsitelty Nato SOFAn hallituksen esityksessä (HE 90/2023 vp, s. 81–87).

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia ja sen 1 §:ää muutettiin Nato SOFAn voimaansaattamisen yhteydessä 1.4.2024 voimaan tulleella lailla 127/2024. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella. Muutoksen perustelujen mukaan lain soveltamisalaan tehdyllä lisäyksellä on ollut tarkoitus viitata muun muassa Nato SOFAan, Pariisin pöytäkirjaan sekä EU SOFAan. Suomen toimiessa vastaanottajavaltiona puolustusyhteistyösopimus ja Nato SOFA tulevat sovellettaviksi rinnakkain silloin, kun kysymys on Yhdysvaltojen joukkojen jäsenen tai siviilihenkilöstöön kuuluvan aiheuttamasta vahingosta. Puolustusyhteistyösopimuksen piiriin kuuluvat vahingonkorvausvaatimukset käsitellään lähtökohtaisesti Nato SOFAn VIII artiklan mukaisesti. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin kuitenkin selvyuden vuoksi viittaus myös puolustusyhteistyösopimukseen. Toimivalta vahingonkorvausasioissa jakaantuu Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin aiemmin säädetyn muutoksen (127/2024) mukaisesti. Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan Valtiokonttorin tai Puolustusvoimien ratkaisuun tyytymätön voi nostaa kanteen valtiota vastaan käräjäoikeudessa riita-asioista säädettyssä järjestyksessä. Valtiokonttorin tulee ilmoittaa tästä mahdollisuudesta hakijalle korvausratkaisun antamisen yhteydessä.

Nato SOFAn mukaisesti Suomi ja Yhdysvallat lähtökohtaisesti joko luopuvat esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia aiheutuneista vahingoista tai sopivat tällaisten vahinkojen korvaamisesta. Suomen osalta korvausvaatimuksista luopuminen koskee sellaista Suomen valtion omaisuutta, joka on Puolustusvoimien omistuksessa ja käytössä. Muulle kuin Puolustusvoimien omistuksessa ja käytössä olevalle valtion omaisuudelle aiheutuneiden vahinkojen osalta Suomi ja Yhdysvallat voivat sopia keskenään vahingon korvaamisesta. USA:n joukkojen virallisia tehtäviä suorittaessa kolmannelle osapuolelle aiheuttamat vahingot korvataan pääsääntöisesti samoin perustein kuin Puolustusvoimien aiheuttamat vahingot, ja Suomi suorittaa korvauksen vahingonkärsijälle. Nato SOFA sisältää määräykset suoritetun korvauksen osittaisesta hyvittämisestä vastaanottajavaltiolle. USA:n joukkojen virallisten tehtävien ulkopuolella aiheutuneiden vahinkojen osalta Yhdysvaltojen viranomaiset voivat Nato SOFAn mukaisesti päättää tarjota vahinkoa kärsineelle harkinnanvaraista korvausta. Vahingonkärsijä voi tällöin hyväksyä tarjotun korvauksen tai hakea korvausta suomalaisessa tuomioistuimessa.

USA:n joukkojen ajoneuvoja ei vakuuteta Suomessa. Valtiokonttori käsittelee ja korvaa sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvan Naton jäsenvaltion tai toimielimen vakuuttamattoman ajoneuvon Suomessa aiheuttaman vahingon Nato SOFAn ja liikennevakuutuslain 32 §:n 2 momentin nojalla.

Puolustusyhteistyösopimuksen artiklan 1 kohdassa määrätään, että USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Tällaiset vaatimukset voidaan esittää toimivaltaiselle Suomen viranomaiselle ja käsitellä Nato SOFAn VIII artiklan määräysten mukaisesti.

Kohdan määräys perustuu osittain Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleen g kohtaan poiketen siitä kuitenkin nimenomaisesti siten, että USA:n joukkojen jäsenet eivät ole vapautettuja ainoastaan siviilioikeudellisten vaatimusten täytäntöönpanosta, vaan kyseisiä vaateita ei ylipäättään voida esittää silloin kun kyseiset vaateet perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka voidaan katsoa tehdyn suorittaessa virallisia tehtäviä. Toisin kuin Nato SOFAssa, määräys koskee myös hallinnollisten seuraamusten vaatimista ja niiden täytäntöönpanoa koskevia vaatimuksia silloin, kun kyseiset vaateet perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka voidaan katsoa tehdyn virallisia tehtäviä suorittaessa. Virallisen tehtävän käsitettä selostetaan jäljempänä 3 kohdan yhteydessä. Hallinnolliset seuraamukset tarkoittavat tässä yhteydessä pitkälti kaikkia Suomen viranomaisten asettamia rahamääräisiä maksuvelvoitteita, kuten esimerkiksi pysäköintivirhemaksuja ja erilaisia hallinnollisia seuraamusmaksuja.

Artiklan 2 kohdassa tarkennetaan, mitä 15 artiklaa sovellettaessa tarkoitetaan siviilihenkilöstöllä. Siviilihenkilöstöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä kansalaisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta kaikkia henkilöitä, jotka työskentelevät USA:n hallituksen palveluksessa ja suorittavat USA:n joukkojen määräämää virallista tehtävää, mutta ei USA:n sopimustoimittajia, suomalaisia sopimustoimittajia ja näiden sopimustoimittajien tai ei-kaupallisten organisaatioiden työntekijöitä, riippumatta heidän kansalaisuudestaan ja asuinpaikastaan.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan yhteydessä käytettävä siviilihenkilöstön määritelmä poikkeaa näin ollen jonkin verran sekä Nato SOFAn siviilihenkilöstön määritelmästä, että puolustusyhteistyösopimuksen 2 artiklan 3 kohtaan sisältyvästä määritelmästä. Nato SOFAn määritelmään nähden erona on se, että henkilön ei tarvitse olla nimenomaan USA:n asevoimien palveluksessa, vaan riittää, että henkilö työskentelee USA:n hallituksen palveluksessa. SOFAn määritelmään nähden erona on myös se, että henkilön kansalaisuudella ja asuinpaikalla ei ole merkitystä. Nato SOFA edellyttää, että siviilihenkilöstöön kuuluva henkilö ei saa olla kansalaisuudeton eikä muun kuin Naton jäsenvaltion kansalainen, eikä sen valtion kansalainen, jossa joukot sijaitsevat, tai henkilö, jolla on siellä vakinainen asuinpaikka. Puolustusyhteistyösopimuksen 2 artiklan 3 kohdan siviilihenkilöstön määritelmään nähden, 15 artiklaa sovellettaessa käytettävä siviilihenkilöstön määritelmä ei kata 2 artiklan 3 kohdassa mainittuja ei-kaupallisten organisaatioiden työntekijöitä.

Artiklan 3 kohdan mukaan ratkaistaessa perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää, se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomaisena on todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suorittaessa, on ratkaiseva osoitus asiassa. Suomen viranomaiset voivat esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, ja USA:n viranomaiset ottavat nämä tiedot huomioon kaikilta osin, ja osapuolet neuvottelevat niistä mahdollisimman pian. Niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaiset katsovat olosuhteiden edellyttävän, että virkatehtävän määrittely arvioidaan uudelleen, Suomen viranomaiset pidättävät itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä USA:n viranomaisia vahvistamaan asian.

Artiklan 3 kohdan määräykset menettelystä, sen toteamiseksi, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää, poikkeaa Nato SOFAn määräyksistä. Nato SOFAssa ei ole määräystä siitä, kumman viranomaiset, lähettäjä- tai vastaanottajavaltion, päättävät lähtökohtaisesti siitä, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu tekoon tai laiminlyöntiin, jonka henkilö on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää. Nato SOFAn vahingonkorvausvaatimuksia koskevan VIII artiklan 8 kappaleessa määrätään, kuitenkin, että jos syntyy kiista siitä, oliko joukkojen tai

siviilihenkilöstön jäsenen vahingon aiheuttanut toimi tai laiminlyönti tapahtunut virallisia tehtäviä suoritettaessa tai oliko lähettäjävaltion asevoimien ajoneuvon käyttö luvaton, kysymys jätetään Nato SOFAn VIII artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaisesti määrätylle välimiehelle, jonka tästä antama päätös on lopullinen ja sitova. Käytännössä välimiesmenettelyyn ei ole Nato SOFAn voimassaoloaikana jouduttu turvautumaan.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 3 kohdan mukaan USA:n viranomaisilla on päätösvalta sen suhteen, katsotaanko teko tai laiminlyönti virallisissa tehtävissä tapahtuneeksi. USA:n viranomaiset määrittelevät tapauskohtaisesti sen, milloin henkilö on tai on ollut virallisessa tehtävässä. Viralliset tehtävät eivät kata kaikkea mahdollista toimintaa Suomessa. Myös Suomen viranomaisten on arvioitava teon tai laiminlyönnin tapahtumista virkatehtävissä, jotta ne voivat saattaa asian tarvittaessa ylempien USA:n viranomaisten uudelleen arvioitavaksi. Suomen osalta viranomaisena toimisi Puolustusvoimat, joka tekisi yhteistyötä mahdollisten muiden toimivaltaisen viranomaisten, kuten Valtiokonttorin, kanssa. Selvyyden vuoksi voimaansaattamislain 6 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että sopimuksen 15 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuisi Puolustusvoimien toimesta. Puolustusvoimat voisi esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, neuvotella niistä sekä pyytää virkatehtävien määrittelyn uudelleen arviointia.

Artiklan 4 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenille, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei anneta yksipuolisia tuomioita, eikä heihin kohdisteta heidän etujaan haittaavia toimia, kun viralliset tehtävät tai asianmukaisesti sallitut poissaolot estävät tilapäisesti heidän läsnäolonsa muissa kuin rikosoikeudenkäynneissä. Suomen lainsäädännössä asianosaisella, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Takaisinsaantia on haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnä ollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. (OK 12:15.1) Takaisinsaantihakemuksen johdosta asian käsittelyä jatketaan siitä, mihin ennen yksipuolisen tuomion antamista jäätin. Takaisinsaannin hakija ei joudu osoittamaan yksipuolista tuomiota virheelliseksi, vaan yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut osapuoli joutuu näyttämään alkuperäisen kanteensa toteen. Poissaolevaa vastaajaa vastaan annettu yksipuolinen tuomio ei olisi lopullinen, vaan se olisi takaisinsaantiteitse kumottavissa, eikä vastaajalle siten aiheutuisi siitä artiklassa tarkoitettua haittaa. Voimassa olevan lainsäädännön voidaan sen vuoksi katsoa täyttävän artiklan vaatimukset yksipuolisen tuomion osalta. Jos määräyksen 4 kohdassa tarkoitettujen joukkojen jäsenten tai siviilihenkilöstön viralliset tehtävät ovat sellaisia, että ne estävät heidän läsnäolonsa riita-asian oikeudenkäynnissä, voitaisiin katsoa, että poissaololle on oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 28 §:ssä tarkoitettu muu laillinen este. Määräys estäisi tällöin muun muassa poissaolon varalta asetetun uhkasakon tuomitsemisen.

16 artikla. Viralliset veropalautukset. Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artikla sisältää virallisia verovapautuksia koskevan yleisen määräyksen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen tekemät tai niitä varten tehdyt tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, palvelujen, kaluston ja muun sellaisen omaisuuden hankinnat, jotka a) hankitaan USA:n joukkojen lopullista käyttöä varten, b) on määrä kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta tai c) on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin, vapautetaan arvonnäköveroista, myyntiveroista, käyttöveroista, valmisteveroista ja vastaavista tai toiselta verovelvolliselta siirtyneistä veroista. USA:n joukot antavat toimivaltaisille Suomen viranomaisille asianmukaisen todistuksen siitä, että nämä tavarat, materiaali, tarvikkeet, palvelut, kalusto ja muu omaisuus on tarkoitettu USA:n joukoille.

Artiklan 2 kohdan mukaan verovapautusta sovelletaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin hankintoihin noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä. Verovapautusta sovelletaan ostohetkellä, jos ostotapahtuman yhteydessä esitetään tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu asianmukainen todistus. Vapautusta valmisteveroista sovelletaan ostohetkellä vain, jos tavarat, materiaali, kalusto ja muu omaisuus ostetaan verottomasta varastosta tai suoraan Suomen puolustusvoimilta. Kaikissa muissa tapauksissa, tai jos myyjä ei pysty antamaan vapautusta ostohetkellä, vapautus myönnetään palauttamalla vero kolmenkymmenen päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta.

Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätty verovapautukset ovat huomattavasti laajemmat kuin mitä Nato SOFAn mukaan myönnetään. Nato SOFAssa määrätään vain polttoaineen, öljyn ja voiteluaineiden myynnin verovapaudesta. Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan virallisia verovapautuksia koskevassa yleissäännöksessä sovitaan Nato SOFAn määräyksiä laajemmin kaikkien tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, palvelujen, kaluston ja muun sellaisen omaisuuden hankintojen verovapaudesta. Nato SOFAa koskevassa hallituksen esityksessä todetun mukaisesti arvonlisäverodirektiivin säännösten perusteella tavaroiden ja palvelujen myynnit muiden sopimusosapuolten puolustusvoimille sekä valmisteverotusdirektiivin perusteella sopimusosapuolten puolustusvoimien valmisteveron alaisten tuotteiden hankinnat ovat kuitenkin käytännössä jo nykyäänkin tietyin edellytyksin vapautettu arvonlisä- ja valmisteverosta, vaikka Nato SOFAn IX artiklan 8 kappaleen mukaan joukoille, siviilihenkilöstölle tai niiden jäsenille taikka näiden huollettaville ei myönnetä vapautusta veroista tai tulleista, jotka vastaanottajavaltion vero- ja tullisäännösten mukaan kannetaan ostetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista.

Arvonlisäverodirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta tavaroiden ja palvelujen myynnit muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimille, jos nämä osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Vapautukset on säädetty sellaisia tilanteita varten, joissa tulo- ja menovirtojen yhteys katkeaa. Myynneistä kannettu arvonlisävero muodostaisi muutoin puolustusvoimien oman valtion sijasta tuloa joukkojen sijaintivaltiolle. Direktiivin 151 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka toteutetaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvissa jäsenvaltioissa tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimille näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentissa säädetään Suomessa olevien toisten Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimien tavaroiden ja palvelujen hankintojen verottomuudesta. Säännöksen mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan. Palautusoikeus on myös näiden asevoimien Suomessa olevien messien ja kanttiinien tarpeisiin tulevien tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvästä verosta.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön ostetut tavarat ja palvelut sekä asevoimien messien ja kanttiinien tarpeisiin tulevat tavarat ja palvelut. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan verosta on vapautettava tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka tulevat muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön

käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Direktiivin artiklan sanamuotoa vastaavasti puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan virallisten verovapautusten soveltamisala kattaisi myös sopimustoimittajien sellaiset USA:n joukkoja varten tekemät tavaroiden ja palvelujen hankinnat, jotka hankitaan USA:n joukkojen lopullista käyttöä varten, on määrä kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta tai on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin.

Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 2 kohdan mukaan sellaisten tavaroiden luovutusten, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan myöntää arvonlisäveron palautusmenettelyä noudattaen. Säännöksen perusteella sellaisten tavaroiden luovutusten osalta, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan siten myöntää joko palautusmenettelyä tai suoraa vapautusta noudattaen. Suomessa sovelletaan nykyisin kattavasti palautusmenettelyä Suomessa sijaitsevien diplomaattisten edustustojen, EU:n elimien, kansainvälisten järjestöjen sekä EU:n ja Naton puitteissa toteutettavan puolustustoiminnan hankintojen osalta.

Valmisteverotusdirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaussäännös. Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien toisten Naton jäsenmaiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Säännös kattaa sekä virallisen että henkilökohtaisen käytön. Tuotteilla tarkoitetaan sekä EU:ssa yhdenmukaistetun valmisteveron alaisia tuotteita (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) että myös kansallisen valmisteveron alaiset tuotteet kuten virvoitusjuomia ja juomapakkauksia.

Valmisteverotuslain 18 §:n 2 momentin mukaan pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaiseen tarkoitukseen valmisteveron alaisia tuotteita voidaan myydä suoraan verotta verottomasta varastosta. Hankintaa varten ostajan tulee toimittaa myyjälle vahvistus siitä, että ostaja on oikeutettu valmisteverottomiin ostoihin. Verollisina hankittujen valmisteveron alaisten tuotteiden verovapaus voidaan toteuttaa myös palauttamalla vero. Palautusta haetaan Verohallinnolta. Sähkön valmisteverottomuus voidaan toteuttaa vain palautusmenettelyllä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan perusteella verovapautus myönnettäisiin kuitenkin suoraa vapautusta soveltaen ostohetkellä, jos ostotapahtuman yhteydessä esitettäisiin asianmukainen todistus siitä, että tavarat tai palvelut on tarkoitettu USA:n joukoille. Suoran vapautuksen soveltamisen edellytyksenä olisi siten se, että USA:n joukot ja sopimustoimittajat antavat ostotapahtuman yhteydessä myyjälle USA:n joukkojen vahvistaman todistuksen siitä, että tavarat tai palvelut on tarkoitettu USA:n joukoille ja tavaroita käytetään puolustusyhteistyösopimuksessa sovittujen rajoitusten ja edellytysten mukaisesti yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen. Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan mukaisesti tällä tarkoitettaisiin sitä, että tavarat tai palvelut hankitaan USA:n joukkojen lopullista käyttöä varten tai ne on määrä kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta taikka ne on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin. Lisäedellytyksenä suoralle valmisteverovapauden soveltamiselle olisi se, että tuotteet hankitaan verottomasta varastosta. Tuotteet voidaan hankkia suoraan verotta myös Suomen puolustusvoimilta, jolloin Suomen puolustusvoimat hakisivat verollisina hankkimistaan tuotteista valmisteveron palautusta Verohallinnolta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan mukaisesti kaikissa muissa tapauksissa vapautus myönnettäisiin arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentin tai valmisteverotuslain 18 §:n 2 momentin mukaisesti palautusmenettelyä noudattaen. Tilanteissa, joissa USA:n joukot eivät

esittäisi ostotapahtuman yhteydessä niiden itsensä vahvistamaa todistusta, vero voitaisiin rajoitusten ja edellytysten mukaisesti palauttaa USA:n joukoille niiden Verohallinnolle tekemän hakemuksen perusteella. Vastaavasti tilanteissa, joissa sopimustoimittaja ei esittäisi ostotapahtuman yhteydessä USA:n joukkojen vahvistamaa todistusta, vero voitaisiin rajoitusten ja edellytysten mukaisesti palauttaa sopimustoimittajalle sen Verohallinnolle tekemän hakemuksen perusteella. Hakemukseen tulisi liittää USA:n joukkojen vahvistama todistus siitä, että tavarat tai palvelut on tarkoitettu USA:n joukoille tai tavaroita käytetään puolustusyhteistyösopimuksessa sovittujen rajoitusten ja edellytysten mukaisesti yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen.

Arvonlisäverolain 102 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan verovelvollinen saa vähentää verollista liiketoimintaa varten toiselta verovelvolliselta ostamastaan tavarasta tai palvelusta suoritettavan veron. Tilanteissa, joissa Suomessa arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkitty sopimustoimittaja ei esittäisi ostotapahtuman yhteydessä USA:n joukkojen vahvistamaa todistusta, ostajana oleva arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkitty sopimustoimittaja voisi 102 §:n perusteella vähentää ostamastaan tavarasta tai palvelusta suoritettavan veron. Tämä vähentäisi arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkittyjen sopimustoimittajien ja Verohallinnon hallinnollista taakkaa verrattuna siihen tilanteeseen, että vapautus myönnettäisiin palautusmenettelyä noudattaen.

Arvonlisäverolain 129 c §:n mukaisesti palautuksen edellytyksenä olisi lähtökohtaisesti, että tavarain tai palvelun verollinen ostohinta olisi vähintään 170 euroa. Vero palautettaisiin neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Hakemus olisi tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Verohallinto tarkistaisi palautuksen edellytykset ja palauttaisi veron. Arvonlisäverolain 129 c §:n 5 momentin perusteella Verohallinto määräisi tarkemmin todistuksesta sekä palautushakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

Valmisteverotuslain 18 §:n 2 momentin mukaan veropalautukseen sovelletaan valmisteverotuslain 83 §:n 1 momenttia ja 83 a §:n 1 momenttia. Palautusta voi hakea kalenterikuukauden tai kalenterivuoden jaksolta. Vero palautettaisiin Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Palautusta on haettava Verohallinnolta kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona oikeus palautuksen saamiseen syntyi. Valmisteverotuslain 83 a §:n 6 momentin mukaan Verohallinto voi antaa tarkempia määräyksiä palautuksen hakemista koskevasta menettelystä.

17 artikla. Henkilökohtaiset verovapautukset. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artikla sisältää henkilökohtaisia verovapautuksia koskevan yleisen määräyksen. Artikla koskee sekä välittömiä että välillisiä veroja. Nato SOFassa joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten sekä näiden huollettavien henkilökohtaisia verovapauksia koskevia säännöksiä sisältyy etenkin verotusta koskevaan X artiklaan ja maahantuontia ja maasta vientiä sekä niiden yhteydessä suoritettavia tulleja ja veroja koskevaan XI artiklaan. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artikla perustuu Nato SOFAn määräyksille ja täydentää niitä.

Nato SOFAn X artiklan 1 kappaleen mukaan vastaanottajavaltio ei saa henkilön verotuksellista asemaa määritellään ottaa huomioon ajanjaksoja, joina joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen on tämän valtion alueella ainoastaan sen johdosta, että hän on näiden joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen. Tällaisia ajanjaksoja ei pidetä asumisen ajanjaksoina, eivätkä ne aiheuta muutosta henkilön verotuksellisessa asuinpaikassa. Kappaleen mukaan lähettäjävaltion joukkojen jäsenille ja siviilihenkilöstölle maksamat palkat ja palkkiot sekä jäsenten sellainen

aineellinen irtain omaisuus, jonka sijainti vastaanottajavaltiossa johtuu ainoastaan jäsenten tilapäisestä oleskelusta siellä, on verovapaata vastaanottajavaltiossa. Näitä lukuun ottamatta Nato SOFAn X artikla ei estä määräämistä veroa, jonka jäsen on vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan velvollinen suorittamaan, vaikka hänellä katsottaisiinkin olevan asuinpaikka tai domisiili tämän valtion ulkopuolella. Nato SOFAn X artiklaa ei sen 3 kappaleen mukaan sovelleta XI artiklassa tarkoitettuihin tulleihin ja veroihin. Nato SOFAn XI artiklan 6 kappale sisältää määräykset joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten omaan tai heidän huollettaviensa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen moottoriajoneuvojen väliaikaisesta maahantuonnista verotta ja tullitta. Toisin kuin joukkojen ja siviilihenkilöstön virkaajoneuvojen osalta, Nato SOFAn XI artikla ei velvoita myöntämään yksityisten ajoneuvojen osalta vapautusta verosta, joka on suoritettava niiden käytöstä liikenteessä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan laajat henkilökohtaiset verovapautukset poikkeavat Nato SOFAn IX artiklan 8 kappaleen, jonka mukaan joukoille, siviilihenkilöstölle tai niiden jäsenille taikka näiden huollettaville ei myönnetä vapautusta veroista tai tulleista, jotka vastaanottajavaltion vero- ja tullisäännösten mukaan kannetaan ostetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat eivät ole velvollisia maksamaan Suomen alueella veroja, korvauksia, lupamaksuja tai vastaavia maksuja, mukaan lukien arvonlisävero, Suomen alueelle tuodun tai siellä henkilökohtaiseen käyttöönsä hankitun aineellisen irtaimen omaisuutensa ostamisesta, omistamisesta, hallussapidosta, käytöstä, keskinäisestä siirtämisestä tai siirtymisestä kuoleman johdosta. Vapautusta sovelletaan noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä. Veronpalautus maksetaan kolmenkymmenen päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat, joilla on hallussaan tai jotka käyttävät radio- ja televisiovastaanottimia ja internetin käytön mahdollistavia laitteita Suomen alueella, vapautetaan tällaiseen käyttöön tai hallussapitoon liittyvistä veroista, korvauksista, lupamaksuista ja vastaavista maksuista. USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien omistamat moottoriajoneuvot vapautetaan Suomessa ajoneuvon käyttöveroista, rekisteröinti- ja lupamaksuista ja vastaavista maksuista mutta ei sellaisista käyttömaksuista, joita peritään suurelta yleisöltä teiden, siltojen ja tunnelien käytöstä.

Arvonlisäverodirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta muun muassa tavaroiden ja palvelujen myynnit muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimiin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön, jos puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta muun muassa tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka toteutetaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvissa jäsenvaltioissa tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimiin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön, jos puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 2 kohdan perusteella sellaisten tavaroiden luovutusten osalta, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan siten myöntää joko palautusmenettelyä tai suoraa vapautusta noudattaen.

Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentissa säädetään muun muassa Suomessa olevien toisten Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimien asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön tavaroiden ja palvelujen hankintojen verottomuudesta. Säännöksen mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien

asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan. Pykälän 3 momentin mukaan palautuksen edellytyksenä on, että tavarain tai palvelun verollinen ostohinta on vähintään 170 euroa. Säännöksen 4 momentin mukaan vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron. Pykälän 5 momentin mukaan Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön ostetut tavarat ja palvelut. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan henkilökohtaisten verovapautusten soveltamisala kattaisi Suomessa olevien USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien henkilökohtaiseen käyttöön hankitut tavarat ja palvelut. Nykyisin ainoastaan diplomaattisilla edustajilla ja heidän perheenjäsenillään on oikeus henkilökohtaisten hankintojen arvonlisäveron palautukseen. Samoin eräiden kansainvälisten järjestöjen päälliköllä ja ylemmillä virkamiehillä, joille on myönnetty diplomaattisen edustajan asema, sekä heidän perheenjäsenillään on oikeus arvonlisäveron palautukseen.

Valmisteverotusdirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaussäännös. Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien toisten Naton jäsenmaiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Säännös kattaa sekä virallisen että henkilökohtaisen käytön. Tuotteilla tarkoitetaan sekä EU:ssa yhdenmukaistetun valmisteveron alaisia tuotteita (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) että myös kansallisen valmisteveron alaiset tuotteet kuten virvoitusjuomia ja juomapakkauksia.

Valmisteverotuslain 18 §:n 2 momentin mukaan verollisina hankittujen valmisteveron alaisten tuotteiden verovapaus voidaan toteuttaa myös palauttamalla vero. Palautusta haetaan Verohallinnolta. Sähkön valmisteverottomuus voidaan toteuttaa vain palautusmenettelyllä. Valmisteverotuslain 18 §:n 2 momentin mukaan veropalautukseen sovelletaan valmisteverotuslain 83 §:n 1 momenttia ja 83 a §:n 1 momenttia. Palautusta voi hakea kalenterikuukauden tai kalenterivuoden jaksolta. Vero palautettaisiin Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Palautusta on haettava Verohallinnolta kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona oikeus palautuksen saamiseen syntyi. Valmisteverotuslain 83 a §:n 6 momentin mukaan Verohallinto voi antaa tarkempia määräyksiä palautuksen hakemista koskevasta menettelystä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan vapautusta sovellettaisiin noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä ja palautus maksettaisiin 30 päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että vapautus voitaisiin myöntää palautusmenettelyä noudattaen. Suomessa sovelletaan nykyisin kattavasti palautusmenettelyä Suomessa olevien kansainvälisten toimijoiden osalta. Muita tilanteita vastaavasti USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien henkilökohtaisten hankintojen osalta vapautus toteutettaisiin palautusmenettelyä soveltaen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanemiseksi arvonlisäverolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaisia verovapautuksia koskeva säännös.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa määrätään luonnollisten henkilöiden tuloverovapautuksista. Kohdan määräykset puolustusyhteistyösopimuksen mukaisissa tehtävissä toimivien henkilöiden tuloverovapautuksista vastaavat sisällöllisesti monelta osin Nato SOFAn X artiklan määräyksiä. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 2 kohtaan sisältyy kuitenkin myös määräyksiä, jotka laajentavat Nato SOFAn X artiklan mukaiset vapautukset kohdistumaan myös tiettyihin muihin henkilöryhmiin ja tuloihin. Nato SOFAn X artiklan verovapausmääräykset koskevat ainoastaan lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniä. Kyseisen artiklan mukaan vastaanottajavaltio ei saa henkilön verotuksellista asemaa määriteltessään ottaa huomioon ajanjaksoja, joina joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen on tämän valtion alueella ainoastaan sen johdosta, että hän on näiden joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen. Tällaisia ajanjaksoja ei pidetä asumisen ajanjaksoina, eivätkä ne aiheuta muutosta henkilön verotuksellisessa asuinpaikassa. Nato SOFAn X artiklassa määrätään lisäksi, että lähettäjävaltion maksamat palkat ja palkkiot joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenille ovat saajilleen verovapaata vastaanottajavaltiossa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 2 kohdan a alakohta vapauttaa Suomen tuloverosta USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden saamat tulot, kun tulo on saatu sopimuksen 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen organisaatioiden eli muiden kuin suomalaisten ei-kaupallisten organisaatioiden palveluksessa, tai sopimuksen 21 tai 22 artiklassa tarkoitetuissa palveluissa eli USA:n asevoimille tarkoitetuissa palveluissa tai USA:n asevoimien postitoimipaikassa. Vapautuksia ei myönnetä Suomen kansalaisille eikä pysyväisluonteisesti Suomessa asuville. Sopimuksen 17 artiklan 2 kohdan b alakohta vapauttaa Suomen tuloverosta USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien saamat tulot USA:n hallitukselta tai sellaiselta luonnolliselta henkilöltä, yritykseltä tai yhteisöltä, joka ei ole suomalainen tai Suomessa yleisesti verovelvollinen. Artiklan 2 kohdan c alakohta vapauttaa Suomen tuloverosta USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden saamat palkat ja vastaavat korvaukset, jotka he saavat hankintasopimukseen tai alihankintasopimukseen perustuvasta työstä oleskellessaan Suomessa yksinomaan täyttämässä tätä hankinta- tai alihankintasopimusta USA:n joukkoja varten. Tuloverosta vapaata ovat myös tulot, jotka USA:n sopimustoimittajien työntekijät saavat sellaiselta luonnolliselta henkilöltä, yritykseltä tai yhteisöltä, joka ei ole suomalainen tai Suomessa yleisesti verovelvollinen.

Perustuslain 81 §:n momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla. Luonnollisen henkilön verovelvollisuudesta säädetään tuloverolaisissa (1535/1992), jonka mukaan henkilöt ovat täällä joko yleisesti tai rajoitetusti verovelvollisia. Muut kuin yleisesti verovelvolliset ovat rajoitetusti verovelvollisia. Yleisesti verovelvollinen on henkilö, joka on verovuonna asunut Suomessa. Henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti tai jos hän jatkuvasti oleskelee täällä yli kuuden kuukauden ajan, jolloin tilapäinen poissaolo ei estä pitämästä oleskelua jatkuvana. Yleisesti verovelvollinen on velvollinen suorittamaan veroa täältä ja muualta saamastaan tulosta. Näin ollen artiklan määräykset poikkeavat tuloverolain määräyksistä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 3 kohta sisältää määräyksiä ennakonperinnän velvoitteista. Suomen veroista artiklan 2 kohdan mukaan vapautettuihin tuloihin ei sovelleta Suomen säädöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat työnantajan tai itsenäisen ammatinharjoittajan velvollisuutta pidättää tai maksaa ennakolta tuloveroja ja sosiaaliturvamaksuja.

Kansallisen sosiaaliturvalainsäädännön perusteella työnantajalla on lähtökohtaisesti velvollisuus järjestää Suomessa työskenteleville työntekijöilleen työeläkevakuutus ja työtapaturma- ja ammattitautivakuutus sekä maksaa lakisääteiset sosiaaliturvamaksut.

Suomella on Yhdysvaltojen kanssa voimassa oleva sosiaaliturvasopimus (SopS 86/1992), joka voi tulla sovellettavaksi puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisen rinnalla. Sosiaaliturvasopimusten yleinen lähtökohtana on se, että vakuutusmaksut peritään vain yhdessä maassa. Lähetetyt virkamiehet ja työntekijät kuuluvat lähtömaansa sosiaaliturvaan sosiaaliturvasopimuksen kattamin osin. Suomen ja Yhdysvaltojen välinen sosiaaliturvasopimus koskee työeläkkeitä sekä Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemia vanhuus- ja perhe-eläkettä. Sosiaaliturvasopimuksen perusteella Yhdysvalloista lähetetyillä virkamiehillä tai työntekijöillä ei ole Suomessa oikeutta Kelan toimeenpaneman sairausvakuutuksen etuuksiin ja lapsilisään. Sosiaaliturvasopimus ei koske työtaturma- ja ammattitautivakuutusta.

18 artikla. Virallinen maahantuonti ja maasta vienti. Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artikla sisältää virallista maahantuontia ja maastavientiä koskevat määräykset. Artikla perustuu Nato SOFAn maahantuontia ja maasta vientiä sekä niiden yhteydessä suoritettavia tulleja ja veroja koskevaan XI artiklaan ja täydentää sitä.

Nato SOFAn XI artiklan 2 kappale oikeuttaa joukoille tai siviilihenkilöstölle kuuluvien virka-ajoneuvojen tullittomaan maahantuontiin ja maasta vientiin. Määräyksen mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvot vapautetaan verosta, joka suoritetaan ajoneuvojen käyttämisestä tieliikenteessä. Nato SOFAn XI artiklan 3 kappale oikeuttaa virallisella sinetillä varustettujen virallisten asiakirjojen vapautukseen tullitarkastuksesta. Nato SOFAn XI artiklan 4 kappale koskee joukkojen, siviilihenkilöstön ja näiden huollettavien ylläpitoon tarkoitettua virallista maahantuontia. Kappale oikeuttaa joukot tuomaan tullitta kohtuulliset määrät elintarvikkeita sekä muita tarvikkeita ja tavaroita yksinomaan joukkojen käyttöön sekä tapauksissa, joissa vastaanottajavaltio sen sallii, siviilihenkilöstön ja näiden huollettavina olevien henkilöiden yksinomaiseen käyttöön. Lisäksi artiklan 4 kappaleessa määrätään tullittoman maahantuonnin edellytyksenä olevasta todistuksesta. Kappaleessa tarkoitettu todistus on niin sanottu NATO-lomake 302. Kappaleessa ei määrätä siitä, että vastaanottajavaltion tulliviranomaisten lakeja ja asetuksia voitaisiin soveltaa joukkojen viralliseen tuontiin. Nato SOFAn XI artiklan 7 kappaleen määräysten mukaisesti joukkojen viranomaisen toimesta muuhun kuin näiden joukkojen tai sen siviilihenkilöstön yksinomaiseen käyttöön tapahtuva maahantuonti ei ole oikeutettu artiklan mukaiseen tullittomuuteen eikä vapautukseen muista ehdoista. Nato SOFAn XI artiklan 1-10 kappaleessa tullilla tarkoitetaan tulleja ja muita tuonnista ja viennistä suoritettavia maksuja ja veroja.

Nato SOFAn XI artiklan 4 kappaleen perusteella tullitta maahantuotujen tavaroiden maasta viennistä määrätään XI artiklan 8 kappaleessa. Artiklan 8 kappaleen mukaan sellaisia tavaroita, jotka on tuotu tullittomasti maahan joukkojen, siviilihenkilöstön ja näiden huollettavien ylläpitoa varten XI artiklan 4 kappaleen mukaisesti, voidaan vapaasti uudelleen viedä maasta sillä edellytyksellä, että tavaroista esitetään tulliviranomaiselle mainitun kappaleen mukaan annettu todistus ja että ne on tosiasiallisesti tuotu maahan 4 kappaleen ehtojen mukaisesti. Tulliviranomaiset voivat kuitenkin tarkistaa, että maasta viedyt tavarat ovat niitä, jotka todistuksessa mainitaan. Tällaisia tavaroita ei yleensä saa luovuttaa vastaanottajavaltiossa myymällä tai lahjoittamalla, jolleivät vastaanottajavaltion asianomaiset viranomaiset ole tätä erityisissä tapauksissa, asettamiseen ehdoin sallineet.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 1 kohdan mukaan Nato SOFAn XI artiklan mukaisesti Suomen alueelle saa tuoda tavaroita, materiaalia, tarvikkeita, kalustoa ja muuta omaisuutta, a) jotka USA:n joukot tuovat maahan, b) jotka on tarkoitettu USA:n joukkojen lopulliseen käyttöön tai käytettäväksi niitä varten, myös tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisten asevoimille tarkoitettujen palvelujen tukemiseksi, c) jotka on määrä käyttää tai kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta, tai d) jotka on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin. Tästä

maahantuonnista ei peritä tulleja, maahantuonti- tai rekisteröintimaksuja eikä muita vastaavia maksuja, mukaan lukien, mutta ei yksinomaan, käyttöverot, valmisteverot ja arvonlisävero. Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 2 kohdan mukaan tämän sopimuksen 1 artiklassa tarkoitettujen tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden viennistä Suomen alueelta ei peritä Suomen vientitulleja.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 1 ja 2 kohdan määräykset vastaavat Nato SOFAn joukkojen virallista maahantuontia ja maasta vientiä koskevia määräyksiä. Nato SOFasta poiketen puolustusyhteistyösopimuksen määräykset mahdollistavat kuitenkin sen, että varsinainen maahantuojaja tai maasta viejä on USA:n joukkojen sijaan USA:n sopimustoimittaja tai suomalainen sopimustoimittaja, kun maahantuonti tai maasta vienti tapahtuu USA:n joukkojen hyväksi.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 3 kohdan mukaan osapuolet tekevät tarvittaessa yhteistyötä varmistamiseksi, että maahan tuotavien tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden määrät ovat kohtuullisia. USA:n joukot antavat Suomen viranomaisille Nato SOFAn XI artiklan 4 kappaleen mukaisesti asianmukaisen todistuksen siitä, että kyseiset tavarat, materiaali, tarvikkeet, kalusto ja muu omaisuus täyttävät tässä artiklassa määrätty edellytykset tulleista ja maksuista vapauttamiseksi. Todistuksen antaminen täyttää kaikki Suomen viranomaisten vaatimukset tulli-ilmoituksesta ja tarkastuksesta niiden esineiden osalta, jotka USA:n joukot tai muu taho niiden puolesta tuovat maahan tai vievät maasta tämän artiklan mukaisesti.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 3 kohdan määräykset vastaavat Nato SOFAn määräyksiä joukkojen viralliseen tuontiin sovellettavista edellytyksistä ja menettelyistä. Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti NATO-lomakkeen 302 esittäminen kuitenkin vapauttaa myös tullitarkastuksesta niiden esineiden osalta, jotka USA:n joukot tai muu taho niiden puolesta tuovat maahan tai vievät maasta artiklan mukaisesti. Vastaavaa nimenomaista määrystä ei ole Nato SOFAssa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 4 kohdan mukaan, kun USA:n sopimustoimittajat tai suomalaiset sopimustoimittajat saavat tuoda maahan tavaroita, materiaalia, tarvikkeita, kalustoa ja muuta omaisuutta tämän artiklan määräysten mukaisesti, USA:n joukot edellyttävät, että sopimustoimittajat käyttävät kyseisiä esineitä yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen. Artiklan 5 kohdan mukaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavarain, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden vapautetaan veroista ja muista maksuista, jotka muutoin määrättäisiin tästä omaisuudesta sen maahantuonnin tai hankkimisen jälkeen. Artiklan 6 kohdan mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä torjuakseen tämän artiklan mukaisten vapautusten väärinkäytön. Tällaisen yhteistyön myötä voidaan esimerkiksi tarvittaessa torjua sitä, etteivät sopimuksen nojalla Suomeen tuodut tuotteet, jotka eivät ole Suomen lainsäädännön mukaisia päädy Suomen markkinoille.

Arvonlisäverodirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimien tekemät tavaroiden maahantuonnit, kun nämä osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Direktiivin 143 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden maahantuonti Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien jäsenvaltioiden alueelle tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien toimesta näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Arvonlisäverolain 94 §:ssä säädetään maahantuotavien tavaroiden verottomuudesta. Pykälän 1 momentin 24 kohdan mukaan verotonta on toisen Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimien maahantuomien arvonlisäverolain 129 c §:ssä tarkoitettuun käyttöön tulevien tavaroiden maahantuonti, edellyttäen, että tavarain maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättyä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa. Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentin mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan. Palautusoikeus on myös näiden asevoimien Suomessa olevien messien ja kanttiinien tarpeisiin tulevien tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvästä verosta.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön sekä asevoimien messien ja kanttiinien tarpeisiin maahantuotavat tavarat. Arvonlisäverodirektiivin 143 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan verosta on vapautettava tavaroiden maahantuonti muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Direktiivin artiklan sanamuotoa vastaavasti puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan virallista maahantuonnin verovapauksen soveltamisala kattaisi USA:n joukkojen tekemien maahantuontien lisäksi myös sopimustoimittajien tekemät tavaroiden maahan-tuonnit, jos sopimustoimittajien maahantuomat tavarat on tarkoitettu USA:n joukkojen lopulliseen käyttöön tai käytettäväksi niitä varten, myös tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisten asevoimille tarkoitettujen palvelujen tukemiseksi tai, jos tavarat on määrää käyttää tai kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta taikka, jos tavarat on määrää sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin.

Valmisteverotusdirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaus säännös. Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien toisten Naton jäsenmaiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Säännös kattaa sekä virallisen että henkilökohtaisen käytön. Tuotteilla tarkoitetaan sekä EU:ssa yhdenmukaistetun valmisteveron alaisia tuotteita (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) että myös kansallisen valmisteveron alaiset tuotteet kuten virvoitusjuomia ja juomapakkauksia.

Valmisteverotuslain 18 §:n 3-5 momentin mukaan, jos Suomeen tuodaan toisessa jäsenmaassa hankittuja valmisteveron alaisia tuotteita pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaiseen tarkoitukseen, niiden mukana on oltava verovapaustodistus.

Valmisteverotuslain 18 §:n 6 momentin mukaan silloin, jos valmisteveron alaisia tuotteita tuodaan Euroopan unionin ulkopuolelta pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaiseen tarkoitukseen, menettelystä verottomuuden toteuttamiseksi on voimassa, mitä vastaavien tuotteiden tullittomuudesta säädetään.

Ajoneuvoverolain (1281/2003) 12 §:n (85/2021) 2 kohdan mukaan ajoneuvoverosta on vapautettu muun muassa kansainvälisen sopimuksen perusteella verosta vapaat ajoneuvot.

EU:lla on yksinomainen toimivalta tulliliiton alalla (SEUT 3 artikla). Tullittomuutta koskevat säännökset perustuvat EU:n säädöksiin. Euroopan Yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta 16 päivänä marraskuuta 2009 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1186/2009

(jäljempänä tullittomuusasetus) 131 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltiot voivat myöntää tullittomuuden jäsenvaltion alueella oleville asevoimille, jotka eivät toimi kyseisen valtion lipun alla. Vientitulleja ei tällä hetkellä EU:ssa muutenkaan kanneta. Kansallista tullilainsäädäntöä sovelletaan Suomessa Euroopan unionin tullialueelle tuotavien ja sen ulkopuolelle vietävien sekä Suomen tullialueen kautta kuljetettavien tavaroiden tulliselvitykseen, tullivalvontaan ja tulliverotukseen sen lisäksi, mitä niistä säädetään unionin lainsäädännössä. Lailla voimaan saatettavaan sopimukseen sisältyviä tullittomuuksia voitaisiin soveltaa suoraan sopimuksen nojalla, eikä kansallisen tullilain (304/2016) muuttaminen siten olisi tarpeellista.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukot antaisivat Suomen viranomaisille NATO-lomakkeen 302. Lomake 302 on käytössä sotilaallisen toiminnan yhteydessä siirrettävien tai käytettävien tavaroiden tullauksen yksinkertaistamiseksi ja helpottamiseksi. Kunkin sellaisen EU-jäsenvaltion tulliviranomainen, jonka alueelle lomakkeen 302 käyttöön oikeutetut joukot ovat sijoitettuina, nimeää unionin tullikoodeksin (EU) N:o 952/2013 täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/2447 221 artiklan nojalla tullitoimipaikan, joka vastaa sotilaallisessa toiminnassa kuljetettavien tai käytettävien tavaroiden tullimuodollisuuksista ja -tarkastuksista. Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen (EU) 2015/2446 (muutettu asetuksella (EU) 2020/877) 141 artiklan 6 kohdan mukaisesti lomake voidaan toimittaa myös muulla tavalla kuin sähköisellä tietojenkäsittelymenetelmällä.

Arvonlisäverolain nykyisen 94 §:n 1 momentin 24 kohdan, valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan ja puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan mukaisesti verovapautus myönnettäisiin suoraan vapautusta soveltaen, jos maahantuonnin yhteydessä esitettäisiin asianmukaisen todistus siitä, että kyseiset tavarat täyttävät tässä artiklassa määrätyt edellytykset tulleista ja veroista vapauttamiseksi. USA:n joukkojen tekemien maahantuontien osalta tällä tarkoitettaisiin lähtökohtaisesti NATO-lomaketta 302. Sopimustoimittajien osalta suoran vapautuksen soveltamisen edellytyksenä olisi se, että sopimustoimittajat antavat maahantuonnin yhteydessä Tullille USA:n joukkojen vahvistaman todistuksen siitä, että tavarat tai palvelut on tarkoitettu USA:n joukoille ja tavaroita käytetään puolustusyhteistyösopimuksessa sovittujen rajoitusten ja edellytysten mukaisesti yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen. Asianmukaisena todistuksena voitaisiin käyttää esimerkiksi puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua todistusta.

Maahantuonnin arvonlisäverotuksen toimivaltaa koskeva perussääntö sisältyy arvonlisäverolain 160 §:ään Sen 1 momentin mukaan tavarain maahantuonnin verotuksesta ja valvonnasta vastaa Tulli, jos tuonnista verovelvollista ei ole merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin veron suorittamisvelvollisuuden syntymishetkellä. Puolustusyhteistyösopimuksen säännösten mukaisesti USA:n joukkoja ja USA:n sopimustoimittajia ei lähtökohtaisesti olisi merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, joten niiden osalta maahantuonnin verotus kuuluisi siten lähtökohtaisesti Tullin toimivaltaan.

Arvonlisäverolain 101 §:n 2 momentin mukaan Tullin vastuulle 160 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti kuuluvan arvonlisäverotuksen osalta tavarain maahantuontia, veron suorittamista, palauttamista ja takaisin perimistä koskevaan sekä muuhunkin menettelyyn, veron maksamisen lykkäykseen, vakuuksiin, veronkorotukseen, virhemaksuun, jälkiverotukseen ja muutoksenhakuun sekä tietojen salassapitoon ja salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ja saamiseen sovelletaan, ellei tässä laissa toisin säädetä, mitä tullista tullilainsäädännössä säädetään.

Käytännössä puolustusyhteistyösopimuksen 18 artiklan tilanteissa Tulli toimittaa valmisteverotuksen, jos tuotteet tuodaan unionin ulkopuolelta. Tullin ja Verohallinnon välisestä toimivallan jakautumisesta säädetään valmisteverotuslain 3 §:ssä. Veron suorittamista, palauttamista ja takaisin perimistä koskevaan sekä muuhunkin menettelyyn, vakuuksiin, veronkorotukseen, virhemaksuun, jälkiverotukseen, tiedonantovelvollisuuteen, uhkasakon asettamiseen ja muutoksenhakuun sekä tietojen salassapitoon ja salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ja saamiseen sovelletaan tällöin, mitä tullista tullilainsäädännössä säädetään, jollei tässä laissa tai asianomaisessa valmisteverolaissa toisin säädetä. Valmistevero on kuitenkin suoritettava ennen kuin valmisteveron alaiset tuotteet luovutetaan vapaaseen liikkeeseen.

Unionin tullikoodeksin 116 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja 117 artiklan mukaan tuonti- tai vientitullin määrä on palautettava tai peruutettava, jos sen määrä on vahvistettu liian suureksi. Unionin tullikoodeksin 121 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan tullin palauttamista ja peruuttamista koskevat 116 artiklan nojalla tehdyt hakemukset on toimitettava tulliviranomaisille kolmen vuoden kuluessa tullivelan tiedoksiantopäivästä, kun kyse on liian suuriksi vahvistetuista tuonti- tai vientitullin määristä, toimivaltaisen viranomaisten virheestä tai kohtuussyistä.

Niissä tilanteissa, joissa maahantuonnin yhteydessä ei esittäisi vapautuksen edellytyksenä olevaa asianmukaista todistusta, maahantuojana antaisi normaalin tulli-ilmoituksen ja maksaisi normaalisti maahantuonnin verot (tulli, arvonlisä- ja valmistevero). Tullin toimivaltaan kuuluvan maahantuonnin osalta maahantuonnin verot (tulli, arvonlisä- ja valmistevero) voitaisiin kuitenkin palauttaa Tullille tehtävän oikaisuvaatimuksen perusteella. Tämän mukaisesti tilanteissa, joissa USA:n joukot eivät olisi maahantuonnin yhteydessä esittäneet asianmukaista todistusta, maahantuonnin verot voitaisiin palauttaa USA:n joukkojen Tullille tekemän oikaisuvaatimuksen perusteella. Vastaavasti sopimustoimittajalle, jota ei olisi rekisteröity Suomessa arvonlisäverovelvolliseksi, maahantuonnin verot voitaisiin palauttaa sopimustoimittajan Tullille tekemän oikaisuvaatimuksen perusteella. Oikaisuvaatimukseen tulisi liittää USA:n joukkojen vahvistama todistus siitä, että tavarat tai palvelut on tarkoitettu USA:n joukoille ja tavaroita käytetään puolustusyhteistyösopimuksessa sovittujen rajoitusten ja edellytysten mukaisesti yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen.

Verohallinnon toimivaltaan kuuluvan maahantuonnin osalta Tulli kantaisi tulli-ilmoituksen perusteella vain tullin ja Verohallinto normaalin arvonlisäveroilmoituksen perusteella arvonlisäveron. Arvonlisäverolain 10 lukuun sisältyvän 102 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan verovelvollinen saa vähentää maahan tuomastaan tavarasta suoritettavan veron. Siten tilanteissa, joissa Suomessa arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkitty sopimustoimittaja ei olisi esittänyt maahantuonnin yhteydessä vapautuksen edellytyksenä olevaa asianmukaista todistusta, maahantuojana oleva arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkitty sopimustoimittaja voisi 102 §:n perusteella vähentää maahantuonnista suoritettavan veron.

Artiklan 4 kohta merkitsee sitä, että artiklan mukaisesti maahantuodut tuotteet ja materiaalit on käytettävä ainoastaan USA:n joukkojen puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen toimintaan. Tuotteita tai materiaalia ei saateta Suomen ja EU:n sisämarkkinoille. Tätä konkretisoi artiklan 6 kohdan mukainen osapuolten toimivaltaisten viranomaisten velvoite tehdä yhteistyötä torjuakseen artiklan mukaisten vapautusten väärinkäyttöä. Vastaava soveltuu myös verovapautusten väärinkäyttöön. Artiklan 4 kohta liittyy lisäksi laajemmin siihen, että sopimustoimittajat ovat mm. 18 artiklan mukaisten vapautusten piirissä ainoastaan silloin, kun ne toimittavat tavaroita tai tuottavat palveluita USA:n joukoille osana puolustusyhteistyösopimukseen perustuvaa toimintaa. Jos sopimustoimittaja toimii Suomen

markkinoilla muutoin, sen on noudatettava kansallisen lainsäädännön edellytyksiä täysimääräisesti.

Puolustusyhteistyösopimuksen 18 artikla merkitsee poikkeusta Suomen alueelle tuotaviin tavaroihin, materiaaleihin, tarvikkeisiin, kalustoon ja muuhun omaisuuteen kansallisessa ja EU-lainsäädännössä säädetystä maahantuontivaatimuksista. USA:lla on kuitenkin velvollisuus kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä. Eläinten, eläinperäisten elintarvikkeiden ja yhdistelmätuotteiden, eläinperäisten sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden, kasvien, kasviperäisten tuotteiden ja ei-eläinperäisten elintarvikkeiden ja rehujen tuontiehdoista sekä em. tuotteiden virallisesta valvonnasta EU:n ulkorajalla tuotaessa ko. eriä lähettyksiä EU:n ulkopuolisista maista EU:n alueelle säädetään EU:n asetuksissa, joita on selostettu kattavasti Nato SOFA hallituksen esityksen yhteydessä (HE 90/2023 vp, s. 24-25). Käytön jälkeen kyseisten tuotteiden keräys- ja hävitystoimenpiteisiin sovelletaan EU- ja kansallista lainsäädäntöä. Kansainvälinen kasvinsuojeluyhteisö (IPPC) ja sen alaiset kansainväliset standardit velvoittavat kaikkia sopimuksen osapuolia. Tuonnissa velvoittavia standardeja ovat mm. puupakkauksia koskeva ISPM15 standardi ja käytettyjen koneiden, ajoneuvojen sekä laitteiden käsittelyä ja puhdistamista koskeva ISPM41 standardi.

Maahantuonti voi koskea myös säteilylähteitä, kemikaaleja, lääkkeitä ja verituotteita. Ionisoivasta säteilystä säädetään säteilylaissa (859/2018) perustuen säteilyturvallisuusdirektiiviin 2013/59/EURATOM. Lain 76 §:n mukaan umpilähteiden maahantuonti on sallittu vain, jos laissa säädetty edellytykset täyttyvät. Kemikaalilain (599/2013) 3 §:n 4 momentti mahdollistaa EU-säätelyyn perustuen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (jäljempänä REACH-asetus), Euroopan parlamentin ja neuvoston kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevaan asetukseen 1272/2008 (jäljempänä CLP-asetus) ja biosidivalmisteista annettuun asetukseen (asetus (EU) N:o 528/2012, jäljempänä biosidiasetus) vaatimuksista poikkeamisen maanpuolustuksessa. Lääkkeiden tuonnin ja viennin luvista ja muista vaatimuksista säädetään lääkelaisissa perustuen lääkedirektiiviin 2001/83/EY, sekä eläinlääkkeiden osalta eläinlääkeasetuksessa (EU) 2019/6. Veripalvelulain (197/2005) 9 § asettaa verituotteiden osalta veripalvelulaitokselle ja terveydenhuollon toimintayksikölle tuotteiden jäljitettävyyttä koskevia vaatimuksia. Tuonnin kohteena voivat olla myös tupakka- tai alkoholituotteet tai huumausaineiksi luokitellut aineet. Tupakkalain mukaan purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa tuoda maahan. Alkoholilain mukaan tietyissä tilanteissa alkoholituotteiden maahantuonti edellyttää lupaa tai ilmoitusta. Huumausaineiden maahantuonti on kielletty, paitsi esim. lääkinnällisissä tarkoituksissa. Suomi ja USA ovat sitoutuneet YK:n huumausaineyleissopimukseen. Lisäksi kiellettyjä ovat EU- ja kansallisessa laissa määritetyt huumausaineet.

Puolustusyhteistyösopimuksen mahdollistama poikkeus maahantuontia koskevista vapautuksista on perusteltua joukkojen sujuvan maahantulon sekä maasta toiseen tapahtuvan liikkumisen mahdollistamiseksi. Lainsäädännön vaatimusten täyttäminen voisi vaikeuttaa USA:n joukkojen puolustusyhteistyösopimuksen mukaista toimintaa käytännössä. Artiklan mukainen poikkeus olisi kuitenkin rajoitettu siinä mielessä, että artiklan 3 kohdan nojalla maahantuodun materiaalin määrän edellytetään olevan kohtuullinen ja lisäksi 1, 4 ja 6 kohdan nojalla on tulkittavissa, että maahantuotu materiaali on tarkoitettu USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen toimintaan. Lisäksi USA:n joukkojen kunnioittamisvelvoite rajoittaa osaltaan lainsäädännöstä poikkeamisen laajuutta.

Edellä kuvatun sektorikohtaisen lainsäädännön maahantuonnin edellytykset perustuvat osin EU-lainsäädäntöön, josta poikkeaminen on katsottu mahdolliseksi edellä EU-oikeutta käsittelevässä jaksossa todetuin perustein (ks. jakso 3). Kun puolustusyhteistyösopimukseen

soveltamisesta saadaan kokemusta, voi jatkossa olla kuitenkin tarve arvioida kansallisen lainsäädännön muutostarpeita.

Maahantuonnista ei myöskään peritä tulleja, maahantuonti- ja rekisteröintimaksuja eikä muita vastaavia maksuja, ml. veroja.

19 artikla. Henkilökohtainen maahantuonti, maasta vienti ja tavaroiden luovuttaminen. Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artikla sisältää henkilökohtaista maahantuontia, maastavientiä ja tavaroiden luovuttamista koskevan määräyksen. Artikla perustuu Nato SOFAn maahantuontia ja maasta vientiä sekä niiden yhteydessä suoritettavia tulleja ja veroja koskevaan XI artiklaan ja täydentää sitä.

Nato SOFAn XI artiklan 1 kappaleen pääsäännön mukaan joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja heidän huollettaviinsa sovelletaan vastaanottajavaltion tullilainsäädäntöä, mikäli sopimuksessa ei nimenomaisesti toisin määrätä. Nato SOFAn XI artiklan 5 kappaleessa määrätään joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten oikeudesta tuoda maahan henkilökohtaiset tavaransa ja huonekalunsa tullittomasti palveluksen ajaksi, kun hän saapuu ensimmäisen kerran aloittaakseen palveluksen vastaanottajavaltiossa tai kun hänen huollettavansa ensimmäisen kerran saapuu hänen luokseen. Oikeudesta joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten omaan tai heidän huollettaviensa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen moottoriajoneuvojen verottomaan ja tullittomaan väliaikaiseen maahantuontiin määrätään artiklan 6 kappaleessa. Kyseisessä kappaleessa tarkoitettu oikeus väliaikaisesti maahantuoda moottoriajoneuvoja tullitta ja verotta koskee vain joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniä eikä määräys anna huollettaville vastaavaa oikeutta. Nato SOFAn XI artiklan 7 kappaleen määräysten mukaisesti muu kuin edellä mainittu maahantuonti ei ole oikeutettu artiklan mukaiseen tullittomuuteen eikä vapautukseen muista ehdoista.

Nato SOFAn XI artiklan 5 ja 6 kappaleen perusteella tullitta ja verotta maahantuotujen tavaroiden maasta viennistä ja luovuttamisesta määrätään Nato SOFAn XI artiklan 8 ja 9 kappaleessa. Tällaisia tullittomasti maahan tuotuja tavaroita voidaan vapaasti uudelleen viedä maasta sillä edellytyksellä, että ne on tosiasiallisesti tuotu maahan 5 tai 6 kappaleen ehtojen mukaisesti. Tällaisia tavaroita ei yleensä saa luovuttaa vastaanottajavaltiossa myymällä tai lahjoittamalla, jolleivät vastaanottajavaltion asianomaiset viranomaiset ole tätä erityisissä tapauksissa, asettamallaan ehdoin sallineet. Artiklan 9 kappaleen mukaan vastaanottajavaltiossa ostetut tavarat saadaan viedä maasta vain vastaanottajavaltiossa voimassa olevan sääntelyn mukaisesti. Nato SOFAn XI artiklan 1–10 kappaleessa tullilla tarkoitetaan tulleja ja muita tuonnista ja viennistä suoritettavia maksuja ja veroja.

Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat tuoda maahan tullitta ja verotta henkilökohtaisia tavaroitaan, huonekaluja, yhden yksityisen moottoriajoneuvon kahdeksantoista vuotta täyttänyttä henkilöä kohti ja muita henkilökohtaiseen tai kotitaloutensa käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuja tavaroita sinä aikana, jona heidät on määrätty tehtävään Suomen alueelle. Tätä erioikeutta sovelletaan paitsi näiden henkilöiden omistamiin tavaroihin myös sellaisiin tavaroihin, jotka lähetetään heille lahjaksi tai toimitetaan heille täytettäessä muualla kuin Suomen alueella kotipaikan omaavien henkilöiden kanssa tehtyjä sopimuksia. Tämä maahantuonti ei saa ylittää henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja kohtuullisia määriä, eikä sen luonne tai määrä saa viitata siihen, että tavarat tuodaan kaupallisiin tarkoituksiin. Tämä artiklan kohta, mukaan lukien tiettyjen tavaroiden maahantuonnille asetettujen rajoitusten huomioiminen, pannaan täytäntöön noudattaen yhteisesti määritettyjä menettelyjä.

Artiklan 1 kohdan määräys vastaa lähtökohtaisesti Nato SOFAn maahantuontia koskevia määräyksiä. Nato SOFasta poiketen määräyksellä kuitenkin sallitaan myös yksityisten moottoriajoneuvojen maahantuonti huollettavien toimesta ja ulotetaan maahantuontia koskevat erioikeudet koskemaan myös USA:n sopimustoimittajia. Nato SOFAa täydentäen kohdalla lisäksi ulotetaan sen tarkoittamat erioikeudet koskemaan myös kohdassa tarkoitetuille henkilöille lähetettäviä lahjoja ja heidän sopimukseen perustuvia lähetyksiä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tavaroita ja muita verotta ja/tai tullitta hankittuja tavaroita ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa Suomen alueella oleville henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita tullitta, elleivät toimivaltaiset Suomen viranomaiset hyväksy niiden luovuttamista. Hyväntekeväisyyslahjoituksia varten ei vaadita tällaista hyväksyntää. Jos tavaroita luovutetaan henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita, niiden lopullinen vastaanottaja on velvollinen maksamaan luovutuksesta määrättävät verot. USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat vapaasti luovuttaa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettua omaisuutta toisilleen, ja nämä luovutukset vapautetaan veroista ja/tai tulleista. USA:n joukot pitävät kirjaa näistä verottomien tai tullittomien tavaroiden luovutuksista. Suomen viranomaiset hyväksyvät asianmukaisesti tehdyt rikosilmoitukset ratkaisevaksi todisteeksi siitä, että USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien tullittomia ja verottomia tavaroita on varastettu, jolloin kyseiset henkilöt vapautuvat velvollisuudesta maksaa vero tai tulli.

Artiklan 2 kohdan määräyksellä sovitaan Nato SOFAn pääsäännöstä poiketen USA:n joukkojen jäsenten, niiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien mahdollisuudesta luovuttaa tullitta ja verotta maahantuontua omaisuutta toisilleen. Lisäksi kohdassa sovitaan siitä, että 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden ja muiden verotta ja/tai tullitta hankittujen tavaroiden myyminen tai muutoin luovuttaminen Suomen alueella oleville henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita tullitta, edellyttää Suomen toimivaltaisten viranomaisten hyväksyntää. Kohdassa sovitaan myös Nato SOFAa täydentäen mahdollisuudesta lahjoittaa tällaista omaisuutta hyväntekeväisyyteen. Nato SOFA ei myöskään sisällä määräyksiä vapautuksesta verojen ja tullien maksamisesta sillä perusteella, että tullittomien ja verottomien tavaroiden varastamisesta on tehty rikosilmoitus.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat jälleenviedä (tai viedä) maasta vientitullitta ja -maksutta tavarat, jotka he ovat tuoneet Suomen alueelle (tai hankkineet siellä) tehtävänsä hoitamisen aikana. Artiklan 3 kohdan määräys vastaa Nato SOFAn maasta vientiä koskevia määräyksiä.

Artiklan 4 kohdan mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään yhteistyötä torjuakseen tässä artiklassa tarkoitettujen vapautusten väärinkäytön.

Arvonlisäverodirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyn edellytyksin arvonlisäverosta muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimien tekemät tavaroiden maahantuonnit, kun nämä osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Direktiivin 143 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden maahantuonti Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien jäsenvaltioiden alueelle tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien toimesta näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kantiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Yhteisöön muuttavien henkilöiden henkilökohtaisen omaisuuden arvonlisäverovapaudesta säädetään direktiivin 2006/112/EY 143 artiklan b ja c alakohdan soveltamisalasta vapautettaessa tietty tavaroiden lopullinen maahantuonti arvonlisäverosta 19 päivänä lokakuuta 2009 annetussa neuvoston direktiivissä 2009/132/EY. Sen 3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on tietyin edellytyksin vapautettava maahantuonnissa kannettavasta arvonlisäverosta pysyvän asuinpaikkansa yhteisön ulkopuolelta jäsenvaltioon muuttavien luonnollisten henkilöiden maahantuoma henkilökohtainen omaisuus. Tämä säännös koskee 19 artiklassa tarkoitettujen USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden henkilökohtaisten tavaroiden, huonekalujen ja moottoriajoneuvon maahantuontia.

Arvonlisäverolain 94 §:ssä säädetään maahantuotavien tavaroiden verottomuudesta. Pykälän 1 momentin 24 kohdan mukaan verotonta on toisen Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimien maahantuomien arvonlisäverolain 129 c §:ssä tarkoitettuun käyttöön tulevien tavaroiden maahantuonti, edellyttäen, että tavarain maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättyinä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa. Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentin mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön maahantuotavat tavarat. Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden maahantuonnin verovapauden soveltamisala kattaisi myös Suomessa olevien USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomat tavarat. Nykyisin ainoastaan diplomaattisilla edustajilla ja heidän perheenjäsenillään on oikeus tuoda maahan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja tavaroita verovapaasti. Samoin eräiden kansainvälisten järjestöjen päälliköllä ja ylemmillä virkamiehillä, joille on myönnetty diplomaattisen edustajan asema, sekä heidän perheenjäsenillään on vastaava oikeus. Näihin tilanteisiin sovelletaan nykyisin kattavasti palautusmenettelyä ja ulkoministeriö vahvistaa siihen liittyen sähköistä menettelyä soveltaen, onko hakijalla oikeus verottomuuteen.

Valmisteverotusdirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaussäännös. Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien toisten Naton jäsenmaiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Säännös kattaa sekä virallisen että henkilökohtaisen käytön. Tuotteilla tarkoitetaan sekä EU:ssa yhdenmukaistetun valmisteveron alaisia tuotteita (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) että myös kansallisen valmisteveron alaiset tuotteet kuten virvoitusjuomia ja juomapakkauksia. Lisäksi asevoimien tai siviilihenkilöstön jäsen taikka hänen huollettavansa voi tuoda ensimmäisen kerran Suomeen tullessa mukanaan ajoneuvon verottomasti.

Valmisteverotuslain 18 §:n 3–5 momentin mukaan, jos Suomeen tuodaan toisessa jäsenmaassa hankittuja valmisteveron alaisia tuotteita pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaiseen tarkoitukseen, niiden mukana on oltava verovapaustodistus.

Valmisteverotuslain 18 §:n 6 momentin mukaan silloin, jos valmisteveron alaisia tuotteita tuodaan Euroopan unionin ulkopuolelta pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaiseen

tarkoitukseen, menettelystä verottomuuden toteuttamiseksi on voimassa, mitä vastaavien tuotteiden tullittomuudesta säädetään.

Autoverolain (777/2020) 24 §:n (128/2024) 1 momentin mukaan autoverosta on vapaa muun muassa ajoneuvo, joka tulee kansainvälisen sopimuksen perusteella autoverosta vapautetun tahon tai henkilön omistukseen ja käyttöön. Kansainvälisen sopimuksen perusteella autoverosta vapautettua ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muutoin kuin kyseisessä sopimuksessa mainituin edellytyksin ja rajoituksin.

EU:n tullittomuusasetuksen 128 artiklan 1 b) kohdan nojalla EU:n jäsenvaltio voi myöntää tullittomuuden, joka kuuluu kansainvälisten sopimusten tai toimipaikan sijaintia koskevien sopimusten, joiden sopimuspuolena on kolmas maa tai kansainvälinen järjestö, nojalla tavanomaisesti myönnettyihin etuoikeuksiin. Vaikka maahantuonti on tullitonta ja verotonta, tulee tavarat kuitenkin tulliselvittää EU:n tullilainsäädännön ja Suomen kansallisen tullilainsäädännön mukaisesti. Tällä hetkellä vientitulleja ei EU:ssa kanneta.

Arvonlisäverolakiin lisättäisiin uusi puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklassa tarkoitettujen henkilökohtaiseen käyttöön maahantuotavien tavaroiden verovapautta koskeva säännös. Maahantuonnin verovapautus myönnettäisiin suoraa vapautusta soveltaen, jos maahantuojana olevalla USA:n joukkojen jäsenellä, tällaisen huollettavalla tai USA:n sopimustoimittajan työntekijällä olisi maahantuonnin hetkellä asianmukainen todistus siitä, että hänellä on puolustusyhteistyösopimuksessa sovituin edellytyksin ja rajoituksin oikeus tullittomaan ja verottomaan maahantuontiin. Säännöksen mukaan tavarantoimittajan tulisi pyydettyään esittää asianmukainen todistus Tullille. Asianmukaisena todistuksena voitaisiin käyttää esimerkiksi henkilökorttia tai muuta vastaavaa luotettavana pidettävää todistusta. Käytännössä maahantuojaa antaisi normaalin sähköisen tulli-ilmoituksen, jossa hän vetoaisi tullittomuuteen ja verottomuuteen. Tulli pyytäisi harkintansa mukaan maahantuojaa esittämään vapautuksen edellytyksenä olevan todistuksen.

Arvonlisäverolain 160 § 1 momentin mukaan tavarantoimittajan maahantuonnin verotuksesta ja valvonnasta vastaa Tulli, jos tuonnista verovelvollista ei ole merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin veron suorittamisvelvollisuuden syntymishetkellä. Veroviranomaisena on Tulli myös silloin, kun verovelvollinen on luonnollinen henkilö ja tuonti ei liity hänen liiketoimintaansa. USA:n joukkojen jäsenten, hänen talouteensa kuuluvien perheenjäsenten ja USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden osalta maahantuonnin verotus kuuluisi siten Tullin toimivaltaan.

Arvonlisäverolain 101 §:n 2 momentin mukaan Tullin vastuulle 160 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti kuuluvan arvonlisäverotuksen osalta tavarantoimittajan maahantuontia, veron suorittamista, palauttamista ja takaisin perimistä koskevaan sekä muuhunkin menettelyyn, veron maksamisen lykkäykseen, vakuuksiin, veronkorotukseen, virhemaksuun, jälkiverotukseen ja muutoksenhakuun sekä tietojen salassapitoon ja salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ja saamiseen sovelletaan, ellei tässä laissa toisin säädetä, mitä tullista tullilainsäädännössä säädetään.

Käytännössä puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan tilanteissa Tulli toimittaa valmisteverotuksen, jos tuotteet tuodaan unionin ulkopuolelta. Tullin ja Verohallinnon välisestä toimivallan jakautumisesta säädetään valmisteverotuslain 3 §:ssä. Veron suorittamista, palauttamista ja takaisin perimistä koskevaan sekä muuhunkin menettelyyn, vakuuksiin, veronkorotukseen, virhemaksuun, jälkiverotukseen, tiedonantovelvollisuuteen, uhkasakon asettamiseen ja muutoksenhakuun sekä tietojen salassapitoon ja salassa pidettävien tietojen

luovuttamiseen ja saamiseen sovelletaan tällöin, mitä tullista tullilainsäädännössä säädetään, jollei tässä laissa tai asianomaisessa valmisteverolaissa toisin säädetä. Valmistevero on kuitenkin suoritettava ennen kuin valmisteveron alaiset tuotteet luovutetaan vapaaseen liikkeeseen.

Unionin tullikoodeksin 116 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja 117 artiklan mukaan tuonti- tai vientitullin määrä on palautettava tai peruutettava, jos sen määrä on vahvistettu liian suureksi. Unionin tullikoodeksin 121 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan tullin palauttamista ja peruuttamista koskevat 116 artiklan nojalla tehdyt hakemukset on toimitettava tulliviranomaisille kolmen vuoden kuluessa tullivelan tiedoksiantopäivästä, kun kyse on liian suuriksi vahvistetuista tuonti- tai vientitullin määristä, toimivaltaisen viranomaisten virheestä tai kohtuussyistä.

Niissä tilanteissa, joissa USA:n joukkojen jäsenenä, tällaisen huollettavalla tai USA:n sopimustoimittajan työntekijällä ei olisi tai hän ei maahantuonnin hetkellä pystyisi esittämään vapautuksen edellytyksenä olevaa asianmukaista todistusta, maahantuojat antaisi normaalin tulli-ilmoituksen ja maksaisi normaalisti maahantuonnin verot (tulli, arvonlisä- ja valmistevero). Maahantuonnin verot voitaisiin kuitenkin palauttaa myöhemmin Tullille tehtävän oikaisuvaatimuksen perusteella. Oikaisuvaatimukseen tulisi liittää asianmukainen todistus siitä, että maahantuojalla on puolustusyhteistyösopimuksessa sovituin edellytyksin ja rajoituksin oikeus tullittomaan ja verottomaan maahantuontiin.

Artiklan 1 kohdan verottoman ja tullivapaan maahantuonnin todettiin neuvotteluissa kattavan myös siinä mainittujen henkilöiden oikeuden maahantuoda henkilökohtaiset tavaransa Suomeen ja vastaanottaa heille osoitettuja postilähetyksiä Suomeen aikana, jona henkilö on määrätty tehtävään Suomen alueelle. Tämä maahantuonti ei kuitenkaan saa ylittää henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja kohtuullisia määriä, eikä sen luonne tai määrä saa viitata siihen, että tavarat tuodaan kaupallisiin tarkoituksiin. Kansallisessa lainsäädännössä ja EU-lainsäädännössä säädetään mm. elintarvikkeiden, lääkkeiden (mukaan lukien huumausaineiksi luokiteltavia aineita sisältävät lääkkeet), eläin ja kasviperäisten tuotteiden, tupakkatuotteiden ja alkoholijuomien henkilökohtaisesta tuonnista.

Elintarvikkeiden ja eläinten osalta henkilökohtainen maahantuonti on EU-lainsäädännössä joko rajoitettua tai kokonaan kiellettyä. Matkustaja ei saa tuoda mukanaan tai lähettää postipaketina yksityishenkilölle lihaa, lihavalmisteita, maitoa tai muita meijerituotteita. Myös muiden eläinperäisten elintarvikkeiden osalta sallitulle niin kutsutulle tuliaisuonnille on säädetty kilorajoituksia. Lisäksi tuoreiden kasvien, hedelmien ja marjojen tuliaisuontia koskien on asetettu kieltoja.

Lääkkeitä koskeva sääntely on lääkelaissa ja valtioneuvoston asetuksessa lääkevalmisteiden henkilökohtaisesta tuonnista Suomeen (1088/2002). Lääkkeiden henkilökohtaisen tuonnin edellytykset koskevat mm. myyntilupaa, lääkkeen toimittajaa ja henkilölle osoitettua lääkemääräystä. Lääkeaineiden tuonti ei ole sallittua. ETA-alueelta Suomeen voidaan tuoda korkeintaan yhden vuoden ja vastaanottaa postitse korkeintaan kolmen kuukauden käyttöä vastaava määrä lääkettä. ETA-alueen ulkopuolelta Suomeen voidaan tuoda korkeintaan kolmen kuukauden käyttöä vastaava määrä, postitse vastaanottaminen ei ole sallittua. Huumausaineeksi luokiteltavia aineita sisältäviä lääkkeitä koskevat tiukemmat rajoitukset. Erikseen on säädetty yksityishenkilön mukanaan tuomien seuraeläinten lääkkeitä.

Tupakkalaissa (62–67 §) rajoitetaan tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden matkustajatuontia. Alaikäiset eivät saa maahantuoda tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä. Yksityishenkilön oikeutta tuoda purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua

tupakkaa sekä nikotiinimestettä henkilökohtaiseen käyttöönsä on määrällisesti rajoitettu. Yksityishenkilö ei saa hankkia tai vastaanottaa elinkeinonharjoittajalta tupakkatuotteita, sähkösavukkeita, nikotiininesteitä tai poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita postitse, tavarankuljetuksena tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Lisäksi tupakkalaissa säädetään aikarajoista, kun kyse on ETA-alueen ulkopuolelta tapahtuvasta matkustajatuonnista ja määrällisistä rajoituksista, kun kyse on tupakkatuotteista, joiden pakkausmerkinnät eivät täytä tupakkalain vaatimuksia.

Alkoholilaissa säädetään rajoituksista alkoholijuomien henkilökohtaiselle maahantuonnille. Täysi-ikäinen henkilö saa tuoda alkoholijuomia saa tuoda maahan ilman erillistä maahantuontilupaa omaa käyttöä varten. Alle 20-vuotias ei saa tuoda maahan väkevää alkoholijuomaa. Väkiviinaa ei saa tuoda ilman lupaa. ETA-alueen ulkopuolella asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan ETA-alueen ulkopuolelta ja jonka muu kuin kauttakulkuun liittyvä oleskelu Suomessa kestää enintään kolme vuorokautta, ei saa tuoda maahan alkoholijuomia.

Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan 1 kohta poikkeaa edellä kuvatusta elintarvikkeita, eläinperäisiä ja kasvituotteita, lääkkeitä, tupakkaa ja alkoholijuomia koskevassa lainsäädännössä asetetuista kielloista ja rajoituksista. Artiklan 1 kohdassa on maininta tuotavien tavaroiden kohtuullisesta määrästä. Muutoin artiklaan ei sisälly tarkempia tuotekohtaisia rajoitussäännöksiä. Kohdan lopussa todetaan kuitenkin, että kyseinen 1 kohta, mukaan lukien tiettyjen tavaroiden maahantuonnille asetettujen rajoitusten huomioiminen, pannaan täytäntöön noudattaen yhteisesti määritettyjä menettelyjä. Suomen lainsäädäntöön sekä EU-lainsäädäntöön perustuvista edellä kuvatuista maahantuontirajoituksista ja -kielloista informoidaan USA:n joukkoja noudattaen yhteisesti sovittavia menettelyjä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan 2 kohta mahdollistaa sen, että USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat vapaasti luovuttaa maahantuomiaan tavaroita toisilleen. Kyseinen kohta voi merkitä poikkeusta joistakin edellä kuvattujen tuotteiden luovuttamista koskevista kansallisista säännöistä, mikäli Yhdysvaltojen lainsäädäntö sallii sellaisen toiminnan, joka Suomessa on kielletty. Esimerkiksi lääkkeiden vähittäismyynti kuluttajille on rajoitettu apteekkien tehtäväksi (lääkelain 38 a §) eikä lainsäädäntö tunnista yksityishenkilöiden välistä lääkkeiden luovutusta. Alkoholilain nojalla alkoholijuomien myynti on luvanvaraista ja alkoholijuomien välittäminen ja luovuttaminen on kielletty myös ilman palkkiota henkilölle, jolle lain 37 §:n mukaan ei saa myydä alkoholijuomaa. Tupakkalaissa on kielletty purutupakan, nenänuuskan ja suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan myynti, luovutus ja välitys, samoin kuin eräiden nikotiininesteiden myynti ja luovutus. Lisäksi tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynti alaikäiselle on kielletty.

Poikkeuksen käytännön merkitys lienee kuitenkin pieni, koska artiklan 1 kohdan mukaan maahantuonnin määrä on rajattu, tuotteiden mahdolliset edelleen luovutukset tapahtuisivat vain 1 kohdassa mainittujen henkilöiden välillä, eikä artikla mahdollista laajamittaista näiden tuotteiden kauppaa. Toisaalta artiklan 4 kohdan nojalla osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä torjuakseen vapautusten väärinkäyttöä, kuten esimerkiksi tuotteiden laajamittaista myyntiä. USA:ta koskee velvoite kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä ja USA:n joukot noudattavat USA:ssa voimassa olevaa sääntelyä. Kansallisen lainsäädännön muutostarpeita on syytä arvioida, kun puolustusyhteistyösopimuksen nojalla maassa olevien USA:n joukkojen toiminnasta on saatu kokemusta.

Artiklan 3 kohdan nojalla USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat jälleen viedä (tai viedä) maasta vientitullitta ja -maksutta tavarat, jotka he ovat tuoneet Suomen alueelle (tai hankkineet siellä) tehtävänsä hoitamisen aikana.

20 artikla. Tullimenettelyt. Artikla koskee kaikkea sopimuksessa tarkoitettua maahantuontia ja maasta vientiä.

Artiklan 1 kohdan mukaan Suomi toteuttaa kaikki asianmukaiset toimenpiteet varmistaa tässä sopimuksessa tarkoitettua maahantuontia ja maasta viennin sujuvan ja nopean tulliselvityksen. Tullitarkastus tehdään joutuisasti.

Artiklan 2 kohdan mukaan tässä sopimuksessa tarkoitetuissa tullitarkastuksissa noudatetaan Suomen toimivaltaisten viranomaisten ja USA:n joukkojen kesken sovittavia menettelyjä. Suomen tulliviranomaiset tarkastavat USA:n joukkojen jäsenten tai näiden huollettavien maahan tuoman tai maasta viemän henkilökohtaisen omaisuuden, kun omaisuus viedään kyseisen henkilön asuntoon tai haetaan sieltä, tai yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen.

Artiklan 1 ja 2 kohtien mukaan tullitarkastuksissa noudatetaan Suomen toimivaltaisten viranomaisten ja USA:n joukkojen kesken sovittavia menettelyjä ja tarkoitus on tehdä niistä mahdollisimman sujuvia ja nopeita tullivalvonnan vaarantumatta.

Käsitteellä ”Suomen toimivaltainen viranomainen” tarkoitetaan artiklassa Suomen tullia. Artiklan 2 kohdan loppuun tehtiin lisäys, jonka mukaan Suomen tulliviranomaiset voivat tarkastaa USA:n joukkojen jäsenten tai näiden huollettavien maahan tuoman tai maasta viemän henkilökohtaisen omaisuuden yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen. Käytännössä Tulli tekee tarkastuksia aina rajoilla, joilla tarkoitetaan lähinnä maarajoja, satamia ja lentokenttiä. Lähtökohtaisesti kyseisiin tullitarkastuksiin ei olla sopimassa poikkeusmenettelyjä.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n virallista tietoa saa kuitenkin tuoda Suomen alueelle tai viedä sieltä ilman tarkastusta. Määräys tarkoittaa käytännössä, että siinä tarkoitettut tiedot nauttivat niiden välitystavasta riippumatta loukkaamattomuutta. Sopimuksen 2 artiklan 9 kohtaan sisältyvän USA:n virallisen tiedon määritelmän mukaan tieto on Yhdysvaltojen omistamaa tai tuot-tamaa tai joka tuotetaan sitä varten tai on sen määräysvallassa, myös silloin, kun tämä tieto on USA:n hallituksen puolesta toimivan sopimustoimittajan päivittäisessä määräysvallassa tai käytössä. Määräyksen voidaan katsoa muistuttavan esimerkiksi Wienin diplomaattisia suhteita koskevassa yleissopimuksessa (SopS 3 ja 4/1970) taattua diplomaattisen edustuston viestiyhteyksien vapautta ja virallisen kirjeenvaihdon loukkaamattomuutta. Artiklan 4 kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat tarvittavat toimenpiteet niissä tiloissa, joissa USA:n joukot oleskelevat, estääkseen Nato SOFAn ja tämän sopimuksen tullimääräyksiin perustuvien oikeuksien väärinkäytön. USA:n joukkojen viranomaiset ja Suomen viranomaiset tekevät yhteistyötä tutkittaessa väitettyä tullisäännösten tai -määräysten rikkomista.

Sopimuksen 2 artiklassa ei ole määritelmää termille ”tullitarkastus”. Määritelmä tulee ymmärtää EU:n tullilainsäädännön ja Suomen kansallisen tullilainsäädännön mukaisesti. Tullitarkastuksilla tarkoitetaan tulliviranomaisten suorittamia erityistoimia, joiden tarkoituksena on varmistaa lainsäädännön moitteeton noudattaminen. Tullitarkastuksiin voi kuulua muun muassa tavaroiden tarkastaminen, näytteiden ottaminen, annettujen tietojen oikeellisuuden ja täydellisyyden tarkistaminen, asiakirjojen olemassaolon, aitouden ja voimassaolon varmistaminen, kuljetusvälineen tai varaston tarkastaminen sekä matkatavaroiden tarkastaminen. Sopimuksen 18 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu todistus voi myös korvata tullitarkastukset. Kyseisen artiklan 6 kohdassa todetaan, että osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä torjuakseen artiklan mukaisten vapautusten väärinkäytön.

21 artikla. Asevoimille tarkoitetut palvelut. Artikla koskee USA:n joukkojen jäsenille, huollettaville ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muulle valtuutetulle henkilöstölle tarjottavia palveluita.

Oikeuden asevoimien jäsenille tarkoitettujen palvelujen tarjoamiseen voidaan katsoa pohjautuvan Nato SOFAn XI artiklan 4 kappaleeseen, johon on katsottu tulkinnallisesti sisältyvän Naton jäsenvaltioiden joukkojen oikeus pitää kanttiinia ja muonituskeskuksia vastaanottajavaltion alueella. Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artikla menee kuitenkin osin pidemmälle kuin Nato SOFA. Artikla kattaa Nato SOFAa laajemmin erilaisia palveluita, ja palveluja tarjotaan USA:n joukkojen jäsenten lisäksi näiden huollettaville ja yhteisesti sovitulle muulle henkilöstölle.

Artiklan 1 kohdassa määrätään USA:n joukkojen oikeudesta perustaa Suomen alueelle yhteisesti sovittaviin paikkoihin liikkeitä, päivittäistavarakauppoja, muita myyntipisteitä, avoimia ruokaloita, kokoontumistiloja ja koulutuskeskuksia sekä vapaa-ajan palvelujen alueita USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien, sekä sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muun valtuutetun henkilöstön käyttöön. USA:n joukkojen viranomaiset saavat tarjota ja ylläpitää edellä mainittuja asevoimille tarkoitettuja palveluja itse tai hankintasopimuksella. Suomi ei vaadi lupia, tarkastuksia tai muuta valvontaa näiden asevoimille tarkoitettujen palveluiden sääntelemiseksi. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä näiden palvelujen yhteydessä mahdollisesti ilmenevissä kysymyksissä.

Kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa voi olla kyse esimerkiksi kuntosalista, koulutustoiminnasta tai harjoituksen yhteydessä myytävistä muistotavaroista tai välipaloista. Liikkeissä voitaisiin myydä myös esimerkiksi alkoholia ja tupakkaa. Palveluihin voisi sisältyä myös USA:n joukkojen ylläpitämä apteekki. Artikla ei kattaisi terveydenhuollon palveluita, poikkeuksena kuitenkin optikkopalvelut. Jos palveluntarjoaminen edellyttäisi henkilöltä varsinaisen toimiluvan lisäksi ammattilupaa, sovellettaisiin 21 artiklan lisäksi 10 artiklan 3 kohtaa.

Palveluita tarjottaisiin vain väliaikaisesti, yhteisesti sovittavissa paikoissa ja ainoastaan Yhdysvaltojen puolustusyhteistyöhön Suomessa osallistuville USA:n joukkojen jäsenille ja näiden huollettaville sekä, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muulle valtuutetulle henkilöstölle. Kyseiset paikat voivat sijaita muuallakin kuin sovituissa tiloissa tai sovitulla alueilla, jotka on lueteltu liitteessä.

Artiklan 1 kohdan mukaan Suomi ei vaadi lupia, tarkastuksia eikä muuta valvontaa artiklan mukaisten asevoimille tarkoitettujen palvelujen sääntelemiseksi. Tämä merkitsee sitä, että nämä palvelut ovat Yhdysvaltojen vastuulla ja ne vapautetaan Suomen lainsäädännössä vastaavalle toiminnalle asetetuista lupavaatimuksista, tarkastuksista ja Suomen viranomaisten valvonnasta. Vapautus koskee edellä kuvattuja artiklan nojalla tarjottavia palveluita sekä rakennuslupia, rakennustöiden yhteydessä tehtäviä tarkastuksia ja niiden rakennusten ja tilojen hallinnointia, joissa toimintaa harjoitetaan. Ratkaisu ei aiheuttaisi kilpailuneutraliteettiongelmia suhteessa Suomen markkinoilla oleviin toiminnanharjoittajiin, koska artiklan 1 kohdan mukaan palveluja tarjotaan ainoastaan siinä mainituille henkilöille puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa toiminnassa.

Kohdan poikkeus luvista, tarkastuksista ja muusta valvonnasta koskee USA:n joukkojen itse ja hankintasopimuksin järjestämiä palveluita. Määräys ei ota kantaa siihen, ovatko sopimustoimittajat suomalaisia vai USA:n sopimustoimittajia.

Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettussa liikkeessä tai ravintolassa voidaan myydä myös sellaisia tuotteita tai tarjota palveluita, joita säännellään Suomessa lailla, mukaan lukien toiminnan luvanvaraisuus. Artiklan 1 kohdan mukaan Suomi ei vaadi lupia, tarkastuksia eikä muuta valvontaa asevoimille tarkoitettujen palvelujen toteuttamiseksi. Kohta merkitsisi poikkeusta Suomen kansalliseen lainsäädäntöön kyseisten palvelujen ja toimintojen osalta. Käytännössä palvelut voisivat kansallisen lainsäädännön mukaan edellyttää paitsi lupaa myös palveluntuottajan rekisteröitymistä tai ilmoituksen tekemistä viranomaiselle. Kohdan tulisi kattaa myös tällaisista velvoitteista poikkeamisen. Artiklan 3 kohdan mukaan näitä palveluja ja organisaatiota ylläpidettäessä ja tarjottaessa noudatetaan sovellettavaa USA:n sääntelyä. Yhdysvallat on sitoutunut kuitenkin kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Osapuolten toimivaltaisilta viranomaisilta edellytetään myös yhteistyötä palvelujen yhteydessä mahdollisesti ilmenevissä kysymyksissä. Tämä koskee esimerkiksi väärinkäytötilanteita.

Suomessa lupavaatimusten, tarkastusten ja valvonnan suhteen keskeistä sääntelyä puolustusyhteistyösopimuksessa asevoimille tarkoitettujen palvelujen osalta on annettu esim. elintarvikkeiden, alkoholin, tupakkatuotteiden, lääkkeiden ja ympäristönsuojelun alalla. Esimerkiksi elintarvikelaissa (297/2021) säädetään elintarviketoiminnan rekisteröinnistä, hyväksymisestä ja valvonnasta. Alkoholijuomien myynnistä säädetään alkoholilaissa (1102/2017) ja tupakkatuotteiden myynnistä tupakkalaissa (549/2016). Lääkkeiden myyntiä kuluttajille avohuollon apteekeista sääntelee Suomessa lääkelaki (395/1987) ja lääkeresepteistä säädetään laissa sähköisistä lääkemääräyksistä (61/2007).

Elintarvikelain mukaan ruokala, kanttiini ja elintarvikemyymälä tulisi rekisteröidä elintarvikehuoneistoksi. Elintarvikelain mukaan elintarvikealan toimijan on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Puolustusvoimat huolehtii elintarvikelaissa elintarvikevalvontaan liittyvistä tehtävistä Puolustusvoimien valvontaan kuuluvan elintarviketoiminnan osalta. Ruokavirasto, aluehallintovirastot ja kunnat pitävät yhdessä valvonnan ohjausta ja kehittämistä varten valtakunnallista rekisteriä rekisteröidystä elintarviketoiminnasta ja hyväksytyistä elintarvikehuoneistoista.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea myöntää Suomessa lääkelain (395/1987) nojalla apteekkiluvat lääkkeiden vähittäismyyntiä varten ja tarkastaa ja valvoo apteekkitoimipisteitä. Eräitä perinteisiä kasvirohdosvalmisteita, homeopaattisia valmisteita sekä nikotiinivalmisteita saa myydä myös muualla kuin apteekissa kuntien myöntämällä luvalla ja niiden valvonnassa. Alkoholilain nojalla alkoholituotteiden myyminen ja anniskelu edellyttävät aluehallintoviraston myöntämää lupaa. Aluehallintovirastot valvovat vähittäismyyntiä ja anniskelua alueellaan. Valvira huolehtii valvonnasta koko maassa ja ylläpitää kansallista alkoholielinkeinorekisteriä. Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa vähittäismyydä myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Kunnat huolehtivat tupakkatuotteiden myynnin valvonnasta alueellaan. Aluehallintovirastot ja Valvira ohjaavat kuntia. Valviralla ja kunnilla on tarkastusoikeus ja ne pitävät valtakunnallista rekisteriä luvansaaneista elinkeinonharjoittajista.

Useat 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut palvelut ja toiminnot olisivat valtion viranomaisen tai kunnan tarkastuksen ja valvonnan alaisia Suomessa ilman tässä artiklassa määrättyjä poikkeuksia. Artiklassa edellytetään kuitenkin sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten tekemän yhteistyötä.

Artiklan 1 kohdan määräys siitä, että 21 artiklassa tarkoitetuilta palveluilta ei vaadita Suomessa lupia, tarkastuksia tai valvontaa, merkitsisi osana puolustusyhteistyösopimusta lain tasoista

poikkeusta Suomen kansalliseen lainsäädäntöön kyseisten palvelujen ja toimintojen osalta. Selvyyden vuoksi puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamislakiin on tarpeen lisäksi esittää säädettäväksi poikkeussäännös, joka perustuisi 21 artiklaan ja jossa huomioitaisiin lisäksi kansallisen lain mukaiset mahdolliset rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuudet. Ehdotettu pykälä yhdessä 21 artiklan kanssa mahdollistaisi myös edellä kuvattujen laissa säänneltyjen tuotteiden myymisen 21 artiklan 1 kohdan mukaisessa laajuudessa toimialakohtaisten lakien edellyttämistä luvista, rekisteröinti- tai ilmoitusvelvollisuuksista riippumatta. Kyseessä olevia palveluja ja organisaatiota ylläpidettäessä ja tarjottaessa noudatettaisiin sovellettavaa USA:n sääntelyä. Yhdysvallat vastaa itse asevoimille tarkoitettujen palvelujen tarkastuksesta ja valvonnasta lainsäädäntönsä mukaisesti. Osa Suomen tarkastus- ja valvontasäännöksistä perustuu EU:n lainsäädäntöön. Näiden osalta ehdotettu poikkeus on kuitenkin yhteen sovitettavissa EU-oikeuden kanssa (ks. jaksok 3).

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukot voivat tehdä rahoituslaitosten kanssa sopimuksia pankkipalvelujen ja muiden rahoituspalvelujen tarjoamisesta Suomen alueella USA:n joukkojen ja niiden jäsenten sekä näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien yksinomaiseen käyttöön.

Kyseeseen voivat tulla sekä suomalaiset että ulkomaalaiset rahoituslaitokset. Sopimusvapauden mukaisesti Suomessa toimivat pankki- ja rahoituspalvelujen tarjoajat voivat tehdä sopimuksia myös USA:n joukkojen tai niiden sopimustoimittajien kanssa, eikä tämä edellytä säädosmuutoksia määräyksen täytäntöön panemiseksi. Suomalaisiin pankki- ja rahoituslaitoksiin sovelletaan niitä koskevaa suomalaista pankkisääntelyä ja EU-sääntelyä.

USA:n joukoille pankki- ja rahoituspalveluja tarjoavan ulkomaisen toimijan osalta kotimainen ja EU-lainsäädäntö muun muassa edellyttää, että ETA-maiden ulkopuolisen toimijan ryhtyessä harjoittamaan luottolaitostoimintaa ETA-valtiossa sillä tulisi olla toimilupa joko itsenäisen luottolaitoksen tai sivuliikkeen muodossa. Vastaavan tyyppisiä säännöksiä on myös muussa finanssisektorin sääntelyssä. Artiklan 2 kohdan mukainen määräys pankki- ja muiden rahoituspalveluiden tarjoamisesta kohdistuu kuitenkin hyvin rajattuun asiakaskuntaan, eikä sopimus oikeuta tarjoamaan pankki- ja muita rahoituspalveluita Suomessa tätä laajemmin. Kokonaisuutena arvioiden sopimuksen määräystä pankki- ja muiden rahoituspalveluiden mahdollistamisesta ei ole pidettävä sellaisena pankki- tai muun rahoituspalvelun tarjoajan sijoittautumisena Suomeen, joka edellyttäisi sivuliikkeen tai luottolaitoksen toimilupaa joko voimassa olevan kotimaisen tai EU-lainsäädännön tarkoittamalla tavalla eikä tällaiseen toimintaan näin ollen soveltu myöskään muu pankkisääntely esimerkiksi toiminnan valvonnasta taikka kansallinen ja EU:n vakavaraisuus-, maksuvalmius-, kriisinratkaisu-, talletussuoja- ja rahanpesun estämisen sääntely. Säädöksiä on lisäksi puolustusyhteistyösopimusta sovellettaessa tulkittava edellä luvussa 3 kuvatuin tavoitin SEU 4 artiklan 2 kohdan ja jäsenvaltioiden kansalliseen turvallisuuteen liittyvien velvollisuuksien valossa, ja näin ollen puolustusyhteistyösopimus on katsottava olevan yhteen sovitettavissa unionin oikeuden kanssa.

Artiklan 3 kohdan mukaan 21 artiklassa tarkoitettuihin palveluihin ja organisaatioihin sovelletaan samoja vero- ja tullivapautuksia kuin USA:n joukkoihin. Näitä palveluja ja organisaatiota ylläpidettäessä ja tarjottaessa noudatetaan sovellettavaa USA:n sääntelyä. Kyseisiä palvelujen tarjoajia ja organisaatioita ei vaadita kantamaan tai maksamaan veroja tai muita maksuja toimintaansa liittyvistä palveluista.

Artiklan 3 kohtaa sovelletaan USA:n joukkojen Suomen alueelle perustamissa yhteisesti sovittavissa paikoissa tarjottaviin palveluihin. Kyseiset paikat voivat sijaita muuallakin kuin liitteessä luetelluilla sovituilla tiloilla tai sovituilla alueilla. Palveluja tarjotaan vain USA:n joukkojen jäsenille sekä näiden huollettaville ja yhteisesti sovittulle muulle henkilöstölle.

Artiklan 3 kohdan mukaan artiklassa tarkoitettuja palveluja ja organisaatioita ylläpidettäessä ja tarjottaessa sovelletaan Yhdysvaltojen sääntelyä. Tämä merkitsisi esimerkiksi sitä, ettei asevoimien ylläpitämässä apteekissa myytävillä lääkkeillä edellytettäisi olevan Suomessa voimassa olevia myyntilupia tai suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä pakkausselosteita, kanttiinissa myytävissä tupakka-askeissa ei tarvitsisi olla tupakkalain edellyttämiä vähittäispakkausmerkintöjä ja alkoholin myynnissä ei tarvitsisi noudattaa Suomen lain mukaisia myyntiaikoja.

Artiklan 3 kohdassa edellytetään, että 21 artiklan nojalla toimiville palveluille ja organisaatioille myönnetään samat vapautukset veroista, tulleista ja maksuista kuin USA:n joukoille. Näitä vapautuksia on käsitelty 16 ja 18 artiklassa. Kyseisiä palveluntarjoajia ja organisaatioita ei myöskään vaadita kantamaan tai maksamaan veroja tai maksuja toimintaan liittyvistä palveluista.

Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukot saavat perustaa Suomen alueelle yhteisesti sovittaviin paikkoihin asevoimille tarkoitettuja liikkeitä, päivittäistavarakauppoja ja ruokaloita USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien käyttöön. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 2 kohdan mukaan sellaisten tavaroiden luovutusten, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan myöntää arvonlisäveron palautusmenettelyä noudattaen. Säännöksen perusteella sellaisten tavaroiden luovutusten osalta, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan siten myöntää joko palautusmenettelyä tai suoraa vapautusta noudattaen. Arvonlisäverotuksen osalta sovittuja menettelyjä noudattaen yhteisesti sovittaviin paikkoihin perustettavien USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien käyttöön tulevien puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklassa tarkoitettujen palvelujen osalta sovellettaisiin suoraa vapautusta. Artiklan 3 kohdan sanamuodon mukaisesti tämä tarkoittaisi sitä, että 21 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa palvelujen tarjoajia ja organisaatioita ei vaadittaisi kantamaan tai maksamaan veroja. USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat voisivat siten hankkia tällaisilla alueilla ja tiloissa sekä paikoissa sijaitsevista liikkeistä, kaupoista ja ruokaloista tavaroita ja palveluja omaan käyttöönsä suoraa vapautusta soveltaen. Myös valmisteverotuksessa, jos yhteisesti sovitut paikat kuten asevoimille tarkoitettut liikkeet, päivittäistavarakaupat ja ruokalot on perustettu edellä mainitusti 21 artiklan nojalla, USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien hankinnat näistä paikoista ovat suoraan valmisteverottomia. Lähtökohtaisesti tällaisiin paikkoihin valmisteveron alaiset tuotteet on hankittu verottomasta varastosta. Muiden kuin 21 artiklassa tarkoitettujen palvelujen osalta sovellettaisiin 17 artiklan mukaisesti palautusmenettelyä arvonlisä- ja valmisteverotuksessa.

Tuloverotuksen osalta, USA:n joukot ovat sopimuksen 21 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen nojalla vapautettuja velvollisuudesta maksaa tuloveroa 21 artiklan mukaiseen toimintaansa liittyvistä palveluista. Vapautus koskee myös sellaisia 26 artiklan mukaisia USA:n sopimustoimittajia, jotka ovat tehneet USA:n joukkojen kanssa hankintasopimuksen 21 artiklan mukaisten palvelujen tarjoamisesta tai ylläpitämisestä. USA:n joukot ja mainitut USA:n sopimustoimittajat ovat 21 artiklan mukaisten palvelujen osalta lisäksi vapautettuja ennakkoperinnän velvoitteista, myös suomalaiselle toimijalle maksettujen suoritusten osalta. Sopimus ei sisällä säännöksiä suomalaisten sopimustoimittajien tuloverovapaudesta.

Sopimuksen 4 kohdan mukaan USA:n joukot toteuttavat asianmukaiset toimenpiteet estääkseen Suomen alueelle tuotujen tai siellä hankittujen tavaroiden ja omaisuuden myymisen artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa palveluissa ja organisaatioissa henkilöille, joilla ei ole oikeutta asioida näissä palveluissa tai organisaatioissa.

Kohdan määräys merkitsee sitä, että USA:n palveluilla tai organisaatioilla ei olisi 21 artiklan nojalla lainkaan oikeutta myydä tuotteita suomalaisille kuluttajille tai muutoin toimia Suomen markkinoilla. Määräyksellä tarkoitetaan esimerkiksi alkoholin, tupakan, nikotiinin ja polttoaineen myyntiä. Mikäli palveluita haluttaisiin tarjota Suomessa myös muutoin, tulisi noudattaa kansallisen lainsäädännön vaatimuksia kokonaisuudessaan.

22 artikla. Asevoimien postitoimipaikat. Artiklassa määrätään Yhdysvaltojen oikeudesta perustaa ja ylläpitää asevoimien postitoimipaikkoja.

Artiklan 1 kohdan mukaan Yhdysvallat voi perustaa, ylläpitää ja hoitaa asevoimien postitoimipaikkoja USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien, USA:n sopimustoimittajien ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muiden käytettäväksi.

Mahdollisuudella perustaa asevoimien postitoimipaikkoja pyritään helpottamaan postin jakelua USA:n joukoille, näiden huollettaville ja USA:n sopimustoimittajille.

Artiklan 2 kohdassa määrätään, että postitoimipaikoista lähetettävässä postissa voidaan käyttää USA:n postimerkkejä. Vaikka asevoimien postitoimipaikoista lähetettävässä postissa käytettäisiin USA:n postimerkkejä, käsiteltäisiin tällaiset lähetykset erillisessä suljetussa järjestelmässä, eivätkä ne vaikuttaisi Suomessa postimarkkinoilla toimivien yritysten toimintaan tai niiden tarjoamiin palveluihin. USA:n postimerkit olisi tarkoitettu ainoastaan Yhdysvaltojen asevoimien postitoimipaikoista lähetettävälle postille, eikä niitä asetettaisi Suomessa yleisön saataville.

Artiklan 3 kohdassa määrätään, että USA:n joukkojen virallista postia ei tarkasteta, tutkita tai takavarikoida. Muun asevoimien postitoimipaikkaan lähetetyn postin, kuten USA:n joukkojen jäsenille ja näiden huollettaville osoitettujen lähetysten, osalta sovellettaisiin tavanomaisia tarkastusta, tutkimista ja takavarikointia koskevia menettelyjä. Artiklalla on yhteys edellä käsiteltyyn tullimenettelyä koskevaan 20 artiklaan.

Artiklan 4 kohdassa USA:n joukkojen viranomaiset sitoutuvat toteuttamaan asevoimien postitoimipaikoissa asianmukaiset ja tarvittavat toimenpiteet estääkseen maahantuontiin oikeutettuja käyttäjiä tuomasta tavaroita Suomen alueelle sääntöjen vastaisesti. Määräystä sovelletaan myös 19 artiklassa tarkoitettuihin lahjalähetysiin.

Suomessa postitoimintaa säännellään postilailalla (415/2011). Lain tarkoituksena on turvata postipalveluiden ja erityisesti yleispalvelun saatavuus tasapuolisin ehdoin koko maassa. Kansallinen yleispalvelusääntely perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 97/67/EY yhteisön postipalvelujen sisämarkkinoiden kehittämistä ja palvelun laadun parantamista koskevasta yhteisistä säännöistä. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on ylläpidettävä postin yleispalvelua ja asetettava sille laatustandardit.

Postilain 2 §:n 1 kohdan mukaan postitoiminnalla tarkoitetaan yleispalvelun ja muun postipalvelun tarjontaa. Pykälän 2 kohdan mukaan postipalvelulla puolestaan tarkoitetaan kirjelahetysten ja yleispalveluun kuuluvien postipakettien säännöllistä keräilyä, lajittelua, kuljetusta ja jakelua maksua vastaan postin lähettäjältä tai toiselta postiyritykseltä postin saajalle tai toiselle postiyritykselle. Postilain 16 §:n toimipisteitä koskeva sääntely on rajattu postilain mukaisen yleispalvelun tarjoajan ylläpitämiin toimipisteisiin, joista yleispalveluun kuuluvat tuotteet ja palvelut ovat saatavilla.

Käytännössä USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien lähetykset toimitettaisiin asevoimien postitoimipaikkaan sen sijaan, että lähetykset

toimitettaisiin suoraan vastaanottajille. Artiklassa tarkoitettujen lähetysten käsittely tapahtuisi asevoimien postitoimipaikkojen ja Yhdysvaltojen välisessä erillisessä suljetussa järjestelmässä, jota Yhdysvallat hallinnoi ja ylläpitää omaan lukuunsa. Muilla, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, voitaisiin tarkoittaa esimerkiksi muita Nato-liittolaisia, jotka saisivat pääsyn järjestelmään. Artiklan mukainen toiminta jäisi postilaissa tarkoitetun postitoiminnan ulkopuolelle. Luonteeltaan se rinnastuisi kuriiripalveluihin, joihin ei sovelleta postilakia.

Artiklan mukaisten velvollisuuksien noudattamiseksi ei olisi tarpeen muuttaa kansallista lainsäädäntöä.

23 artikla. Valuutta ja valuutanvaihto. Artiklalla mahdollistetaan USA:n joukoille käyttää omaa valuuttaansa joukkojen tukikohdissa, palkkojen maksussa ja esimerkiksi 21 artiklassa tarkoitetuissa joukkojen omissa kaupoissa ja liikkeissä sekä tuoda USA:n valuuttaa Suomeen ja viedä Suomesta.

Artikla 1 kohdan mukaan USA:n joukoilla on oikeus tuoda maahan, viedä maasta ja käyttää USA:n valuuttaa ja USA:n valuutan määräisiä maksuvälineitä ilman määrällisiä rajoituksia.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaiset saavat jakaa ja vaihtaa USA:n joukkojen jäsenille ja näiden huollettaville Amerikan yhdysvaltojen, Suomen, euroalueen ja siltä osin kuin on tarpeellista luvallista matkustamista, mukaan lukien lomamatkat, varten muun valtion valuuttaa ja valuutan määräisiä maksuvälineitä.

Artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat saavat tuoda maahan ja viedä maasta USA:n valuuttaa ja Yhdysvaltojen valuutan määräisiä maksuvälineitä ja viedä Suomen alueelta mitä tahansa valuuttaa ja kyseisen valuutan määräisiä maksuvälineitä edellyttäen, että kyseiset henkilöt ovat joko tuoneet nämä valuutat tai maksuvälineet Suomen alueelle tai saaneet ne USA:n joukoilta.

Puolustusyhteistyösopimuksen määräykset poikkeavat jossain määrin Nato SOFAn valuuttaa ja valuutanvaihtoa koskevasta XIV artiklasta, jossa määrätään, että joukot, siviilihenkilöstö, näiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat lähettäjävaltion ulkomaanvaluuttaa koskevan sääntelyn alaisia ja myös vastaanottajavaltion sääntelyn alaisia ja että lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden ulkomaanvaluuttaa hoitavat viranomaiset voivat antaa erityismääräyksiä, joita sovelletaan artiklassa tarkoitettuihin henkilöihin. Puolustusyhteistyösopimuksen määräysten voidaan katsoa estävän esimerkiksi sen, että Suomi vastaanottajavaltiona asettaisi rajoitteita valuutan viennille pois maasta, kun taas Nato SOFAn määräysten voidaan tulkita teoriassa mahdollistavan tällaisten määräysten antamisen. Vastaavantyyppisiä määräyksiä sisältyy mm. YK:n erioikeuksia ja vapauksia koskevaan sopimukseen (SopS 24/1958). Lisäksi Nato SOFAssa ei määrätä lainkaan siitä, että lähettäjävaltion joukkojen viranomaiset saavat jakaa ja vaihtaa valuuttaa ja valuutan määräisiä maksuvälineitä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1672 unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja asetuksen (EY) N:o 1889/2005 kumoamisesta sekä Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta annetussa laissa (432/2021) säädetään vähintään 10 000 euron määräisistä valuutan tuonneista EU:n ulkopuolta ja vienneistä EU:n ulkopuolelle annettavista ilmoituksista. Artiklan mukaiset velvoitteet on mahdollista täytäntöönpanna Suomessa voimassaolevan lainsäädännön perusteella.

24 artikla. Työnteko. Artiklassa määrätään joukkojen mukana tulleiden huollettavien työnteko-oikeudesta sekä oikeudesta ottaa USA:n asevoimien ja asevoimille tarkoitettuja

palveluja suorittavien organisaatioiden palvelukseen työntekijöitä Suomen alueelta. Artiklassa määrätään myös tällaisten työntekijöiden palvelussuhteiden ehdoista.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukot ja sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisia asevoimille tarkoitettuja palveluja suorittavat organisaatiot saavat ottaa palvelukseen ja pitää palveluksessaan huollettavia sekä henkilöitä, joilla on lupa tehdä työtä Suomen alueella, ja ne saavat hallinnoida näiden henkilöiden työntekoa 24 artiklan mukaisesti. Huollettavilta ei vaadita lupaa artiklassa tarkoitettua työntekoa varten.

Artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukot ja kyseiset organisaatiot määräävät palvelussuhteen ehdot noudattaen sovellettavia USA:n säädöksiä ja määräyksiä. Yhdysvallat on sitoutunut kunnioittamaan näissä palvelussuhteen ehdoissa olennaisia Suomen lainsäädännön säännöksiä työstä, kuten palkkatasosta, työturvallisuudesta ja säännöllisestä työajasta, niiltä osin ja sellaisin ehdoin, jotka eivät ole puolustusyhteistyösopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten vastaisia. USA:n joukot voivat irtisanoa paikalta palkatun siviilihenkilön palvelussuhteen turvallisuusnäkökohtien, sopimattoman menettelyn tai muiden operatiivisten vaatimusten perusteella. Yhdysvallat ei luovu mistään koskemattomuudesta, myöskään valtion koskemattomuudesta, tällaisen henkilön palvelussuhteen ollessa kyseessä.

Nato SOFAn IX artiklan 4 kappaleessa määrätään lähettjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön paikallisen siviilityövoiman hankinnasta, ja julkisen työnvälityksen roolista tässä. Sopimusmääräyksen mukaan tällaisten henkilöiden työehdot erityisesti palkka, lisät sekä ehdot työntekijöiden suojelemiseksi, määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti. Puolustusyhteistyösopimuksen 24 artikla tarkoittaa poikkeamista USA:n joukkojen palkkaamiin henkilöiden työoikeudellisen aseman osalta Nato SOFAn IX artiklan 4 kappaleen määräyksestä. Puolustusyhteistyösopimuksen 24 artiklassa määrätään myös sopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitettujen organisaatioiden palkkaamien henkilöiden työoikeudellisesta asemasta. Vastaavia määräyksiä ei ole Nato SOFAssa.

Sopimuksen 24 artiklaa sovellettaisiin USA:n joukkojen tai sopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitettujen organisaatioiden Suomessa palkkaamiin työntekijöihin. Artiklan kattamat henkilöt voivat olla tässä sopimuksessa tarkoitettuja huollettavia taikka Suomen kansalaisia, EU:n jäsenvaltion kansalaisia tai jonkin kolmannen maan kansalaisia, joilla on jo oikeus tehdä työtä Suomessa. Puolustusyhteistyösopimus ei luo yleistä työnteko-oikeutta Suomessa huollettaville puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettua toiminnan ulkopuolella.

Sopimuksen 24 artiklan määräyksen tarkoituksena on helpottaa USA:n joukkojen toimintaa siten, että näiden on maasta toiseen siirryttäessä mahdollista palkata henkilöitä yhdenmukaisin ehdoin. USA:n joukkojen mukana tullessiin huollettaviin sekä sopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitettujen organisaatioiden palvelukseen otettuihin työntekijöihin sovelletaan USA:n lainsäädäntöä. Artiklassa tarkoitettujen Suomesta palkattujen henkilöiden työoikeudellinen asema määräytyisi USA:n lainsäädännön mukaisesti, mutta työsuhteessa kunnioitettaisiin Suomen työlänsäädännön olennaisia ehtoja. Määräyksessä todettu Suomen lainsäädännön kunnioittaminen tarkoittaa esimerkiksi työsopimuslakia (55/2001) ja muuta työsuhteeseen sovellettavaksi tulevaa Suomen keskeistä lainsäädäntöä yhdenvertaisuudesta, työvoiman suojelusta ja työehdoista sekä yhdistymisvapaudesta, jollei puolustusyhteistyösopimuksesta tai USA:n sotilaallisista vaatimuksista muuta johdu. Suomen lainsäädännön kunnioittamisveloitteen tarkoituksena on turvata Suomesta paikalta palkattaville työntekijöille Suomen lainsäädännön mukaista työaika suoja (esim. vuosilomat) ja työturvallisuuden tasoa sekä suomalaisiin työehtosopimuksiin perustuvaa palkkatasoa. Palkattavalle henkilölle turvattaisiin vallitsevat palkat, turvallisuus ja normaalit työajat, siinä määrin ja olosuhteissa,

jotka eivät ole ristiriidassa puolustusyhteistyösopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten kanssa.

Puolustusyhteistyösopimus merkitsee poikkeusta kansainvälisen yksityisoikeuden lainvalintaa koskevista periaatteista. Lähtökohtaisesti kukin valtio soveltaa omalla alueellaan työntekijöiden työsopimukseen omaa työlainsäädäntöään niin sanotun työoikeuden alueperiaatteen mukaisesti. Esimerkiksi Suomessa tapahtuvaan työhön sovelletaan lähtökohtaisesti Suomen työlainsäädäntöä. Työtä tehdään kuitenkin käytännössä yhä useammin kansainvälisluonteisissa tilanteissa, joissa on erikseen ratkaistava, minkä valtion työlainsäädäntöä tietyn työntekijän työsopimukseen tulisi soveltaa. Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus ((EY) N:o 593/2008, jäljempänä *Rooma I*) sisältää sovellettavat periaatteet lainvalinnasta kansainvälisissä sopimuksissa. Sen työsuhteita koskevan 3 artiklan lähtökohtana on sopimisvapaus. Tätä sopimusvapautta kuitenkin rajoittaa asetuksen 8 artikla, jonka mukaan sovellettavasta laista sopiminen ei saa johtaa työntekijän kannalta epäedullisempiin työehtoihin, kuin mitä hänelle kuuluisi ilman sopimusta sovellettavasta laista. Jos sovellettavasta laista ei ole sovittu, työsopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa tai josta käsin työntekijä tekee työtään. Työsuhteissa on lisäksi aina oikeus sopia työntekijälle edullisemmista työsuhteen ehdoista.

Suomesta palkattaville työntekijöille Rooma I asetuksen periaatteet tarkoittaisivat lähtökohtaisesti Suomen lainsäädännön noudattamista, jollei sopimusosapuolten kesken sovita työntekijän kannalta edullisimmista ehdoista. Artiklan 2 kohta merkitsee poikkeusta Rooma I asetuksen lähtökohdista ja Suomen työlainsäädännön soveltamisen alueperiaatteesta.

Siltä osin kuin on kyse sopimuksessa tarkoitettusta työnteosta puolustusyhteistyön toteuttamiseksi, puolustusyhteistyösopimuksen keskeisenä periaatteena on taata Yhdysvaltojen sotilaallisen toiminnan häiriöttömyys. Myös Suomesta voitaisiin palkata työntekijöitä, jotka tekisivät puolustusyhteistyösopimuksesta johtuvaa työtä. Tällöin työsuhteissa sovellettavan lainsäädännön lähtökohtana olisi USA:n lainsäädännön soveltaminen myös näiden Suomesta palkattavien työntekijöiden osalta.

Yhdysvallat on kuitenkin sitoutunut kunnioittamaan Suomen säännöksiä työstä, kuten palkkatasosta, työturvallisuudesta ja säännöllisestä työajasta, niiltä osin ja sellaisin ehdoin, jotka eivät ole puolustusyhteistyösopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten vastaisia. Lisäksi olennaista on, että työsopimusta tehtäessä työntekijöille kerrottaisiin työsuhteeseen sovellettavista ehdoista.

Puolustusyhteistyön tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten suhdetta Suomen työlainsäädännön olennaisiin edellytyksiin voidaan joutua käytännössä arvioimaan erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi työaikoja ja työnseisauksia koskeva sääntely voivat olla joissakin tilanteissa ristiriidassa USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten (toiminnan häiriötön jatkuvuus) kanssa. Joukoilla tai organisaatioilla voi olla tarvetta teettää työtä viikonloppuina, mukaan lukien sunnuntaisin, sekä mahdollisesti ylityötä. Joissakin tilanteissa myös vuosiloma voidaan joutua keskeyttämään riippuen palkattavan työntekijän työtehtävistä ja asiantuntemuksesta ja merkityksestä sotilaallisten toimintojen kannalta. Myös työnseisaukset voivat joissakin tilanteissa uhata puolustusyhteistyösopimuksen velvoitteiden täyttymistä.

Suomen lainsäädäntöön sisältyy jo tietyiltä osin puolustusyhteistyösopimuksen kanssa yhdenmukaisia poikkeusmahdollisuuksia. Esimerkiksi työaikalaki sallii ylityön teettämisen, kunhan sille on ylityön aloittamista edeltävä työntekijän suostumus. Työnantajalla on lisäksi työaikalain mukaan eräin edellytyksin oikeus teettää hätätyötä säännöllisen työajan lisäksi ilman työntekijän suostumusta.

Sopimuksen 24 artiklan 2 kohdan kolmannen virkkeen mukaan USA:n joukot voivat irtisanoa paikalta palkatun siviilihenkilön palvelussuhteen turvallisuusnäkökohtien, sopimattoman menettelyn tai muiden operatiivisten vaatimusten perusteella. Kohdassa tarkoitetut irtisanomisperusteet eivät ole ristiriidassa Suomen työsopimuslain kanssa.

Artiklan 2 kohdan viimeisen virkkeen mukaan Yhdysvallat ei luovu mistään koskemattomuudesta, myöskään valtion koskemattomuudesta, artiklassa tarkoitetun henkilöstön palvelussuhteen ollessa kyseessä. Artiklassa tarkoitetulla koskemattomuudella viitataan valtioiden lainkäyttölliseen koskemattomuuteen, eli valtioiden oikeuteen olla alistumatta oikeudenkäyntiin toisen valtion tuomioistuimessa. Kansainvälinen oikeuskäytäntö on kehitymässä suuntaan, jossa valtion oikeus vedota lainkäyttölliseen koskemattomuuteen ei ole absoluuttinen. Koskemattomuuden on katsottu olevan rajoitetumpi mm. työriitakysymyksissä. Puolustusyhteistyösopimuksen määräyksellä Yhdysvallat on halunnut varmistaa, ettei se ole etukäteen luopunut koskemattomuudesta.

25 artikla. Hankintamenettelyt. Artiklassa määrätään hankintamenettelyistä ja USA:n tekemistä hankintasopimuksista.

Artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukot voivat tehdä hankintasopimuksia tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja palvelujen (mukaan lukien rakentaminen) toimittamisesta tai suorittamisesta Suomen alueella ilman rajoituksia sopimustoimittajan valinnan, hankkijan tai tavarat, materiaalin, tarvikkeet, kaluston tai palvelut toimittavan henkilön suhteen.

Artiklan 1 kohdassa määrätään lisäksi, että tarjoukset hankintasopimuksia varten pyydetään ja sopimukset tehdään ja niitä hallinnoidaan USA:n säädösten ja määräysten mukaisesti. Tarjoajille ja sopimustoimittajille ilmoitetaan selvästi tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoissa, mitä säädöksiä ja määräyksiä sovelletaan. Osapuolet ottavat huomioon toistensa vaatimukset, jotka koskevat niiden hankintasopimuksia tavaroiden, materiaalien, tarvikkeiden, kaluston tai palvelujen hankkimiseksi.

Puolustusyhteistyösopimuksen 25 artikla täydentää Nato SOFAn IX artiklan 2 kappaletta. Nato SOFAn IX artiklan 2 kappaleessa määrätään vastaanottajavaltiossa tehtävistä hankinnoista joukkojen tai siviilihenkilöstön ylläpitoa varten. Sopimusmääräyksen mukaan tällaiset tavarat ostetaan yleensä sellaisten viranomaisten kautta, jotka ostavat kyseisiä tavaroita vastaanottajavaltion asevoimille. Velvoite tavaroiden hankkimiseksi paikallisten viranomaisten kautta ei ole ehdoton, vaan lähettäjävaltio voi halutessaan hankkia tavaroita myös suoraan vastaanottajavaltiossa toimivilta tavaroiden ja palveluiden tuottajilta (kts. Nato SOFA HE 90/2023 vp, s. 88). Nato SOFAn IX artiklan 2 kappaleen mukaan vastaanottajavaltion toimivaltaisilla viranomaisilla on lisäksi mahdollisuus tarvittaessa rajoittaa tai kieltää tiettyjen tuotteiden ostaminen. Määräyksellä on merkitystä etenkin kriisi- ja poikkeusoloissa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 25 artikla koskee kaikkia USA:n joukkojen tekemiä hankintasopimuksia. Artiklassa ei tehdä eroa sen osalta, tehdäänkö sopimus suomalaisen vai USA:n sopimustoimittajan kanssa. Artiklan 1 kohta merkitsee sitä, että USA:lla on oikeus vapaasti valita tarjoajat ja sopimustoimittajat, mikä poikkeaa Nato SOFAn lähtökohdasta eli siitä, että hankinnat tehdään pääsääntöisesti viranomaisten kautta. Artiklan 1 kohdan rajoituksettomalla valinnalla ei tarkoitettaisi poiketa sopimustoimittajalle asetetuista lupa- tai pätevyysvaatimuksista, joita edellytetään kansallisessa lainsäädännössä ja joita koskevista poikkeuksista puolustusyhteistyösopimuksen piirissä määrätään 10 artiklan 3 kohdassa, 21 ja 26 artiklassa.

Artikla tarkoittaa, että USA:n joukkojen tarpeisiin tehtäviin hankintoihin ei sovelleta Suomen hankintalainsäädäntöä. Lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, jäljempänä *hankintalaki*) ei muutoinkaan sovellettaisi muihin kuin suomalaisiin hankintayksiköihin eli suomalaisten viranomaisten tekemiin hankintoihin. Puolustusyhteistyösopimuksen mukaan USA:n joukkojen tekemiin ja rahoitamiin hankintoihin sovelletaan USA:n hankintamenettelyjä, eikä Suomen hankintalakia.

Tilanteessa, jossa hankinnan USA:n joukoille tekisi poikkeuksellisesti suomalainen hankintayksikkö, esimerkiksi Puolustusvoimien logistiikkalaitos, hankintalakia sovellettaisiin, mukaan lukien sen sisältämät poikkeukset. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi hankintalain 8 §:n 1 kohdan c alakohdan mukaisen poikkeuksen soveltamista (joukkojen sijoittamiseen liittyvä kansainvälinen sopimus). Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011) on puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva erityislaki, jonka soveltamisalaa koskevat säännöt ja periaatteet ovat edellä mainituin osin yhtäläiset hankintalain kanssa.

USA:n säädöksiä ja määräyksiä noudatettaisiin myös hankintasopimuksia tehtäessä ja niitä hallinnoitaessa. USA:n joukot määrittelisivät joukkojen tarpeisiin ja USA:n lainsäädäntöön ja määräyksiin perustuvat edellytykset, joita ne asettavat hankintamenettelyyn osallistuvalla sopimustoimittajalle ja tämän toimittamille tavaroille tai tuottamille palveluille. Tullakseen USA:n joukkojen sopimustoimittajaksi, tarjoajan tulee esimerkiksi osoittaa, että hänellä on olemassa kilpailutetun palvelutoiminnan edellyttämä toimi- tai ammattilupa tai muu osaaminen. Lupia koskevista poikkeuksista on määrätty sopimuksen 10, 21 ja 26 artiklassa.

Osana hankintoja tarjoajan ja sopimustoimittajan voi olla tarpeen myös osoittaa, että tämän toimittamat tavarat ja tuottamat palvelut täyttävät hankintasopimuksen mukaiset standardit ja laatuvaatimukset. Osana 1 artiklan 2 kohdan mukaista Suomen lainsäädännön kunnioittamista, vaatimuksissa voitaisiin mahdollisesti jossain määrin huomioida myös Suomen lainsäädännön mukaisia vaatimuksia. Suomessa on voimassa kansallista lainsäädäntöä, joka koskee mm. tuotteille ja palveluille asetettuja standardi- ja laatuvaatimuksia, kuten esimerkiksi lääkkeiden myyntiluvat ja pakkausmerkinnät (lääkelaki 395/1987 ja eläinlääkeasetus (EU) 2019/6), lääkinnällisten laitteiden CE-merkinnät (lääkinnällisistä laitteista annettu laki (719/2021), Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/745 lääkinnällisistä laitteista, direktiivin 2001/83/EY, asetuksen (EY) N:o 178/2002 ja asetuksen (EY) N:o 1223/2009 muuttamisesta sekä neuvoston direktiivien 90/385/ETY ja 93/42/ETY kumoamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/746 in vitro -diagnostiikkaan tarkoitetuista lääkinnällisistä laitteista sekä direktiivin 98/79/EY ja komission päätöksen 2010/227/EU kumoamisesta) sekä tupakkatuotteiden pakkausmerkinnät (tupakkalaki 549/2016). Artiklan 1 kohdan soveltaminen voisi merkitä poikkeusta näistä vaatimuksista. Poikkeus olisi yhteen sovitettavissa EU-sääntelyn kanssa edellä 3 jaksossa yksilöidyn perustein.

Artiklan 1 kohdassa edellytettäisiin lisäksi, että tarjoajille ja sopimustoimittajille ilmoitetaan selvästi tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoissa, mitä säädöksiä ja määräyksiä kilpailutukseen ja hankintasopimukseen sovelletaan. Tämä on tarjouskilpailuun osallistuvan ja valituksi tulleen sopimustoimittajan kannalta tärkeää, jotta sopimustoimittajalle on selvää, minkä lainsäädännön asettamien edellytysten mukaan tulee toimia.

Artiklan 1 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätään osapuolten vaatimusten huomioonottamisesta hankintasopimuksissa. Sopimusmääräyksen tarkoituksena on molempien osapuolten tarvitsemien tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston tai palvelujen saatavuuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa.

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomi myöntää USA:n joukoille tavaroiden, palvelujen ja yleishyödyllisten palvelujen hankinnoissa vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin Suomen puolustusvoimille.

Artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja yleishyödyllisiä palveluja ovat sopimuksen 28 artiklan 1 kohdan perusteella vesi, sähkö ja muut yleishyödylliset palvelut. USA:n joukkojen tekemät hankinnat jäävät Suomen hankintalainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle eikä Suomen valtio ole kyseisten hankintojen ja hankintasopimusten osapuoli. Puolustusvoimien tarvitsemat tavarat, palvelut ja yleishyödylliset palvelut hankitaan lukuisilta erilaisilta toimijoilta. Näihin sisältyy yksityisiä yrityksiä, joista osa voi olla valtion osin tai kokonaan omistamia tai ne voivat olla valtion liikelaitoksia. Valtion osin tai kokonaan omistamat yhtiöt ja liikelaitokset tuottavat Puolustusvoimille sen tarvitsemia sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta keskeisiä palveluita, kuten Millog kunnossapitopalveluja, Puolustuskiinteistöt kiinteistöjen vuokrausta ja huoltoa, Leijona Catering muonituspalveluja ja Finavia lentokenttäpalveluja. Näiden palvelujen tuottamisen peruslähtökohtana on se, että ne perustuvat sopimusjärjestelyihin ja palveluja tuotetaan Suomessa USA:n joukoille samoin ehdoin kuin Puolustusvoimille. Palvelut on nykyisellään mitoitettu Puolustusvoimien tarpeisiin ja niiden tarjoaminen USA:n joukoille sekä muille ulkomaisille asevoimille edellyttää erillisiä sopimusjärjestelyjä.

26 artikla. USA:n sopimustoimittajien asema. Artiklassa määrätään USA:n sopimustoimittajiin sovellettavista poikkeuksista. Poikkeukset koskevat Suomen säädösten ja määräysten noudattamista palvelusuhteen ehtojen, yritysten lupien ja rekisteröintien sekä verotuksen osalta.

Nato SOFAssa ei ole vastaavaa määräystä sopimustoimittajien asemasta.

Artiklan ensimmäisen virkkeen mukaan USA:n sopimustoimittajiin ei sovelleta Suomen säädöksiä ja määräyksiä niiden palvelussuhteen ehtojen osalta, joiden mukaisesti nämä sopimustoimittajat tekevät työtä USA:n joukkojen kanssa tehtyjen hankintasopimusten perusteella, eikä siltä osin kuin on kyse yritysten ja yhteisöjen luvituksesta ja rekisteröinnistä yksinomaan tavaroiden ja palvelujen toimittamiseksi USA:n joukoille Suomen alueella.

Artiklassa tarkoitettu poikkeus koskee vain sellaista työtä, jota USA:n sopimustoimittajien Suomeen lähettämät työntekijät tekevät työnantajinsa ja Yhdysvaltojen joukkojen välisten hankintasopimusten perusteella. Näihin työntekijöihin ei sovelleta Suomen säädöksiä ja määräyksiä palvelussuhteen ehtojen osalta.

Artiklan mukaiset poikkeukset koskevat ainoastaan USA:n sopimustoimittajia, eli ulkomaisia sopimustoimittajia, jotka täyttävät 2 artiklan 4 kohdan mukaiset edellytykset. Vapautukset eivät koske suomalaisia sopimustoimittajia, jotka on määritelty 2 artiklan 5 kohdassa ja joiden on näin ollen täytettävä kansallisen lainsäädännön vaatimukset kokonaisuudessaan. Sopimusmääräyksen soveltamisen kannalta on huomioitava, että sopimuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaan suomalaisiksi sopimustoimittajiksi katsotaan myös sellaiset USA:n sopimustoimittajien työntekijät, jotka ovat Suomen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Suomen alueella. USA:n sopimustoimittajien Suomesta mahdollisesti palkattaviin suomalaisiin tai täällä pysyvästi oleskeleviin työntekijöihin sovelletaan Suomen säädöksiä ja määräyksiä palvelussuhteen ehtojen osalta. Tällaisia säädöksiä ovat muun muassa työsopimuslaki (55/2001) ja muu työsuhteeseen sovellettavaksi tuleva keskeinen Suomen lainsäädäntö yhdenvertaisuudesta, työvoiman suojelusta ja työehdoista sekä yhdistymisvapaudesta.

USA:n sopimustoimittajien Suomeen lähettämiin työntekijöihin sovelletaan Yhdysvaltojen lainsäädäntöä, kun työtä tehdään USA:n joukoille hankintasopimuksen perusteella. Näissä tilanteissa USA:n sopimustoimittajat ja heidän lähettämänsä työntekijät eivät tulisi EU:n sisämarkkinoille. Esimerkiksi jos USA:n sopimustoimittajat lähettävät työhön palkkaamansa työntekijän Suomeen tilapäisesti, Rooma I asetuksen mukaan tämän työehdot määräytyisivät heidän työsopimuksessaan sovitun mukaisesti. Rooma I asetus sisältää mahdollisuuden sopia lainvalinnasta eli tehdä lakiviittauksen sovellettavasta laista. Lainvalinta ei kuitenkaan lähtökohtaisesti muutu Suomessa tehtävän tilapäisen työn johdosta.

Artiklassa määrätään myös yritysten ja yhteisöjen luvista ja rekisteröinnistä. Artiklan mukaan USA:n sopimustoimittajiin ei sovelleta Suomen säädöksiä ja määräyksiä siltä osin kuin kyse on yritysten ja yhteisöjen luvituksesta ja rekisteröinnistä yksinomaan tavaroiden ja palveluiden toimittamiseksi USA:n joukoille Suomen alueella. Tällaisia tavaroita ja palveluita voivat olla esimerkiksi erilaiset elintarvikkeet, lääkkeet, verituotteet, lääkintämateriaalit, kemikaalit, säteilylähteet, henkilösuojaimet ja muut tarvikkeet ja tavarat. USA:n sopimustoimittajat voivat tuottaa esimerkiksi terveydenhoitopalveluita, elintarvikealan palveluita, USA:n joukkojen hallinnoimien tilojen ja alueiden siivous-, korjaus-, rakennus-, asennus-, ja ylläpitopalveluita tai edellä mainittuihin tavaroihin liittyviä maahantuonti-, vienti-, kuljetus-, varastointi- tai jakelupalveluita.

Edellä kuvattuja tavaroiden ja palveluiden toimittamista koskee yksityiskohtainen kansallinen sääntely, joka perustuu osin EU-oikeuteen. Esimerkiksi lääkkeiden maahantuonnin, viennin, varastoinnin, jakelun ja myynnin mahdollistavista luvista säädetään lääkelaisissa (395/1987) ja EU:n eläinlääkeasetuksessa (EU) 2019/6. Lääkinnällisistä laitteista annettu EU-asetus (EU) 2017/745 ja in vitro -diagnostiikkaan tarkoitetuista lääkinnällisistä laitteista annettu EU-asetus (EU) 2017/746 sekä lääkitä laitteista annettu laki (719/2021) asettavat rekisteröintivelvoitteita laitteiden valmistajille ja valtuutetuille edustajille, maahantuojille ja jakelijoille. Verituotteista säädetään veripalvelulaisissa (197/2005), Suomen Punaisesta Rististä annetussa laissa (238/2000) ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa.

Säteilylaki (859/2018) edellyttää toiminnanharjoittajan pääsääntöisesti hakevan turvallisuuslupaa toiminnalleen. Lisäksi laissa on säädetty erilaisista Säteilyturvakeskukselle tehtävistä ilmoituksista ja Säteilyturvakeskuksen hyväksyntää edellyttävistä toiminnoista sekä toimintaa koskevista vaatimuksista. Kemikaalilaisissa (599/2013) säädetään Euroopan unionin kemikaalilainsäädännön täytäntöönpanosta sekä eräistä kemikaaleja koskevista, kansallisista velvoitteista. Kemikaalilaki perustuu pitkälti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH-asetus), Euroopan parlamentin ja neuvoston kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevaan asetukseen 1272/2008 (CLP-asetus) ja biosidivalmisteista annettuun asetukseen (asetus (EU) N:o 528/2012). EU:n asetusten soveltamisala koskee aineiden ja seosten markkinoille saattamista, maahantuontia, valmistamista ja käyttöä. Kemikaaleista säädetään myös vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005). Laajamittaista vaarallisten kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia harjoittavalle tuotantolaitokselle on haettava lupa Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta, vähäinen käsittely edellyttää ilmoitusta pelastusviranomaiselle.

Suomessa terveydenhuollon palveluista, niiden valvonnasta, toimintaedellytyksistä ja rekisteröinnistä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023). Lain 2 §:n 4 momentin ja esitöiden mukaan vieraan valtion joukkojen omalle henkilöstölleen tuottamat terveydenhuoltopalvelut on kuitenkin rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Terveydenhuollon ammattilupia on käsitelty edellä 10 artiklassa. Lisäksi edellä 21 artiklan perusteluissa kuvatut elintarviketoiminnan rekisteröintiä ja hyväksymistä, alkoholin

ja tupakka- ja nikotiinituotteiden myyntiä sekä alkoholin anniskelua koskevat vaatimukset koskisivat myös 26 artiklassa tarkoitettuja palveluja.

Tieliikenteen ja ilmailun kuljetusluvista (yhteisön liikennelupa, kansainvälisen liikenteen tiekuljetuslupa) säädetään liikennepalvelulaissa (320/2017), EU:n liikenteenharjoittaja-asetuksessa (EU) N:o 1071/2009, EASA-asetuksessa (EU) 2018/1139, lentoliikenneasetuksessa (EU) N:o 1008/2008 ja EU:n ja USA:n välisessä lentoliikennesopimuksessa (SopS 60/2020).

Artikla merkitsee poikkeusta edellä kuvattuun kansalliseen lupia ja rekisteröintejä koskevaan lainsäädäntöön. Poikkeaminen on mahdollista, koska sopimus tulee voimaan kansallisena lakina. Poikkeus olisi rajallinen, koska USA:n joukoilla on velvollisuus kunnioittaa kansallista lainsäädäntöä ja poikkeus olisi voimassa vain puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa toiminnassa. Yksityiskohtaisempien poikkeussäännösten tarvetta on syytä arvioida sen jälkeen, kun on saatu enemmän tietoa artiklan soveltamiskäytännöstä ja kokemusta siitä, edellyttäisikö artiklan täytäntöönpano sektorikohtaista sääntelyä sopimuksen tueksi.

Artiklan mukaisia poikkeuksia sovellettaisiin USA:n sopimustoimittajiin vain siltä osin kuin on kysymys yksinomaan tavaroiden ja palvelujen toimittamisesta USA:n joukoille Suomen alueella puolustusyhteistyösopimuksen mukaisessa toiminnassa. Kyseessä olisi siis työ, jonka taustalla on tarve vastata Yhdysvaltojen sotilaallisiin vaatimuksiin. Muihin liiketoimiin Suomen markkinoilla tai EU:n sisämarkkinoilla soveltuisi kansallinen lainsäädäntö kokonaisuudessaan, mukaan lukien verolait.

Vaikka USA:n sopimustoimittajat ovat vapautettuja Suomen lainsäädännössä edellytetyistä toimiluvista, niiden tulee kuitenkin täyttää USA:n joukkojen asettamat vaatimukset. Näihin vaatimuksiin voi toimialasta riippuen kuulua myös se, että sopimustoimittajalla on oltava tietty toimilupa.

Artiklan ero suhteessa 10 artiklan 3 kohdan mukaisiin ammattilupiin on siinä, että 10 artiklan 3 kohdassa ammattiluvilla tarkoitetaan yleisesti luonnollisille henkilöille myönnettyjä ammattilupia. Sen sijaan 26 artiklassa tarkoitetaan USA:n sopimustoimittajina toimivien organisaatioiden toimilupia niiden toimittaessa tavaroita tai palveluita USA:n joukoille. On myös syytä huomata, että siinä missä 21 artikla koskee USA:n joukkojen jäsenille ja näiden huollettaville tarjottuja palveluja, 26 artikla viittaa USA:n joukoille organisaationa tarjottuihin palveluihin.

Artiklassa määrätään myös verotusta koskevista poikkeuksista. USA:n sopimustoimittajat vapautetaan myös kaikista veroista, mukaan lukien yhteisö- ja valmisteverot, jotka perustuvat yksinomaan tavaroiden ja palveluiden toimittamiseen USA:n joukoille tai tilojen rakentamiseen niille. Suomi ja sen paikalliset viranomaiset eivät voi myöskään määrätä näille sopimustoimittajille minkäänlaista veroa tuloista tai voitoista siltä osin kuin ne on saatu USA:n joukkojen kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella. Artiklan määräykset poikkeavat näiltä osin tuloverolain määräyksistä.

Artiklan määräykset eivät koske suomalaisia sopimustoimittajia. Määräykset eivät koske myöskään USA:n sopimustoimittajia siltä osin kuin niiden harjoittama toiminta ei ole puolustusyhteistyösopimuksen tehtäviin liittyvää.

Arvonlisäverodirektiiviin ja -lakiin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyn edellytyksin arvonlisäverosta tavaroiden ja palvelujen myynnit muiden Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimille, jos nämä osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa

ulkopuolella. Valmisteverotusdirektiivin ja -lain nojalla valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa olevien Pohjois-Atlantin sopimuksen toisten sopimusvaltioiden asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artikla sisältää virallisia verovapautuksia koskevan yleisen määräyksen. Virallisen toiminnan verovapauksia ja niitä koskevia menettelyitä on selostettu tarkemmin 16 artiklaa koskevissa perusteluissa.

27 artikla. Ympäristö, kansanterveys ja turvallisuus. Artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä osapuolet sopivat panevansa sopimuksen täytäntöön noudattaen Suomen luonnonympäristön suojelua, mukaan lukien eläintautien ja kasvintuhoojien torjuntaa, ja kansanterveyden sekä turvallisuuden suojelua. Osapuolet pyrkivät ympäristönsuojelun, kansanterveyden ja turvallisuuden suhteen pikemminkin ennalta ehkäisevään kuin reaktiiviseen lähestymistapaan.

Artiklan 1 kohdassa määrätään sopimusosapuolten viranomaisten tekevän yhteistyötä ongelmien ehkäisemiseksi sekä mahdollisten havaittujen ongelmien käsittelemiseksi viipymättä, painottaen ongelmien ennalta ehkäisemistä. Artiklan 1 kohdassa asetetaan osapuolten toimivaltaisille viranomaisille kaksi yhteistyövelvoitetta. Ensinnäkin viranomaisten yhteistyöllä varmistetaan, että mahdolliset ongelmat käsitellään viipymättä, jotta saadaan estetyksi pysyvät ympäristövahingot sekä kansanterveyden ja turvallisuuden vaarantuminen, esimerkiksi tartuntatautitapauksissa. Määräys koskee myös ongelmia, jotka syntyvät vaarallisten jätteiden tai aineiden päästessä ympäristöön. Vaarallisella jätteellä tarkoitettaisiin artiklassa myös radioaktiivista jätettä. Toiseksi määrätään viranomaisten jatkuvasta yhteistyöstä asioissa, jotka koskevat ympäristöä, kansanterveyttä ja turvallisuutta. Määräys on merkittävä, koska sopimuksessa sallitaan erilaisia toimia, kuten esimerkiksi sellaisten tuotteiden maahantuonti ja varastointi, joiden käyttöä on tiukasti säännelty Suomessa terveys- ja turvallisuussyistä. Yhteistyöllä tarkoitettaisiin viranomaisten välistä aktiivista osallistumista keskusteluun ja tarvittaviin menettelyihin yhteisten ratkaisujen löytämiseksi sekä vaadittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Yhteistyö voisi olla tarpeen esimerkiksi epäillyn tartuntatautitapausten yhteydessä tai jos vaarallista ainetta pääsisi ympäristöön. Mahdollisten ongelmatilanteiden lisäksi, yhteistyötä tulisi tehdä esimerkiksi silloin kun Suomen ja USA:n terveyteen, turvallisuuteen ja ympäristöön liittyvät säännökset eroavat toisistaan.

Artiklan 1 kohdassa määrätään edelleen, että Yhdysvallat kunnioittaa sovellettavaa Suomen ympäristö-, terveys- ja turvallisuuslainsäädäntöä toteuttaessaan toimintaperiaatteitaan. Suomi puolestaan vahvistaa, että sen toimintaperiaatteena on panna ympäristöä, terveyttä ja turvallisuutta koskevat säädökset, määräykset ja vaatimukset täytäntöön ottaen asianmukaisesti huomioon USA:n joukkojen, niiden jäsenten huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien terveyden ja turvallisuuden. Artiklan kunnioittamisvelvoitteella on merkitystä erityisesti siksi, että vaikutukset ympäristöön, kansanterveyteen tai turvallisuuteen voivat ulottua myös USA:n joukkojen käyttämien alueiden ulkopuolelle, esimerkiksi, jos vaarallisia aineita pääsisi ympäristöön tai jos tuotteita, jotka eivät ole kansallisten tai EU-vaatimusten mukaisia, pääsisi Suomen markkinoille. Yhdysvallat noudattaa kuitenkin kansallista ympäristöä, kansanterveyttä ja turvallisuutta koskevaa lainsäädäntöään.

Artiklan mukaisesti osapuolten toimivaltaiset viranomaiset ovat velvoitettuja toimimaan ihmisten terveyden ja ympäristön suojelemiseksi sekä eläintautien tai kasvintuhoojien leviämisen estämiseksi. Sopimuksen 18 artiklan mukaisesti USA:n joukot saavat tuoda maahan omaan käyttöönsä tarkoitettuja lähetyksiä ilman EU-lainsäädännön mukaisten tuontivaatimusten täyttämistä. Artiklan 27 velvoitteiden mukaisesti pyritään varmistamaan, että kyseiset lähetykset eivät aiheuta maahantuonnin jälkeen muun muassa eläintautien tai kasvintuhoojien leviämisen vaaraa. Riskejä vähennetään varmistamalla viranomaisten hyvä ja

tehokas yhteistyö sekä huolehtimalla Yhdysvaltojen joukkojen maahantuomien lähetysten asianmukaisesta hävittämisestä käytön jälkeen.

Artikla koskee myös vaarallisia jätteitä ja aineita. Näin ollen artiklan soveltamisalaan kuuluvat myös radioaktiiviset jätteet ja aineet, joista säädetään säteilylaissa. Sopimuksen 4 ja 18 artiklan perusteella USA:n joukot voivat tuoda maahan säteilylaissa tarkoitettuja säteilylähteitä eikä heidän tarvitse hakea turvallisuuslupaa, muuta lupaa tai hyväksyntää toiminnalleen. Artiklan 27 mukaisten velvoitteiden mukaisesti varmistetaan, että USA:n joukot toimivat turvallisesti ja riskejä ehkäisevästi. Lisäksi USA:n viranomaisten tulisi viipymättä ilmoittaa Suomen viranomaisille ja toimia yhteistyössä Suomen viranomaisten kanssa, mikäli esimerkiksi vaarallista jätettä pääsisi ympäristöön.

Keskeiset ympäristövaikutuksia aiheuttavaa toimintaa sääntelevät kansalliset lait ovat ympäristönsuojelulaki (527/2014), luonnonsuojelulaki (9/2023), laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), jätelaki (646/2011), laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994) ja maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999, l.1.2025 alkaen rakentamislaki 751/2023) ja valmisteilla oleva alueidenkäyttölaki. Toimialalla on lisäksi merkittävä määrä EU-taustaista sekä kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa sääntelyä, josta osa on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Keskeiset toimivaltaiset viranomaiset ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädännön täytäntöönpanon ja valvonnan osalta ovat aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja Suomen ympäristökeskus sekä kunnat.

Kansanterveyden suojelu on Suomessa turvattu terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä sekä terveydenhuollossa käytettävää materiaalia koskevassa kansallisessa lainsäädännössä sekä suoraan sovellettavassa EU-lainsäädännössä, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023), terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), työtaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015), työterveyshuoltolaissa (1383/2001), taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetussa laissa (1213/1990), lääkelaissa (395/1987), Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 726/2004 ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista unionin lupa- ja valvontamenettelyistä ja Euroopan lääkeviraston perustamisesta, eläinlääkeasetuksessa (EU) 2019/6, lääkinnällisiä laitteita koskevissa EU-asetuksissa (EU) 2017/745 ja (EU) 2017/746, lääkinnällisistä laitteista annetussa laissa (719/2021). Henkilösuojaimia koskevassa EU-asetuksessa (EU) 2016/425, työturvallisuuslaissa (738/2002), veripalvelulaissa (197/2005) ja Suomen Punaisesta Rististä annetussa laissa (238/2000). Kansallinen sääntely perustuu osin harmonisoituun EU-oikeuteen. Lisäksi eräitä elintarvikkeita koskevissa laeissa on kansanterveyden suojelemiseksi asetettuja rajoituksia. Näitä ovat alkoholilaki (1102/2017) ja tupakkalaki (549/2016). Kansanterveyttä koskeva lainsäädäntöä valvovia viranomaisia ovat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnan alalla mm. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Potilasvakuutuskeskus, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, aluehallintovirastot, kunnat, Tulli ja työsuojeluviranomaiset.

Puolustusyhteistyösopimuksen 27 artiklan määräykset merkitsevät poikkeusta ympäristönsuojelua ja kansanterveyttä turvaavaan kansalliseen lainsäädäntöön tilanteissa, joissa USA:n joukkojen ja sopimustoimittajien noudattamat USA:n säädökset ja määräykset poikkeavat Suomessa voimassa olevasta lainsäädännöstä. Sopimuksella on vaikutusta myös erilaisiin toiminnanharjoittamista koskeviin lupiin, hyväksyntöihin ja ilmoituksiin (mm. 4, 10, 18, 21 25 ja 26 artiklat) sekä erilaisiin toiminnoille ja tuotteille asetettuihin rajoituksiin ja vaatimuksiin, joiden tarkoituksena on ympäristön, kansanterveyden ja turvallisuuden suojelu. Sen lisäksi että sopimuksen 1 artiklan 2 kohta sisältää Suomen lainsäädännön ja kansainvälisten

velvoitteiden yleisen kunnioittamisvelvollisuuden, Yhdysvallat sitoutuu 27 artiklassa nimenomaisesti kunnioittamaan sovellettavaa Suomen ympäristö-, terveys- ja turvallisuuslainsäädäntöä. Sopimuksen 27 artiklan 1 kohdan määräykset eivät edellytä välittömiä muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön. Jatkossa kansallisen lainsäädännön muutostarpeita voidaan arvioida puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisesta saadun kokemuksen perusteella.

Artiklan 2 kohdan mukaan Suomi nimeää Baselissa 22 päivänä maaliskuuta 1989 tehdyn vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevaan Baselin yleissopimuksen (SopS 44 ja 45/1992) mukaisen toimivaltaisen viranomaisen, ja Yhdysvallat sitoutuu antamaan Suomelle yleissopimuksen velvoitteiden noudattamiseksi tarvittavat tiedot. Käytännössä yleissopimuksen velvoitteiden noudattamiseksi tarvittavat tiedot ovat Yhdysvaltojen toimivaltaisen viranomaisen yhteystiedot.

Määräys koskee sujuvan yhteistyön varmistamista ympäristön kannalta asianmukaisessa vaarallisten jätteiden siirroissa ja niiden käsittelyssä. Baselin yleissopimus on laajin ja merkittävin jätteitä koskeva kansainvälinen sopimus. Yleissopimuksen päätavoitteet ovat suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä vaarallisten jätteiden haitallisilta vaikutuksilta sekä sääntelykehityksen luominen sallituille jätteiden siirroille. Yleissopimuksen mukaan osapuolet nimeävät toimivaltaisen viranomaisen vastaanottamaan vaarallisten jätteiden tai muiden jätteiden maasta toiseen tapahtuvia siirtoja koskevia ilmoituksia ja muita niihin liittyviä tietoja sekä joko hyväksymään tai vastustamaan tällaisia ilmoituksia ja siirtoja. Radioaktiivinen jäte ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan.

Suomi on hyväksynyt Baselin yleissopimuksen 19.11.1991, ja se on tullut Suomen osalta voimaan 5 päivänä toukokuuta 1992. Yleissopimuksessa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen on Suomen ympäristökeskus. Yhdysvallat on allekirjoittanut sopimuksen 22.3.1990, mutta ei ole sitoutunut siihen, eikä näin ollen ole yleissopimuksen osapuoli. Sen sijaan Yhdysvallat soveltaa taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n neuvoston kokouksessaan 30 päivänä maaliskuuta 1992 hyväksymää päätöstä hyödynnettävien jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen valvonnasta (C(92)39). Euroopan unioni on Baselin yleissopimuksen osapuoli ja sekä yleissopimuksen että OECD:n jätteensiirtoa koskevat määräykset on sisällytetty EU:n jätteensiirtoasetukseen (EY) N:o 1013/2006. Jättesiirtoluvallisia jätessiirtoja Suomen ja Yhdysvaltojen välillä varten on näin ollen olemassa lainsäädännössä määritellyt menettelyt.

28 artikla. Yleishyödylliset palvelut ja viestintäyhteydet. Artiklassa määrätään yleishyödyllisten palvelujen tarjoamisesta USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille sekä tällaisista palveluista perittävistä korvauksista. Lisäksi artikla sisältää määräykset USA:n joukkojen oikeudesta käyttää viestintäyhteyksiä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien sallitaan käyttää vettä, sähköä ja muita yleishyödyllisiä palveluja vähintään yhtä edullisilla ehdoilla, mukaan lukien taksat ja maksut, kuin ne ehdot, joita sovelletaan Suomen puolustusvoimiin tai Suomen valtioon vastaavissa olosuhteissa, ja tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja ja muita valtion perimiä maksuja. USA:n joukkojen kulut vastaavat niiden suhteellista osuutta kyseisten yleishyödyllisten palvelujen käytöstä.

Nato SOFAn IX artiklan 3 kappaleessa määrätään joukkojen tai siviilihenkilöstön tarvitsemista ja niiden käyttöön annettavista rakennuksista ja maa-alueista sekä niihin liittyvistä laitteistoista ja palveluista. Nato SOFAn esitöiden mukaan rakennuksiin ja maa-alueisiin liittyvillä

laitteistoilla ja palveluilla tarkoitetaan käytännössä rakennuksiin ja maa-alueisiin erottamattomasti liittyviä palveluja kuten vettä ja sähköä. Puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan yleishyödyllisiä palveluja koskeva määräys vastaa Nato SOFAn IX artiklan 3 kappaleen pääsääntöä majoitukseen ja siihen liittyvien palveluiden tarjoamisesta vastaanottajavaltion vastaavan henkilökunnan majoitusta vastaavin ehdoin. Nato SOFAn IX artiklan 7 kappaleen mukaan myös majoituksesta ja siihen liittyvistä palveluista maksetaan lähtökohtaisesti korvaus, jollei sopimuspuolten välisistä rahoitusjärjestelyistä muuta johdu. Nato SOFAn IX artiklan 8 kappaleen perusteella joukkoja, siviilihenkilöstöä eikä niiden jäseniä vapauteta ostetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista perittävistä veroista ja tulleista. Nato SOFAn määräyksistä poikkeavasti puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan yleishyödyllisten palveluiden verovapaus puolustusyhteistyösopimuksen 16 artiklan yleismääräyksen mukaisesti. Nato SOFAn määräyksistä poiketen kohdassa sovitaan myös yleishyödyllisten palveluiden antamisesta USA:n sopimustoimittajille sekä suomalaisille sopimustoimittajille.

Puolustusvoimat hankkii veden, sähkön ja vastaavat yleishyödylliset palvelut siten, että ne maksetaan Puolustusvoimien käytössä olevien kiinteistöjen hallinnasta vastaavalle Puolustuskiinteistöt-liikelaitokselle vuokranmaksun yhteydessä. Muiden valtion käyttämien kiinteistöjen osalta toimijana on Senaatti-kiinteistöt. Yhdysvaltojen osalta näiden palvelujen käyttäminen tapahtuisi puolustusyhteistyösopimuksen alla siten, että Puolustusvoimat toimisi asiassa yhteispisteenä Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tarkemmin sovittavan järjestelyn mukaisesti.

Puolustusyhteistyösopimuksen 16 artikla sisältää virallisia verovapautuksia koskevan yleisen määräyksen. Tilanteesta riippuen virallisen toiminnan verovapaudet myönnettäisiin suoraa vapautusta tai palautusmenettelyä noudattaen. Arvonlisäverolain 10 lukuun sisältyvän 102 § mukaan verovelvollinen saa vähentää verollista liiketoimintaa varten toiselta verovelvolliselta ostamastaan tavarasta tai palvelusta suoritettavan veron. Puolustusyhteistyösopimusta koskevissa neuvotteluissa todettiin osapuolten yhteisenä näkemyksenä, että Suomessa arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkittyjen sopimustoimittajien hankintojen osalta tekstillä "tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja", "consistent with Article 16 of this Agreement, less taxes" voidaan tarkoittaa myös arvonlisäverolain 10 luvun mukaista vähennysoikeutta. Virallisen toiminnan verovapauksia ja niitä koskevia menettelyitä on selostettu tarkemmin 16 artiklaa koskevissa perusteluissa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan 2 kohdan mukaan osapuolet ovat tietoisia siitä, että USA:n joukoilla voi olla tarvetta käyttää radiotaajuuksia. Yhdysvaltojen sallitaan käyttää omia televiestintäjärjestelmiään sen "televiestinnän" määritelmän mukaisesti, joka on vuonna 1992 tehdyssä Kansainvälisen televiestintäliiton peruskirjassa ja Kansainvälisen televiestintäliiton yleissopimuksessa. Tähän sisältyy oikeus käyttää sellaisia keinoja ja palveluja, jotka tarvitaan varmistamaan täysi valmius käyttää televiestintäjärjestelmiä, sekä oikeus käyttää tarvittavia radiotaajuuksia tähän tarkoitukseen. Radiotaajuuksien käyttö on Yhdysvalloille maksutonta. USA:n joukot pyrkivät kaikkiin kohtuullisiin toimin yhteensovittamaan taajuuksien käytön ennakoita Suomen toimeenpanijan kanssa.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 39 §:n 1 momentin mukaan radiolähetimien hallussapito ja käyttö edellyttävät Liikenne- ja viestintäviraston myöntämää radiolupaa, jollei pykälässä toisin säädetä. Pykälän 7 momentin mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähetimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla antamassa määräyksessä yksinomaan puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrättyillä taajuuksialueilla. Pykälän 9 momentin mukaan vieraan valtion edustaja ei tarvitse radiolupaa valtio- tai

työvierailussa käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta ja on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

USA:n joukoilla voi olla tarpeita taajuuksien käyttöön myös muilla kuin yksinomaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla. USA:n joukkojen ei myöskään katsota olevan Suomessa pykälässä tarkoitettulla tavalla valtio- tai työvierailulla. Näin ollen sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 39 §:ään esitetään lisättäväksi uusi momentti, jonka mukaan USA:n joukot eivät tarvitse radiolupaa radiolähtetimiensä hallussapitoon ja käyttöön. Eri käyttäjätarpeiden yhteensovittamiseksi ja koordinoimiseksi ja radiohäiriöiden ehkäisemiseksi on tärkeää, että USA:n joukot pyrkivät artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla kaikin kohtuullisin toimin yhteensovittamaan taajuuksien käytön ennakolta Suomen toimeenpanijan tai sen osoittaman edustajan kanssa. Puolustusministeriö voi osoittaa edustajakseen Puolustusvoimat.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 265 §:n 1 momentin mukaan radiolähetintä meriradio- tai radioamatööriviestintään käyttävällä on oltava Liikenne- ja viestintäviraston myöntämä pätevyystodistus tai Liikenne- ja viestintäviraston Suomessa voimassa olevaksi hyväksymä muun maan toimivaltaisen viranomaisen myöntämä pätevyystodistus. Pykälän 2 momentissa säädetään, että vaatimus pätevyystodistuksesta ei koske puolustusvoimia eikä Rajavartiolaitosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa käyttämiä radiolaitteita.

USA:n joukoilla ei välttämättä ole sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 265 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimivaltaisen ulkomaalaisen viranomaisen myöntämää pätevyystodistusta radiolähtetimen käyttöön. Näin ollen sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 265 §:ää esitetään muutettavaksi niin, että Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetuilta USA:n joukoilta ei edellytetä 1 momentissa tarkoitettua pätevyystodistusta.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 324 §:n 1 momentin mukaan lain 326 § (radiolaitteeseen liittyvä tarkastus) ja 327 § (laitteen tutkittavaksi ottaminen) sekä 329 §:n 3 momentti (laitteen tarkastaminen ja tutkittavaksi ottaminen säännösten vastaisuuden tai haitallisen häiriön vuoksi) eivät koske Puolustusvoimia eivätkä Rajavartiolaitosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa hallussa pitämiä radiolaitteita. Kansainvälisen televiestintäliiton peruskirjan 48 artikla antaa mahdollisuuden poiketa peruskirjaa täydentävän radio-ohjesäännön määräyksistä nimenomaisesti silloin, kun kysymys on sotilaallisesta radiotaajuuksien käytöstä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiin tai yksinomaaisesti niiden puolesta käytettäviin ilma-aluksiin, aluksiin ja ajoneuvoihin ei saa mennä eikä niitä saa tarkastaa ilman Yhdysvaltojen suostumusta. Lisäksi USA:n joukoilla on puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan mukaisesti joka tapauksessa oikeus käyttää televiestintäjärjestelmiään. Lain 324 §:n 1 momentti olisi tarpeen ulottaa kattamaan näin ollen puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti USA:n joukot. Näin ollen pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi niin, että Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettujen USA:n joukkojen radioviestintä ja niiden hallussa pitämät radiolaitteet olisivat jatkossa säännöksessä tarkoitettujen tarkastuksia koskevien lain soveltamisalan rajausten piirissä.

29 artikla. Täytäntöönpano ja riidat. Artiklan 1 kohdan mukaan kaikki sopimuksen mukaiset velvollisuudet täytetään sen mukaan, onko kyseisiin tarkoituksiin osoitettuja määrärahoja käytettävissä. Sopimus sisältää myös velvoitteita, joiden noudattamista ei ole sidottu määrärahoihin.

Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat kansallisen lainsäädäntönsä mukaan vaihtaa tietoja, mukaan lukien myös henkilötietoja sopimuksen täytäntöönpanon edistämiseksi, jos se on tarpeellista ja asianmukaista. Tällaiset sopimukseen perustuvan toiminnan yhteydessä vaihdettavat tiedot, mukaan lukien henkilötiedot, on tarkoitettu puolustus- ja turvallisuusyhteistyön tehostamiseen. Osapuolet suojaavat toiselta osapuolelta saatuja tietoja noudattaen välillään sovellettavia kansainvälisiä sopimuksia sekä kansallisia säädöksiä ja määräyksiä. Suomessa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä, jota Suomi soveltaisi, ovat esimerkiksi EU:n yleinen tietosuojasetus (2016/679), tietosuojalaki (1050/2018), laki henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimissa (332/2019) ja laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018). Tiedonvaihdon yhteydessä sovellettavaksi tulevat erityisesti tietosuojalainsäädännön mukaiset vaatimukset asianmukaisten tietosuojan takeiden varmistamisesta siirrettäessä henkilötietoja kolmanteen maahan. Tietosuojan lisätakeita voi sisältyä myös osapuolten välillä voimassa oleviin muihin sopimuksiin, kuten Suomen ja Yhdysvaltojen väliseen tietoturvasopimukseen.

Artiklan 3 kohdassa todetaan, että osapuolet tai niiden toimeenpanijat voivat tehdä täytäntöönpanosopimuksia tai järjestelyjä sopimuksen määräysten täytäntöön panemiseksi. Toimeenpanija on sopimuksen 2 artiklan määritelmän mukaan Suomen osalta puolustusministeriö tai sen osoittama edustaja. Täytäntöönpanosopimusten tai -järjestelyjen osapuoli määräytyisi valtioneuvoston ohjesäännön toimialajaon taikka sektorikohtaisen lainsäädännön mukaisesti. Sopimuksen toimeenpanijana puolustusministeriö koordinoisi ja ilmoittaisi Yhdysvalloille, mikä taho kussakin tapauksessa olisi kansallisesti toimivaltainen neuvottelemaan kohdassa tarkoitetuista sopimuksista ja järjestelyistä. Valmisteltuun osallistuisivat tarvittavat ministeriöt, viranomaiset sekä esimerkiksi liikelaitokset kuten Puolustuskiinteistöt ja Metsähallitus. Täytäntöönpanosopimukset tai -järjestelyt voivat sisältönsä mukaan olla joko valtiosopimuksia, kansainvälisiä hallintosopimuksia tai oikeudellisesti sitomattomia järjestelyjä.

Artiklan 4 kohdassa todetaan osapuolten toimeenpanijoiden neuvottelevan tarvittaessa keskenään varmistaakseen sopimuksen asianmukaisen täytäntöönpanon. Toimeenpanijat laativat menettelyt, joita sovelletaan niiden henkilöstöjen välisissä neuvotteluissa kaikista sopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa koskevista asioista.

Artiklan 5 kohdan mukaan tämän sopimuksen määräysten tulkintaa ja soveltamista koskevat riidat ratkaistaan mahdollisimman alhaisella tasolla ja saatetaan tarvittaessa toimeenpanijoiden käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Tämän sopimuksen määräysten tulkintaa ja soveltamista koskevat riidat, joita toimeenpanijat eivät voi ratkaista, saatetaan tarvittaessa osapuolten neuvoteltavaksi ja ratkaistavaksi.

Artiklan 6 kohdassa osapuolet sitoutuvat olemaan saattamatta riitoja ja muita sopimuksen mukaan neuvottelemalla ratkaistavia asioita kansallisen tai kansainvälisen tuomioistuimen, ratkaisuelimen tai vastaavan elimen tai muun kolmannen osapuolen ratkaistavaksi.

30 artikla. Voimaantulo, muuttaminen ja voimassaolo. Artikla sisältää valtiosopimuksille tyypilliset loppumääräykset.

Artiklan 1 kohdan mukaan sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä laskettuna jälkimmäisen sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä.

Yhdysvalloissa puolustusyhteistyösopimus ei edellytä senaatin käsittelyä tai hyväksyntää tullakseen voimaan, vaan presidentin hyväksyntä riittää. Valtuutus neuvotella ja allekirjoittaa Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus sisälsivät myös oikeuden hyväksyä sopimus, joten sopimus ei enää edellytä Yhdysvaltojen puolelta erillistä hyväksymismenettelyä.

Artiklan 2 kohdassa todetaan, että sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella. Sopimusmuutokset hyväksytään ja voimaan saatetaan perustuslain 8 luvun mukaisesti.

Artiklan 3 kohdassa määrätään sopimuksen voimassaolosta ja mahdollisuudesta irtisanoa se. Kohdan mukaan sopimus on aluksi voimassa 10 vuotta, jonka jälkeen se on edelleen voimassa, mutta kumpikin osapuoli voi irtisanoa sen ilmoittamalla irtisanomisesta toiselle osapuolelle kirjallisesti diplomaattiteitse yhtä vuotta aiemmin. Määräys vastaa Yhdysvaltojen muiden Naton jäsenvaltioiden kanssa tehdyissä puolustusyhteistyösopimuksissa olevia määräyksiä.

Artiklan 4 kohdassa todetaan liitteen A olevan sopimuksen erottamaton osa ja kohdan mukaan sitä voidaan muuttaa osapuolten tai niiden toimeenpanijoiden kirjallisella suostumuksella. Liitteen muutokset hyväksytään ja voimaan saatetaan perustuslain 8 luvun mukaisesti. Suomen hallitus tekee Suomen puolesta liitteen muuttamista koskevat sopimukset.

10 Lakiehdotusten säännöskohtaiset perustelut

10.1 Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta

1 §. *Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää säännöksen siitä, että puolustusyhteistyösopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa niin kuin Suomi on niihin sitoutunut. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä on selostettu tarkemmin sopimuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa sekä jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. *Sovittujen tilojen ja alueiden rajat.* Pykälässä säädettäisiin, että Puolustusvoimat määrittää käytössään olevien liitteessä A lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden rajat.

Sovitut tilat ja alueet tarkoittavat puolustusyhteistyösopimuksen liitteessä A lueteltuja Suomen alueella sijaitsevia tiloja ja alueita, joihin USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla, suomalaisilla sopimustoimittajilla, huollettavilla ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muilla, on esteetön pääsy- ja käyttöoikeus sopimuksen 3 artiklan mukaisesti. Liite sisältää Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevia tiloja ja alueita. Ivalossa sijaitseva Rajavartiolaitoksen kasarmialue on kuitenkin Rajavartiolaitoksen käytössä.

Puolustusyhteistyösopimuksen liite A on erottamaton osa sopimusta, ja se hyväksytään osana sopimusta perustuslain 8 luvun mukaisesti. Liitteessä ei määritellä yksilöidysti alueiden tarkkoja rajoja. Puolustusvoimat suorittaisi alueiden tarkemman määrittelyn yhteistyössä

Yhdysvaltojen kanssa laatimalla tarvittavat yksityiskohtaiset alueiden rajoja koskevat asiakirjat. Rajavartiolaitoksen käytössä olevan alueen osalta Rajavartiolaitos osallistuisi alueen määrittelyyn yhdessä Puolustusvoimien kanssa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti samassa yhteydessä voidaan määrittellä tarvittavien erillisten päätöksentekomenettelyjen jälkeen myös sovittujen tilojen ja alueiden sisällä mahdollisesti olevat Suomen ja Yhdysvaltojen yksinomaisessa käytössä olevat tilat ja alueen osat. USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön osoittamista koskeva toimivalta ei kuitenkaan sisältyisi tässä pykälässä tarkoitettuun Puolustusvoimien toimivaltaan määrittää sovittujen tilojen ja alueiden rajat, vaan siitä päätettäisiin erikseen.

3 §. *Puolustustarvikkeiden vientiä ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskeva poikkeus.* Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisen toiminnan toteuttaminen, erityisesti puolustusyhteistyösopimuksen 4 artiklassa tarkoitettu puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin siirtäminen pois Suomen alueelta ja kauttakulku edellyttävät, että Suomen kansallisesta lainsäädännöstä ei aiheudu esteitä sopimuksen soveltamiselle. Tämä edellyttää, että puolustusyhteistyösopimuksen mukainen toiminta rajataan puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain soveltamisalan ulkopuolelle.

4 §. *Ammattilupia ja -pätevyyksiä koskevat poikkeukset.* Ammattilupia koskevassa puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa vapautetaan USA:n joukkojen jäsenet sekä USA:n sopimustoimittajat hankkimasta Suomessa myönnettäviä ammattilupia tavaroiden toimittamiseksi ja palveluiden suorittamiseksi artiklan mukaisten edellytysten täytyessä. Artiklakohtaisissa perusteluissa (ks. jakso 9) on avattu keskeistä kansallista ja EU-lainsäädäntöä ammattilupiin liittyen. Osa Suomen tarkastus- ja valvontasäännöksistä perustuu EU:n lainsäädäntöön. Näiden osalta ehdotettu poikkeus on kuitenkin yhteen sovitettavissa EU-oikeuden kanssa (ks. jakso 3 edellä).

Puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa tarkoitettavat luvat tarkoittavat paitsi erilaisia luonnollisille henkilöille myönnettäviä ammattilupia, myös näiden ammattipätevyyksiä ja palvelujen harjoittamiseen liittyviä ammatinharjoittajien rekisteröintivaatimuksia. Säännellyn ammatin harjoittamiseksi ammatinharjoittajilta voidaan edellyttää rekisteröintiä esimerkiksi kansallisen toimivaltaisen viranomaisen valvonta- tai luparekistereihin ennen ammatinharjoittamisen aloittamista. Esimerkiksi Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt merkitään kansallisiin, sosiaali- ja/tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekistereihin ammattihenkilöiden valvonnan toteuttamiseksi.

Selvyyden vuoksi voimaansaattamislakiin esitetään lisättäväksi yleinen poikkeussäännös, joka selkeyttäisi sitä, milloin eri hallinnonaloja koskevasta ammattilupia, pätevyyksiä tai ammatinharjoittajan rekisteröintiä koskevista vaatimuksista voitaisiin poiketa. Ehdotettu säännös vastaisi sisällöltään 10 artiklan 3 kohtaa, kuitenkin sitä, että siinä olisi huomioitu edellä kuvatut kansalliset rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuudet.

Ehdotetussa pykälässä viitattaisiin puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohtaan ja siinä tarkemmin määrättyihin edellytyksiin. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että sopimuksen mukaisesti poikkeusta olisi sovellettava edellyttäen, että henkilöllä on voimassa oleva Yhdysvaltojen ammattilupa tai vastaava lupa tai tällainen Euroopan talousalueen jäsenvaltion myöntämä lupa tai muu Yhdysvaltojen viranomaisten hyväksymä asianmukainen ammattipätevyys. Poikkeusta olisi sovellettava vain suoritettaessa palveluja tai toimitettaessa tavaroita osana puolustusyhteistyösopimukseen perustuvia tehtäviä. Voimaansaattamislaissa huollettavalla tarkoitetaan puolustusyhteistyösopimuksen 2 artiklan 6 kohdassa tarkoitettuja henkilöitä.

5 §. *Toimivalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen.* Pykälän 1 momentin mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun päätöksen peruuttaa tuomiovallasta luopuminen Suomessa tekisi valtakunnansyyttäjä.

Mainitun artiklan 2 kohdan mukaan luopumisen peruuttaminen voitaisiin tehdä Suomen erityisen tärkeänä pitämässä yksittäistapauksissa. Kun valtakunnansyyttäjä tekisi peruuttamista koskevan päätöksen, hänen tulisi päätöksenteossa ottaa muun ohella huomioon, olisiko esitutkinnan toimittaminen Suomessa tutkinnallisista syistä ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta erityisen tärkeää. Muita päätöksenteossa huomioon otettavia perusteita voisivat muun ohella olla tilanteet, joissa rikos on herättänyt julkista huomiota Suomessa; rikos on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä; rikos, joka on kohdistunut suomalaiseseen, ja on vakava ja laajiltaan tai laadultaan sellainen, että on perusteltua käsitellä se suomalaisessa rikosprosessissa; Suomessa tehtyjen samanlaisten rikosten yhdenvertainen käsittely; suomalaisen asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumisen edistäminen; suomalaisen vastaajan oikeuksien turvaaminen varsinkin vakavampien rikosten kohdalla; rikos on tehty Suomen alueella ja sen johdosta on kuolemanrangaistuksen uhka; Suomeen kohdistuvat maan- ja valtionpetosrikokset; rikoksella on muuten vakavasti loukattu tai vaarannettu Suomen valtiollisia tai sotilaallisia oikeuksia tai etuuksia; sekä rikos on kohdistunut Suomen viranomaiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut ilmoitukset vastaanottaisi valtakunnansyyttäjä. Ilmoitusten perusteella valtakunnansyyttäjä saisi tiedon tapauksista, joiden osalta 1 momentissa tarkoitettu tuomiovallasta luopumisen peruuttaminen saattaisi olla perusteltua.

6 §. *Virallisen tehtävän määrittely.* Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuisi valtakunnansyyttäjän toimesta. Säännös tarkoittaisi, että mainitun 6 kohdan mukaisesti valtakunnansyyttäjä voisi esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, neuvotella niistä sekä pyytää virkatehtävien määrittelyn uudelleen arviointia.

Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuisi Puolustusvoimien toimesta. Säännös tarkoittaisi, että mainitun 3 kohdan mukaisesti Puolustusvoimat voisi esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, neuvotella niistä sekä pyytää virkatehtävien määrittelyn uudelleen arviointia.

7 §. *Uhrien oikeuksia koskeva yhteistyö.* Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuun uhrien oikeuksien edistämistä koskevaan yhteistyöhön ja tietojenvaihtoon toimivaltainen viranomainen Suomessa olisi valtakunnansyyttäjä.

8 §. *Toimivalta tehdä ilmoitus kiinniottamisesta ja pidättämisestä.* Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa mukaisen ilmoituksen kiinniottamisesta ja pidättämisestä USA:n joukkojen viranomaisille tekisi valtakunnansyyttäjä.

9 §. *USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta.* Pykälän 1 momentin mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta päättäisi syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuim. Asian käsittelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 3 luvussa säädetään. Toimivaltainen syyttäjä voisi olla syyttäjä, joka on toimivaltainen ajamaan syytettä kysymyksessä olevassa rikosasiassa, tai tarvittaessa muu syyttäjä.

Pykälän 2 momentin mukaan syyttäjä olisi toimivaltainen esittämään puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan vapaudenmenetyksen toimeenpanosta Suomen viranomaisten toimesta. Toimivaltainen syyttäjä voisi olla syyttäjä, joka on toimivaltainen ajamaan syytettä kysymyksessä olevassa rikosasiassa, tai tarvittaessa muu syyttäjä.

10 §. *Oikeudellisen menettelyn määräajan pidentäminen.* Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskevan suostumuksen voisi antaa tai sopimuksen voi tehdä syyttäjä sen jälkeen, kun syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuimien taikka ennen syytteen nostamista muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä, on syyttäjän pyynnöstä antanut siihen luvan.

11 §. *Vapaudenmenetysajan vähentäminen.* Pykälän mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 5 kohdassa tarkoitetussa suomalaisessa tuomioistuimessa käsiteltävässä rikosasiassa sovellettaisiin rikoslain 6 luvun 13 §:n säännöksiä vapaudenmenetysajan vähentämisestä. Kohta edellyttää sitä, että USA:n joukkojen viranomaisten toimeenpanema vapaudenmenetysaika vähennetään samassa asiassa tuomittavasta vapausrangaistuksesta. Pykälä olisi luonteeltaan selventävä ja sen säätäminen liittyisi siihen, että rikoslain 6 luvun 13 §:ssä ei nimenomaisesti säädetä tällaisista tilanteista.

12 §. *Asevoimille tarkoitettuihin palveluihin liittyvät poikkeukset.* Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklassa tarkoitetaan USA:n joukkojen jäsenille, huollettaville ja yhteisesti sovitulle henkilöstölle luonnollisina henkilöinä tarkoitettuja palveluita, kuten liikkeitä, päivittäistavara-kauppoja, ruokaloita, koulutuskeskuksia, kokoontumistiloja sekä vapaa-ajan palveluita. Artiklassa määrätään, että USA:n joukkojen jäsenille, näiden huollettaville ja yhteisesti sovitulle muulle valtuutetulle henkilöstölle tarkoitetuilta artiklan mukaisilta palveluilta ei vaadita Suomessa lupia, eikä kyseisiin palveluihin kohdisteta tarkastuksia tai valvontaa. Tämä merkitsee poikkeusta Suomen kansalliseen lainsäädäntöön kyseisten palvelujen ja toimintojen osalta. Näitä on käsitelty tarkemmin edellä 21 artiklan artiklakohtaisissa perusteluissa jaksossa 9. Osa Suomen tarkastus- ja valvontasäännöksistä perustuu EU:n lainsäädäntöön. Näiden osalta ehdotettu poikkeus on kuitenkin yhteen sovitettavissa EU-oikeuden kanssa (ks. jakso 3).

Puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamislakiin esitetään selvyyden vuoksi säädettäväksi yleinen poikkeus koskien 21 artiklassa tarkoitettujen palvelujen edellyttämiä lupia, rekisteröintejä, ilmoituksia, valvontaa ja tarkastuksia. Poikkeus mahdollistaisi artiklassa tarkoitettujen tuotteiden myymisen 21 artiklan 1 kohdan mukaisessa laajuudessa toimialakohtaisten lakien edellyttämistä luvista riippumatta. Jotkin 21 artiklassa tarkoitetuista palveluista voivat edellyttää lupien sijaan toimijan rekisteröitymistä tai olla ilmoituksenvaraisia kansallisen lainsäädännön nojalla. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan lupien lisäksi todettavan, että poikkeus koskisi myös tällaisia rekisteröintejä ja ilmoituksia. Kyseessä olevia palveluja ja organisaatiota ylläpidettäessä ja tarjottaessa noudatettaisiin sovellettavaa USA:n sääntelyä. Yhdysvallat vastaa itse asevoimille tarkoitettujen palvelujen tarkastuksesta ja valvonnasta lainsäädäntönsä mukaisesti.

13 §. *Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää tavanomaisen säännöksen, joka koskee muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista valtioneuvoston asetuksella. Puolustusyhteistyösopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä on käsitelty tarkemmin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevan jakson yhteydessä.

14 §. Voimaantulo. Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen, jonka mukaan lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella

10.2 Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

17 §. Soveltamisalaa koskevat poikkeukset. Edellä puolustusyhteistyösopimuksen 4 artiklaa koskevissa artiklakohtaisissa perusteluissa selostetun mukaisesti ampuma-aselain soveltamisalan poikkeuksia koskevan 17 §:n 1 momentin 10 kohdan a alakohtaan lisättäisiin maininta puolustusyhteistyösopimuksesta.

10.3 Laki ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta

40 §. Oleskeluoikeus. Edellä puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan perustelujen mukaan sopimus ei sisällä määräyksiä joukkojen jäsenten, siviilihenkilöstön jäsenten, huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien vapautuksesta oleskelulupavaatimuksesta. Sopimuksen neuvotteluissa kävi kuitenkin selväksi, että 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille henkilöryhmille ei tule asettaa oleskelulupiin verrattavia maahantulon edellytyksiä. Lisäksi 7 artiklan 3 kohdan mukaan USA:n joukkoihin, USA:n sopimustoimittajiin ja huollettaviin ei sovelleta ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevaa sääntelyä.

Ulkomaalaislain 40 §:ssä säädetään oleskeluoikeudesta Suomessa. Pykälän 1 momentin alakohdissa luetellaan laillisen oleskelun eri tilanteet. Laillista oleskelua voi tapahtua esimerkiksi viisumilla, oleskeluluvalla tai tietyissä tapauksissa ilman niitä. Pykälän 2 momentin mukaan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskeluoikeudesta säädetään lain 10 luvussa.

Vaikka puolustusyhteistyösopimuksen 7 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden oleskelun voidaan monissa tapauksissa katsoa oleva laillista jonkin ulkomaalaislain 40 §:n 1 momentissa luetellun perusteen tai 2 momentin nojalla, pidempiaikaisen oleskelun osalta sääntely ei ole kattavaa. Siksi pykälän 1 momentin luetteloon esitetään lisättäväksi uusi 9 kohta puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettujen joukkojen jäsenen, siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavan ja USA:n sopimustoimittajan oleskelun laillisuudesta. Momenttiin lisättäisiin myös uusi 8 kohta Nato SOFAssa, Pariisin pöytäkirjassa, PfP SOFAssa ja sen toisessa lisäpöytäkirjassa tarkoitettujen joukkojen jäsenten oleskelun laillisuudesta. Mainituissa sopimuksissa tarkoitettuilta siviilihenkilöstön jäseniltä ja huollettavilta edellytettäisiin edelleen viisumia tai oleskelulupaa (ks. HE 90/2023 vp, s. 60-61).

10.4 Laki sotilasajoneuvolain muuttamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin lain soveltamisalan rajauksesta. Rajauksen mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja USA:n joukkojen virallisia, muita kuin taktisia ajoneuvoja koskee vain sotilasajoneuvolain 23 a §. Lakiin lisättävässä uudessa 23 a §:ssä säädettäisiin sotilasajoneuvon rekisterikilpien antamisesta Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla. Tilanne tulee kyseeseen, kun USA:n joukkojen viralliselle, muulle kuin taktiselle ajoneuvolle haluttaisiin sopimuksen mukaisesti sotilasajoneuvon rekisterikilvet. Muihin sopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien yksityisiin moottoriajoneuvoihin sovellettaisiin tämän esityksen ajoneuvolain muuttamista koskevan lain ehdotusta uudeksi 83 a §:ksi. Muutoin sotilasajoneuvolakia ei sovellettaisi sopimuksen perusteella Suomessa oleviin Yhdysvaltojen ajoneuvoihin.

23 a §. *Sotilasajoneuvon rekisterikilpien antaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla.* Sotilasajoneuvolakiin lisättäisiin uusi 23 a §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille USA:n joukkojen virallisille, muille kuin taktisille ajoneuvoille annettavista Puolustusvoimien rekisterikilvistä. Kyseisille ajoneuvoille on sopimuksen mukaisesti annettava USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä rekisterikilvet noudattaen Suomen Puolustusvoimia koskevia menettelyjä sekä sellaiset asiakirjat ja merkinnät, jotka tavallisesti vaaditaan edellytyksenä ajoneuvon käyttämiselle Suomessa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston toimivallasta tallentaa 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvosta tarvittavat tiedot sotilasajoneuvorekisteriin ajoneuvon yksilöimiseksi. Pykälän 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvoa eivät koskisi katsastusvaatimukset, ja menettely hoidettaisiin täysin USA:n joukkojen viranomaisten ja pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston välisellä tietojen vaihdolla. Käytännössä säännös koskisi lähinnä USA:n joukkojen viranomaiskäytössä olevia ajoneuvoja.

Puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti Suomi hyväksyy ja tunnustaa Yhdysvaltojen ajoneuvoille antamat hyväksynnät ja sitä vastaavat prosessit. Näin ollen rekisterikilpien antamiseksi suomalainen viranomainen voi toimia ainoastaan niiden tietojen perusteella, mitä kulloisessakin tilanteessa on saatavilla. Tarkemmin tiedoista ja Suomen alueella käytettävästä kalustosta sovitaan osapuolten kesken kulloistakin tilannetta koskien.

Momentti jättäisi pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle harkintavaltaa sen osalta, mitä tietoja ajoneuvosta tallennetaan rekisteriin, koska säännös ei sen sanamuodon mukaisesti velvoittaisi viranomaista tallentamaan kaikkia säännöksen mahdollistamia tietoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joilla pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voisi tallentaa erityisellä menettelyllä ajoneuvojen tiedot. Pyyntö ajoneuvon tietojen merkitsemisestä olisi tultava USA:n joukkojen viranomaisilta puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Tietojen merkitsemisen edellytyksenä ja näin ollen myös rekisterikilpien antamisen edellytyksenä olisi riittävän selvityksen esittäminen ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista. Säännöksen mukaan pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voisi pyytää myös lisätietoja ajoneuvoista, kuten esimerkiksi ajoneuvon teknisiä tietoja. Menettely perustuisi puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohtaan. Todettakoon, että liikennevakuutuslain (460/2016) 32 §:n 2 momentin mukaan Valtiokonttori vastaa liikennevahingosta silloin, kun Suomen valtio on sitoutunut korvaamaan toisen valtion omistaman ajoneuvon aiheuttaman vahingon.

10.5 Laki arvonlisäverolain muuttamisesta

94 §. Pykälässä säädetään maahantuotavien tavaroiden verottomuudesta. Säännöksen 1 momenttiin lisättäisiin uusi 27 kohta, joka koskisi puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklassa tarkoitettujen USA:n joukkojen jäsenen, hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen ja USA:n sopimustoimittajan työntekijän henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomien tavaroiden verovapauksia.

Pykälän nykyinen 1 momentin 24 kohta koskee toisen EU:n tai Naton jäsenvaltion puolustusvoimien Suomessa tekemiä tavaroiden maahantuonteja. Säännöksen mukaan verotonta on toisen EU:n tai Naton jäsenvaltion puolustusvoimien maahantuomien 129 c §:ssä tarkoitettuun käyttöön tulevien tavaroiden maahantuonti edellyttäen, että tavarain maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättyinä arvonlisäveron osuudella on vähintään

170 euroa. Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentin mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan.

Arvonlisäverodirektiiviin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Arvonlisäverodirektiiviin 143 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden maahantuonti Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien jäsenvaltioiden alueelle tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien toimesta näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat tuoda maahan tullitta ja verotta henkilökohtaisia tavaroita, huonekaluja, yhden yksityisen moottoriajoneuvon kahdeksantoista vuotta täyttänyttä henkilöä kohti ja muita henkilökohtaiseen tai kotitaloutensa käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuja tavaroita sinä aikana, jona heidät on määrätty tehtävään Suomen alueelle. Tätä erioikeutta sovelletaan paitsi näiden henkilöiden omistamiin tavaroihin myös sellaisiin tavaroihin, jotka lähetetään heille lahjaksi tai toimitetaan heille täytettäessä muualla kuin Suomen alueella kotipaikan omaavien henkilöiden kanssa tehtyjä sopimuksia. Tämä maahantuonti ei saa ylittää henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja kohtuullisia määriä, eikä sen luonne tai määrä saa viitata siihen, että tavarat tuodaan kaupallisiin tarkoituksiin. Tämä artiklan kohta, mukaan lukien tiettyjen tavaroiden maahantuonnille asetettujen rajoitusten huomioiminen, pannaan täytäntöön noudattaen yhteisesti määritettyjä menettelyjä.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön maahantuotavat tavarat. Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden maahantuonnin verovapauden soveltamisala kattaisi Suomessa olevien USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomat tavarat. Nykyisin ainoastaan diplomaattisilla edustajilla ja heidän perheenjäsenillään on oikeus tuoda maahan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja tavaroita verovapaasti. Samoin eräiden kansainvälisten järjestöjen päälliköllä ja ylemmillä virkamiehillä, joille on myönnetty diplomaattisen edustajan asema, sekä heidän perheenjäsenillään on vastaava oikeus. Näihin tilanteisiin sovelletaan nykyisin kattavasti palautusmenettelyä ja ulkoministeriö vahvistaa siihen liittyen sähköistä menettelyä soveltaen, onko hakijalla oikeus verottomuuteen.

Arvonlisäverolain 160 § 1 momentin mukaan tavaran maahantuonnin verotuksesta ja valvonnasta vastaa Tulli, jos tuonnista verovelvollista ei ole merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin veron suorittamisvelvollisuuden syntymishetkellä. Veroviranomaisena on Tulli myös silloin, kun verovelvollinen on luonnollinen henkilö ja tuonti ei liity hänen liiketoimintaansa. USA:n joukkojen jäsenten, hänen taloutensa kuuluvien perheenjäsenten ja USA:n sopimustoimittajien työntekijöiden osalta maahantuonnin verotus kuuluisi siten Tullin toimivaltaan.

Maahantuonnin verovapautus myönnettäisiin suoraa vapautusta soveltaen, jos maahantuojana olevalla USA:n joukkojen jäsenellä, tällaisen huollettavalla tai USA:n sopimustoimittajan työntekijällä olisi maahantuonnin hetkellä asianmukainen todistus siitä, että hänellä on

puolustusyhteistyösopimuksessa sovituin edellytyksin ja rajoituksin oikeus tullittomaan ja verottomaan maahantuontiin. Säännöksen mukaan tavarahan maahantuojan tulisi pyydettyä esittää asianmukainen todistus Tullille. Asianmukaisena todistuksena voitaisiin käyttää esimerkiksi henkilökorttia tai muuta vastaavaa luotettavana pidettävää todistusta. Käytännössä maahantuojaa antaisi normaalin sähköisen tulli-ilmoituksen, jossa hän vetoaisi tullittomuuteen ja verottomuuteen. Tulli pyytäisi harkintansa mukaan tavaroiden maahantuojaa esittämään vapautuksen edellytyksenä olevan todistuksen.

Hallinnollisista syistä verovapautuksen edellytyksenä olisi, että maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättyä arvonlisäveron osuudella olisi vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä. Tämä edellytys olisi yhtenäinen uuden 129 d §:ään ehdotetun säännöksen kanssa. Edellytys olisi yhtenäinen myös nykyisten EU:n ja Naton puolustustoimintaa sekä kansainvälisiä järjestöjä koskevien edellytysten kanssa. Ehdotettu säännös mahdollistaisi kuitenkin sen, että 170 euron edellytystä voitaisiin soveltaa joustavasti.

Niissä tilanteissa, joissa USA:n joukkojen jäsenenä, tällaisen huollettavalla tai USA:n sopimustoimittajan työntekijällä ei olisi tai hän ei maahantuonnin hetkellä pystyisi esittämään vapautuksen edellytyksenä olevaa asianmukaista todistusta, maahantuojaa antaisi normaalin tulli-ilmoituksen ja maksaisi normaalisti maahantuonnin verot (tulli, arvonlisä- ja valmistevero). Maahantuonnin verot voitaisiin kuitenkin palauttaa myöhemmin Tullille tehtävän oikaisuvaatimuksen perusteella. Oikaisuvaatimukseen tulisi liittää asianmukainen todistus siitä, että maahantuojalla on puolustusyhteistyösopimuksessa sovituin edellytyksin ja rajoituksin oikeus tullittomaan ja verottomaan maahantuontiin.

129 d §. Pykälän nykyinen säännös koskee arvonlisäverolain 129–129 c §:ssä tarkoitetuille kansainvälisille toimijoille liikaa palautetun veron määrän vähentämistä. Säännöstä muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitettujen USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaiseen käyttöön ostettujen tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvän veron palauttamista koskeva säännös. Pykälän nykyinen säännös siirrettäisiin 129 e §:ään.

Arvonlisäverodirektiiviin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta muun muassa tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka toteutetaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvissa jäsenvaltioissa tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimiin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön, jos puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan. Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 2 kohdan perusteella sellaisten tavaroiden luovutusten osalta, joita ei lähetetä tai kuljeteta luovutusjäsenvaltion ulkopuolelle, sekä palvelujen suoritusten osalta vapautus voidaan siten myöntää joko palautusmenettelyä tai suoraa vapautusta noudattaen.

Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentin mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan. Pykälän 3 momentin mukaan palautuksen edellytyksenä on, että tavarahan tai palvelun verollinen ostohinta on vähintään 170 euroa. Säännöksen 4 momentin mukaan vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron. Pykälän 5 momentin mukaan Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat eivät ole velvollisia maksamaan Suomen alueella veroja, korvauksia, lupamaksuja tai vastaavia maksuja, mukaan lukien arvonlisävero, Suomen alueelle tuodun tai siellä henkilökohtaiseen käyttöön hankitun aineellisen irtaimen omaisuutensa ostamisesta, omistamisesta, hallussapidosta, käytöstä, keskinäisestä siirtämisestä tai siirtymisestä kuoleman johdosta. Vapautusta sovelletaan noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä. Veronpalautus maksetaan kolmenkymmenen päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön vastaanottamisesta.

Arvonlisäverolain nykyisten EU:n ja Naton puolustustoimintaa koskevien verovapauksien soveltamisala kattaa ainoastaan toisen valtion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön ostetut tavarat ja palvelut. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan henkilökohtaisten verovapautusten soveltamisala kattaisi Suomessa olevien USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien henkilökohtaiseen käyttöön ostetut tavarat ja palvelut. Nykyisin ainoastaan diplomaattisilla edustajilla ja heidän perheenjäsenillään on oikeus henkilökohtaisten hankintojen arvonlisäveron palautukseen. Samoin eräiden kansainvälisten järjestöjen päälliköllä ja ylemmillä virkamiehillä, joille on myönnetty diplomaattisen edustajan asema, sekä heidän perheenjäsenillään on oikeus arvonlisäveron palautukseen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan vapautusta sovelletaan noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä ja palautus maksetaan 30 päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että vapautus voitaisiin myöntää palautusmenettelyä noudattaen. Suomessa sovelletaan nykyisin kattavasti palautusmenettelyä Suomessa olevien kansainvälisten toimijoiden osalta. Yhtenäisesti muiden tilanteiden kanssa USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien Suomesta henkilökohtaiseen käyttöön ostettujen tavaroiden ja palvelujen osalta vapautus toteutettaisiin palautusmenettelyä soveltaen.

Ehdotetun säännöksen 1 momentin mukaan puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitettulle Suomessa olevalle USA:n joukkojen jäsenelle palautettaisiin Suomesta ostettujen tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, kun tavara tai palvelu on ostettu USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaiseen käyttöön. Säännöksen 2 momentin mukaan palautukseen sovellettaisiin muutoinkin puolustusyhteistyösopimuksessa sovittuja rajoituksia ja edellytyksiä. Puolustusyhteistyösopimuksen 19 artiklaa vastaavasti hankinnat eivät siten esimerkiksi saisi ylittää henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja kohtuullisia määriä, eikä niiden luonne tai määrä saisi viitata siihen, että tavarat on ostettu kaupallisiin tarkoituksiin.

Hallinnollisista syistä säännöksen 2 momentin mukaan palautuksen edellytyksenä olisi, että tavaroiden tai palvelujen verollinen ostohinta olisi yhteensä vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä. Tämä edellytys olisi yhtenäinen 94 §:n 1 momenttiin ehdotetun uuden 27 kohdan kanssa. Edellytys olisi yhtenäinen myös nykyisten EU:n ja Naton puolustustoimintaa, diplomaattisia edustustoja sekä kansainvälisiä järjestöjä koskevien edellytysten kanssa. Lähtökohtaisesti palautuksen edellytyksenä olisi siten se, että tavaroiden tai palvelujen verollinen ostohinta olisi yhteensä vähintään 170 euroa. Säännös mahdollistaisi kuitenkin sen, että 170 euron edellytystä voitaisiin soveltaa joustavasti. Vero voitaisiin palauttaa esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa henkilö lähtee pois Suomesta ja hankintojen ostohinta jäisi alle 170 euron määrän.

Säännöksen 3 momentin mukaan vero palautettaisiin neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Neljänneskalenterivuoden jakso olisi yhtenäinen muiden kansainvälisten toimijoiden veronpalautushakemusta koskevien jaksojen kanssa. Hallinnollisista syistä hakemus olisi tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä.

Vastaavasti tämä määräaika olisi yhtenäinen muiden kansainvälisten toimijoiden määräajan kanssa. Säännöksen 3 momentin mukaan hakemukseen tulisi liittää asianmukainen todistus siitä, että hakijalla on puolustusyhteistyösopimuksen, hakijan aseman sekä tavarain tai palvelun käyttötarkoituksen perusteella oikeus palautukseen. Todistuksena voitaisiin käyttää esimerkiksi henkilökorttia tai muuta vastaavaa luotettavana pidettävää todistusta. Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti todistuksen osalta noudattaisiin yhteisesti sovittuja menettelyjä.

Veron palauttaminen kuuluisi Verohallinnon toimivaltaan. Tämän mukaisesti säännöksen 3 momentin mukaan Verohallinto tarkistaisi palautuksen edellytykset ja palauttaisi veron. Säännöksen 4 momentin mukaan Verohallinto määräisi tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

129 e §. Pykälään siirrettäisiin aikaisemmin 129 d §:ään sisältyneet 129–129 c §:ssä tarkoitetuille kansainvälisille toimijoille liikaa palautetun veron määrän vähentämistä koskeva säännös. Säännökseen lisättäisiin viittaus lakiehdotuksen puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitettujen henkilökohtaisten hankintojen palautusmenettelyä koskevaan 129 d §:ään. Pykälän nykyinen 129–129 c §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten toimijoiden muutoksenhakuoikeutta ja oikaisuvaatimuksen määräajan laskemista koskeva säännös siirrettäisiin lakiin lisättävään 129 f §:ään.

129 f §. Lakiin lisättävään 129 f §:ään siirrettäisiin aikaisemmin 129 e §:ään sisältyneet 129–129 c §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten toimijoiden muutoksenhakuoikeutta ja oikaisuvaatimuksen määräajan laskemista säännös. Säännökseen lisättäisiin viittaus lakiehdotuksen puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitettujen henkilökohtaisten hankintojen palautusmenettelyä koskevaan 129 d §:ään.

209 r §. Pykälässä säädetään 128–129 c §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten toimijoiden veronpalautushakemusten perusteena olevien laskujen säilyttämisestä. Säännökseen lisättäisiin viittaus lakiehdotuksen puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitettujen henkilökohtaisten hankintojen palautusmenettelyä koskevaan 129 d §:ään.

10.6 Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin. Edellä puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklaa koskevissa artiklakohtaisissa perusteluissa selostetun mukaisesti valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin soveltamisalaan lisättäisiin viittaus puolustusyhteistyösopimukseen.

10.7 Laki ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta

58 a §. *Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa.* Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin. Momenttiin lisättäisiin viittaus puolustusyhteistyösopimukseen. Lisäys selventäisi, että puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettujen ajokorttien ja -lupien hyväksymiseen sovellettaisiin lain 58 a §:ää. Sopimuksen 10 artiklan 1 kohdassa mainitun luvan ja artiklan 2 kohdassa mainitun ajoluvan katsotaan tarkoittavan ajokortteja ja mahdollisia muita ajo-oikeutta osoittavia ajolupia. Artiklan 1 kohta koskee USA:n joukkojen jäsenten ja USA:n sopimustoimittajien lupia. Artiklan 2 kohta koskee USA:n joukkojen jäsenten ja heidän huollettaviensa sekä USA:n sopimustoimittajien ajolupia. Momentin mukaan edellä mainitut luvat oikeuttaisivat lupaan merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan ajoneuvon kuljettamiseen Suomessa. Artiklan 2 kohdan mukaisesti ajoluvan kelpoisuus ei edellyttäisi kansainvälisen ajokortin esittämistä.

10.8 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

39 §. Radiolupa. Pykälää esitetään muutettavaksi siten, että USA:n joukot vapautetaan vaatimuksesta radiolupaan. Puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukoilta kuitenkin edellytettäisiin pyrkimystä yhteensovittaa taajuuksien käyttö ennakolta Suomen toimeenpanijan kanssa. Suomen toimeenpanija on Suomen puolustusministeriö tai sen osoittama edustaja. Puolustusministeriö voisi osoittaa edustajakseen Puolustusvoimat. Suomen toimeenpanijan olisi ilmoitettava edelleen Liikenne- ja viestintävirastolle sillä olevat tiedot USA:n joukkojen taajuuksien käytöstä, jotka ovat Liikenne- ja viestintävirastolle tarpeen taajuuksien käyttötarpeiden yhteensovittamiseksi.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että USA:n joukoille puolustusyhteistyösopimuksella annettu oikeus käyttää televiestintäjärjestelmiään ja niiden käyttöön tarvittavia radiotaajuuksia toteutuu. USA:n joukoilta ei voida edellyttää radiolupaa radiolähtimiensä hallussapitoon ja käyttöön sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 39 §:n mukaisesti, sillä joukoille annetaan puolustusyhteistyösopimuksen nojalla oikeus käyttää omia televiestintäjärjestelmiään ja niiden käyttöön tarvittavia radiotaajuuksia.

Lain 7 momentin mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähtimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla antamassa määräyksessä yksinomaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla. Mikäli Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos käyttävät muilla kuin niiden käyttöön määrätyillä taajuusalueilla, radiolupa vaaditaan. USA:n joukoilla voi olla esimerkiksi erilaisista teknisistä järjestelmistään johtuvia tarpeita taajuuksien käyttöön myös muilla kuin yksinomaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla. Eri käyttäjätarpeiden yhteensovittamiseksi ja koordinoimiseksi ja radiohäiriöiden ehkäisemiseksi onkin tärkeää, että USA:n joukot pyrkivät puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla yhteensovittamaan taajuuksien käytön ennakolta Suomen toimeenpanijan kanssa. Tämä olisi tärkeää erityisesti radiotaajuuksien häiriöttömyyden turvaamiseksi niin Yhdysvaltojen oman käytön kuin kansallisten siviilikäyttöjen osalta.

Edellä kuvatut muutokset esitetään lisättäväksi pykälään uudeksi 9 momentiksi. Muilta osin pykälän asiasisältöön ei esitetä muutoksia.

265 §. Pätevyyden osoittaminen. Pykälän 2 momentti esitetään muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin maininta puolustusyhteistyösopimuksen perusteella USA:n joukoista. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa USA:n joukoille puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan mukainen oikeus käyttää omia televiestintäjärjestelmiään ilman erillistä pätevyystodistusvaatimusta.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 265 §:n 1 momentin mukaan radiolähetintä meriradio- tai radioamatööriviestintään käyttävällä on oltava Liikenne- ja viestintäviraston myöntämä pätevyystodistus tai Liikenne- ja viestintäviraston Suomessa voimassa olevaksi hyväksymä muun maan toimivaltaisen viranomaisen myöntämä pätevyystodistus. USA:n joukoilla ei välttämättä ole sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 265 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimivaltaisen ulkomaalaisen viranomaisen myöntämää pätevyystodistusta radiolähtimen käyttöön.

USA:n joukoilla on puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan nojalla oikeus käyttää omia televiestintäjärjestelmiään, joten tällaista pätevyystodistusta meriradio- tai radioamatööriviestintään ei voida joukoilta edellyttää. Sähköisen viestinnän palveluista annetun

lain 265 §:n 2 momentin mukaan myöskään Puolustusvoimilta tai Rajavartiolaitokselta ei edellytetä pätevyystodistusta meriradio- tai radioamatööriviestintään niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustuksen liittyvää radioviestintää.

324 §. *Soveltamisalan rajoitukset.* Pykälän 1 momentti esitetään muutettavaksi siten, että se ulotettaisiin kattamaan myös USA:n joukkojen radioviestintä ja niiden hallussa pitämät radiolaitteet.

Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos sekä niiden radiolaitteet on aiemmin rajattu säännöksen ulkopuolelle, silloin kun niitä käytetään yksinomaan sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvään radioviestintään. Ottaen huomioon Kansainväliseen televiestintäliittoon liittyvän sääntelyn, lain soveltamisalan rajaukset koskisivat jatkossakin nimenomaan sotilaallista toimintaa. Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen käyttämiin tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviin ilma-aluksiin, aluksiin ja ajoneuvoihin ei saa mennä eikä niitä saa tarkastaa ilman Yhdysvaltojen suostumusta. Lisäksi USA:n joukoilla on puolustusyhteistyösopimuksen 28 artiklan mukaisesti oikeus käyttää televiestintäjärjestelmiään. Säännös olisi tarpeen ulottaa kattamaan näin ollen myös USA:n joukkojen radioviestintä ja niiden hallussaan pitämät radiolaitteet.

10.9 Laki ilmailulain 112 §:n muuttamisesta

112 §. *Lennonvarmistuspalvelujen ylläpitäminen, järjestäminen ja kehittäminen.* Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin maininta puolustusyhteistyösopimuksen nojalla maksuista vapautettujen palvelujen kustannusten korvaamisesta valtion varoista. Korvaus vastaisi maksuja, jotka lennonvarmistuspalvelujen tarjoaja olisi oikeutettu perimään ilman puolustusyhteistyösopimuksella määrättyä maksuvapautusta.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että lennonvarmistuspalvelujen tarjoaja saa tarjoamistaan puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 3 kohdan nojalla maksuista vapautetuista palveluista asianmukaisen korvauksen. Säännösmuutoksella varmistettaisiin, että Suomi noudattaa jatkossakin EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia periaatteita ja huolehtii näiden Suomea sitovien velvoitteiden mukaisesti siitä, että siviili-ilmailun toimijat eivät maksa sotilasilmailulle kuuluvia kustannuksia.

Valtion erityistehtäväyhtiö Fintraffic Lennonvarmistus Oy toimii Suomen ilmailulain 108 §:n mukaisesti valtioneuvoston nimeämänä ilmaliikennepalvelun tarjoajana. Lisäksi ilmailulain 108 §:n nojalla on nimetty Mikkelin ja Seinäjoen lentoasemat tarjoamaan ilmaliikennepalvelua. Muita lennonvarmistuspalveluja tarjotaan myös Enontekiön ja Lappeenrannan lentoasemien toimesta. Mainitut lentoasemat eivät ole valtion omistamia tai ylläpitämiä, joten puolustusyhteistyösopimuksen artiklan 11 kohdan 3 mukainen maksuvapautus ei lähtökohtaisesti koskisi näiden lentoasemien tarjoamia palveluja. Ilmaliikennepalvelun tarjoaja vastaa Suomessa niin siviili- kuin sotilasilmailunkin palveluntarjonnasta. Siviili-ilmailulle tarjottavista lennonvarmistuspalveluista säädetään EU:n yhtenäistä eurooppalaista ilmatilaa koskeissa suoraan sovellettavissa asetuksissa. Lainsäädännön lähtökohtana on, että valtion on katettava lennonvarmistuspalveluntarjoajille maksuista vapautetuista lennoista aiheutuvat kustannukset.

Suomessa ei aikaisemmin ole vapautettu Yhdysvaltojen sotilasilmailua lennonvarmistuksen palvelumaksuista. Tapauksissa, joissa maksuja ei ole peritty USA:n joukoilta, Puolustusvoimat on vastannut kustannuksista. Kysymys on puolustusmenoista, joten kyseiset maksut tulisi budjetoida puolustusministeriön hallinnonalan pääluokkaan.

Edellä kuvatut muutokset esitetään lisättäväksi pykälään uudeksi 2 momentiksi. Lennonvarmistuspalveluilla tarkoitetaan 2 momentissa sekä sellaisia palveluja, joita tuotetaan kaikille ilmailijoille että vain sotilasilmailua varten tuotettavia erillispalveluja. Muilta osin pykälän asiasisältöön ei esitetä muutoksia.

10.10 Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

8 §. *Valtion ilmailun ja sotilasilmailun lentoasemapalvelut, palveluiden hinnoittelu sekä niitä koskevat neuvottelut.* Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin maininta puolustusyhteistyösopimuksen nojalla maksuista vapautettujen palvelujen kustannusten korvaamisesta valtion varoista. Korvaus vastaisi maksuja, jotka lentoasemapalvelujen tarjoaja olisi oikeutettu perimään ilman puolustusyhteistyösopimuksella määrättyä maksuvapautusta.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että lentoasemapalvelujen tarjoaja saa tarjoamistaan puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 3 kohdan nojalla maksuista vapautetuista palveluista korvauksen. Lentoasemapalvelujentarjoajan oikeuden korvaukseen on myös käytännössä toteuduttava täysimääräisesti, jotta lentoasemapalvelujen tarjoaja ei subventois toimintaa. Säännösmuutoksella varmistettaisiin, että Suomi noudattaa jatkossakin EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia periaatteita ja huolehtii Suomea sitovien velvoitteiden perusteella siitä, että siviili-ilmailun toimijat eivät maksa sotilasilmailulle kuuluvia kustannuksia.

Finavia Oyj toimii Suomessa lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 4 §:n mukaisena lentoasemaverkkoyhtiönä, jonka tehtävänä on järjestää ja kehittää lentoasemaverkkoa ja -palveluita siviili-ilmailun, valtion ilmailun ja sotilasilmailun tarpeita varten. Lailla pannaan täytäntöön lentoasemamaksuista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/12/EY. Direktiivin 3 artiklassa edellytetään, että lentoasemamaksut ovat syrjimättömiä. Eriytettyjä palveluja koskevan direktiivin 10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta lentoaseman pitäjä voi vaihdella tiettyjen lentoasemapalvelujen laatua ja laajuutta tai tarjota erilaatuisia ja -kokoisia terminaaleja tai terminaalien osia tarjotakseen räätälöityjä palveluja taikka terminaalin tai terminaalin osan tiettyyn käyttöön. Lentoasemamaksujen taso voidaan eriyttää tällaisten palvelujen laadun ja laajuuden sekä niiden kustannusten tai muunlaisten objektiivisten ja avoimien perusteiden mukaisesti. Lentoaseman pitäjillä on edelleen vapaus asettaa tällaisia eriytettyjä lentoasemamaksuja, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 3 artiklan soveltamista. Direktiivi ei tunnista tilannetta, jossa lentoaseman käyttäjät vapautettaisiin maksuista kokonaan.

Lentoasemamaksudirektiivin 1 artiklan 4 kohdan mukaan direktiiviä ei sovelleta maksuihin, joita peritään korvaukseksi reitillä ja lentoasemalla annettavista lennonvarmistuspalveluista asetuksen (EY) N:o 1794/2006 mukaisesti, eikä maksuihin, joita peritään korvaukseksi direktiivin 96/67/EY liitteessä tarkoitetuista mahuolintapalveluista, eikä asetuksessa (EY) N:o 1107/2006 tarkoitettuihin vammaisten ja liikuntarajoitteisten matkustajien avustamisen rahoittamiseksi perittäviin maksuihin. Asetus (EY) 1794/2006 on sittemmin kumottu asetuksella 391/2013, joka on puolestaan kumottu yhtenäisen eurooppalaisen ilmatilan suorituskyvyn kehittämisjärjestelmästä ja maksujärjestelmästä annetulla asetuksella 317/2019. Lentoasemamaksudirektiivin soveltamisalasta on siis rajattu pois ne maksut, joihin sovelletaan yhtenäistä eurooppalaista ilmatilaa koskevan lainsäädännön mukaista suorituskyky- ja maksujärjestelmää.

Suomessa ei aikaisemmin ole vapautettu Yhdysvaltojen sotilasilmailua palvelumaksuista. Tapauksissa, joissa maksuja ei ole peritty USA:n joukoilta, on Puolustusvoimat vastannut kustannuksista. Kysymys on puolustusmenoista, joten kyseiset maksut tulisi budjetoida puolustusministeriön hallinnonalan pääluokkaan.

Edellä kuvatut muutokset esitetään lisättäväksi pykälään uudeksi 3 momentiksi. Muilta osin pykälän asiasisältöön ei esitetä muutoksia.

10.11 Laki ajoneuvolain muuttamisesta

1 a §. *Soveltamisalan rajaukset.* Ajoneuvolain 1 a §:n soveltamisalan rajauksiin lisättäisiin uusi momentti, jonka mukaan puolustusyhteistyösopimuksen tarkoittamia ajoneuvoja koskee vain ajoneuvolain 83 a §, kun kyseiset ajoneuvot halutaan rekisteröidä Suomen liikenneasioiden rekisteriin sopimuksen tarkoittamalla tavalla.

Rajaus on tarpeen, koska sopimuksen tarkoittamia Suomeen rekisteröitäviä ajoneuvoja ei koske Suomessa tavallisesti käyttöön otettavia ajoneuvoja koskevat vaatimukset tai muut kansallisen tai EU-hyväksynnän säännökset. Menettelyssä hyväksytään USA:n sotilasviranomaisten ja Yhdysvaltojen sekä sen osavaltioiden ja hallinnollisten alueiden siviiliviranomaisten suorittamat rekisteröinnit ja tarkastukset ja antamat luvat, jotka koskevat USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien moottorikäyttöisiä ajoneuvoja ja perävaunuja puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan ensimmäisen kohdan määräyksen mukaisesti. Puolustusyhteistyösopimuksen nojalla joko tilapäisesti liikkuviin tai Suomeen rekisteröityihin ajoneuvoihin ei sovelleta Suomen katsastusvaatimuksia. Puolustusyhteistyösopimuksessa on sovittu, että USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat asianmukaiset turvallisuustoimenpiteet tilapäisesti käyttämiensä ajoneuvojen suhteen. Lisäksi yksityisesti omistettavien ajoneuvojen suhteen USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat ovat velvollisia ylläpitämään ajoneuvojensa asianmukaista turvallisuutta ja huolehtimaan, että näille ajoneuvoille suoritetaan sovellettavat tekniset tarkastukset määräajoin. Ajoneuvolaissa säädetyn määräaikaikatsastusvelvollisuuden tausta on sekä EU:n katsastusdirektiivin (2014/45/EU) vaatimuksissa että Wienin katsastussopimuksen vaatimuksissa. Molemmissa on mahdollisuus poiketa asevoimien käytössä olevien ajoneuvojen osalta vaatimuksista. Puolustusyhteistyösopimuksen näkökulmasta myös yksityiseen käyttöön otettavien ajoneuvojen katsotaan kuuluvan poikkeuksen piiriin. Ajoneuvolain 6 luvun katsastusvaatimuksia ei siis sovelleta sopimuksen tarkoittamiin ajoneuvoihin olivat ne tilapäisesti käytössä ja lähettäjävaltion rekisterissä tai rekisteröity Suomeen tässä esityksessä ehdotetun 83 a §:n mukaisesti.

83 a §. *Ajoneuvon rekisteritietojen ilmoittaminen ja tallentaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla.* Ajoneuvolain 4 lukuun lisättäisiin uusi 83 a §, jossa säädetään puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitetuista yksityisistä ajoneuvoista, joille puolustusyhteistyösopimuksen mukaan on USA:n joukkojen pyynnöstä annettava rekisterikilvet sekä sellaiset asiakirjat ja merkinnät, jotka tavallisesti vaaditaan edellytyksenä ajoneuvon käyttämiselle Suomen alueella. Rekisterikilvet eivät saa olla erotettavissa Suomen väestölle yleisesti annettavista rekisterikilvistä. Lisäksi säädetään poikkeuksellisesta menettelystä, jolla puolustusyhteistyösopimuksen tarkoittaman ajoneuvon rekisteritietojen ilmoittaminen ja tallentaminen voitaisiin tehdä. Pykälässä käytetään ajoneuvolain käyttämää termiä ajoneuvo, joka kattaisi puolustusyhteistyösopimuksen termit moottoriajoneuvo ja perävaunu. Menettely ei vaatisi ajoneuvon käyttämistä katsastustoimipaikalla ja rekisteröinti hoidettaisiin täysin USA:n joukkojen viranomaisten ja Liikenne- ja viestintäviraston väliseen tietojen vaihtoon perustuen. Osa puolustusyhteistyösopimuksen perusteella liikenneasioiden rekisteriin tallennettavista tiedoista olisi salassa pidettäviä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan ja niitä luovutettaisiin vain muille viranomaisille saman lain 29 §:n ja liikenteen palveluista annetun lain 230 §:n mukaan. Näitä tietoja olisivat esimerkiksi ajoneuvojen omistajien ja haltijoiden nimi- ja osoitetiedot. Rekisteröintiin liittyvään henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta ja henkilötietojen käsittely perustuisi 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan

(rekisterinpitäjälle laissa säädetty velvoite). Pykälässä käytettäisiin tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista kansallista sääntelyliikkumavaraa antamalla tietosuojasetusta tarkempia säännöksiä käsiteltävistä henkilötiedoista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Liikenne- ja viestintävirastolle toimivalta tallentaa ajoneuvon tiedot liikenneasioiden rekisteriin ja luovuttaa rekisterikilvet sekä rekisteröintitodistus maksutta. Liikenne- ja viestintävirasto tallentaisi ajoneuvon tiedot poikkeuksellisella menettelyllä liikenneasioiden rekisteriin. Rekisteri määritellään voimassa olevan ajoneuvolain 2 §:n 36 kohdassa, joten momentissa käytettäisiin määritelmän mukaista terminologiaa. Ehdotetussa momentissa viitattaisiin liikenteen palveluista annettuun lakiin, jonka 27 luvussa säädetään siitä, mitä tietoja rekisteriin saadaan tallentaa. Liikenne- ja viestintävirasto voisi tallentaa rekisteriin liikenteen palveluista annetun lain 219 ja 221 §:ssä säädetty tiedot. Ajoneuvosta tallennettaisiin rekisteriin käytännössä ajoneuvon yksilöinti- ja tekniset tiedot, omistaja- ja haltijatiedot sekä vakuutus- ja käyttötarkoitustiedot. Käyttötarkoitustiedolla tarkoitetaan tietoa siitä, onko ajoneuvo esimerkiksi yksityisessä tai luvanvaraisessa käytössä. Käytännössä kyseeseen tulisi lähinnä yksityinen käyttö. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirasto voisi päivittää muita ajoneuvojen tietoja, jotta rekisterin merkinnät vastaavat tietoja, joita tavallisesti vaaditaan Suomessa. Momentti jättäisi virastolle harkintavaltaa sen osalta, mitä tietoja ajoneuvosta tallennetaan rekisteriin, koska säännös ei sen sanamuodon mukaisesti velvoittaisi viranomaista tallentamaan kaikkia säännöksen mahdollistamia tietoja. Mainituilla momenteilla toimeenpannaan puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan toinen kohta yksityisesti käytettävien ajoneuvojen osalta. Momentin soveltamista ei kuitenkaan rajata ajoneuvon omistuksen mukaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joilla Liikenne- ja viestintävirasto voisi tallentaa erityisellä menettelyllä ajoneuvojen tiedot. Pyyntö ajoneuvon rekisteröimisestä tulisi USA:n joukkojen viranomaisilta, kuten puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa on sovittu. Liikenne- ja viestintävirasto voisi neuvotella ja pyytää rekisteröintiin tarvittavia lisätietoja, kuten esimerkiksi ajoneuvon teknisiä tietoja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin luovutusrajoituksesta ja se olisi sopimuksen 19 artiklan 2 kohdan mukainen. Lisäksi on huomioitava, että sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan mukaan ajoneuvot ovat autoverosta vapaita. Edellä mainitussa 19 artiklan 2 kohdassa on sovittu, että verotta ja/tai tullitta hankittuja tavaroita ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa Suomen alueella oleville henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita tullitta, ellei Suomen toimivaltainen viranomainen hyväksy luovutusta. Poikkeuksellisella menettelyllä rekisteröityjä ajoneuvoja ei voisi myydä esimerkiksi Suomessa vakituisesti asuvalle henkilölle, mutta voi luovuttaa toiselle puolustusyhteistyösopimuksen tarkoittamalle henkilölle, romuttaa lopullisesti tai viedä maasta. Liikenne- ja viestintävirasto lisäisi tiedon luovutusrajoituksesta rekisteriin.

127 §. *Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa taikka puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettun ajoneuvon tilapäinen käyttö.* Ajoneuvolain 127 §:ä muutettaisiin siten, että siinä huomioitaisiin Nato SOFAn lisäksi nyt kyseessä oleva puolustusyhteistyösopimus. Myös pykälän otsikko muutettaisiin kattamaan puolustusyhteistyösopimus.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta puolustusyhteistyösopimuksesta. Pykälä säädettiin Nato SOFAn toimeenpanon yhteydessä (132/2024), ja se kattaa vain Nato SOFAn tarkoittamien ajoneuvojen tilapäisen käytön siinä tilanteessa, kun ajoneuvo on rekisteröity lähettäjävaltion ajoneuvorekisteriin ja sitä käytetään lähettäjä valtion rekisterikilvillä Suomessa joukkojen ja siviilihenkilöstön toimesta. Nato SOFasta kuitenkin puolustusyhteistyösopimus kattaa myös huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat, jolla tarkoitetaan oikeushenkilöitä ja

heidän työntekijöitään. Ajoneuvolakia esitettäisiin muutettavan siten, että ajoneuvojen tilapäinen käyttö selkeästi sallitaan kaikille puolustusyhteistyösopimuksen tarkoittamille henkilöille.

Pykälän 2 ja 3 momentti säilyisivät ennallaan.

11 Voimaantulo

Ehdotetaan, että esitykseen sisältyvä laki puolustusyhteistyösopimuksesta tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

Esitykseen sisältyvät muut lait ehdotetaan tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun puolustusyhteistyösopimus tulee Suomen osalta voimaan.

12 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus

Puolustusyhteistyösopimuksessa ei rajata Ahvenanmaata sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Sopimuksen johdannon mukaisesti osapuolet ottavat huomioon Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisen erityisaseman, mikä tässä yhteydessä viittaa erityisesti Ahvenanmaan demilitarisointiin ja neutralisointiin. Näistä on sovittu 20.10.1921 tehdyssä Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevassa sopimuksessa (jäljempänä Ahvenanmaasopimus) sekä sopimuksessa Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista 11.10.1940 (jätettiin voimaan myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, ks. SopS 102/1992). Ahvenanmaan erityisasemaa koskevia sopimuksia ja tapa-oikeutta on selostettu tarkemmin hallituksen esityksessä eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 315/2022 vp, s. 73–74).

Ahvenanmaalla on vakiintunut kansainvälisoikeudellinen asema, joka ei estä Suomen sotilaallisen yhteistyön tiivistämistä eri toimijoiden kanssa eikä myöskään tekemästä puolustusyhteistyösopimuksia. Puolustusyhteistyösopimusta sovellettaessa on kuitenkin otettava huomioon yllä mainittujen Ahvenanmaata koskevien sopimusten demilitarisointiin liittyvät rajoitteet. Suomi on velvollinen Ahvenanmaasopimuksen mukaan ryhtymään tarpeellisiin toimiin Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamiseksi. Ahvenanmaan erityisasemaan on viitattu puolustusyhteistyösopimuksen johdannossa sekä 11 artiklassa. Lisäksi sen 1 artiklassa todetaan, että kaikessa toiminnassa on kunnioitettava Suomen kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, mikä pitää sisällään myös Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat sopimukset.

Ahvenanmaa kuuluu myös Nato SOFAn alueelliseen soveltamisalaan. Ahvenanmaa on osa Suomen suvereenia aluetta ja Suomi vastaa Nato SOFAn XX artiklan tarkoittamassa mielessä Ahvenanmaan kansainvälisistä suhteista. Suomi nosti esiin Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisen erityisaseman Suomen liittymiskeskusteluissa Naton kanssa (HE 315/2022 vp). Suomen liittyminen Pohjois-Atlantin sopimukseen ei vaikuta Ahvenanmaan kansainväliseen oikeuteen perustuvaan asemaan (HE 315/2022 vp).

Puolustusyhteistyösopimus ei sisällä määräyksiä, jotka kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan. Valtakunnalla on itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat puolustus- ja rajavartiolaitosta ottaen huomioon 12 §:n säännökset, järjestysvallan toimintaa valtion turvallisuuden varmistamiseksi, puolustustilaa ja valmiutta poikkeusolojen varalta. Lisäksi

valtakunnalla on lainsäädäntövalta itsehallintolain 27 §:n 42 kohdan mukaan asioissa, jotka koskevat muita itsehallintolain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita. Edellä sanottu huomioon ottaen voimaansaattamissäädöksille ei ole tarpeen pyytää Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntää itsehallintolain 59 §:n 1 momentin mukaisesti. Puolustusyhteistyösopimuksen voimaansaattamislaille on kuitenkin aikaisemman kansainvälisten sopimusten hyväksyntää koskevan käytännön perusteella mahdollista pyytää myöhemmässä vaiheessa maakuntapäivien hyväksyntä, mikäli se osoittautuisi tarpeelliseksi (PeVL 80/2022 vp).

13 Toimeenpano ja seuranta

Sopimuksen 29 artiklan 3 kohdassa määrätään täytäntöönpanosopimuksista ja järjestelyistä sopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi. Puolustusvoimat ja USA:n asevoimat kartoittavat tarpeita tarvittaviin täytäntöönpanojärjestelyihin. Alustavasti täytäntöönpanosopimuksia ja -järjestelyjä on arvioitu tarpeelliseksi laatia esimerkiksi rikosoikeudellisesta tuomiovallasta, turvallisuudesta, infrastruktuurista ja rakentamisesta, maahantulosta ja maasta poistumisesta, tulleista ja maahantuonnista sekä verotuksesta.

14 Suhde muihin esityksiin

Puolustusministeriössä on valmisteltavana luonnos hallituksen esitykseksi laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi (PLM002:00/2023). Puolustusvoimista annettua lakia on tarkoitus muuttaa muun muassa siten, että Puolustusvoimilla olisi mahdollisuus käyttää kiinteistöjä tilapäisesti sen ollessa välttämätöntä myös puolustusyhteistyön ja Pohjois-Atlantin liiton yhteisen puolustuksen toimeenpanon kannalta. Lisäksi esityksellä laajennettaisiin Puolustusvoimien toimivaltuuksia Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkopuolelle niiden välittömään läheisyyteen sekä vieraan valtion asevoimien joukon turvaamiseksi. Tavoitteena on vahvistaa Puolustusvoimien kykyä huolehtia vieraan valtion asevoimien turvallisuudesta. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistuntokaudella 2024.

15 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

15.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Eduskunta hyväksyy perustuslain 94 §:n mukaan sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Pohjois-Atlantin sopimus vaati eduskunnan hyväksymisen kokonaisuudessaan siitä syystä, että se on merkitykseltään huomattava (ks. HE 315/2022 vp ja PeVL 80/2022 vp). Nato-jäsenyyden lisäksi myös Euroopan unionia koskevien perussopimusten hyväksymisen on katsottu olevan tärkeydeltään niin merkittävää, että ne kuuluvat eduskunnan hyväksyttäviin myös tällä perusteella (ks. PeVL 15/1992 vp ja PeVL 14/1994 vp ja HE 1/1998 vp sekä PeVL 38/2001 vp, PeVL 36/2006 vp ja PeVL 13/2008 vp). Hallitus katsoo, että Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus on merkitykseltään huomattava sopimus sen rajoittaessa Suomen täysivaltaisuutta merkittävällä tavalla (ks. jäljempänä käsittelyjärjestystä koskeva jakso) ja vaatii siten eduskunnan hyväksymisen.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan perustuslaissa

tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen veloitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, jos 1) määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun oikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, 4) määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä, tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomen lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (ks. PeVL 80/2022 vp) Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin sopimukseen, että Pohjois-Atlantin sopimusta on syytä pitää kokonaisuudessaan lainsäädännön alaan kuuluvana. Valiokunta totesi, että Pohjois-Atlantin sopimus muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, jossa sopimuksen artiklat liittyvät kiinteästi yhteen. Hallituksen arvion mukaan Pohjois-Atlantin sopimus, joka on Naton perustamissopimus, on ainutlaatuinen. Sen määräykset koskettavat laajalti järjestön toimintaa ja artiklat täydentävät toisiaan. Puolustusyhteistyösopimuksen määräykset eivät aivan vastaavalla tavalla ole sidoksissa toisiinsa, vaan ne koskevat lainsäädännön eri osa-alueita. Sopimus muodostaa kuitenkin puolustusyhteistyötä käsittelevän säännöstön kokonaisuuden, joka hallituksen käsityksen mukaan kuuluu kokonaisuudessaan lainsäädännön alaan sopimuksen loppumääräyksiä lukuun ottamatta. Vastaavaan johtopäätökseen päädyttiin Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan osalta (ks. HE 90/2023 vp s. 127–128, PeVL 2/2024 vp s. 6). Loppumääräysten suhteen poikkeuksen muodostaa sopimuksen 10 vuoden voimassaoloaikaa koskeva 30 artiklan 3 kohta, joka edellyttää eduskunnan suostumusta, koska määräys vaikuttaa Suomen täysivaltaisuutta rajoittavien sopimusmääräysten (3, 4, 6 ja 11 artiklat) ajalliseen ulottuvuuteen määräyksen mahdollistaessa sopimuksen irtisanomisen vasta sen 10 vuoden voimassaolon jälkeen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 1 artikla koskee sopimuksen soveltamisalaa ja tarkoitusta. Määräyksessä todetaan, että puolustusyhteistyösopimuksella luodaan kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustus- ja turvallisuusalan yhteistyön ja kumppanuuden tehostamiselle. Artikla sisältää velvollisuuden Suomen suvereniteetin, lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten veloitteiden kunnioittamisesta. Määräys vaikuttaa sopimuksen soveltamiseen ja kuuluu itsessään lainsäädännön alaan. Lisäksi puolustusyhteistyösopimuksen määritelmiä koskeva 2 artikla kuuluu lainsäädännön alaan. Jos sopimuksessa määritellyt käsitteet tai sopimuksen soveltamisalaa koskevat määräykset koskevat lainsäädännön alaan kuuluvia asioita, määritelmät vaikuttavat välillisesti näiden lainsäädännön alaan kuuluvien aineellisten määräysten sisältöön ja soveltamiseen ja kuuluvat siksi itsekkin lainsäädännön alaan (ks. PeVL 6/2001 vp ja PeVL 24/2001 vp).

Puolustusyhteistyösopimuksen 3–28 artikla kuuluu pääosin lainsäädännön alaan. Puolustusyhteistyösopimuksen määräysten suhteesta kansalliseen lainsäädäntöön on tehty selkoa esityksen artiklakohtaisissa perusteluissa jaksossa 9.

Puolustusyhteistyösopimuksen 29 ja 30 artikla sisältää tavanomaiset sopimuksen sitomatonta riidanratkaisua, tiedonvaihtoa, voimaantumia ja sopimuksen sekä sen liitteen muuttamista koskevat loppumääräykset, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan eivätkä näin ollen edellytä eduskunnan suostumusta. Poikkeuksen tästä muodostaa edellä selostetuin tavoin sopimuksen voimassaoloaikaa ja irtisanomista koskeva 30 artiklan 3 kohta, jolla on kytkentä myös sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluviin, Suomen täysivaltaisuutta rajoittaviin sopimuksen aineellisiin määräyksiin.

Sopimuksen liitteessä A on lueteltu ne sovitut tilat ja alueet, joita etenkin puolustusyhteistyösopimuksen 3 ja 4 artikla koskevat, ja joiden osalta erityisesti artiklassa 6 määrätyt toimivaltuudet tulevat sovellettavaksi. Vaikka liitteessä määrätyt alueiden rajat tai alueiden tarkka määrittely eivät kuulu lainsäädännön alaan, eduskunnan suostumus on kuitenkin Suomen täysivaltaisuuden kannalta tarpeen liitteen hyväksymiselle kokonaisuudessaan ottaen huomioon, että liite sääntelee sopimuksen eräiden artikloiden alueellista soveltamisalaa (etenkin 3, 4 ja 6 artiklat) ja vaikuttaa siten myös kyseisten aineellisten määräysten soveltamiseen. Tämän johdosta liitettä voidaan kokonaisuudessaan pitää merkitykseltään huomattavana ja näin ollen eduskunnan suostumus sen hyväksymiselle on perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan tarpeen. Liite A on erottamaton osa sopimusta ja sen muuttaminen edellyttäisi perustuslain 8 luvussa tarkoitettussa menettelyssä tehtäviä päätöksiä.

15.2 Käsittelyjärjestys

15.2.1 Lähtökohdat

Yleisiä lähtökohтия

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus luo sen 1 artiklan 1 kohdan mukaan kehyksen kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustus- ja turvallisuusalan yhteistyön ja kumppanuuden tehostamiselle. Sopimuksen johdannossa korostetaan erityisesti YK:n peruskirjan ja Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämistä. USA:n joukkojen läsnäolo Suomen alueella perustuu Suomen suostumukseen ja läsnäolon tarkoituksena on tukea rauhaa ja turvallisuutta molempien osapuolten etujen mukaisesti sekä osallistua yhteiseen puolustustoimintaan.

Puolustusyhteistyösopimus on Suomen ja Yhdysvaltojen välinen kahdenvälinen sopimus, joka koskee USA:n joukkojen oikeuksia ja velvollisuuksia Suomen alueella. Sopimus tiivistää maiden välistä puolustusyhteistyötä sekä täydentää ja nykyaikaistaa Nato SOFAn määräyksiä. Puolustusyhteistyösopimus ei ole vastavuoroinen, koska se koskee vain USA:n joukkojen toimintaa Suomen alueella. Toisin kuin Nato SOFA, puolustusyhteistyösopimus sisältää myös USA:n joukkojen oikeuden tulla Suomen alueelle ilman erillisiä maahantulolupia.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus on oikeudellisesti kahden Naton jäsenvaltion tekemä kahdenvälinen valtiosopimus, jolla on liityntä Nato SOFAan, mutta se ei suoraan johdu Suomen jäsenyydestä Natossa.

Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan kansainvälisen velvoitteen tai sen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä. Perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaisesti lakiehdotus kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta käsitellään tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan, jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, se on kuitenkin hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Vastaavasti perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaan, jos ehdotus kuitenkin koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, eduskunnan on se hyväksyttävä

sitä lepäämään jättämättä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa säännellään kahdenlaisia kysymyksiä. Ensinnäkin pykälään sisältyy ns. supistettua perustuslainsäätämisyjärjestystä edellyttävät tilanteet (koskee perustuslakia -asiat), jolloin laki hyväksytään 2/3-enemmistöllä ja laki on luonteeltaan niin sanottu poikkeuslaki. Muut pykälissä mainitut tilanteet tulee luonnehtia enemmänkin päätöksenteon 2/3-enemmistöä edellyttäviksi asioiksi, jolloin laista ei kuitenkaan tule poikkeuslaki. (HE 60/2010 vp s. 45–46).

Puolustusyhteistyösopimuksessa ei siirretä toimivaltaa kansainväliselle järjestölle tai toimielimelle, eikä kyse ole valtakunnan alueen muuttamisesta. Näin ollen keskeistä on sen arvioiminen, sisältyykö sopimukseen määräyksiä, jotka koskevat perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tämän ”koskee perustuslakia”-edellytyksen on katsottu tarkoittavan kysymystä siitä, onko sopimus ristiriidassa jonkin perustuslain säännöksen kanssa (kts. esim. PeVL 2/2024 vp, kappale 14). Keskeistä arvioinnissa on näin ollen se, katsotaanko puolustusyhteistyösopimuksen olevan perustuslain kanssa yhteensopiva vai onko se joltain osin sellaisessa ristiriidassa, mikä edellyttäisi sopimuksen hyväksymistä perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla 2/3-enemmistöllä.

Perustuslain esitöiden mukaisesti lähtökohtana on, että kansainvälinen velvoite hyväksyttäisiin ns. supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä vain poikkeuksellisesti. Perustuslain esitöissä on todettu, että poikkeuslain selkeimpänä hyväksyttynä alana voidaan pitää perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettuja kansainvälisiä velvoitteita, jotka hyväksytään supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslain esitöissä on todettu, että myös 95 §:n 2 momentin mukaisessa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä käsitelty kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamista tarkoittava laki on oikeudelliselta luonteeltaan poikkeuslaki, jota koskee 73 §:ssä säädetty rajatun poikkeuksen vaatimus.

Perustuslakivaliokunta on katsonut nykyisen perustuslain aikana kolmen kansainvälisen sopimuksen edellyttävän niiden hyväksymistä supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä (PeVL 45/2000 vp, PeVL 18/2003 vp ja PeVL 2/2024 vp). Kyse on erittäin harvinaisesta poikkeuksesta. Sen vuoksi perusteluissa tuodaan jäljempänä esille punnintaa siitä, missä säätämisyjärjestyksessä puolustusyhteistyösopimus tulisi hyväksyä.

Perustuslain 1 §:n 3 momentin mukaisesti Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Kyseisen säännöksen esitöissä on todettu, että ehdotetulla 3 momentilla olisi myös tulkinnallista merkitystä arvioitaessa sitä, milloin kansainvälinen velvoite olisi ristiriidassa uuden hallitusmuodon täysivaltaisuutta koskevien säännösten kanssa. Siten olisi perusteltua lähteä siitä, että sellaiset kansainväliset velvoitteet, jotka ovat tavanomaisia nykyaikaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa ja jotka vain vähäisessä määrin vaikuttaisivat valtion täysivaltaisuuteen, eivät olisi sellaisenaan ristiriidassa perustuslain täysivaltaisuutta koskevien säännösten kanssa (HE 1/1998 vp, s. 73/II). Jäljempänä tarkastellaan asiakohtaisesti tarkemmin tämän mainitun esityökannanoton valossa, voidaanko katsoa, että kyse olisi sellaisesta velvoitteesta, joka olisi tavanomainen nykyaikaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa ja jotka vain vähäisessä määrin vaikuttaisivat valtion täysivaltaisuuteen. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota siihen, millainen merkitys Suomen jäsenyydellä Natossa on puolustusyhteistyösopimuksen valtiosääntöisen arvioinnin kannalta.

Erityisesti perustuslain 1 §:n 3 momenttiin liittyvistä syistä on syytä tarkastella puolustusyhteistyösopimuksen tarkoitusta. Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut esimerkiksi Suomen jäsenyyttä Natossa perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ja todennut Suomen jäsenyyden Natossa tästä näkökulmasta ongelmattomaksi (PeVL 80/2022 vp, kappaleet 7 ja 8 sekä 33). Nato SOFAa koskevassa hallituksen esityksessä arvioitiin sopimusta perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta (HE 90/2023 vp, s. 131–133). Perustuslakivaliokunta ei tarkastellut asiaa tarkemmin Nato SOFAa koskevassa lausunnossaan.

Puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 1 kohta sisältää määräyksen sopimuksen tarkoituksesta. Sen mukaisesti sopimuksella, kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella, luodaan kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustus- ja turvallisuusalan yhteistyön ja kumppanuuden tehostamiselle sekä täydennetään Nato SOFAlla määrättyjä ehtoja, jotka koskevat USA:n joukkojen ja niiden jäsenten huollettavien oleskelua Suomen alueella sekä USA:n sopimustoimittajien oleskelua ja toimintaa Suomen alueella sopimuksessa tarkoitetuissa erityistilanteissa. Sopimuksen 1 artiklan 1 kohta ilmaisee sopimuksen arvioinnin kannalta merkityksellisen lähtökohdan siitä, että Yhdysvaltojen toiminta Suomessa tapahtuu Suomen suostumuksella, jonka Suomi antaa tällä sopimuksella. Sopimuksen tarkoitusta on tarkasteltava myös sen johdannon valossa, jossa todetaan sopimuksen edistävän osaltaan kansainvälistä rauhaa ja vakautta. Lisäksi johdanto-osassa todetaan, että osapuolet ovat päättäneet kehittää erillistä ja yhteistä valmiuttaan vastustaa aseellisia hyökkäyksiä sekä estää ja torjua hyökkääjien toimia ja puolustautua niitä vastaan, ottaen huomioon erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan ja Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen. Sopimuksen tarkoitusta voidaan pitää perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta hyväksyttävänä.

Puolustusyhteistyösopimuksen täysivaltaisuusarvioinnin lähtökohdissa koko sopimuksen arvioinnin osalta on merkityksellistä kiinnittää huomiota puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan. Puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita (kts. edellä jakso 2.2.). Kyseiseen 1 artiklan 2 kohdan määräykseen viitataan lisäksi erikseen sopimuksen 3, 4 ja 11 artikloissa niiden koskettaessa merkittävästi Suomen suvereniteettia mutta mainittua kohtaa on luettava koko sopimuksen kaikkien määräysten kannalta merkityksellisenä, läpileikkaavana määräyksenä.

Täysivaltaisuuden kannalta merkitystä on myös mahdollisuudella irtisanoa puolustusyhteistyösopimus. Sopimus olisi sen 30 artiklan mukaisesti voimassa aluksi 10 vuotta, jonka jälkeen se jatkuisi toistaiseksi voimassaolevana, ellei toinen osapuoli irtisanoisi sopimusta. Sopimuksen voimassaolon aikana sopimuksen soveltamisesta mahdollisesti aiheutuviin tulkintaerimielisyyksiin on mahdollista puuttua sopimuksen 29 artiklan riitojen ratkaisumenettelyllä. Kohdan mukaisesti osapuolten toimeenpanijat neuvottelevat tarvittaessa keskenään varmistaakseen sopimuksen asianmukaisen täytäntöönpanon. Toimeenpanijat laativat menettelyt, joita sovelletaan niiden henkilöstöjen välisissä neuvotteluissa kaikista sopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa koskevista asioista. Saman artiklan 5 kohdan mukaisesti sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat riidat ratkaistaan mahdollisimman alhaisella tasolla ja saatetaan tarvittaessa toimeenpanijoiden käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Ne riidat, joita toimeenpanijat eivät voi ratkaista, saatetaan tarvittaessa osapuolten eli hallitusten neuvoteltavaksi ja ratkaistavaksi. Artiklan 6 kohdan mukaan riitoja ja muita tämän sopimuksen mukaan neuvottelemalla ratkaistavia asioita ei saateta kansallisen eikä kansainvälisen tuomioistuimen, ratkaisuelimen tai vastaavan elimen eikä muun kolmannen osapuolen ratkaistavaksi. Sopimuksen toimeenpano edellyttää Suomen viranomaisten aktiivista toimintaa. Suomen viranomaisten tulee huolehtia osaltaan siitä, että sopimuksen soveltaminen pysyy

Suomen perustuslain ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisena. Viime kädessä Suomen ja Yhdysvaltojen hallitukset ratkaisevat riitaisuudet.

Lisäksi on huomattava, että sopimuksen 29 artiklan 3 kohta mahdollistaa, että osapuolet tai niiden toimeenpanijat voivat tarvittaessa tehdä täytäntöönpanosopimuksia tai järjestelyjä sopimuksen määräysten täytäntöön panemiseksi. Sopimuksen 30 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella. Osapuolet voivat täytäntöönpanosopimuksilla tai järjestelyillä sopia määräysten tarkemmasta soveltamisesta ja niitä koskevista yhteisistä tulkinnoista. Osapuolilla on myös yhteisesti sopien mahdollista muuttaa sopimusta jo ensimmäisen 10 vuoden aikana.

Puolustusyhteistyösopimuksen valtiosääntöisen arvioinnin ydinkysymyksiä on erityisesti sopimuksen arviointi perustuslain 1 §:n, 94 §:n 2 momentin, 95 §:n 2 momentin kannalta.

Suhde Nato SOFAan

Perustuslakivaliokunta on arvioinut Nato SOFAan liittymistä lausunnossaan PeVL 2/2024 vp. Koska puolustusyhteistyösopimus liittyy aineellisesti eräiltä osin suoraan Nato SOFAan määräykseen, on näiltä osin arviointia tehtävä kyseinen lausunto huomioiden. Kuten edellä on todettu, puolustusyhteistyösopimuksella on läheinen liittymäpinta Nato SOFAan, vaikka kyse on erillisestä kahdensivuisesta sopimuksesta, eikä se liity suoraan Nato-jäsenyyteen.

Puolustusyhteistyösopimusta sovelletaan kaikessa Yhdysvaltojen kanssa tehtävässä puolustusyhteistyössä, mukaan lukien Nato-yhteistyö, silloin kun Yhdysvaltojen joukot ovat Suomen alueella. Muiden Naton jäsenvaltioiden kesken sovelletaan Nato SOFAa. Yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa puolustusyhteistyösopimuksia ja Nato SOFAa sovelletaan rinnakkain. Tämä merkitsee sitä, että siltä osin kuin määräyksiä on molemmissa sopimuksissa, sovelletaan Nato SOFAa täydennettynä puolustusyhteistyösopimuksen määräyksillä. Siltä osin kuin Nato SOFA sisältää määräyksiä, joita ei ole puolustusyhteistyösopimuksessa, sovelletaan pelkästään Nato SOFAa. Puolustusyhteistyösopimuksessa säännellään myös aloja, joita ei ole Nato SOFAssa.

Puolustusyhteistyösopimuksen keskeinen ero suhteessa Nato SOFAan koskee USA:n joukkojen oikeutta tulla toisen sopimuspuolen alueelle. Nato SOFAa sovellettaessa joukkojen maahantulosta päätetään tai sovitaan aina erikseen. Puolustusyhteistyösopimuksessa oikeus maahantuloon perustuu itse sopimukseen. Puolustusyhteistyösopimukseen sisältyy myös oikeus käyttää erikseen sovittuja vastaanottajavaltion tiloja ja alueita, ja ne mahdollistavat materiaalin sijoittamista ennakolta. Näistä ei ole määräyksiä Nato SOFAssa.

Perustuslakivaliokunta arvioi Nato SOFAa lausunnossaan PeVL 2/2024 vp. Perustuslakivaliokunta totesi, että sopimuksessa kolme kysymystä koski perustuslakia: oikeus harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella, kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kieltoa koskeva kysymys ja oikeus vartioida alueita.

Tuomiovallan harjoittamisen osalta valiokunta katsoi, että toisen valtion mahdollisuus tuomiovallan harjoittamiseen Suomen alueella oli Suomen sisäisen suvereniteetin kannalta ongelmallista. Perustuslakivaliokunta totesi, että merkityksellistä on myös tämän tuomiovallan kohdentuminen yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluviin asioihin sekä Suomen perustuslain 8 §:n ja perustuslain 21 §:n mukaisten oikeuksien turvaamisen jääminen avoimeksi (ks. myös HE 90/2023 vp., s. 136). Valiokunta yhtyi siten hallituksen esityksen arvioon, jonka mukaan lähettäjävaltion oikeus harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella koskee perustuslakia

perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla (PeVL 2/2024 vp, kappale 32).

Kuolemanrangaistusta koskien perustuslakivaliokunta totesi, että koska Nato SOFA ei kiellä kuolemanrangaistuksen tuomitsemista Suomen alueella, sallisi sopimus periaatteessa sen, että lähettäjävaltio voisi tuomita kuolemanrangaistuksen Suomen alueella. Perustuslakivaliokunta totesi, että pääosin Nato SOFAa on mahdollista tulkita perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta ongelmattomalla tavalla. Perustuslakivaliokunta totesi edelleen, että ristiriita kuolemanrangaistuksen kiellon kanssa voisi tosiasiallisesti konkretisoitua ilmeisesti lähinnä vain silloin, jos lähettäjävaltion lainkäyttö- tai hallintoviranomaiset toimisivat sopimuksen perusteella itsenäisesti Suomen alueella vailla suomalaisten viranomaisten myötävaikutusta vastoin hallituksen esityksessä selostettua tosiasiallista yhteisymmärrystä. Valiokunta totesi kuitenkin, että tällainen muodollinen mahdollisuus koskee perustuslain 7 §:n 2 momentissa säädetyn kiellon ehdottomuuden vuoksi perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla (PeVL 2/2024 vp, kappale 34–42).

Perustuslakivaliokunnalla ei ollut huomauttamista siihen, mitä hallituksen esityksen säätämisjärjestysperusteluissa todetaan lähettäjävaltion oikeudesta ryhtyä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan toisen virkkeen (alueiden vartiointi) mukaisesti asianmukaisiin toimenpiteisiin. Valiokunta totesi, että sopimusmääräys koski esityksessä mainituilla perusteilla perustuslakia (PeVL 2/2024 vp, kappale 33).

Perustuslakivaliokunta käsitteli Nato SOFAa koskevassa lausunnossaan myös ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaa. Valiokunta totesi, että koska esitykseen ei sisälly nimenomaisia sopimusmääräyksiä tai säännöshedotuksia esimerkiksi ylimpien laillisuusvalvojen toimivallan rajoittamisesta erikseen, ei valiokunnan mielestä ole välttämätöntä käsitellä ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaa ennakoita kategorisin määrittelyin. Perustuslakivaliokunta yhtyi siten siihen esityksen käsittelyjärjestysperusteluissa (s. 147–148) esitettyyn kantaan, jonka mukaan Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan mukaisen lähettäjävaltion toiminnan suhdetta perustuslain 108 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin mukaiseen julkisen tehtävän hoitamiseen tulisi arvioida laillisuusvalvojen toiminnassa tapauskohtaisesti (PeVL 2/2024 vp, kappale 20). Myöskään puolustusyhteistyösopimus ei sisällä ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaa nimenomaisesti koskevia määräyksiä. Puolustusyhteistyösopimuksen voidaan katsoa näin olevan tältä osin vastaavalla tavalla valtiosääntöisesti ongelmaton.

15.2.2 Yhdysvaltojen maahanpääsy ja maassaolo

Yhdysvaltojen maahanpääsystä ja maassaolosta määrätään puolustusyhteistyösopimuksen 3, 4 ja 11 artiklassa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukkojen puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesti käyttämien tai yksinomaisesti niiden puolesta siten käytettävien ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen maahantulossa Suomen alueelle, poistumisessa sieltä ja vapaassa liikkumisessa siellä noudatetaan sopimuksen 1 artiklan 2 kohtaa ja kuullaan molempien osapuolten näkemyksiä ja otetaan ne huomioon (konsultaatio). Artiklan määräyksillä annetaan lähtökohtaisesti Yhdysvaltojen ilma-aluksille, aluksille ja ajoneuvoille oikeus saapua Suomen alueelle vapaasti asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti, ottaen kuitenkin huomioon sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen velvollisuus kunnioittaa kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita sekä molempien osapuolten näkemysten kuuleminen ja huomioon ottaminen.

Määräyksestä seuraa, että USA:n joukkojen maahantulo Suomen alueelle ja maassaolo ei edellyttäisi Yhdysvalloilta erillisiä aluevalvontalain mukaisia lupia. Maahantulon tulisi 11 artiklan mukaan lähtökohtaisesti liittyä sellaiseen toimintaan, josta on kuultu Suomen näkemys ja se on tullut ottaa huomioon. Sopimuksen 11 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu osapuolten näkemysten kuuleminen ja niiden huomioon ottaminen voisi tapahtua eri tasoilla asevoimista aina valtion ylimpään johtoon saakka. Tällainen 11 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu osapuolten näkemysten kuuleminen ja niiden huomioon ottaminen olisi mahdollista eri vaiheissa, kuten harjoitustoiminnan, joukkojen käytön ja operatiivisen toiminnan vuosittaisen suunnittelun yhteydessä tai tapauskohtaisesti. Määräys mahdollistaisi myös tarpeen vaatiessa kansallisen päätöksenteon, esimerkiksi kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain mukaisen päätöksen kyseisessä laissa tarkoitetuissa tilanteissa. USA:n joukkojen maahantulo pohjautuu lähtökohtaisesti yhteiseen suunnitteluun Suomen ja Yhdysvaltojen asevoimien välillä. Osapuolten näkemysten kuulemisen ja huomioonottamisen yhteydessä yhteensovitettaisiin näkemykset sopimuksenmukaisesta toiminnasta, tuotaisiin esiin mahdolliset ongelmat ja nostettaisiin ne tarvittaessa poliittiselle tasolle asti. Konsultaatio mahdollistaisi sen, että Suomi voisi ilmoittaa, että jokin toiminta ei ole Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden mukaista taikka että se edellyttää kansallista päätöksentekoa.

Sopimuksen 11 artiklan mukaisesti USA:n joukot saisivat liikkua vapaasti Suomessa. USA:n joukkojen liikkumiseen ei kohdistuisi erityisiä rajoituksia, mutta niiden tulisi kunnioittaa erilaisia liikkumisrajoituksia. Muun muassa aluevalvontalain, rajavartiolaiton, poliisilain ja ilmailulain perusteella on säädetty tai määrätty erilaisia suoja-alueita tai rajoitettuja alueita, joilla liikkumista tai muita toimintoja on rajoitettu. Myös Ahvenanmaan demilitarisoitua vyöhykettä koskevilla liikkumisrajoituksilla on merkitystä vapaan liikkumisen kannalta.

Oikeuteen saapua maahan liittyisi myös läheisesti sopimuksen 3 artiklan mukainen oikeus päästä esteettä liitteen A sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille. Sopimuksen 3 artikla ja 11 artikla ovat yhteydessä keskenään siten, että 11 artikla sallii vapaan maahantulon USA:n joukkojen käyttämille tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäville ilma-aluksille, aluksille ja ajoneuvoille artiklassa tarkoitettulla tavalla ja 3 artikla sallii USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muiden esteettömän pääsyn liitteessä A luetelluille alueille. Jotta 3 artiklan 1 kohdassa mainittu oikeus voi toteutua, edellyttää se 11 artiklan mukaista oikeutta. Lisäksi 4 artikla edellyttää materiaalin ennakkosijoittamiseen liittyen USA:n joukkojen pääsyä Suomen alueelle.

Toisen valtion sotilaiden maahantulo-oikeutta on tarkasteltu täysivaltaisuuden kannalta aiemmin muutaman kerran perustuslakivaliokunnassa. Aiemmissa lausunnoissa on ollut kyse siitä, että Suomi joko tekee tapauskohtaisesti päätöksen, jolla oikeutetaan maahantulo tai ilmaisee suostumuksensa maahantuloon. Aiemmissa tapauksissa on siten ollut kyse siitä, että maahantulo sallitaan tapauskohtaisen arvion perusteella.

Nato-jäsenyys ei oikeuta toisten Naton jäsenvaltioiden joukkoja tulemaan Suomen alueelle ilman nimenomaista lupaa tai suostumusta, joten maahantuloa on pidetty täysivaltaisuuden kannalta ongelmattomana (PeVL 80/2022 vp, PeVL 2/2024 vp). Aluevalvontalaissa säädetään Suomen alueelle tulon ja maassaolon edellytyksistä sekä lupamenettelyistä. Vieraan valtion sotilashenkilön, sotilasajoneuvon, sota-aluksen, sotilasilma-aluksen ja muun valtionaluksen ja valtionilma-aluksen maahantulo ja maassaolo sekä sotilaalliseen harjoitukseen osallistuminen tai sen toimeenpaneminen Suomen alueella on aluevalvontalain mukaan lähtökohtaisesti luvanvaraista. Lupa-asian käsittelee ja ratkaisee pääesikunta. Puolustusministeriö ratkaisee sotilaallisia harjoituksia koskevan lupa-asian, ja voi lisäksi pidättää itselleen päätösvallan

muutoin pääesikunnan ratkaistavaksi kuuluvassa asiassa. Aluevalvontalaki on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, mutta lausunnoissa ei ole otettu tarkemmin kantaa päätöksentekomenettelyn suhteeseen täysivaltaisuuteen (PeVL 21/ 2000 vp). Valiokunta tarkasteli tuolloin kysymystä siitä, miten paljon maahantuloa voidaan sallia puolustusministeriön päätöksellä. Valiokunta totesi, että säännöksiä sovellettaessa tulee valiokunnan mielestä kuitenkin lähteä siitä, että ne koskevat vain pienehköjä osastoja. Sellaisten laajempien sotilasosastojen maahantulo, joilla voi olla tosiasiallista merkitystä täysivaltaisuuden kannalta, pitää jättää kansainvälisten sopimusten ja niitä koskevan päätöksentekomenettelyn varaan (PeVL 21/2000 vp, s. 3/II). Aluevalvontalain 3 §:n mukaan Suomen alueelle tulosta, maassaolosta ja maastalähdöstä on kyseisen lain lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Aluevalvontalakiä koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2000 vp) mukaan kansainvälisen sopimuksen määräykset ja muut kansainväliset velvoitteet, kuten kansainvälinen tapaoikeus, voivat siis tulla sovellettaviksi aluevalvontalakiin nähden ensisijaisesti.

Vieraan valtion sotilasjoukon maahantulo-oikeutta koskee myös kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annettu laki, joka sisältää säännökset kansainvälistä apua annettaessa ja pyydetessä sekä yhteistoimintaan osallistuttaessa noudatettavasta ylimpien valtioelinten päätöksentekomenettelystä. Kyse on tilanteista, joissa maahantulo perustuu Suomen yksittäisiin päätöksiin avun pyytämisestä tai yhteistoiminnasta (PeVL 65/2016 vp).

Nyt käsillä oleva arviointitilanne poikkeaa aiemmista tapauksista erityisesti siinä, että puolustusyhteistyösopimuksessa Yhdysvalloille annetaan lähtökohtaisesti oikeus tulla maahan ja liikkua vapaasti suoraan sopimuksen nojalla. Puolustusyhteistyösopimuksen 3, 4 ja 11 artiklaan sisältyvä molempien osapuolten näkemysten kuuleminen ja niiden huomioonottaminen mahdollistaisi tiedon välittämisen siitä, että Yhdysvaltojen toiminnan toteuttaminen edellyttäisi Suomessa esimerkiksi kansallista päätöksentekoa. Artiklat eivät kuitenkaan sisällä varsinaista lupamenettelyä. Artiklat sisältävät sen sijaan aktiivista Suomen ja Yhdysvaltojen välistä vuorovaikutusta. Kyseiset artiklat edellyttävät molempien osapuolten näkemysten kuulemistä ja huomioonottamista, jonka osana Suomi voisi esittää näkemyksensä, jotka Yhdysvallat ottaa huomioon.

Maahantuloa ja liikkumista koskevien määräysten arvioinnissa voidaan huomioida ensinnäkin se, että kyse olisi Suomen omasta täysivaltaisuutensa puitteissa tekemästä ratkaisusta käyttäen suvereniteettiaan. Perustuslakivaliokunta katsoi Suomen Nato-jäsenyyttä koskevassa lausunnossaan, että perustuslain 1 §:ssä tarkoitetun Suomen täysivaltaisuuden keskeisenä ulottuvuutena on mahdollisuus päättää vapaasti Suomen suhteista muihin valtioihin ja kansainvälisiin järjestöihin, eikä perustuslaissa vahvistetun täysivaltaisuuden voida katsoa estävän Suomen kansainvälistä puolustusyhteistyötä muiden maiden tai kansainvälisten järjestöjen kanssa. (PeVL 80/2022 vp, 29–34 kappale). Toisaalta arvioinnissa on huomioitava, että kyse ei ole aiempia arviointiasetelmia vastaavalla tavalla siitä, että Suomi sallii tapauskohtaisesti toisen maan sotilasjoukkojen maahantulon ja maassaolon, vaan Suomi antaisi tällä sopimuksella sopimuksen voimassaoloajaksi sopimuksen mukaisen maahantulo- ja liikkumisoikeuden. Asian arvioinnissa on syytä huomioida se, että sopimus olisi sen 30 artiklan 3 kohdan mukaisesti aluksi voimassa kymmenen vuoden määräajan, jonka jälkeen sopimus jatkuisi toistaiseksi voimassaolevana, mutta se olisi irtisanottavissa. Suomen mahdollisuudet kontrolloida USA:n joukkojen maahantuloa ja maassaoloa sopimuksen voimassaoloaikana perustuisivat siten sopimuksen 11 artiklan 1 kohdan mukaiseen osapuolten molempien osapuolten näkemysten kuulemiseen ja niiden huomioonottamiseen sekä sopimuksen 11 artiklan 2 kohdan määräyksiin siitä, että maahantulon on tapahduttava asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti. Tämä poikkeaisi merkittävästi muista

järjestelyistä, joita Suomi on aiemmin tehnyt toisen valtion asevoimien maahantulo- ja maassaolo-oikeutta koskien.

Vaikka edellä selostetut Suomen suvereniteetin kunnioittaminen, 11 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu osapuolten näkemysten kuuleminen ja niiden huomioonottaminen sekä 11 artiklan 2 kohdan mukainen yhteensovittamis- ja ilmoittamismenettely eivät merkitsisi aluevalvontalain järjestelmää vastaavaa nimenomaista päätöstä maahantuloluvista tai nimenomaista suostumusta Yhdysvaltojen maahantuloon ennen maahantuloa, järjestelyn voidaan kuitenkin katsoa antavan mahdollisuuden määritellä USA:n joukkojen läsnäolon rajoja Suomen alueella.

Koska määräys perustuisi ensisijaisesti valtiosopimus- ja luottamusperusteiseen laajaan yhteistyöhön ja sen puitteissa tarkemmin määriteltäviin rajoihin, on ratkaisua pidettävä hyvin poikkeuksellisena ja erityislaatuisena. Sopimuksen lähtökohtien osalta on lisäksi huomioitava, että sopimus perustuu 1 artiklan 1 kohdan mukaisesti kansainvälisen oikeuden mukaisuuteen ja Suomen antamaan suostumukseen ja että sopimuksen soveltamisessa on sen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti kunnioitettava Suomen suvereniteettia, Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Siten on mahdollista katsoa, että tällainen kahden Naton jäsenvaltion välinen luottamukseen perustuva yhteistyö, jossa osapuolten tulee määritellä molempien osapuolten näkemyksiä kuulemalla ja ne huomioonottamalla tarkemmin maahantulon hyväksytyjä rajoja, olisi sinänsä valtiosääntöisesti mahdollinen, eikä se olisi ongelmallinen perustuslain 94 §:n 3 momentin kannalta, koska sopimus mahdollistaisi edelleen Suomen oman kannanmuodostuksen ja tahdonilmaisun toiselle osapuolelle, mikä toisen sopimuspuolen tulisi ottaa huomioon.

Konsultaatiossa Suomi voisi ilmoittaa joko yleisesti tai yksittäistapauksessa, että tietyn tyyppinen maahantulo ei ole hyväksyttävissä. Ottaen huomioon sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen USA:n joukkojen velvollisuus kunnioittaa Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, tulisi USA:n joukkojen toimia Suomen kannan mukaisesti. Tätä velvoitetta tukee osaltaan myös 1 artiklan 1 kohdan periaatteellinen kirjaus puolustusyhteistyökehyksen luomisesta kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella. Mikäli Suomi ilmoittaisi, että jokin toiminta ei ole Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden mukaista taikka että se edellyttää kansallista päätöksentekoa, tulisi USA:n joukkojen pidättäytyä kyseisestä toiminnasta ja toimia Suomen kannan mukaisesti sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisen kunnioittamisvelvollisuuden vuoksi.

Ottaen kuitenkin huomioon, että järjestely rajoittaisi Suomen täysivaltaisuutta, koska sopimus ei sisällä sitovasti oikeutta määritellä toisen valtion asevoimien läsnäoloa Suomessa nimenomaisilla ennakollisilla päätöksillä, sopimuksen 11 artiklan 1 kohdan voidaan katsoa olevan ongelmallinen perustuslain 1 §:n 1 momentin kannalta.

Edellä olevan perusteella voidaan todeta, että vaikka 11 artiklan 1 ja 2 kohdan sekä 1 artiklan 2 kohdan muodostaman kokonaisuuden voidaan katsoa antavan Suomelle joitain mahdollisuuksia hallita maahantuloa, menettely ei kuitenkaan merkitse sitä, että Suomi päättäisi tapauskohtaisesti maahantulon sallimisesta. Maahantulon taustalla olisi molempien osapuolten näkemysten kuuleminen ja niiden huomioonottaminen sekä yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettely. Suomella säilyisi mahdollisuus kannanmuodostukseen ja kantojen ilmaisuun, joita Yhdysvaltojen tulisi kunnioittaa, mutta olisi myös mahdollista, että joissain tilanteissa Suomi ei saisi ennalta tietoa sellaisesta maahantulosta, jota olisi haluttu rajoittaa. Tämä poikkeaisi kaikista aiemmista Suomen tekemistä maahantuloa koskevista järjestelyistä, olisi voimassa vähintään 10 vuotta sopimuksen voimaantulosta ja jatkuisi sen jälkeen toistaiseksi, ellei sopimusta irtisanottaisi.

Edellä esitetyn perusteella voidaan kokonaisuutena katsoa, että järjestely ei ole ongelmaton perustuslain 1 §:n 1 momentin kannalta. Sen, että Suomella ei olisi käytettävissä nimenomaisia mahdollisuuksia tehdä oikeudellisesti sitovia päätöksiä toisen maan joukkojen maahantulosta ja se, miten pitkä järjestely olisi, voidaan katsoa rajoittavan Suomen täysivaltaisuutta sellaisella tavalla, että sopimus koskee perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

15.2.3 Sovittuihin tiloihin ja alueisiin liittyvät kysymykset

Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artikla sisältää määräyksiä, jotka koskevat Yhdysvaltojen oikeutta päästä Suomen alueella sijaitseviin sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä oikeutta käyttää niitä. Nämä sovitut tilat ja alueet määritellään sopimuksen liitteessä A. Sopimus itsessään koskee toimintaa sekä näissä tiloissa ja näillä alueilla, että niiden ulkopuolella.

Liitteessä A määriteltäisiin 3 artiklassa tarkoitetut sovitut tilat ja alueet. Liitteessä nimetään 15 kohdetta, jotka ovat sopimuksessa tarkoitettuja sovittuja tiloja ja alueita. Eduskunta antaisi suostumuksensa sovittuihin tiloihin ja alueisiin osana sopimuksen ja sen liitteen hyväksymistä. Puolustusvoimat suorittaisi voimaansaattamislakiehdotuksen 2 §:n mukaisesti alueiden tarkemman määrittelyn yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa laatimalla tarvittavat yksityiskohtaiset alueiden rajoja koskevat asiakirjat. Liite A on erottamaton osa sopimusta ja sen muuttaminen edellyttäisi perustuslain 8 luvussa tarkoitettussa menettelyssä tehtäviä päätöksiä. Liitteessä A yksilöityjen kohteiden rajojen tarkka määrittely olisi luonteeltaan viranomaisen tasolla tehtäväksi kuuluva päätös. Alueiden rajat määrittäisivät jossain määrin toimivaltuuksien alueellisia rajoja ainakin sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan osalta. Liite A:n hyväksymiseen ja sen muuttamiseen liittyvää päätöksentekoa voidaan pitää valtiosääntöisesti ongelmattomana.

Esteetön pääsy- ja käyttöoikeus sovituille tiloille ja alueille

Sopimuksen 3 artiklassa määrättyssä oikeudessa on kyse uudenlaisesta kysymyksenasettelusta, jossa oikeutetaan toinen valtio pääsemään Suomen alueille ja käyttämään niitä laajasti suoraan sopimuksen nojalla ilman nimenomaista sopimista tai suostumusta. Lähtökohtaisesti tällaiset liitteessä A tarkoitetut sovitut tilat ja alueet olisivat Yhdysvaltojen ja Suomen puolustusvoimien yhteiskäytössä. Näin ollen kyse olisi ennen kaikkea siitä, että Suomi oikeuttaa sopimuksen nojalla Yhdysvaltojen joukkoja toimimaan tietyissä sovituissa paikoissa. Kyse olisi oikeudellisesti siitä, että Yhdysvalloille annetaan valtiosopimusperusteisesti sopimuksen voimassaoloajaksi pysyväisluonteisempi pääsy- ja käyttöoikeus tiettyihin tiloihin ja alueille. Pysyvän pääsy- ja käyttöoikeuden myöntämisessä vieraan valtion käyttöön voidaan jossain määrin verrata diplomaattisten edustustojen tilojen loukkaamattomuuteen (diplomaattisia suhteita koskeva Wienin yleissopimuksen 22 artikla, SopS 3 ja 4/1970).

Asiaa voidaan arvioida ensinnäkin siitä näkökulmasta, että kyse on Suomen ja Suomen Nato-liittolaisen välisestä puolustusyhteistyösopimuksesta, jossa annetaan tiloja ja alueita koskeva pääsy- ja käyttöoikeus toiselle liittolaisvaltiolle valtiosopimusperusteisesti. Tämä poikkeaa kuitenkin siitä, mitä Naton jäsenyysvelvoitteet Suomelta edellyttävät ja kyse olisi pidemmälle menevästä yhteistyön muodosta. Naton piirissä tapahtuvassa toiminnassa toisen Naton jäsenvaltion tulo toisen jäsenvaltion alueelle edellyttää aina nimenomaista vastaanottajavaltion kansallista päätöstä tai suostumusta. Sopimus poikkeaa tavanomaisesta Naton jäsenvaltioiden yhteistyöstä erityisesti siten, että siinä annetaan Yhdysvalloille hyvin avoin ja pitkäaikainen pääsy- ja käyttöoikeus alueille.

Mikäli toisen liittolaisvaltion Suomen alueelle pääsy- ja alueidenkäyttöoikeus liittyisi vain tiettyyn, tarkasti määriteltyyn yhteistyöhön, kuten esimerkiksi harjoitustoimintaan tai tiettyyn operaatioon, määräystä voitaisiin tällä tapaa rajattuna pitää tavanomaisempana yhteistyön muotona sotilaallisen liittoutumisen kontekstissa. Perustuslakivaliokunta ei ole käsitellyt aiemmin vastaavaa arviointiasetelmaa.

Kuitenkin arvioinnissa on syytä ottaa huomioon se, että tällainen puolustusyhteistyösopimuksen mukainen avoin ja pitkäaikainen alueille pääsy- ja käyttöoikeus olisi pidemmälle menevän yhteistyön muoto, kuin mitä Suomelta edellytetään liittokunnan jäsenenä. Ottaen huomioon se, miten laajasta oikeudesta tässä olisi kyse, erityisesti huomioiden sopimuksen 3 artiklan 1 kohdan käyttötarkoitukseluettelon avoimuus ja laajuus, voidaan arvioida, että tämä tarkasteluasetelma poikkeaisi yhteistyöstä muiden Naton jäsenvaltioiden kanssa.

Kun otetaan huomioon 3 artiklan mukaisen alueille pääsy- ja käyttöoikeuden avoimuus ja laajuus, voidaan todeta, että kyse on hyvin laajasta oikeudesta. Sopimuksen liitteen A mukaisissa kohteissa kyse olisi valtiosopimusperusteisesta vieraan valtion asevoimien pääsy- ja käyttöoikeudesta liitteessä mainittuihin Suomen puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen kohteisiin. Perustuslakivaliokunta on tehnyt aiemmin erottelun, jossa on edellyttänyt, että sellaisten laajempien sotilasosastojen maahantulo, joilla voi olla tosiasiallista merkitystä täysivaltaisuuden kannalta pitää jättää kansainvälisten sopimusten ja niitä koskevan päätöksentekomenettelyn varaan (PeVL 21/2000 vp, s. 3/II). Perustuslakivaliokunta ei ole ottanut kantaa siihen, tuleeko liittolaisvaltion sotilasosastojen maahantulo-oikeutta tarkastella eri tavoin kuin ennen Suomen liittymistä Naton jäseneksi. Samalla voidaan myös todeta, että valiokunta ei ole myöskään arvioinut, millainen merkitys tulisi antaa sille, että liittolaisvaltiolle annettaisiin tavanomaista harjoitusyhteistyötä laajempi ja pitkäaikaisempi pääsy- ja käyttöoikeus Suomen sotilaskohteisiin.

Sopimuksella annetaan USA:n joukoille esteetön pääsy- ja käyttöoikeus Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen kohteisiin. Kyseessä ovat sotilaskohteet, joten vieraan valtion joukkojen esteetöntä pääsy- ja käyttöoikeutta näihin kohteisiin on pidettävä myös ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävänä.

Edellä selostetun perusteella esteettömän pääsy- ja käyttöoikeuden ei voida katsoa olevan ongelmatonta Suomen täysivaltaisuuden kannalta.

USA:n joukkojen yksinomainen pääsy- ja käyttöoikeus sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille

Sopimuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti osapuolilla on yhteinen pääsy- ja käyttöoikeus sovittuihin tiloihin ja alueisiin, lukuun ottamatta sellaisia osia niistä, joihin toimeenpanijat ovat nimenomaisesti osoittaneet USA:n joukoille yksinomaisen pääsy- ja käyttöoikeuden. Tämän sopimusmääräyksen nojalla Suomi ja Yhdysvallat voivat sopia, että jokin liitteessä tarkoitettun sovittun tilan ja alueen osa voidaan osoittaa Yhdysvaltojen yksinomaisesti käytettäväksi. Sopimuksen 3 artiklan 3 kohdan mukaan näiden toimintojen ja tarkoitusten edistämiseksi Suomi oikeuttaa USA:n joukot turvallisuuden varmistamiseksi rajoittamaan pääsyä sellaisiin sovittuihin tiloihin ja sellaisille sovituille alueille tai niiden osiin, jotka on annettu USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön.

Tällainen yksinomaisen käytön alue olisi käytännössä Suomen maaperällä oleva liitteessä tarkoitettu alue tai sen osa, johon annettaisiin Yhdysvalloille yksinomainen pääsy- ja käyttöoikeus. Tällainen yksinomaisen käytön oikeus voisi olla ajallisesti rajattu. Yksinomaiseen käyttöön voitaisiin osoittaa esimerkiksi huoneita jostain rakennuksesta, kokonainen rakennus

tai myös kokonaisia sovittujen tilojen ja alueiden osia. Siltä osin kuin kyse olisi sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla olevan rakennuksen pienestä osasta, esimerkiksi huoneesta tai osasta jotain tilaa, asia ei olisi täysivaltaisuuden kannalta merkityksellinen. Siltä osin kuin yksinomaiseen käyttöön osoitettava alue olisi laajempi, tulisi asiaa arvioida toisin. Valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistaan perustuslain 67 §:n mukaisesti laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat sekä ne muut asiat, joiden merkitys sitä vaatii. Valtioneuvostolain (175/2003) 12 §:n 2 momentin mukaan yleisistunnossa ratkaistaan muun muassa muut asiat, joiden yhteiskuntapoliittinen tai taloudellinen merkitys sitä edellyttää. Valtioneuvostolain 14 §:n mukaan ministeriön päätettäväksi kuuluva asia on yksittäistapauksessa siirrettävä yleisistunnossa ratkaistavaksi, jos sen katsotaan olevan niin laajakantoinen ja periaatteellisesti tärkeä, että se olisi ratkaistava yleisistunnossa. Siirtämisestä päättää tällöin yleisistunto pääministerin tai asianomaisen ministerin esityksestä. Päätöksenteon taso riippuisi näin ollen siitä, kuinka merkittävästä yksinomaisesta käytöstä olisi kyse. Merkittävyys määräytyisi esimerkiksi alueen laajuuden, sijainnin tai käyttötarkoituksen perusteella. Eduskunnalla olisi oikeus saada tietoa perustuslain 47 §:n ja 97 §:n mukaisesti. Lisäksi valtioneuvosto voisi antaa eduskunnalle perustuslain 44 §:ssä tarkoitettun selonteon, mikäli valtioneuvosto katsoisi, että johonkin sovittu tilan tai alueen yksinomaiseen käyttöön osoittamiseen liittyvään kysymykseen tarvittaisiin nimenomainen eduskunnan kanta.

Sellainen toiminta, jossa Suomi osoittaa kokonaisen rakennuksen tai rajatun alueen toisen valtion yksinomaiseen käyttöön ja oikeuttaisi samalla toisen valtion vastaamaan alueelle pääsystä päättämisestä, merkitsisi käytännössä Suomen viranomaisten toimivallan rajoittamista. Perustuslain esitöissä on todettu, että täysivaltaisuuteen kuuluu ulkoinen ja sisäinen suvereniteetti. Esitöiden mukaan sisäisellä suvereenisuudella tarkoitetaan sitä, että valtion sisällä valtiovalta on korkein oikeudellinen muiden yläpuolella oleva valta. Sisäisen suvereenisuuden keskeisenä sisältönä on kyky säätää kaikkien valtion alueella julkista valtaa käyttävien viranomaisten ja muiden toimielinten toimivallasta. Siihen kuuluu myös valta päättää oikeusjärjestyksen sisällöstä, määrätä valtioelinten toiminnasta ja oikeus käyttää eri tavoin julkista valtaa valtion alueella oleviin ihmisiin ja esineisiin nähden (HE 1/1998 vp, s. 71). Yksinomaiseen käyttöön osoittaminen, joka samalla rajaisi Suomen viranomaisten oikeutta päästä alueelle, tarkoittaisi oikeudellisesti sitä, että tällaisella päätöksellä Suomi rajoittaisi omalla päätöksellään julkisen vallan käyttämistä kyseisellä alueella, ellei Yhdysvaltojen kanssa sovita tapauskohtaisesti toisin.

Tällaista täysin vastaavaa arviointiasetelmaa ei ole ollut aiemmin esillä perustuslakivaliokunnassa. Eräänä esimerkkinä voidaan pitää Wienin diplomaattisia suhteita koskevan yleissopimuksen mukaista diplomaattisten edustustojen tilojen loukkaamattomuutta. Alueen yksinomaiseen käyttöön osoittamista voidaan jossain määrin rinnastaa edustustojen tilojen loukkaamattomuuteen. Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettutussa alueen tai tilan osan osoittamisessa Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön on kuitenkin mahdollinen alueen laajuus, sen käyttötarkoitus ja merkitys huomioiden kyse siinä määrin erilaisesta järjestelystä, ettei diplomaattisista edustustoista voida tehdä suoria tulkinnallisia johtopäätöksiä tähän arviointiin.

Yhtenä näkökulmana sovittujen tilojen ja alueiden osalta voidaan tarkastella vielä sopimuksen 3 artiklan suhdetta perustuslain 4 §:ään. Perustuslain 4 §:n mukaisesti Suomen alue on jakamaton. Valtakunnan rajoja ei voida muuttaa ilman eduskunnan suostumusta. Säännöksen esitöissä on todettu, että ”Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan Suomen alue on jakamaton. Säännös liittyy läheisesti 1 §:n säännökseen Suomen täysivaltaisuudesta. Suomen valtio käyttää alueellaan suvereenia valtaa, joka sulkee pois muiden valtioiden oikeuden valtiolliseen vallankäyttöön Suomen alueella” (HE 1/1998 vp, s. 76). Sovitut tilat ja alueet säilyisivät edelleen osana Suomen aluetta. Myös USA:n yksinomaiseen käyttöön osoitettavat tilojen tai

alueen osat säilyisivät osana Suomen aluetta. Kyse olisi siitä, että Suomi osoittaa tällaisia tiloja tai alueen osia määräaikaisesti yksinomaan USA:n joukkojen käyttöön. Yhdysvallat voi rajoittaa pääsyä yksinomaisessa käytössä olevien tilojen ja alueiden osiin. Oikeudellisesti kyse olisi Suomen omasta päätöksestä antaa pääsy- ja käyttöoikeus. Kyse ei olisi perustuslain 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla Suomen alueen jakamattomuuteen puuttumisesta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukkojen ennakolta sijoitettava materiaali ja sen varastointiin osoitetut tilat tai niiden osat annetaan USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön. USA:n joukoilla on yksinomainen määräysvalta ennakolta sijoitettavan materiaalin luo pääsyyn, sen käyttöön ja siitä määräämiseen riippumatta siitä, onko se varastoitu sovittuihin tiloihin ja alueille tai näiden ulkopuolelle. Varastotilojen tai niiden osien, jotka osoitetaan USA:n ennakolta sijoitettavan materiaalin varastointiin liitteessä luetelluilla sovituilla tiloilla ja alueilla osoittamiseen, sovellettaisiin 3 artiklan 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa selostettua päätöksentekomenettelyä. Materiaalin sijoittamisesta ennakolta tai varastoinnista liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolelle sovitaan sen mukaisesti, millaisesta tilasta tai alueesta on kyse. Jos kyse olisi tilasta tai alueesta, joka sijaitsee Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella, sovellettaisiin 3 artiklan 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa selostettua päätöksentekomenettelyä. Koska kyse olisi puolustusvoimien käytössä olevasta alueesta, osoittamiseen ei liittyisi ongelmia perustuslain omaisuuden suojaan koskevan 15 §:n kannalta. Yksinomaiseen käyttöön sisältyisi vastaavanlaisia kysymyksiä täysivaltaisuudesta, kuin mitä 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen yksinomaiseen käyttöön liittyy.

Sovittujen tilojen ja alueiden osan osoittaminen USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön edellyttäisi aina yhteisymmärrystä. Oikeudellisesti kyse olisi siitä, että Suomi rajoittaisi omalla päätöksellään Suomen viranomaisten pääsyä Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön osoitetulla alueella, ja että Suomi ei käyttäisi julkista valtaa tällaisella alueella, ellei tapauskohtaisesti toimita toisin. Kyse olisi yhteisymmärrykseen perustuvasta rajatusta ja määräaikaisesta käyttöoikeudesta.

Yksinomaiseen käyttöön osoittamisen voidaan kuitenkin katsoa olevan täysivaltaisuuden kannalta ongelmallinen, koska siihen kuuluisi osana se, että Suomi pidättäytyisi käyttämästä julkista valtaa tällaisilla alueilla, ellei asiasta sovita erikseen USA:n joukkojen edustajien kanssa.

Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että puolustusyhteistyösopimus edellyttää 3 artiklaan sisältyvän esteettömän pääsy- ja käyttöoikeuden sekä Yhdysvaltojen yksinomaisen käytön osalta sopimuksen hyväksymistä perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla 2/3 enemmistöllä.

15.2.4 Oikeus vastata turvallisuudesta

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa ilmaistaan pääsääntö, jonka mukaan Suomi vastaa lähtökohtaisesti USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja ennakolta sijoitetun materiaalin suojaamisesta ja turvallisuudesta.

Artiklan 2 kohdan mukaisesti Suomi oikeuttaa USA:n joukot käyttämään niitä oikeuksia ja valtuuksia, jotka tarvitaan, jotta USA:n joukot voivat käyttää sovittuja tiloja ja alueita, toimia niissä sekä puolustaa ja valvoa niitä toteuttamalla sovitussa tiloissa ja sovituilla alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä välttämättömät ja oikeasuhteiset toimenpiteet, mukaan lukien toimenpiteet järjestyksen ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi sekä USA:n joukkojen,

USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien ja huollettavien suojaamiseksi. Lisäksi 6 artiklan 3 kohdan mukaan poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat toteuttaa välttämättömät ja oikeasuhtaiset toimenpiteet myös sovittujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen turvallisuuden.

Artiklan arvioinnin lähtökohtana voidaan todeta, että toisen valtion asevoimien oikeutta vastata kurinpidosta omien joukkojensa keskuudessa Suomen alueella on pidetty valtiosääntöisessä arvioinnissa täysivaltaisuuden kannalta ongelmattomana (PeVL 16/2005 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on Nato SOFAa arvioidessaan tarkastellut lähettäjävaltion oikeutta ylläpitää turvallisuutta ja järjestystä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitetuilla alueilla. Perustuslakivaliokunta yhtyi hallituksen esityksessä esitettyyn arvioon siitä, että oikeus ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin oli valtiosääntöisesti ongelmallinen. Valiokunta katsoi, että sopimusmääräys koski esityksessä mainituilla perusteilla perustuslakia (PeVL 2/2024 vp, 33 kappale). Perustuslakivaliokunta on sinänsä pitänyt vieraan valtion oikeutta kurinpitoon omien joukkojen keskuudessa Suomen alueella ongelmattomana. Valiokunta on kuitenkin todennut, että Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukainen rajatun alueen sisällä tapahtuva oikeus on ollut täysivaltaisuuden kannalta ongelmallinen erityisesti toimivaltuuden avoimuuden vuoksi.

Oikeus toimivallan käyttöön alueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan osalta voidaan todeta, että perustuslakivaliokunta ei ole arvioinut aiemmin täysin vastaavaa asetelmaa, jossa annetaan toimivalta vastata käytössä olevan alueen puolustamisesta myös sen välittömässä läheisyydessä. Alueen sisällä tapahtuvan oikeuden osalta voidaan todeta, että se muistuttaa jossain määrin Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaista oikeutta, mutta toimivallan käyttöoikeuden sisältö on kirjoitettu erilaisella tavalla. Tämän vuoksi on perusteltua tarkastella sitä, onko sovittujen tilojen ja alueiden sisällä tapahtuvan toimivallan käyttöoikeuden osalta kyse vastaavasta oikeudesta kuin Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa. Lisäksi on syytä tarkastella alueen ulkopuolisen toimivallan merkitystä.

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan toisen virkkeen mukaisesti joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen paikoilla, jotka on osoitettu lähettäjävaltion käyttöön a kohdan 1 virkkeen mukaisella tavalla. Nato SOFAa koskevassa hallituksen esityksessä katsottiin, että koska toimivallan käyttöoikeutta rajattiin vain rajauksella ”asianmukaisiin toimenpiteisiin”, oli toimivallan avoimuus valtiosääntöisesti ongelmallista (HE 90/2023 vp s. 142–145, PeVL 2/2024 vp, 33 kappale). Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukainen oikeus on rajattu siten, että toimivallan käyttö tulee olla rajattu välttämättömiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin.

Asiallisesti tämä olisi hyvin lähellä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan 2. virkkeen mukaista toimivaltaa. Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisessa oikeudessa on Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohtaa tarkemmin kirjoitettuna auki kansainvälisen oikeuden periaatteet voimankäytön välttämättömyydestä ja suhteellisuudesta. Perustuslakivaliokunta piti tätä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan 2. virkkeen mukaista toimivaltaa ongelmallisena (PeVL 2/2024 vp, 33 kappale) ja kyseinen kohta edellytti sopimuksen hyväksymistä supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisessa oikeudessa olisi kyse hyvin paljon avoimemmasta toimivallasta, kuin mitä monen- tai kahdenvälisessä poliisi-, tulli- tai rajaviranomaisten yhteistyössä on hyväksytty (esimerkiksi PeVL 56/2006 vp, PeVL 65/2016 vp, PeVL 4/2024 vp). Ottaen huomioon se, että alueiden sisällä ei olisi kyse välttämättä pelkästään yhdysvaltalaisiin kohdistuviin toimenpiteisiin, vaan turvallisuustoimenpiteiden kohteena voisi olla myös muita kuin USA:n joukkoja, jää sopimusmääräys alueiden sisällä tapahtuvan toimivallan käyttöoikeuden osalta ongelmallisella tavalla avoimeksi.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukainen oikeus vastata sovittujen tilojen ja alueiden turvallisuudesta alueiden rajojen sisäpuolella on hyvin lähellä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaista toimivaltaa. Tämän vuoksi voitaisiin sinänsä arvioida asiaa siltä kannalta, onko kyse tosiasiaa samasta toimivallasta, jolloin asian käsittelyjärjestystä voitaisiin arvioida ns. valtiosääntöoikeudellisen aukkteorian kannalta (PeVL 2/2024 vp, 15–17 kappaleet). Koska kyse on kuitenkin eri sopimuksesta ja eri tavoin kirjoitetusta toimivallasta, ja koska perustuslakivaliokunnan Nato SOFasta antama lausunto on tältä osin hyvin suppea, ei ole mahdollista todeta täysin selvästi, että kyse olisi samasta määräyksestä, jonka vuoksi ns. valtiosääntöoikeudellista aukkteoriaa olisi tarpeen tarkastella tässä yhteydessä tarkemmin.

Artiklan 2 kohdan osalta toisena kysymyksenä tulee tarkastella sitä, että 6 artiklan 2 kohta koskee myös toimivallan käyttöä sovittujen tilojen ja alueiden välittömässä läheisyydessä. Artiklan 2 kohdan mukainen oikeus koskee myös alueen välitöntä läheisyyttä, koska sovittuihin tiloihin ja alueisiin kohdistuvat uhat voivat tulla myös alueen ulkopuolelta ja ne tulisi kyetä torjumaan tehokkaasti etenkin tilanteissa, joissa Suomen viranomaiset eivät ole lähettyvillä tai heillä ei ole kykyä toimia. Välittömän läheisyyden käsitettä ei ole sopimuksessa avattu. Välittömän läheisyyden käsitettä rajoittaa Yhdysvaltojen tekemä uhka-arvio kussakin tilanteessa. Välitön läheisyys perustuisi alueelliseen, ajalliseen ja yleiseen turvallisuustilanteeseen perustuvaan uhka-arkivioon. Tarkkaa etäisyyttä ei välittömän läheisyyden osalta ole mahdollista määrittellä tyhjentävästi, vaan se arvioitaisiin kussakin tilanteessa erikseen. Uhkan ja riskin todennäköisyyttä voidaan arvioida 6 artiklan 4 kohdan mukaisessa turvallisuussuunnitelmassa, joka on Suomen viranomaisten ja USA:n joukkojen välinen asiakirja. Kuitenkin välittömän läheisyyden arviointi jäisi sopimuksen mukaan viimekädessä Yhdysvaltojen ratkaistavaksi. Selvää lienee se, että sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisten valtuuksien käyttö edellyttää joka tapauksessa sitä, että turvallisuusuhkalla on jonkinlainen yhteys johonkin liitteessä A mainituista sovituista tiloista ja alueista. Artiklan 3 kohta käsittelee niitä tilanteita, kun toimivaltuuksien käyttö ei liittyisi mitenkään liitteessä A lueteltuihin sovittuihin tiloihin ja alueisiin.

Välitöntä läheisyyttä on käytetty toimivallan alueellista ulottuvuutta koskevana määreenä eräissä muissa lainsäädännöissä (esim. puolustusvoimista annetun lain 22 b §, yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 26 § ja 28 § sekä vankeuslain 18 luvun 6 §). Perustuslakivaliokunta on käsitellyt välittömän läheisyyden käsitettä alueellisen toimivallan kriteerinä esimerkiksi lausunnoissa PeVL 49/2004 vp ja PeVL 13/2010 vp sekä mietinnössä PeVM 3/2008 vp. Vaikka puolustusyhteistyösopimuksen välitön läheisyys -käsite vastaa kielellisesti kyseisissä laeissa mainittuja käsitteitä, tässä yhteydessä välitön läheisyys -käsite kuitenkin poikkeaisi merkittävästi muun voimassaolevan lainsäädännön mukaisesta välittömän läheisyyden käsitteestä.

Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin edellä mainittua kuvausta, jossa toimivallan käytön peruste voi olla maantieteellisesti kauempana, kunhan sillä olisi selvä yhteys sovittuihin tiloihin ja alueisiin. Välittömän läheisyyden määrittely ei sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisissa tilanteissa olisi suomalaisten viranomaisten arvioitavana, vaan viimekädessä arvioinnin välittömän läheisyyden ulottuvuudesta tekisi

Yhdysvallat. Koska toimivallan käyttöoikeudessa alueiden välittömässä läheisyydessä on kyse sisällöltään avoimesta toimivallasta ja koska käyttöoikeus ei ole alueellisesti tarkasti rajattua, voidaan arvioida, että artikla koskisi tältä osin perustuslakia.

Näin ollen voidaan katsoa, että sopimuksen 6 artiklan 2 kohta koskisi perustuslakia.

Oikeus toimivallan käyttöön alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan Suomella on ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen varmistamisesta. Saman kohdan toisen virkkeen mukaan poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat toteuttaa välttämättömät ja oikeasuhteiset toimenpiteet myös sovittujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen turvallisuuden. USA:n joukkoihin kuuluu USA:n asevoimien joukko ja siviilihenkilöstö. USA:n sopimustoimittajia ei lueta kuuluvaksi USA:n joukkoihin. USA:n joukkojen alueellista toimivaltaa ei ole artiklan 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa alueellisesti rajoitettu. Vaikka oikeus on alueellisesti rajoittamaton, on toimivalta rajoitettu tilanteisiin, joissa on kyse tilanteista, joissa USA:n joukkojen on välttämätöntä toteuttaa oikeussuhteiset toimenpiteet ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen turvallisuuden.

Artiklan 3 kohdan mukainen toimivaltuus poikkeaa 2 kohdan mukaisesta toimivallasta erityisesti siten, että siinä ei edellytetä alueellista yhteyttä liitteen A sovittuihin tiloihin ja alueisiin. Näin ollen se voisi tapahtua missä tahansa Suomen alueella, jossa USA:n joukot ovat läsnä. Toimivalta olisi laajempi, kuin mitä eräissä poliisiyhteistyötä koskevissa sääntely-yhteyksissä on katsottu mahdolliseksi hätävarjeluna (PeVL 56/2006, s. 3/II). Perustuslakivaliokunta on säätämisyhteistyökysymyksenä edellyttänyt, että myös hätävarjeluna tapahtuva voimankäyttöoikeus tuli näkyä selvästi laista (PeVL 4/2024 vp, 19 kappale). USA:n joukkojen toimivallan käyttö edellyttäisi poikkeuksellisia olosuhteita ja toimenpiteiden toteuttamista yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti. Kyse olisi tältä osin asiallisesti käytännössä rajatusta toimivaltuudesta. Tätä oikeutta ei olisi kuitenkaan rajattu asiallisesti sopimusmääräysten tasolla, vaan ainoastaan artiklan 4 kohdassa tarkoitetuilla turvallisuussuunnitelmillä. Koska turvallisuussuunnitelmat ovat luonteeltaan hallinnollisia järjestelyjä, toimivallan harjoittamisoikeus jäisi lainsäädännön tasolla kuitenkin siinä määrin avoimeksi, että sen voidaan katsoa koskevan perustuslakia, eikä sitä voida pitää täysivaltaisuuden kannalta ongelmattomana.

Sopimuksen 6 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu turvallisuussuunnitelma on toimijoiden välinen asiakirja, jossa arvioidaan mahdollista uhkaa tai riskiä molempien osapuolten toiminnalle. Turvallisuussuunnitelmassa yhteensovitetään myös toimet, joilla kasvanee uhkaan tai riskiin reagoidaan yhdessä tai erikseen. Turvallisuussuunnitelmassa voidaan määritellä myös mahdollisia toiminnan rajoituksia. Tämä voisi tarkoittaa rajoituksia esimerkiksi voimakeinojen käytön osalta. Turvallisuustoimenpiteellä tarkoitetaan puolestaan toimintaa turvallisuuden parantamiseksi. Turvallisuustoimenpiteistä voidaan sopia edellä kuvatussa yhteisessä turvallisuussuunnitelmassa. Turvallisuustoimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi joukon tai materiaalin siirtäminen turvallisempaan paikkaan, suojaamisen tason nostaminen tai voimakeinojen käyttö tarvittaessa viranomaisyhteistyössä. Oikeudellisesti kyse olisi erityisesti siitä, että Suomen ja USA:n viranomaisilla olisi velvollisuus yhteensovittaa artiklan mukaisia toimia turvallisuussuunnitelmissa sovitulla tavalla.

Johtopäätös

Artiklan arvioinnin kannalta merkityksellisenä voidaan pitää erityisesti sitä, millainen USA:n joukkojen toimivallan käyttöoikeuden alueellinen rajausta olisi, miten rajataan sitä, keihin toimenpiteet voisivat kohdistua ja millaisia toimenpiteitä olisi oikeus käyttää.

Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisessa oikeudessa käyttää toimivaltuuksia olisi kyse muuhun lainsäädäntöön nähden hyvin avoimeksi jäävästä ja itsenäisestä toimivaltuudesta, koska sitä, millaisien toimenpiteiden käyttäminen on tarkalleen sallittua ei ole määritelty tarkemmin ja toimivallan käyttöoikeus olisi itsenäinen suhteessa Suomen viranomaisiin. Lisäksi oikeus ei olisi henkilöllisesti rajattu, vaan voisi kohdistua myös muihin kuin USA:n joukkoihin.

Oikeus sovittujen tilojen ja alueiden sisäpuolella olisi sinänsä alueellisesti rajatumpi verrattuna alueen välittömään läheisyyteen, mutta oikeus jäisi joka tapauksessa tarkan sisältönsä osalta jossain määrin avoimeksi.

Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti sovittujen tilojen ja alueiden sisällä oleva toimivaltuuden käyttöoikeus muistuttaisi sinänsä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohtaa, joka koskee kuitenkin vain oikeuksia tietyn alueen sisällä, joten siltä osin, kun oikeutetaan toimivallan käyttöä alueen ulkopuolella, kyse olisi sellaisesta arviointiasetelmasta, jota perustuslakivaliokunta ei ole käsitellyt Nato SOFAn yhteydessä (PeVL 2/2024 vp, 33 kappale). Siltä osin kuin 6 artiklan 2 kohdan mukainen oikeus kohdistuisi yhteisesti sovittujen tilojen ja alueiden välittömään läheisyyteen, liittyy kohtaan samoja oikeudellisia haasteita kuin alueiden sisällä tapahtuvaan toimivallan käyttöoikeuteen, mutta koska välitöntä läheisyyttä ei ole määritelty tyhjentävästi, jäisi oikeus alueellisesti hyvin avoimeksi.

Artiklan 3 kohdan mukaisen välittömän läheisyyden ulkopuolella olisi kyse toimivallasta, jota käytettäisiin itsenäisesti ja joka olisi luonteeltaan avoin. Toimivallan käyttöoikeus olisi laajempaa, kuin mikä olisi hätävarjeluna sallittua. Kyseinen toimivallan käyttöoikeus olisi näin laajempi, kuin mitä on pidetty hyväksyttävänä vieraan valtion viranomaisen toimivallan käyttöoikeutena Suomen alueella. Artiklan 3 kohtaan liittyisi vastaavia oikeudellisia ongelmia, kuin 2 kohtaan.

Näin ollen edellä esitetyn perusteella ja kokonaisuus arvioiden voidaan todeta, että puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohta koskevat perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla erityisesti siksi, että 6 artiklan 2 ja 3 kohtien mukainen toimivallan käyttöoikeus jää henkilöpiiriin, käytettävien toimivaltuuksien, alueellisen rajauksen ja oikeuden itsenäisyyden osalta valtiosääntöisesti ongelmallisella tavalla avoimeksi.

15.2.5 Rikosoikeudelliseen tuomiovaltaan liittyviä kysymyksiä

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artikla sisältää rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevia valtiosääntöisesti huomionarvoisia määräyksiä. Artikla liittyy Nato SOFAn VII artiklaan ja käytännössä näitä kahden sopimuksen artiklaa on sovellettava yhdessä. Siltä osin, kun puolustusyhteistyösopimuksen 12 artikla ei sisällä rikosoikeudellisen tuomiovallan jakautumista koskevia määräyksiä, sovelletaan Nato SOFAn VII artiklaa.

Yhdysvaltojen sotilasviranomaisilla on Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan mukaan ensisijainen oikeus harjoittaa rinnakkaisen tuomiovallan tapauksissa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähden, kun kyseessä ovat i) rikokset ainoastaan Yhdysvaltojen

omaisuutta tai turvallisuutta vastaan tai rikokset ainoastaan Yhdysvaltojen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan henkilöä tai omaisuutta vastaan, ii) rikokset, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Kaikkien muiden rinnakkaiseen toimivaltaa kuuluvien tekojen osalta Suomessa tehdyistä rikoksista ensisijainen tuomiovalta on Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaan Suomella.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti Suomi luopuu sopimuksen nojalla lähtökohtaisesti käyttämästä ensisijaista tuomiovaltaansa USA:n joukkojen jäsenten tekemäksi epäiltyihin rikoksiin, jotka eivät johdu jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisessa tehtävässä ja jotka Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaan kuuluvat Suomen ensisijaiseen tuomiovaltaan.

Luopuminen ei koske tekoja, jotka kuuluvat Nato SOFAn VII artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaan Suomen yksinomaiseen tuomiovaltaan.

Nato SOFAn järjestelmässä tuomiovallasta luopuminen on Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesti yksittäistapauksiin perustuvaa ja edellyttää siten erillistä viranomaispäätöstä kussakin luopumistapauksessa. Puolustusyhteistyösopimus poikkeaisi Nato SOFasta siten, että yksittäistapauksellisen tuomiovallasta luopumisen sijaan Suomi luopuisi puolustusyhteistyösopimuksella etukäteen tuomiovallan käytöstä kaikissa niissä tapauksissa, jossa sillä olisi vastaanottajavaltiona on Nato SOFA VII artiklan 3 kappaleen b kohdan mukainen ensisijainen oikeus käyttää rinnakkaista tuomiovaltaansa. Suomella olisi kuitenkin 12 artiklan 2 kohdan mukaan oikeus päättää palauttaa tuomiovalta asiassa itselleen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohta sisältäisi Suomen oikeuden peruuttaa tapauskohtaisesti 1 kohdan mukaisesti annettu tuomiovallasta luopuminen. Suomi voisi tehdä tämän päätöksen luopumisen peruuttamisesta silloin, kun Suomi katsoo, että asialla on erityistä merkitystä Suomen kannalta. Sanamuoto voidaan ymmärtää siten, että Suomella on velvoite arvioida aina erikseen, katsooko Suomi asian olevan erityisen merkityksellinen Suomen kannalta. Se, mitä erityisellä merkityksellä tarkoitetaan, jäisi yksinomaan Suomen harkintaan. Edellä 12 artiklaa koskevista artiklakohtaisissa perusteluissa on kuvattu, millaisia nämä tilanteet voisivat esimerkiksi olla. Voimaansaattamislakiehdotuksen 5 §:ssä esitetään, että päätöksentekijä näissä tuomiovallasta luopumisen peruuttamista koskevista asioissa olisi valtakunnansyyttäjä. Tuomiovallasta luopumisen peruuttaminen jäisi näin ollen Suomen suvereenin harkinnan piiriin.

Lähtökohdaksi voidaan ottaa se, että erityisen merkityksen kriteeri ei tulisi tarkoittamaan kaikkia mahdollisia yhdysvaltalaisten tekemiksi epäiltyjä rikoksia, vaan Suomen toimivaltainen viranomaisen määrittäisi soveltamiskäytännössä jonkinlaisen kynnyksen siihen, miten määritelmää tulkitaan. Kuitenkin luopumisen päättämistä koskevan kynnyksen taso olisi yksinomaan Suomen viranomaisten harkittavissa.

Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaista tuomiovallasta luopumista yksittäistapauksittain tehtävän harkinnan perusteella ei ole pidetty perustuslakivaliokunnassa ongelmallisena (PeVL 2/2024 vp). Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukainen menettely poikkeaisi kuitenkin tästä, koska kyse olisi oikeudellisesti eri tavalla toimivasta menettelystä.

Vaikka sopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti Suomi luopuisi lähtökohtaisesti oikeudestaan käyttää ensisijaista tuomiovaltaansa rinnakkaisen tuomiovallan tapauksissa, Suomen vapaassa harkinnassa olisi edelleen se, päättääkö Suomi yksittäistapauksessa peruuttaa ensisijaisuudesta luopumisen.

Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisessa tuomiovallan luopumisessa sillä, jolta pyydetään tuomiovaltaa, on lähtökohtaisesti jonkin verran harkintaa, suostuuko pyynnön vastaanottaja pyyntöön. Sen sijaan puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaisissa tuomiovallan luopumisen palautusasioissa asia olisi yksinomaan Suomen viranomaisten harkittavissa. Mikäli Suomi ilmoittaisi peruuttavansa yksittäistapauksessa luopumisensa, tulisi Yhdysvaltojen toimia tällaisen Suomen tekemän ilmoituksen mukaisesti.

Edellä selostetun perusteella Suomi luopuu sopimuksen nojalla lähtökohtaisesti sille Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaisesti sille kuuluvasta ensisijaisesta oikeudestaan harjoittaa tuomiovaltaansa rinnakkaisen tuomiovallan tapauksissa, mutta pitää itsellään silti laajan mahdollisuuden palauttaa tuomiovalta oman harkintansa mukaisesti. Sopimuksen 12 artiklan 1 kohtaa ja 2 kohtaa tulee käytännön soveltamistilanteissa lukea kokonaisuutena. Tästä johtuen menettelyä ei voida pitää täysivaltaisuuden kannalta ongelmallisena erityisesti siksi, koska tuomiovallasta luopumisen peruuttamista koskeva päätöksenteko olisi Suomen omassa harkinnassa.

Tuomiovallan palauttamisessa on lisäksi otettava huomioon virallisen tehtävän määrittelyä koskeva puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohta. Huolimatta siitä, että Suomi ilmoittaisi tuomiovallasta luopumisen peruuttamisesta, Yhdysvallat voisi todeta teon tapahtuneen suoritettaessa virallisia tehtäviä. Tällöin tuomiovalta säilyisi Yhdysvalloilla, jolla on viimekätinen ratkaisuvallta virallisen tehtävän määrittelyssä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohta sisältää määräyksen, jonka mukaan Yhdysvallat määrittelee sen, tapahtuiko jokin teko tai laiminlyönti suoritettaessa virallisia tehtäviä. Suomella olisi oikeus esittää näyttöä asiasta ja vaatia, että virallisen tehtävän määrittelyä koskeva ratkaisu tehtäisiin ylemmän esikunnan tasolla. Nato SOFA ei sisällä vastaavaa nimenomaista määräystä siitä, minkä tahon on määritettävä, tapahtuuko teko tai laiminlyönti virallisia tehtäviä suoritettaessa. Nato SOFAn on kuitenkin tulkittu käytännössä toimivan siten, että lähettäjävaltio määrittää tapauskohtaisen arvion mukaan sen, tapahtuiko jokin teko virallisissa tehtävissä (UaVM 2/2024 vp, s. 7, HE 90/2023 vp s. 43, 56). Puolustusyhteistyösopimuksessa on määritelty Nato SOFAan nähden selvemmin se, miten vastuut virallisen tehtävän määrittelyssä jakautuisivat, mutta lähtökohtana sekä Nato SOFAssa että puolustusyhteistyösopimuksessa on se, että se valtio, jonka joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenestä on kyse, määrittää sen, onko teko tai laiminlyönti tapahtunut virallisia tehtäviä suoritettaessa. Puolustusyhteistyösopimuksessa on Nato SOFAa selkeämmin määritelty mekanismi siitä, miten virallinen tehtävä määritellään. Näin ollen puolustusyhteistyösopimuksen mukainen tapa määritellä virallinen tehtävä vastaisi asiallisesti sitä, miten virallinen tehtävä käytännössä määritellään Nato SOFAa sovellettaessa. Artiklan 6 kohtaa ei ole pidettävä valtiosääntöisesti ongelmallisena.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artikla ei anna oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella. Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohta antaisi tällaisen oikeuden Yhdysvalloille lähettäjävaltiona. Nato SOFAa koskevassa hallituksen esityksessä ja perustuslakivaliokunnan sitä koskevassa lausunnossa on käsitelty laajasti kysymystä kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kiellosta. Yhdysvaltojen toimiessa Suomen alueella olisi Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukainen oikeus voimassa. Puolustusyhteistyösopimus ei varsinaisesti laajentaisi Suomen alueella tapahtuvan tuomiovallan käyttämisoikeuden alaa. Edellä kuvattu puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukainen luopuminen sinänsä laajentaisi niiden tekojen alaa, jotka voisivat tulla Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti Yhdysvaltojen tuomiovallan käytön piiriin. Siltä osin kuin kyse olisi sellaisissa teoissa, joihin liittyisi kuolemanrangaistuksen uhka, Suomi voisi käyttää puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaista oikeuttaan peruuttaa

tuomiovallasta luopuminen kuolemanrangaistuksen uhkan vuoksi. Nato SOFAn yhteydessä tehty noottienvaihto koskee sanamuotonsa mukaisesti myös puolustusyhteistyösopimusta. Edellä selostettu huomioon ottaen 12 artiklan 1 ja 2 kohta eivät laajentaisi kuolemanrangaistuksen kieltöön liittyviä kysymyksiä siitä, miten ne on käsitelty Nato SOFAa koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 2/2024 vp, 34–42 kappale). Puolustusyhteistyösopimus ei sisältäisi oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella, vaan USA:n joukkojen mahdollisesti Suomen alueella käyttämä tuomiovalta perustuisi Nato SOFAan. Siltä osin kuin yhdysvaltalaisiin kohdistuisi sellainen rikosepäily, johon kohdistuisi kuolemanrangaistuksen uhka, voisi Suomi aina peruuttaa tuomiovallasta luopumisensa. Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1–3 kohtien mukaisesti Suomen tulisi saada aina tieto sellaisesta Suomen alueella tapahtuneesta rikosepäilystä, johon liittyisi kuolemanrangaistuksen uhka. Tällaisissa tilanteissa Suomella olisi aina oikeus peruuttaa 12 artiklan 2 kohdan mukaisesti tuomiovallan ensisijaisuudesta luopuminen ja palauttaa tällaisissa asioissa tuomiovalta Suomelle. Näin ollen puolustusyhteistyösopimus ei olisi ongelmallinen perustuslain 7 §:n 2 momenttiin sisältyvän kuolemanrangaistuksen kiellon kannalta.

15.2.6 Rikoksesta epäillyn henkilön asemaa koskevista määräyksistä

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukon jäsen tai tämän huollettava, joka on Suomen viranomaisten toimittaman esitutkinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena, jää tai asetetaan USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä näiden määräysvaltaan, kunnes kaikki asiaan liittyvät oikeudelliset menettelyt, mukaan lukien muutoksenhakumenettelyt, on saatettu päätökseen. Tällaisissa tapauksissa USA:n joukkojen viranomaiset varmistavat kyseisen joukon jäsenen läsnäolon näissä oikeudellisissa menettelyissä. USA:n joukkojen viranomaiset pyytävät siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan jättämistä USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan tai toimittamista niille vain, jos ne pystyvät varmistamaan kyseisen henkilön läsnäolon oikeudellisissa menettelyissä. Siltä osin kuin sovellettavat USA:n säädökset ja määräykset sen sallivat, USA:n joukkojen viranomaiset ottavat täysimääräisesti huomioon Suomen viranomaisten kirjallisesti toimittamat ehdot päätettäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavista ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja häneen kohdistuvista rajoituksista.

Käytännössä USA:n joukot voivat artiklan 2 kohdan mukaisesti huolehtia vapaudenmenetyksen toimeenpanosta siltä osin kuin joukkojen jäsen, tämän huollettava tai siviilihenkilöstön jäsen on rikoksesta epäiltyä Suomessa. Tämä edellyttäisi USA:n joukkojen asiaa koskevaa pyyntöä. Pyyntö mahdollistaisi siis sen, että Yhdysvallat voisi toimeenpanna vapaudenmenetyksen Suomen alueella. Vapaudenmenetyksen toimeenpanon mahdollistaminen edellyttäisi käytännössä sitä, että Suomi olisi antanut Yhdysvaltojen käyttöön sellaisen alueen tai tilan, jossa vapaudenmenetykset voitaisiin Suomeen alueella toteuttaa.

Sopimuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaisissa tilanteissa on kyse suomalaisesta rikosprosessista, eikä sopimus näin ollen rajoita rikoksesta epäillyn mahdollisuutta saattaa vapaudenmenetyksen perusteet tutkittavaksi.

Lisäksi on syytä huomata, että sopimuksen 13 artiklan 2 kohdan viimeisen virkkeen mukaan, siltä osin kuin sovellettavat USA:n säädökset ja määräykset sen sallivat, USA:n joukkojen viranomaiset ottavat täysimääräisesti huomioon Suomen viranomaisten kirjallisesti toimittamat ehdot päätettäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavista ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja häneen kohdistuvista rajoituksista. Tämän määräyksen perusteella Suomi voi osaltaan vaikuttaa siihen, mitä on otettava huomioon vapaudenmenetyksen toimeenpanossa.

Valtiosääntöisesti merkityksellinen olisi kysymys siitä, miten vapautensa menettäneiden oikeudet tulevat huomioiduksi. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 ja 5 artiklat edellyttävät vapautensa menettäneiden oikeuksien turvaamista. Vastaava lähtökohta liittyy Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Suomi ja Yhdysvallat ovat osapuolina kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 7 ja 8/1976) sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisessa yleissopimuksessa (SopS 59 ja 60/1989), joilla on merkitystä vapautensa menettäneiden oikeuksien osalta. Suomi on lisäksi osapuolena kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa (SopS 92 ja 93/2014) sekä lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa, vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 26 ja 27/2016) ja kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta koskevassa kansainvälisen yleissopimuksessa (SopS 20 ja 21/2023).

Yhdysvallat sitoutuu puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä. Näin ollen Yhdysvallat on sitoutunut kunnioittamaan myös vapautensa menettäneiden oikeuksia koskevia edellytyksiä. Tämä lähtökohta siitä, että Yhdysvallat kunnioittaa Suomen kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, on vahvistettu myös nootienvaihdossa, joka koski sekä Nato SOFAa että puolustusyhteistyösopimusta (HE 90/2023, s. 210–211).

Edellä esitetyn perusteella puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 2 kohdan voidaan katsoa olevan perustuslain kannalta ongelmaton.

15.2.7 Oikeusturvakysymyksistä

Perustuslain 21 §:n mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Vastaava oikeus sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan.

On huomattava, että puolustusyhteistyösopimus ei estä kanteiden nostamista siltä osin kuin tätä oikeutta ei ole suoraan sopimuksessa rajoitettu. Vahingonkorvauksia koskeva sopimuksen 15 artikla sisältää nimenomaiset rajoitteen virallisia tehtäviä koskevien vahingonkorvausvaatimusten osalta. Siltä osin kuin yksityisoikeudellinen kanne kohdistuisi Yhdysvaltoihin valtiona, valtioimmunitettiin voisi rajoittaa käytännössä kanteen käsittelemistä tuomioistuimen tapauskohtaisesti tekemän harkinnan mukaan.

Perustuslain 118 §:n 3 momentin mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaisesti USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Tällaiset vaatimukset voidaan esittää toimivaltaisille Suomen viranomaisille ja käsitellä Nato SOFAn VIII artiklan määräysten mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 2/2024 vp todennut, että koska Nato SOFAan ei sisältänyt nimenomaisesti perustuslain 118 §:n 3 momenttia nimenomaisesti rajoittavia määräyksiä, valiokunta ei pitänyt kyseistä sopimusta siltä osin ongelmallisena (PeVL 2/2024 vp, 20 kappale). Puolustusyhteistyösopimus poikkeaa Nato SOFAsta siten, että siinä, missä Nato SOFA:n VIII artiklan 5 kappaleen g alakohta rajoittaa vain virallisia tehtäviä koskevien vaatimusten täytäntöönpanoa, puolustusyhteistyösopimus rajoittaa jo vaatimusten esittämistä. Koska puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan toiseen virkkeeseen kuuluu mahdollisuus esittää vaatimuksia edelleen Suomen toimivaltaiselle viranomaiselle siten, että vaatimus käsitellään Nato SOFA:n VIII artiklan mukaisessa järjestyksessä, ei puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan vahingonkorvausvaatimuksia koskevaa rajoitusta voida pitää ongelmallisena perustuslain 118 §:n 3 momentin kannalta. Kyseinen määräys rajoittaa vain sitä, ketä kohtaan vaatimuksia voidaan esittää, mutta se ei varsinaisesti rajoita oikeutta esittää vahingonkorvausvaatimuksia. Tuomioistuinten ja asiaa käsittelevien viranomaisten tulisi arvioida tapauskohtaisesti, miten vahingonkorvausvaatimuksia koskevia kysymyksiä asiassa arvioidaan.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaisen vahingonkorvauskanteen nostamisen rajoituksena on huomioitava, että artiklan 3 kohta sisältää menettelyn 1 kohdassa tarkoitettun virallisen tehtävän osalta. Artiklan 3 kohdan mukaisesti ratkaistaessa, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää, se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen on todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suoritettaessa, on ratkaiseva osoitus asiassa. Suomen viranomaiset voivat esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, ja USA:n viranomaiset ottavat nämä tiedot huomioon kaikilta osin, ja osapuolet neuvottelevat niistä mahdollisimman pian. Niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaiset katsovat olosuhteiden edellyttävän, että virkatehtävän määrittely arvioidaan uudelleen, Suomen viranomaiset pidättävät itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä USA:n viranomaisia vahvistamaan asian. Näin ollen käytännössä voidaan pyrkiä siihen, että tilanteet, joissa vahingonkorvausvaatimuskanteen nostamista vahingonaiheuttajaa kohtaan olisi rajoitettu, olisivat mahdollisimman rajattuja.

Oikeusturvaan liittyvät kysymykset saattavat ajankohtaistua myös esimerkiksi puolustusyhteistyösopimuksen 24 ja 25 artiklan soveltamisessa. Kyseiset artiklat mahdollistavat sen, että suomalaiset yksityiset tahot voivat tehdä sopimuksia USA:n joukkojen kanssa. Mainitut sopimusartiklat määrittäisivät kyseessä oleviin sopimussuhteisiin sovellettavia sääntöjä kuvaamalla näitä sopimussuhteita koskevia lainvalintasääntöjä.

Kun yksityisten tahojen on mahdollista tehdä sopimuksia USA:n joukkojen kanssa, voi näiden yksityisoikeudellisten sopimusten tulkinnasta ja soveltamisesta syntyä riitoja, jotka sopimuksen tehnyt yksityinen taho haluaisi viedä ratkaistavaksi tuomioistuimeen tai riippumattomaan lainkäyttöelimeen. Puolustusyhteistyösopimus ei sisällä erityisiä riidanratkaisumekanismeja, jotka koskisivat mahdollisten riitojen ratkaisemista USA:n joukkojen ja suomalaisen yrityksen tai suomalaisen työntekijän välillä. Toisaalta sopimus ei myöskään sisällä muita nimenomaisia määräyksiä yksityisoikeudellisten vaatimusten esittämisoikeuteen kuin mitä 15 artiklan 1 ja 2 kohdassa määrätään.

Kansainvälisen tapaoikeuden säännöt valtion ja sen omaisuuden lainkäytöllisestä koskemattomuudesta saattavat kuitenkin rajoittaa yksityisen tahon mahdollisuutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Valtion ja sen omaisuuden lainkäytöllisellä koskemattomuudella tarkoitetaan, ettei valtiota voida ilman sen suostumusta haastaa toisen valtion tuomioistuimeen, eikä valtio ole velvollinen alistumaan oikeudenkäyntiin toisen valtion tuomioistuimissa. Perinteisesti valtion ja sen omaisuuden koskemattomuutta on pidetty ehdottomana, mutta

sittemmin kansainvälinen tapaoikeus on kehittynyt siten, että koskemattomuus ei ole täysin rajoitukseton. Esimerkiksi, kun kyse on valtion harjoittamasta kaupallisesta toiminnasta, ei valtioimmunitteetti estäisi esimerkiksi valtion yksityisen yrittäjän kanssa tekemän kaupallisen sopimuksen laillisuuden arviointia tuomioistuimessa. Lainkäytöllisen koskemattomuuden ei katsota myöskään olevan enää täysin ehdoton valtion ja yksityishenkilön välisiin työsopimuksiin perustuvien riitojen, jotka koskevat toisen valtion alueella tehtyä tai tehtävää työtä, käsittelyn osalta. Kysymystä valtioimmunitteetin vaikutuksesta tuomioistuinten toimivaltaan on arvioitu joitain kertoja Suomen tuomioistuimissa. Myös korkein oikeus on kiinnittänyt muutamissa ratkaisuisaan huomiota valtioimmunitteetin asettamiin rajoituksiin (ratkaisujen kuvauksesta kts. esim. HE 26/2013 vp, s. 4–5). Vastaavanlaisia valtioiden lainkäytölliseen koskemattomuuteen liittyviä kysymyksiä kohdataan myös esimerkiksi tilanteissa, joissa diplomaattiset edustustot palkkaavat asemamaasta työntekijöitä (ns. paikallisesti palkattuja työntekijöitä).

Mikäli tuomioistuimissa tulisi käsiteltäväksi yksityisten tahojen USA:n joukkoja vastaan nostamia kanteita, jäisi tuomioistuimen arvioitavaksi tapauskohtaisesti, voidaanko tapauksessa vedota tehokkaasti valtion lainkäytölliseen koskemattomuuteen.

Edellä olevan perusteella puolustusyhteistyösopimuksen voidaan katsoa olevan oikeusturvakysymysten osalta valtiosääntöisesti ongelmaton.

15.2.8 Sopimuksen vaikutuksista viranomaisten valvontatoimivaltaan

Suomen viranomaisilla on oman toimialansa puitteissa lähtökohtaisesti oikeus valvoa kaikkea Suomessa tapahtuvaa toimintaa. Puolustusyhteistyösopimuksen eräät artiklat (esim. 10 artiklan 3 kohta ja 21 artikla) rajoittavat Suomen viranomaisten kyseistä valvontatoimivaltaa. Myös kansainvälisen tapaoikeuden säännöt voivat rajoittaa viranomaisten valvontatoimivaltaa.

Puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti USA:n joukot ovat sitoutuneita kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä. Tällainen lainsäädännön kunnioittamista koskeva määräys on tavanomainen määräys joukkojen asemaa koskevissa sopimuksissa, joiden taustalla on historiallisesti ollut tarve tasapainon löytämiseen kahden kansainvälisen oikeuden periaatteen, lähettäjävaltion ja sen edustajien immunitteetin sekä vieraan valtion asevoimia vastaanottavan valtion alueellisen toimivallan välillä. Vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittaminen ei voisi kuitenkaan johtaa siihen, että yhdessä sovitun toiminnan toteuttaminen estyisi tai siitä tulisi käytännössä hyvin hankalaa. Suverenien valtioiden keskinäisen tasa-arvon periaatteesta ja siitä johdetusta valtion ja niiden joukkojen immunitteetista puolestaan seuraa, että joukkojen toiminnan valvonta ei kuulu vastaanottajavaltion viranomaisvalvonnan alaisuuteen. Immunitteetti ei kuitenkaan oikeuta lähettäjävaltion joukkoja vastuuvapauteen, vaan lähettäjävaltio kantaa täyden vastuun joukkojensa toimista.

Puolustusyhteistyösopimuksen osalta edeltä sanottu tarkoittaa, että USA:n joukot noudattavat Yhdysvaltojen lainsäädäntöä, mutta kunnioittavat Suomen lainsäädäntöä. Toisin sanoen USA:n joukot eivät ole sidottuja Suomen lainsäädännön noudattamiseen. Kun Suomen viranomaisten tehtävänä on valvoa nimenomaan Suomen lainsäädännön noudattamista, tulee arvioitaessa Suomen viranomaisten valvontatoimivaltaa suhteessa USA:n joukkojen toimintaan ottaa huomioon, että Yhdysvalloilla ei ole edellä mainittua lainsäädännön noudattamisvelvoitetta.

Myös kansainväliseen tapaoikeuteen perustuva joukkojen immunitteetti rajoittaa valtion viranomaisten mahdollisuutta asettaa kansallisesti kyseenalaiseksi toisen valtion tai niiden viranomaisten tekemän valtiovallan harjoittamiseen liittyvän toimen pätevyys tai laillisuus.

Puolustusyhteistyösopimuksen määräyksissä on myös osittain erikseen rajoitettu viranomaisten valvontatoimivaltaa (esim. 10 ja 21 artikla).

Siltä osin kuin on kyse USA:n huollettavien tai sopimustoimittajien toiminnasta, ei valtioimmunteetti rajoita viranomaisten valvontatoimivaltaa. Näissä tilanteissa puolustusyhteistyösopimuksen eräät määräykset, kuten esimerkiksi 10 artikla ja 21 artikla, saattaisivat kuitenkin rajoittaa viranomaisten tosiasiallisia mahdollisuuksia valvoa huollettavien tai sopimustoimittajien toimintaa. Näitä huollettaviin tai sopimustoimittajiin sisältyviä rajoituksia ei voida pitää valtiosääntöisesti ongelmallisina.

Edellä todetusta seuraa, että valtioimmunteetti rajoittaa viranomaisten toimintamahdollisuuksia valvoa Suomen alueella tapahtuvaa toimintaa joukkojen toiminnan osalta. Kyse on kuitenkin vakiintuneesta kansainvälisen tapaoikeuden periaatteesta, jonka soveltaminen viranomaisten toiminnassa olisi valtiosääntöisesti ongelmattonta. Tapaoikeudellisen valtioimmunteetin ei voida kuitenkaan katsoa ulottuvan muihin kuin USA:n joukon jäseniin. Muilta osin viranomaisten valvontamahdollisuuksien rajoitteet perustuvat ainoastaan puolustusyhteistyösopimuksen nimenomaisiin määräyksiin.

Puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuus ja sen aiheuttamat rajoitteet viranomaisen joukkoja koskevaan valvontatoimivaltaan vastaavat Nato SOFAn II artiklaa ja sen vaikutuksia. Nato SOFA on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, eikä perustuslakivaliokunta ole kiinnittänyt huomiota Nato SOFAn II artiklaan.

Näin ollen puolustusyhteistyösopimukseen sisältyviä rajoitteita viranomaisvalvonnalle voidaan pitää ongelmattomana.

15.2.9 Muita esitykseen liittyviä valtiosääntökysymyksiä

Hallinnollisia seuraamuksia koskeva rajoitus

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaisesti USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Edellä artiklakohtaisissa perusteluissa on todettu, että tämä tarkoittaa käytännössä kaikkia viranomaisten esittämiä rahamääräisiä vaatimuksia, erityisesti hallinnollisten seuraamusmaksujen vaatimista. Määräys on sopimuksessa selvä ja sen tullessa voimaan lakina, rajoituksen sisällön voidaan katsoa olevan oikeudellisesti selvä. Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 3 kohdan mukainen menettely koskisi vain siviilioikeudellisia vaatimuksia, joten sopimuksessa ei olisi erityistä menettelyä siihen, miten hallinnollisia seuraamuksia koskevia ristiriitoja ratkotaan. Mikäli tällaisia tilanteita tulisi, voisi se edellyttää käytännössä Suomen viranomaisten ja USA:n joukkojen välistä neuvottelua asiasta. Sopimuksen voidaan katsoa olevan tältä valtiosääntöisesti ongelmaton.

Perustuslain 18 §:ään liittyvistä näkökulmista

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Säännöksen esitöissä on todettu, että kyse on nimenomaan julkiselle vallalle kuuluvasta toimintavelvoitteesta (HE 309/1993 vp, s. 68–69). Kyse ei olisi esitöiden mukaan juuri tietynsisältöisestä velvoitteesta, vaan velvoitteen tarkka sisältö arvioitaisiin konkreettisesti kunkin asian yhteydessä erikseen. Perustuslakivaliokunta on tarkentanut lausunnoissaan tämän

velvoitteen sisältöä, mutta valiokunnan käsiteltävänä ei ole ollut suoraan sellaista kysymyksenasettelua, joka koskisi tällaista vastaavaa tilannetta, jossa säännellään toisen valtion oikeutta palkata henkilöstöä Suomen alueella. Puolustusyhteistyösopimuksen 24 artiklan 2 kohdan mukaisesti USA:n joukot ja kyseiset organisaatiot määräävät palvelussuhteen ehdot noudattaen sovellettavia USA:n säädöksiä ja määräyksiä. Näissä palvelussuhteen ehtoissa kunnioitetaan olennaisia Suomen lainsäädännön säännöksiä työstä, kuten palkkatasosta, työturvallisuudesta ja säännöllisestä työajasta, niiltä osin ja sellaisin ehdoin, jotka eivät ole tämän sopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten vastaisia. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukainen velvoite on julkiselle vallalle osoitettu toimintavelvoite. Sopimuksen 24 artiklan 2 kohdalla pyritään turvaamaan tämän julkiselle vallalle kuuluvan velvoitteen toteutuminen.

Perustuslain 18 §:n 3 momentin mukaan ketään ei saa ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä. Sopimuksen 24 artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukot voivat irtisanoa paikalta palkatun siviilihenkilön palvelussuhteen turvallisuusnäkökohtien, sopimattoman menettelyn tai muiden operatiivisten vaatimusten perusteella.

Sopimuksen 24 artiklan 2 kohdassa on määrätty irtisanomisen edellytyksistä. Koska kyseinen sopimusmääräys irtisanomisen perusteista voimaansaatettaisiin lailla, voidaan katsoa, että määräys ei olisi perustuslain 18 §:n 3 momentin kannalta ongelmallinen.

Näin ollen voidaan todeta, että sopimuksen 24 artiklan 2 kohta olisi yhteensopiva perustuslain 18 §:n kanssa.

Perustuslain 94 §:n 3 momentin velvoite valtiosäännön kansanvaltaisten perusteiden turvaamisesta

Perustuslain 94 §:n 3 momentin mukaan kansainvälinen velvoite ei saa vaarantaa valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita. Perustuslain esitöissä on lausuttu, että säännös velvoittaisi kaikkia kansainvälisessä yhteistyössä Suomea edustavia viranomaisia ja täsmentäisi 1 §:n 3 momentissa omaksuttua lähtökohtaa, jonka mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Viime kädessä säännös rajoittaisi myös eduskunnan valtaa hyväksyä demokraattiselle yhteiskunnalle ominaisen valtiosäännön perusteita vaarantavia velvoitteita (HE 1/1998 vp, s. 150).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut perustuslain 94 §:n 3 momenttia esimerkiksi Euroopan perustuslakisopimusta koskevassa lausunnossa PeVL 36/2006 vp (s. 12), jolloin valiokunta ei pitänyt ehdotusta ongelmallisena perustuslain 94 §:n 3 momentin kannalta. Perustuslakivaliokunta totesi Pohjois-Atlantin sopimukseen liittymistä koskevassa lausunnossaan, että Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksyminen ei vaaranna valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita perustuslain 94 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla (PeVL 80/2022 vp, s. 10). Perustuslakivaliokunta ei arvioinut Nato SOFAa koskevassa lausunnossaan sopimusta perustuslain 94 §:n 3 momentin kannalta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 3, 4 ja 11 artiklan muodostama kokonaisuus sallii sopimuksen voimassaoloajan Yhdysvaltojen joukkojen maahantulon ja esteettömän pääsyn sekä materiaalin sijoittamisen Suomen alueelle. Kyseisiin artikloihin liittyy edellä artiklakohtaisissa perusteluissa kuvattu molempien osapuolten näkemysten kuuleminen ja huomioonottaminen, jonka puitteissa Suomen näkemykset huomioidaan. Sopimuksen 1 artiklan 2 mukaisesti kaikessa tämän sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja

kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Tätä velvoitetta tukee osaltaan myös 1 artiklan 1 kohdan periaatteellinen kirjaus puolustusyhteistyökehyksen luomisesta kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella. Sopimus sisältää näin ollen mahdollisuuksia vaikuttaa täysivaltaisuuden kannalta merkittävimpien sopimusmääräysten soveltamiseen käytännössä, eikä sopimus poista ylimmiltä valtioelimiltä mahdollisuuksia vaikuttaa sopimuksen soveltamiseen näiden toimivallan mukaisella tavalla. Puolustusyhteistyösopimus ei siten vaikuta ylimpien valtioelinten toimintaan eikä eduskunnan asemaan. Edellä käsittelyjärjestysjaksossa on myös arvioitu, että puolustusyhteistyösopimusta pidetään perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomana. Näin ollen hallitus katsoo, että puolustusyhteistyösopimuksessa ei olisi kyse sellaisesta velvoitteesta, jonka voisi katsoa vaarantavan valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita perustuslain 94 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Perustuslain 73 §:n mukainen rajatun poikkeuksen vaatimus

Perustuslain esitöissä on todettu, että myös 95 §:n 2 momentin mukaisessa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä käsitelty kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamista tarkoittava laki on oikeudelliselta luonteeltaan poikkeuslaki, jota koskee 73 §:ssä säädetty rajatun poikkeuksen vaatimus (HE 1/1998 vp, s. 125/I). Perustuslain esitöissä on lisäksi todettu, että poikkeuslakien tulee olla 73 §:ssä säädetyllä tavalla rajattuja (HE 1/1998 vp, s. 125). Nykyisen perustuslain aikana on hyväksytty kolmen kansainvälisen velvoitteen voimaansaattaminen poikkeuslakina (PeVL 45/2000 vp, PeVL 18/2003 vp, PeVL 2/2024 vp). Perustuslain 73 §:n esitöissä on esitetty rajoitteita poikkeuslakien käyttöalaa (HE 1/1998 vp, s. 125 ja PeVM 10/1998 vp, s. 22–23). Kyseisten edellytysten osalta voitaneen katsoa, että keskeisiä arvioitavia kysymyksiä tässä yhteydessä on kaksi: 1) poikkeuslain tulee olla selvästi rajattu suhteessa perustuslain kokonaisuuteen ja 2) poikkeuslailla ei voida puuttua perustuslain keskeisiin ratkaisuihin, kuten perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen ja eduskunnan asemaan ylimpänä valtioelimenä. Edellä on todettu, että puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan, 6 artiklan ja 11 artiklan voidaan katsoa koskevan perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Seuraavassa arvioidaan vielä sitä näkökulmaa, voidaanko katsoa, että kyseisiin artikloihin liittyvät perustuslakia koskevat kysymykset olisivat perustuslain 73 §:ssä tarkoitettuja rajattuja poikkeuksia.

Ensin on arvioitava, onko sopimus rajattu suhteessa perustuslain kokonaisuuteen. Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan osalta on katsottu, että artiklan 2 kohdan mukainen rajoittamaton pääsy- ja käyttöoikeus sekä mahdollisuus osoittaa alueita Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön, koskevat perustuslakia. Kyseinen artikla koskee vain sovittuja tiloja ja alueita, jotka on lueteltu tyhjentävästi sopimuksen liitteessä. Sopimuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdan on edellä katsottu koskevan perustuslakia, koska kyseiset sopimusmääräykset jättäisivät perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä aiemmin hyväksyttävänä pitämää avoimemmaksi sen, mikä on USA:n joukkojen turvallisuutta koskevien toimintaoikeuksien alueellinen sisältö, henkilöpiiri ja toimivaltuuksien käyttöoikeuden aineellinen sisältö. Näitä oikeuksia olisi kuitenkin rajattu eri tavoin, esimerkiksi 6 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että toimenpiteiden tulee olla välttämättömiä ja oikeasuhtaisia ja toimien tulee liittyä yhteisesti sovittujen ja tilojen alueiden suojaamiseen. Artiklan 3 kohdassa määrätään, että Yhdysvaltojen joukkojen oikeus toimivaltuuksien käyttöön liittyy vain poikkeuksellisiin tilanteisiin ja tällaisten tilanteiden mukaisen toimivallan käytön tulee tapahtua turvallisuussuunnitelmien mukaisesti. Sopimuksen 11 artiklaan liittyvässä konsultaatiossa Suomi voisi ilmoittaa joko yleisesti tai yksittäistapauksessa, että tietyn tyyppinen maahantulo ei ole Suomen hyväksyttävissä. Ottaen huomioon sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukainen USA:n joukkojen velvollisuus kunnioittaa Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia

velvoitteita, tulisi Yhdysvaltojen joukkojen toimia Suomen kannan mukaisesti. Tätä velvoitetta tukee osaltaan myös sopimuksen 1 artiklan 1 kohdan periaatteellinen kirjaus puolustusyhteistyökehyksen luomisesta kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella. Mikäli Suomi ilmoittaisi, että jokin toiminta ei ole Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden mukaista taikka että se edellyttää kansallista päätöksentekoa, tulisi USA:n joukkojen pidättäytyä kyseisestä toiminnasta ja toimia Suomen kannan mukaisesti sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisen kunnioittamisvelvollisuuden vuoksi. Myöskään sopimuksen 11 artiklan mukainen maahantulo- ja liikkumisoikeus ei olisi täysivaltaisuuden kannalta täysin rajoitukseton, vaan konsultaatiossa Suomi voisi esittää kannan, jonka mukaan USA:n joukkojen tulisi toimia. Edellä on arvioitu, että sopimus koskisi perustuslakia vain perustuslain 1 §:n 1 momentin osalta. Sopimukseen sisältyisi edellä kuvatulla tavalla useita rajaavia elementtejä, joilla on pyritty turvaamaan perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaista täysivaltaisuutta siten, että kyseessä voidaan katsoa olevan perustuslain kokonaisuuden kannalta selvästi rajattu poikkeus.

Poikkeuslailla ei voida puuttua perustuslain keskeisiin ratkaisuihin, kuten perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen ja eduskunnan asemaan ylimpänä valtiuelimenä. Edellä mainitut artiklat, jotka koskevat perustuslakia, eivät puutu perustuslain keskeisiin ratkaisuihin, kuten perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen tai eduskunnan asemaan ylimpänä valtiuelimenä. Puolustusyhteistyösopimukseen sisältyy lisäksi riittävällä tavalla menettelyjä, joiden voidaan katsoa turvaavan sen, että sopimus ei puutu perustuslain keskeisiin ratkaisuihin, kuten perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen ja eduskunnan asemaan ylimpänä valtiuelimenä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että sopimuksen voimaansaattamislaki olisi perustuslain 73 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla rajattu poikkeus perustuslaista.

15.2.10 Johtopäätökset

Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaisesti kansainvälisen velvoitteen tai sen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään lähtökohtaisesti äänten enemmistöllä. Vastaavasti perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaisesti lakiehdotus kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta käsitellään lähtökohtaisesti tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslain 94 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaisesti kuitenkin, jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, se on kuitenkin hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Vastaavasti perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaisesti, jos ehdotus kuitenkin koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, eduskunnan on se hyväksyttävä sitä lepäämään jättämättä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Tämä perustuslain 94 §:n 2 momentin ja 95 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukainen voimaansaattamismenettely on tarkoitettu poikkeukseksi.

Edellä on tarkasteltu erityisesti kysymystä siitä, koskeeko jokin sopimusvelvoite perustuslakia täysivaltaisuuden osalta. Perustuslain 1 §:n 3 momentin esitöissä on kuvattu olevan perusteltua lähteä siitä, että sellaiset kansainväliset velvoitteet, jotka ovat tavanomaisia nykyaikaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa ja jotka vain vähäisessä määrin vaikuttaisivat valtion täysivaltaisuuteen, eivät olisi sellaisenaan ristiriidassa perustuslain täysivaltaisuutta koskevien säännösten kanssa (HE 1/1998 vp, s. 73/II).

Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 1 kohdassa Yhdysvalloille annetaan laaja ja pitkäaikainen pääsy- ja käyttöoikeus sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille ja 3 artiklan 2 kohta sisältää mahdollisuuden osin hyvinkin laajoihin yksinomaisen käytön alueisiin. Sopimuksen 3 artiklan 2 kohtaa vastaavan kaltainen yksinomaisen pääsyn ja käytön oikeus sisältyy sopimuksen 4 artiklan 2 kohtaan.

Näitä määräyksiä ei voida pitää oikeuden laajuuden vuoksi perustuslain kannalta tavanomaisina perustuslain 1 §:n 3 momentin esitöissä tarkoitetulla tavalla siten, että ne vaikuttaisivat vain vähäisesti Suomen täysivaltaisuuteen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklan 2 kohdan ja 3 kohdan mukaiset toimivaltuudet ovat alueellisesti hyvin avoimia. USA:n joukot voivat ryhtyä toimenpiteisiin myös muita kuin USA:n joukkojen jäseniä kohtaan, eikä tämä sopimuksen mukainen toimivalta sisällä sellaista sääntelyä, joka voitaisiin katsoa täysin riittäväksi perusoikeuksien rajoittamisedellytysten näkökulmasta. Tämän oikeuden laajuus ja itsenäisyys olisivat sellaisia, joita ei voitaisi pitää perustuslain kannalta tavanomaisena nykyaikaisen kansainvälisen yhteistoiminnan muotona, joka vaikuttaisi vain vähäisesti täysivaltaisuuteen. Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisen toimivallan, siltä osin kuin on kyse alueen sisällä tapahtuvasta toimivallan käyttöoikeudesta, voidaan katsoa olevan säädettävissä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä ns. aukkoteorian vuoksi ottaen huomioon Nato SOFAa koskeva perustuslakivalokunnan lausunto (PeVL 2/2024 vp, 33 kappale). Siltä osin kuin on kyse toimivallankäytöstä alueen välittömässä läheisyydessä tai sen ulkopuolella, olisi toimivalta edellä kuvatulla tavalla valtiosääntöisesti haasteellinen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 11 artiklan 1 kohdan mukainen maahantulo-oikeus perustuisi näkemysten kuulemiseen ja niiden huomioonottamiseen sekä 11 artiklan 2 kohdan mukaisiin yhteensovittamis- ja ilmoittamismenettelyyn, eikä nimenomaisesti tapauskohtaisiin ennakkolupiiin. Tämän voidaan katsoa poikkeavan tavanomaisesta nykyaikaisesta kansainvälisestä yhteistoiminnasta, joka vaikuttaisi vain vähäisesti täysivaltaisuuteen.

Edellä olevan perusteella puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 1 kohdan ja 2 kohdan, 4 artiklan 2 kohdan, 6 artiklan 2 ja 3 kohdan sekä 11 artiklan 1 ja 2 kohdan katsotaan koskevan perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tästä syystä hallitus katsoo, että sopimus tulisi hyväksyä eduskunnassa perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaisesti päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, ja sopimuksen voimaansaattamisen tulisi tapahtua perustuslain 95 §:n 2 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetussa ns. supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Koska hallituksen esitykseen sisältyy useita uusia perustuslain tulkintakysymyksiä, pitää hallitus suotavana, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

1. ponsi

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä Washingtonissa 18.12.2023 tehdyn sopimuksen.

2. ponsi

Edellä esitetyn perusteella ja koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä Washingtonissa 18 päivänä joulukuuta 2023 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sovittujen tilojen ja alueiden rajat

Puolustusvoimat määrittää käytössään olevien puolustusyhteistyösopimuksen liitteessä A lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden rajat.

3 §

Puolustustarvikkeiden vientiä ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskeva poikkeus

Puolustustarvikkeiden viennistä annettua lakia (282/2012) ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia (562/1996) ei sovelleta puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen toimintaan.

4 §

Ammattilupia ja -pätevyyksiä koskevat poikkeukset

Suomen lainsäädännössä säädettyjä vaatimuksia ammattiluvista, ammattipätevyyksistä, ammatinharjoittajan rekisteröinnistä tai näitä koskevista ilmoituksista tai niihin liittyvästä tarkastuksesta tai valvonnasta ei puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdan nojalla sovelleta USA:n joukkojen jäseniin eikä USA:n sopimustoimittajiin niiden suorittaessa palveluita tai toimittaessa tavaroita USA:n joukoille ja niiden jäsenten huollettaville, USA:n sopimustoimittajille tai muille Suomen ja Yhdysvaltojen yhdessä määrittelemille muille henkilöille osana puolustusyhteistyösopimuksen mukaisia virallisia tai hankintasopimukseen perustuvia tehtäviä. Tämän poikkeuksen soveltaminen edellyttää, että puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset täyttyvät.

5 §

Toimivalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun päätöksen peruuttaa tuomiovallasta luopuminen Suomessa tekee valtakunnansyyttäjä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut ilmoitukset vastaanottaa valtakunnansyyttäjä.

6 §

Virallisen tehtävän määrittely

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuu valtakunnansyyttäjän toimesta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuu Puolustusvoimien toimesta.

7 §

Uhrien oikeuksia koskeva yhteistyö

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuun yhteistyöhön ja tietojenvaihtoon toimivaltainen viranomainen Suomessa on valtakunnansyyttäjä.

8 §

Toimivalta tehdä ilmoitus kiinniottamisesta ja pidättämisestä

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen kiinniottamisesta ja pidättämisestä USA:n joukkojen viranomaisille tekee valtakunnansyyttäjä.

9 §

USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuim. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain (806/2011) 3 luvussa säädetään.

Syyttäjä voi esittää puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan vapaudenmenetyksen toimeenpanosta Suomen viranomaisten toimesta.

10 §

Oikeudellisen menettelyn määräajan pidentäminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskevan suostumuksen voi antaa tai mainitussa kohdassa tarkoitetun oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskevan sopimuksen voi tehdä syyttäjä sen jälkeen, kun syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuim taikka ennen syytteen nostamista muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä, on syyttäjän pyynnöstä antanut siihen luvan.

11 §

Vapaudenmenetysajan vähentäminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 5 kohdassa tarkoitettussa suomalaisessa tuomioistuimessa käsiteltävässä rikosasiassa sovelletaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n säännöksiä vapaudenmenetysajan vähentämisestä.

12 §

Asevoimille tarkoitettuihin palveluihin liittyvät poikkeukset

Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen jäsenille, näiden huollettaville ja muille yhteisesti sovituille henkilöille tarjottaviin asevoimille tarkoitettuihin palveluihin ei sovelleta Suomen lainsäädäntöä siltä osin, kuin kyse on kyseisiä palveluja koskevista luvista, rekisteröinneistä, ilmoituksista, tarkastuksesta tai valvonnasta.

13 §

Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Puolustusyhteistyösopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

14 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.

Laki

ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa 126/2024, seuraavasti:

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005) tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehtyä sopimusta;

b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;

c) toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 40 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 449/2012, sekä
lisätään 40 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 449/2012, 121/2022 ja 1206/2022, uusi 8 ja 9 kohta seuraavasti:

40 §

Oleskeluoikeus

Tämän lain mukaan laillista oleskelua on:

7) ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä tarkoitetun laittomasti maassa oleskelleen ja työskennelleen kolmannen maan kansalaisen 52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana tapahtuva oleskelu;

8) Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyssä pöytäkirjassa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 65/1997) tai sen toisessa lisäpöytäkirjassa (SopS 73/2005) tarkoitetun joukkojen jäsenen oleskelu;

9) Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettujen joukkojen jäsenen, siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavan ja USA:n sopimustoimittajan oleskelu.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

4.

Laki

sotilasajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sotilasajoneuvolain (332/2023) 1 §:ään uusi 2 momentti ja lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 23 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

4 luku

Sotilasajoneuvorekisteri ja sotilasajoneuvojen rekisteröinti

23 a §

Sotilasajoneuvon rekisterikilpien antaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Pääsikunnan teknillinen tarkastusosasto antaa puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun USA:n joukkojen viralliseen, muuhun kuin taktiseen ajoneuvoon USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Puolustusvoimien rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voi tallentaa ajoneuvon yksilöimiseksi tarvittavat tiedot tässä laissa tarkoitettuun rekisteriin.

Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettun pyynnön toimittaminen pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle sekä selvityksen esittäminen ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5.

Laki

arvonlisäverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan arvonlisäverolain (1501/1993) 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d, 129 e ja 209 r §, sellaisina kuin ne ovat, 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d ja 129 e § laissa 417/2022 sekä 209 r § laissa 310/2023, ja

lisätään 94 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1218/1994, 1486/1994, 763/1999, 940/1999, 935/2004, 1359/2009, 1392/2010, 1202/2011, 305/2016, 417/2022, 1272/2022, 310/2023 ja 835/2023, uusi 27 kohta ja lakiin uusi 129 f § seuraavasti:

94 §

Verotonta on seuraavien tavaroiden maahantuonti:

26) tavarat, joiden myynnistä suoritettava arvonlisävero on ilmoitettava 133 r §:ssä tarkoitetussa erityisjärjestelmässä, jos erityisjärjestelmää käyttävälle verovelvolliselle järjestelmän käyttämistä varten annettu yksilöllinen tunniste on ilmoitettu Tullille viimeistään tuonti-ilmoituksen antamishetkellä;

27) Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, 19 artiklassa tarkoitetun USA:n joukkojen jäsenen, hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen ja USA:n sopimustoimittajan työntekijän henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomat tavarat niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on sovittu puolustusyhteistyösopimuksessa edellyttäen, että maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättynä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä; tavarantoimittajan tulee pyydettyä esittää Tullille asianmukainen todistus siitä, että hänellä on puolustusyhteistyösopimuksen, asemansa sekä tavarantoimittajan käyttötarkoituksen perusteella oikeus verottomuuteen.

129 d §

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitetulle Suomessa olevalle USA:n joukkojen jäsenelle palautetaan Suomesta ostettujen tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jos tavara tai palvelu on ostettu USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaiseen käyttöön.

Palautuksen edellytyksenä on, että tavaroiden tai palvelujen verollinen ostohinta on yhteensä vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä. Palautukseen sovelletaan muutoinkin puolustusyhteistyösopimuksessa sovittuja rajoituksia ja edellytyksiä.

Vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Hakemukseen tulee liittää asianmukainen todistus siitä, että hakijalla on puolustusyhteistyösopimuksen, hakijan aseman sekä tavarantoimittajan tai palvelun

käyttötarkoituksen perusteella oikeus palautukseen. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron.

Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

129 e §

Jos veroa on palautettu 129 tai 129 a–129 d §:n perusteella liikaa, voidaan liikaa palautetun veron määrä vähentää myöhemmin palautettavan veron määrästä.

129 f §

Mitä oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 59 §:ssä säädetään verovelvollisesta, sovelletaan myös 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeutettuun.

Haettaessa muutosta 129 ja 129 a–129 d §:n nojalla tehtyyn päätökseen oikaisuvaatimuksen tekemisen määräaika lasketaan sen kalenterivuoden päättymisestä, johon kuuluvaa ajanjaksoa päätös koskee.

209 r §

Edellä 128, 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitettujen hakemusten perusteena oleva lasku on säilytettävä kolme vuotta laskun maksupäivää seuraavan vuoden alusta. Edellä 125 §:ssä tarkoitettujen hakemusten osalta tavaroiden hankintaan sisältyvän veron määrän ja näiden tavaroiden viennin todentavat asiakirjat on säilytettävä kolme vuotta tavaroiden vientiä seuraavan vuoden alusta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6.

Laki

valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 127/2024, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen

hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7.

Laki

ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajokorttilain (386/2011) 58 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 130/2024, seuraavasti:

58 a §

Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa, oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

8.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 39 §, 265 §:n 2 momentti ja 324 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 39 § laeissa 1003/2018 ja 1207/2020 sekä 265 §:n 2 momentti laissa 1003/2018, seuraavasti:

39 §

Radiolupa

Radiolähettimien hallussapito ja käyttö edellyttävät Liikenne- ja viestintäviraston myöntämää radiolupaa, jollei tässä pykälässä toisin säädetä.

Radiolähettimen hallussapitoon ja käyttöön ei tarvita radiolupaa, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston sille määräämällä yhteistajuudella ja sen vaatimustenmukaisuus on varmistettu tässä laissa säädetyllä tavalla. Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tällaisen radiolähettimen käyttöä rajoittavia määräyksiä, jotka ovat taajuuksien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön sekä häiriöiden estämisen tai poistamisen kannalta tarpeellisia.

Liikenne- ja viestintävirasto voi määrätä, että 2 momentissa tarkoitetun radiolähettimen hallussapidosta ja käytöstä on ennen sen käyttöönottoa tehtävä kirjallinen kerrallaan enintään viisi vuotta voimassa oleva rekisteröinti-ilmoitus.

Radiolähettimen hallussapitoon ei tarvita radiolupaa, jos radiolähetin on pysyvästi tehty teknisesti kykenemättömäksi radioviestintään tai jos muuten on selvää, että hallussapidon tarkoituksena ei ole laitteen käyttäminen radioviestintään.

Liikenne- ja viestintävirasto antaa määräykset muun maan toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan, muun oikeutuksen tai radiolähettimen käyttöoikeuden ilmaisevan merkin hyväksymisestä 1 momentissa tarkoitetuksi luvaksi.

Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähettimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla antamassa määräyksessä yksinomaan puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuualueilla.

Vieraan valtion poliisimies ei tarvitse radiolupaa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-taloussiiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 23/2001) 41 artiklassa tarkoitettussa takaa-ajossa tai 40 artiklassa tarkoitettussa rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa käytettävän radiolähettimen hallussapitoon ja käyttöön.

Vieraan valtion edustaja ei tarvitse radiolupaa valtio- tai työvierailussa käytettävän radiolähettimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähettimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähettimen rakenteesta on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, tarkoitetut USA:n joukot eivät tarvitse radiolupaa käyttämiensä radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön.

Televiestinnän voimavarojen antamisesta suuronnettomuuksien lievittämiseen ja pelastustoimiin tehdyssä Tampereen yleissopimuksessa (SopS 15/2005) tarkoitettu vieraan valtion henkilöstö ei tarvitse radiolupaa sopimuksessa tarkoitetuissa pelastustoimissa ja suuronnettomuuksien lievittämisessä käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta ja suunnittelusta käytöstä on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

265 §

Pätevyyden osoittaminen

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, radiolähetintä saa pätevyystodistuksen haltijan välittömässä valvonnassa käyttää muukin henkilö. Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske Puolustusvoimia eikä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa käyttämiä radiolaitteita eikä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkoja.

324 §

Soveltamisalan rajoitukset

Jäljempänä 326 ja 327 § sekä 329 §:n 3 momentti eivät koske Puolustusvoimia eivätkä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa hallussa pitämiä radiolaitteita eivätkä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkojen radioviestintää tai niiden hallussa pitämiä radiolaitteita.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

9.

Laki

ilmailulain 112 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ilmailulain (864/2014) 112 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1327/2021, seuraavasti:

112 §

Lennonvarmistuspalvelujen ylläpitäminen, järjestäminen ja kehittäminen

Edellä 108 §:ssä tarkoitettu ilmaliikennepalvelun tarjoaja ylläpitää, järjestää ja kehittää tarjoamiaan lennonvarmistuspalveluja ilmatilan lohkoissa siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Jos lennonvarmistuspalvelun tarjoamiseen käytettävät laitteet tai järjestelmät ovat lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetun lentoasemaverkkoyhtiön omistuksessa tai hallinnassa, ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön on yhteistyössä varmistettava, että niitä ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja niiden hinnoittelusta sovitaan tarkemmin ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön sekä valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lennonvarmistuspalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lennonvarmistuspalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella määrättyä vapautusta maksuista.

Lennonvarmistuksen erillispalveluilla tarkoitetaan tässä laissa niitä valtion ilma-alusten ja sotilasilma-alusten toiminnan vaatimuksesta tarvittavia lennonvarmistuspalveluja, joita:

- 1) tarjoaa ainoastaan yksi palveluntarjoaja;
- 2) varten ei ole määritettyä yleisten palveluehtojen mukaisia maksuja; ja
- 3) ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään ainoastaan valtion ilmailua tai sotilasilmailua varten.

Lennonvarmistuksen erillispalveluihin kuuluvista palveluista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Lennonvarmistuksen erillispalveluista suoritettavien korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon palveluista aiheutuneet erilliskustannukset ja kohtuullinen tuotto.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

10.

Laki

lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 8 § seuraavasti:

8 §

Valtion ilmailun ja sotilasilmailun lentoasemapalvelut, palveluiden hinnoittelu sekä niitä koskevat neuvottelut

Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu.

Lentoasemaverkossa valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja hinnoittelusta sovitaan tarkemmin lentoasemaverkkoyhtiön ja valtion ilmailun sekä sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lentoasemapalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lentoasemapalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella määrättyä vapautusta maksuista.

Lentoasemaverkkoyhtiön on järjestettävä 7 §:n mukaiset erilliset neuvottelut valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien kanssa. Lisäksi lentoaseman pitäjän on neuvoteltava asianomaisten viranomaisten kanssa ennen kuin se tekee päätöksiä uusien merkittävien infrastruktuurihankkeiden toteuttamisesta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

11.

Laki

ajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajoneuvolain (82/2021) 127 §, sellaisena kuin se on laissa (132/2024), ja
lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 493/2023, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 83 a § seuraavasti:

1 a §

Soveltamisalan rajaukset

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, tarkoitettuihin, Suomeen rekisteröitäviin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 83 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

83 a §

Ajoneuvon rekisteritietojen ilmoittaminen ja tallentaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Liikenne- ja viestintävirasto antaa maksutta puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitettuun ajoneuvoon rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten virasto voi tallentaa rekisteriin liikenteen palveluista annetun lain 219 ja 221 §:ssä säädetyt tiedot.

Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitetun pyynnön toimittaminen Liikenne- ja viestintävirastolle sekä selvityksen esittäminen voimassa olevasta liikennevakuutuksesta ja ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Tässä pykälässä tarkoitetun ajoneuvon omistusoikeutta tai hallintaa ei saa luovuttaa muulle kuin puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetulle henkilölle, ellei Liikenne- ja viestintävirasto anna siihen hyväksyntää.

127 §

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettun ajoneuvon tilapäinen käyttö

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa sekä 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 30.5.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Ulkoministeri Elina Valtonen

**SOPIMUS SUOMEN TASAVALLAN
HALLITUKSEN JA AMERIKAN
YHDYSVALTOJEN HALLITUKSEN
VÄLILLÄ PUOLUSTUSYHTEISTYÖSTÄ**

Suomen tasavallan hallitus ("Suomi") ja Amerikan yhdysvaltojen hallitus ("Yhdysvallat"), jäljempänä molemmat yhdessä "osapuolet" ja kumpikin erikseen "osapuoli", jotka

ovat tietoisia Washingtonissa 4 päivänä huhtikuuta 1949 allekirjoitettuun Pohjois-Atlantin sopimukseen perustuvista oikeuksista ja velvollisuuksista,

tiedostavat tarpeen parantaa yhteistä turvallisuuttaan, edistää osaltaan kansainvälistä rauhaa ja vakautta sekä lujittaa jo olemassa olevaa puolustuksen ja turvallisuuden alan kumppanuutta,

ovat päättäneet kehittää erillistä ja yhteistä valmiuttaan vastustaa aseellisia hyökkäyksiä sekä estää ja torjua hyökkääjien toimia ja puolustautua niitä vastaan, ottaen huomioon erityisesti San Franciscossa 26 päivänä kesäkuuta 1945 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan ja Washingtonissa 4 päivänä huhtikuuta 1949 tehdyn Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen,

ovat tietoisia osapuolten kansainvälisoikeudellisista velvoitteista ja sitoumuksista,

ottavat huomioon, että Yhdysvaltojen ("USA") joukot, niiden jäsenten huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat oleskelevat Suomen alueella Suomen suostumuksella ja että tämän USA:n joukkojen läsnäolon tarkoituksena on edistää osapuolten pyrkimyksiä tukea rauhaa ja turvallisuutta aloilla, jotka koskevat molempien osapuolten

**AGREEMENT ON DEFENSE
COOPERATION BETWEEN THE
GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF
FINLAND AND THE GOVERNMENT OF
THE UNITED STATES OF AMERICA**

The Government of the Republic of Finland ("Finland") and the Government of the United States of America (the "United States"), hereinafter referred to collectively as "the Parties" and individually as a "Party"

Cognizant of the rights and obligations deriving from the North Atlantic Treaty, signed at Washington on April 4, 1949;

Recognizing the need to enhance their common security, to contribute to international peace and stability, and to strengthen the existing partnership in the areas of defense and security;

Being determined to develop their individual and collective capacity to resist armed attacks and deter, counter, and defend against any aggressor, having particular regard to the Charter of the United Nations, done at San Francisco on June 26, 1945, and the North Atlantic Treaty, done at Washington on April 4, 1949, and the preservation of international peace and security;

Recognizing the Parties' respective obligations and commitments under international law;

Considering that United States ("U.S.") forces, their dependents, and U.S. contractors are present in the territory of Finland with the consent of Finland and that the purpose of such presence of U.S. forces is to further the efforts of the Parties to promote peace and security in the areas of mutual interest and benefit and to take part in common defense efforts;

etua ja hyötyä, sekä osallistua yhteiseen puolustustoimintaan,

ovat tietoisia siitä, että USA:n joukkojen läsnäolo vahvistaa osaltaan Suomen ja sitä ympäröivän alueen turvallisuutta ja vakautta,

ottavat huomioon Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisen erityisaseman,

tahtovat jakaa tasapuolisesti ja kestävästi vastuun niiden USA:n joukkojen tukemisesta, joita voi oleskella Suomen alueella,

ovat tietoisia Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 allekirjoitetusta ja 23 päivänä elokuuta 1953 voimaan tulleesta sopimuksesta Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta ("Nato SOFA"), mukaan lukien ne Nato SOFAn määräykset, jotka koskevat sitä täydentäviä erillisiä järjestelyjä,

ovat tietoisia Helsingissä ja Stuttgartissa 18 päivänä kesäkuuta ja 9 päivänä heinäkuuta 2008 allekirjoitetusta ja 16 päivänä lokakuuta 2008 voimaan tulleesta hankinta- ja palvelusopimuksesta Suomen puolustusministeriön ja Amerikan yhdysvaltojen puolustusministeriön välillä ("ACSA"),

ovat tietoisia Helsingissä 27 päivänä kesäkuuta 2012 allekirjoitetusta ja 1 päivänä toukokuuta 2013 voimaan tulleesta sopimuksesta Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä turvallisuustoimenpiteistä turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi ("tietoturvallisuussopimus"), ja

tahtovat tehdä sopimuksen yhteistyön tehostamisesta Suomen ja Yhdysvaltojen välillä,

ovat sopineet seuraavasta:

1 ARTIKLA SOVELTAMISALA JA TARKOITUS

Acknowledging that the presence of U.S. forces contributes to strengthening the security and stability of Finland and the region;

Taking into account the special status of the Åland Islands consistent with international law;

Desiring to share in the responsibility of supporting those U.S. forces that may be present in the territory of Finland in an equitable and sustainable manner;

Recognizing the Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces, signed at London June 19, 1951 (the "NATO SOFA"), which entered into force August 23, 1953, including provisions therein regarding separate arrangements supplementary to the NATO SOFA;

Recognizing the Acquisition and Cross Servicing Agreement Between the Ministry of Defence of Finland and the Department of Defense of the United States of America, signed at Helsinki and Stuttgart June 18 and July 9, 2008 (the "ACSA"), which entered into force October 16, 2008;

Recognizing the Agreement Between the Government of Finland and the Government of the United States of America concerning Security Measures for the Protection of Classified Information, signed at Helsinki June 27, 2012 (the "Information Security Agreement"), which entered into force May 1, 2013; and

Desiring to conclude an agreement on enhanced cooperation between Finland and the United States;

Have agreed as follows:

□

ARTICLE 1 SCOPE AND PURPOSE

1. In accordance with international law and with Finnish consent, this Agreement sets

1. Kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja Suomen suostumuksella tällä sopimuksella luodaan kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustus- ja turvallisuusalan yhteistyön ja kumppanuuden tehostamiselle sekä täydennetään Nato SOFAlla määrättyjä ehtoja, jotka koskevat USA:n joukkojen ja niiden jäsenten huollettavien oleskelua Suomen alueella sekä tässä sopimuksessa tarkoitetuissa erityistilanteissa USA:n sopimustoimittajien oleskelua ja toimintaa Suomen alueella.

2. Kaikessa tämän sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita.

2 ARTIKLA MÄÄRITELMÄT

Tässä sopimuksessa seuraavat ilmaukset määritellään seuraavasti:

1. "USA:n joukot" tarkoittaa kokonaisuutta, joka käsittää USA:n asevoimien joukon, siviilihenkilöstön sekä kaiken omaisuuden, USA:n virallisen tiedon, kaluston ja materiaalin, jotka ovat Suomen alueella, mukaan lukien Yhdysvaltojen käyttämät tai sen puolesta käytettävät ajoneuvot, alukset ja ilma-alukset.

2. "Joukoilla" on Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitettu merkitys.

3. Jollei tämän sopimuksen 15 artiklassa toisin määrätä, "siviilihenkilöstöllä" on Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen b kohdassa tarkoitettu merkitys, ja se sisältää myös seuraavat:

a) muiden kuin suomalaisten ei-kaupallisten organisaatioiden työntekijät, jotka ovat Amerikan yhdysvaltojen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Yhdysvaltojen alueella eivätkä oleskele pysyväisluonteisesti Suomen alueella ja jotka seuraavat USA:n joukkojen mukana Suomen

forth the framework for enhanced defense and security cooperation and partnership between Finland and the United States and supplements the terms and conditions set forth in the NATO SOFA that govern the presence of U.S. forces and their dependents in the territory of Finland and, in specific situations indicated herein, the presence and activities of U.S. contractors in the territory of Finland.

2. All activities under this Agreement shall be conducted with full respect for the sovereignty, laws, and international legal obligations of Finland, including with regard to the stockpiling of certain types of weapons on the territory of Finland.

□

ARTICLE 2 DEFINITIONS

For purposes of this Agreement, the following terms are hereunder defined:

1. "U.S. forces" means the entity comprising the force and the civilian component, and all property, official U.S. information, equipment, and materiel (including vehicles, vessels, and aircraft operated by or for the United States) of the U.S. Armed Forces present in the territory of Finland.

2. "Force" has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(a), of the NATO SOFA.

3. Except as otherwise provided in Article 15 of this Agreement, "civilian component" has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(b), of the NATO SOFA, and also includes:

a) employees of non-Finnish, non-commercial organizations who are nationals of the United States of America or ordinarily resident in the territory of the United States and who are not ordinarily resident in the territory of Finland, and who, solely for the purpose of contributing to the welfare, morale, or education of U.S. forces, are accompanying those forces in the territory of Finland; and

alueella yksinomaan niiden hyvinvoinnin, moraalien tai koulutuksen edistämiseksi; ja

b) huollettavat, jotka ovat USA:n joukkojen palveluksessa, mukaan lukien tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisia asevoimille tarkoitettuja palveluja varten tai tässä kohdassa tarkoitettujen ei-kaupallisten organisaatioiden palveluksessa.

4. "USA:n sopimustoimittajat" tarkoittaa oikeushenkilöitä, joita ei ole perustettu eikä rekisteröity Suomen alueelle Suomen lainsäädännön mukaisesti ja joilla ei ole siellä Suomen lainsäädännön mukaista pysyvää kotipaikkaa, mukaan lukien sellaiset näiden oikeushenkilöiden työntekijät, jotka eivät ole Suomen kansalaisia eivätkä oleskele pysyväisluonteisesti Suomen alueella, sekä luonnollisia henkilöitä, jotka eivät ole Suomen kansalaisia eivätkä oleskele pysyväisluonteisesti Suomen alueella, kun nämä oikeushenkilöt tai luonnolliset henkilöt ovat Suomen alueella USA:n puolustusministeriön kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella toimittamassa tavaroita ja palveluja tämän sopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä.

5. "Suomalaiset sopimustoimittajat" tarkoittaa oikeushenkilöitä, jotka on perustettu tai rekisteröity Suomen alueelle Suomen lainsäädännön mukaisesti tai joilla on siellä Suomen lainsäädännön mukainen pysyvä kotipaikka, mukaan lukien näiden oikeushenkilöiden työntekijät ja sellaiset USA:n sopimustoimittajien työntekijät, jotka ovat Suomen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Suomen alueella, sekä luonnollisia henkilöitä, jotka ovat Suomen kansalaisia tai oleskelevat pysyväisluonteisesti Suomen alueella, kun nämä oikeushenkilöt tai luonnolliset henkilöt ovat Suomen alueella USA:n puolustusministeriön kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella toimittamassa tavaroita ja palveluja tämän sopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä.

b) dependents employed by U.S. forces, including for the purposes of the military service activities contemplated in Articles 21 and 22 of this Agreement, and by the non-commercial organizations referred to in this Paragraph.

4. "U.S. contractors" means legal entities that are not incorporated, registered, nor ordinarily domiciled in the territory of Finland under Finnish law, including their employees who are not nationals of Finland nor ordinarily resident in the territory of Finland, and individuals who are not nationals of Finland nor ordinarily resident in the territory of Finland, when those entities or individuals are present in the territory of Finland under a contract or subcontract with the U.S. Department of Defense to supply goods and services in connection with activities under this Agreement.

5. "Finnish contractors" means legal entities that are incorporated, registered, or ordinarily domiciled in the territory of Finland under Finnish law, including their employees, employees of U.S. contractors who are nationals of Finland or ordinarily resident in the territory of Finland, and individuals who are nationals of Finland or ordinarily resident in the territory of Finland, when those entities or individuals are present in the territory of Finland under a contract or subcontract with the U.S. Department of Defense to supply goods and services in connection with activities under this Agreement.

6. "Dependent" has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(c), of the NATO SOFA, and also includes a family member of a member of the force or the civilian component who:

a) is financially, legally, or for reasons of health dependent upon and supported by such a member;

b) shares the quarters occupied by such a member; and

c) is present in the territory of Finland with the consent of the authorities of the force.

6. "Huollettavalla" on Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen c kohdassa tarkoitettu merkitys, ja se sisältää myös joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen perheenjäsenen, joka

a) on taloudellisesti, oikeudellisesti tai terveydellisistä syistä riippuvainen kyseisestä jäsenestä, joka tukee tätä perheenjäsentä;

b) asuu tämän jäsenen kanssa samassa asunnossa; ja

c) oleskelee Suomen alueella joukon viranomaisien suostumuksella.

7. "Sovitut tilat ja alueet" tarkoittaa tämän sopimuksen liitteessä A lueteltuja Suomen alueella sijaitsevia tiloja ja alueita, joita USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat, suomalaiset sopimustoimittajat, huollettavat ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muut käyttävät Suomen suostumuksella.

8. "Toimeenpanija" tarkoittaa Yhdysvaltojen osalta USA:n puolustusministeriötä ja Suomen osalta Suomen puolustusministeriötä tai näiden osoittamia edustajia.

9. "USA:n virallinen tieto" tarkoittaa tietoa, jonka Yhdysvallat omistaa tai tuottaa tai joka tuotetaan sitä varten tai on sen määräysvallassa, myös silloin, kun tämä tieto on USA:n hallituksen puolesta toimivan sopimustoimittajan päivittäisessä määräysvallassa tai käytössä.

3 ARTIKLA PÄÄSY SOVITTUIHIN TILOIHIN JA SOVITUILLE ALUEILLE SEKÄ NIIDEN KÄYTTÖ

1. Tämän sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti ja molempien osapuolten näkemyksiä kuullen ja ne huomioon ottaen USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat, suomalaiset sopimustoimittajat, huollettavat ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muut oikeutetaan esteettä pääsemään sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä esteettä

7. "Agreed Facilities and Areas" means the facilities and areas in the territory of Finland listed in Annex A to this Agreement that are used with the consent of Finland by U.S. forces, U.S. contractors, Finnish contractors, dependents, and others as mutually agreed.

8. "Executive Agent" means the U.S. Department of Defense for the United States and the Finnish Ministry of Defence for Finland, or their respective designees.

9. "Official U.S. information" means information that is owned by, produced for or by, or is subject to the control of the United States, including when such information is under the day-to-day control or usage of a contractor on behalf of the U.S. Government.

ARTICLE 3 ACCESS TO AND USE OF AGREED FACILITIES AND AREAS

1. Consistent with Article 1, Paragraph 2 of this Agreement, and with consultation and consideration of the views of the Parties, U.S. forces, U.S. contractors, Finnish contractors, dependents, and others as mutually agreed are authorized unimpeded access to and use of Agreed Facilities and Areas for visits; training; exercises; maneuvers; transit; support and related activities; refueling of aircraft; bunkering of vessels; landing and recovery of aircraft; temporary maintenance of vehicles, vessels, and aircraft; accommodation of personnel; communications; staging and deploying of forces and materiel; pre-positioning of equipment, supplies, and materiel; security assistance and cooperation activities; joint and combined training activities; humanitarian and disaster relief activities; contingency operations; construction in support of mutually agreed activities; and such other purposes as the Parties or their Executive Agents may agree, including those undertaken in the framework of the North Atlantic Treaty.

2. With full respect for portions designated by Finland or the Finnish Executive Agent

käyttämään niitä seuraaviin tarkoituksiin: vierailut; koulutus; harjoitukset; joukkojen liikkuminen; kauttakulku; tuki ja siihen liittyvät toiminnot; ilma-alusten ja alusten tankkaus; ilma-alusten laskeutuminen ja noutaminen; ajoneuvojen, alusten ja ilma-alusten tilapäinen huolto; henkilöstön majoittaminen; viestiyhteyksien käyttö; joukkojen ja materiaalin järjestäminen ja sijoittaminen, kaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta; turvallisuusapuun ja -yhteistyöhön liittyvä toiminta; puolustushaarojen välinen ja monikansallinen koulustoiminta; humanitaariseen ja katastrofiapuun liittyvä toiminta; valmiusoperaatiot; yhteisesti sovittua toimintaa tukeva rakentaminen; ja muut osapuolten tai niiden toimeenpanijoiden mahdollisesti sopimat tarkoitukset, mukaan lukien Pohjois-Atlantin sopimuksen puitteissa sovitut tarkoitukset.

2. Samalla, kun kunnioitetaan täysimittaisesti sellaisia sovittujen tilojen ja alueiden osia, jotka Suomi tai sen toimeenpanija on osoittanut Suomen yksinomaiseen käyttöön, osapuolilla on yhteinen pääsy- ja käyttöoikeus sovittuihin tiloihin ja alueisiin, lukuun ottamatta sellaisia osia niistä, joihin toimeenpanijat ovat nimenomaisesti osoittaneet USA:n joukoille yksinomaisen pääsy- ja käyttöoikeuden.

3. Näiden toimintojen ja tarkoitusten edistämiseksi Suomi oikeuttaa USA:n joukot turvallisuuden varmistamiseksi rajoittamaan pääsyä sellaisiin sovittuihin tiloihin ja sellaisille sovituille alueille tai niiden osiin, jotka on annettu USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön, sekä koordinoimaan Suomen viranomaisten kanssa pääsyä sellaisiin sovittuihin tiloihin ja sellaisille sovituille alueille, joita USA:n joukot ja Suomen puolustusvoimat käyttävät yhdessä. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä sellaisissa operatiivisissa ja turvallisuuskysymyksissä, jotka koskevat pääsyä sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille, mukaan lukien laatimalla tarvittaessa yhteisesti määritettävät menettelyt.

for Finland's exclusive use, the Parties shall have joint access to and use of Agreed Facilities and Areas except for any portions thereof specifically designated by the Executive Agents for the exclusive access to and use of U.S. forces.

3. In furtherance of such activities and purposes, Finland authorizes U.S. forces to control entry to Agreed Facilities and Areas, or portions thereof, that have been provided for exclusive use by U.S. forces, and to coordinate entry with Finnish authorities at Agreed Facilities and Areas jointly used by U.S. forces and Finnish Defence Forces, for purposes of safety and security. The appropriate authorities of the Parties shall cooperate closely regarding operational and security concerns for access to Agreed Facilities and Areas, including by establishing mutually determined procedures as necessary.

4. When requested, the Finnish Executive Agent shall make reasonable efforts to facilitate temporary access to and use of private land and facilities (including roads, ports, and airfields), and public land and facilities (including roads, ports, and airfields) that are not a part of an Agreed Facility and Area, including those owned or controlled by Finland or by local authorities, by U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors for use in support of U.S. forces. U.S. forces, U.S. contractors, or Finnish contractors shall not bear the cost of such facilitation.

5. The Parties shall give due regard to operational and security concerns in the use of Agreed Facilities and Areas. The appropriate authorities of the Parties may establish procedures in this regard.

6. Finland shall make available, without rental or similar costs to U.S. forces, all Agreed Facilities and Areas, including those jointly used by U.S. forces and Finnish Defence Forces.

7. U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors may undertake construction

4. Suomen toimeenpanija pyrkii pyydettyä kohtuullisin toimin helpottamaan sovittujen tilojen ja alueiden ulkopuolella USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien pääsyä tilapäisesti yksityisille alueille ja yksityisiin tiloihin, mukaan lukien tiet, satamat ja lentopaikat, sekä yleisille alueille ja yleisiin tiloihin, mukaan lukien Suomen tai paikallisten viranomaisten omistamat tai niiden määräysvallassa olevat tilat ja alueet, sekä näiden alueiden ja tilojen käyttöä kyseisten joukkojen ja sopimustoimittajien toimesta USA:n joukkojen tukemiseksi. USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat eivät vastaa näiden helpottamistoimien kuluista.

5. Osapuolet ottavat asianmukaisesti huomioon sovittujen tilojen ja alueiden käyttöön liittyvät operatiiviset ja turvallisuuskysymykset. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat laatia menettelyt tätä tarkoitusta varten.

6. Suomi antaa käytettäväksi kaikki sovitut tilat ja alueet, myös USA:n joukkojen ja Suomen puolustusvoimien yhteisesti käyttämät sovitut tilat ja alueet, perimättä USA:n joukoilta vuokraa tai vastaavia maksuja.

7. USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat voivat tehdä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla edistääkseen tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimintoja ja tarkoituksia. USA:n joukot kuuluvat Suomen toimivaltaisia viranomaisia tällaisia rakennus-, muutos- ja korjaustöitä koskevista asioista, koska osapuolten yhteisenä tarkoituksena on, että tällaisia USA:n joukkojen toteuttamia tai niiden puolesta toteutettavia hankkeita koskevat tekniset vaatimukset ja rakennusstandardit vastaavat osapuolten vaatimuksia ja standardeja. USA:n joukot voivat tehdä näitä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä käyttäen omaa kalustoaan ja henkilöstöään.

activities on, and make alterations and improvements to, Agreed Facilities and Areas in furtherance of the activities and purposes set forth in Paragraph 1 of this Article. U.S. forces shall consult with the competent authorities of Finland on issues regarding such construction, alterations, and improvements based on the Parties' shared intent that the technical requirements and construction standards of any such projects undertaken by or on behalf of U.S. forces should be consistent with the requirements and standards of the Parties. U.S. forces may carry out such construction, alterations, and improvements using its own equipment and personnel.

8. U.S. forces shall be responsible for the construction and development costs for Agreed Facilities and Areas provided for the exclusive use of U.S. forces, and for the operations and maintenance costs thereof, unless otherwise provided for in a separate arrangement or international agreement between the Parties.

9. The Parties shall be responsible on the basis of proportionate use for the construction and development costs and operations and maintenance costs of Agreed Facilities and Areas provided for joint use, or otherwise used jointly by U.S. forces and Finnish Defence Forces, unless otherwise provided for in a previous or subsequent arrangement or international agreement between the Parties.

10. Funding of construction projects undertaken by U.S. forces shall be in accordance with U.S. laws and regulations.

11. The Finnish Executive Agent shall facilitate the efforts of U.S. forces under this Article by obtaining the necessary Finland authorizations and permits for such construction, alterations, and improvements, performed by or on behalf of U.S. forces. Such authorizations and permits shall be issued without cost to U.S. forces, U.S. contractors, or Finnish contractors.

8. USA:n joukot vastaavat niiden yksinomaiseen käyttöön annettujen sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista, jollei osapuolten välisellä erillisellä järjestelyllä tai kansainvälisellä sopimuksella toisin määrätä.

9. Osapuolet vastaavat USA:n joukkojen ja Suomen puolustusvoimien yhteiseen käyttöön annettujen tai niiden muutoin yhteisesti käyttämien sovittujen tilojen ja alueiden rakennus- ja kehittämiskustannuksista sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksista kumpikin käyttönsä mukaisessa suhteessa, jollei osapuolten välisellä aiemmalla tai myöhemmällä järjestelyllä tai kansainvälisellä sopimuksella toisin määrätä.

10. USA:n joukkojen rakennushankkeet rahoitetaan USA:n säädösten ja määräysten mukaisesti.

11. Suomen toimeenpanija helpottaa USA:n joukkojen tämän artiklan mukaisia toimia hankkimalla Suomessa tarvittavat luvat tällaisia USA:n joukkojen tekemiä tai niiden puolesta tehtäviä rakennus-, muutos- ja korjaustöitä varten. Luvat myönnetään USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille maksutta.

12. Varmistaakseen tämän sopimuksen täytäntöönpanon pitkällä aikavälillä osapuolet tekevät yhteistyötä suunnitellessaan sovittujen tilojen ja alueiden sekä niiden ympäristön ja viereisten tilojen ja alueiden käyttöä ja kehittämistä.

4 ARTIKLA PUOLUSTUSKALUSTON, TARVIKKEIDEN JA MATERIAALIN SIJOITTAMINEN ENNAKOLTA

1. Tämän sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti ja molempien osapuolten näkemyksiä kuullen ja ne huomioon ottaen USA:n joukot saavat kuljettaa, sijoittaa ennakolta ja varastoida puolustuskalustoa, tarvikkeita ja materiaalia ("ennakolta

12. The Parties shall cooperate on planning regarding the use and development at, around, and adjacent to Agreed Facilities and Areas to ensure the implementation of this Agreement over the long term.

ARTICLE 4 PREPOSITIONING OF DEFENSE EQUIPMENT, SUPPLIES, AND MATERIEL

1. Consistent with Article 1, Paragraph 2 of this Agreement, and with consultation and consideration of the views of the Parties, U.S. forces may transport, preposition, and store defense equipment, supplies, and materiel ("prepositioned materiel") at Agreed Facilities and Areas, and at other locations as mutually agreed. U.S. forces shall notify, in advance, the Finnish Defence Forces regarding the types, quantities, and delivery schedules of such prepositioned materiel that U.S. forces intend to transport or preposition in the territory of Finland, as well as regarding U.S. contractors and Finnish contractors who make such deliveries.

2. The prepositioned materiel of U.S. forces and the facilities or portions thereof designated for storage of such prepositioned materiel shall be for the exclusive use of U.S. forces. U.S. forces shall have exclusive control over the access to, use of, and disposition of such prepositioned materiel and shall have the unencumbered right to remove such prepositioned materiel at any time from the territory of Finland.

3. U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors shall have unimpeded access to and use of storage facilities for all matters related to the prepositioning and storage of prepositioned materiel, including delivery, management, inspection, use, maintenance, and removal of such prepositioned materiel, regardless of whether these storage facilities are Agreed Facilities and Areas. Aircraft, vehicles, and vessels operated by or for U.S. forces shall have access to aerial ports and seaports of Finland and other locations, as agreed, for the delivery to, storage and maintenance in, and removal from the

sijoitettava materiaali") sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille sekä, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muihin paikkoihin. USA:n joukot ilmoittavat Suomen puolustusvoimille etukäteen sellaisen ennakoita sijoitettavan materiaalin lajit, määrät ja toimitusaikataulut, jonka USA:n joukot aikovat kuljettaa tai sijoittaa ennakoita Suomen alueelle, sekä tätä materiaalia toimittavat USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat.

2. USA:n joukkojen ennakoita sijoitettava materiaali ja sen varastointiin osoitetut tilat tai niiden osat annetaan USA:n joukkojen yksinomaiseen käyttöön. USA:n joukoilla on yksinomainen määräysvalta tällaisen ennakoita sijoitettavan materiaalin luo pääsyyn, sen käyttöön ja siitä määräämiseen, ja niillä on rajoittamaton oikeus siirtää tämä materiaali pois Suomen alueelta milloin tahansa.

3. USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille sallitaan esteettä pääsy varastotiloihin ja esteettä niiden käyttö kaikissa asioissa, jotka koskevat ennakoita sijoitettavan materiaalin sijoittamista ennakoita tai varastointia, mukaan lukien tällaisen ennakoita sijoitettavan materiaalin toimittaminen, hallinnointi, tarkastaminen, käyttö, ylläpito ja pois siirtäminen, riippumatta siitä, ovatko varastotilat sovittuja tiloja ja alueita. USA:n joukkojen käyttämille tai niiden puolesta käytettävälle ilma-aluksille, aluksille ja ajoneuvoille sallitaan pääsy Suomen lentopaikoille ja satamiin sekä, sen mukaan kuin sovitaan, muihin paikkoihin USA:n joukkojen ennakoita sijoitettavan materiaalin toimittamiseksi Suomen alueelle, varastoimiseksi ja ylläpitämiseksi siellä ja sieltä pois siirtämiseksi.

4. Osapuolten toimeenpanijat ja muut toimivaltaiset osapuolten viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä tässä artiklassa tarkoitettua toimintaa koskevissa asioissa.

territory of Finland of U.S. forces' repositioned materiel.

4. The Executive Agents and other appropriate authorities of the Parties shall cooperate closely concerning activities under this Article.

ARTICLE 5 PROPERTY OWNERSHIP

1. All buildings, non-relocatable structures, and assemblies affixed to the land in Agreed Facilities and Areas, including those altered or improved by U.S. forces, shall remain the property of Finland. All such buildings, structures, and assemblies constructed by U.S. forces shall become the property of Finland, once constructed, but shall be used by U.S. forces until no longer needed by U.S. forces.

2. U.S. forces shall return as the sole and unencumbered property of Finland any Agreed Facility or Area, or any portion thereof, including buildings, non-relocatable structures, and assemblies constructed by U.S. forces once no longer used by U.S. forces, provided that the United States shall incur no expense to do so. The Parties or their Executive Agents shall consult regarding the terms of return of any Agreed Facility or Area, including possible compensation for the mutually determined residual value of improvements or construction made by the United States.

3. U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors shall retain title to all goods, equipment, materiel, supplies, relocatable structures, and other movable property they have imported into or acquired within the territory of Finland in connection with this Agreement unless and until such time as they surrender title.

4. The Parties or their designees may consult regarding the possible transfer or purchase of U.S. forces' equipment determined to be excess to the needs of the United States, as

OMAISUUDEN OMISTUSOIKEUDET

1. Kaikki sovituisissa tiloissa ja sovituuilla alueilla olevat rakennukset, kiinteät rakenteet ja maahan kiinnitetyt rakennelmat, myös USA:n joukkojen muuttamat tai korjaamat, ovat Suomen omaisuutta. Kaikista tällaisista USA:n joukkojen rakentamista rakennuksista, rakenteista ja rakennelmista tulee valmistuttuaan Suomen omaisuutta, mutta USA:n joukot käyttävät niitä, kunnes eivät niitä enää tarvitse.

2. USA:n joukot palauttavat kaikki sovitut tilat ja alueet sekä niiden osat, mukaan lukien USA:n joukkojen rakentamat rakennukset, kiinteät rakenteet ja rakennelmat, Suomelle sen jakamattomana omaisuutena ja rasitteetta sen jälkeen, kun USA:n joukot eivät enää käytä niitä, edellyttäen, ettei Yhdysvalloille aiheudu tästä kuluja. Osapuolet tai niiden toimeenpanijat neuvottelevat sovitun tilan tai alueen palauttamisen ehdoista, mukaan lukien mahdollinen korvaus Yhdysvaltojen tekemien korjaus- tai rakennustöiden yhteisesti määritetystä jäännösarvosta.

3. USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla ja suomalaisilla sopimustoimittajilla säilyy omistusoikeus kaikkiin niihin tavaroihin, kalustoon, materiaaliin, tarvikkeisiin, siirrettäviin rakenteisiin ja muuhun irtaimistoon, jotka ne ovat tuoneet Suomen alueelle tai hankkineet siellä tämän sopimuksen puitteissa, kunnes ne luovuttavat omistusoikeutensa.

4. Osapuolet tai niiden nimeämät edustajat voivat neuvotella keskenään sellaisen USA:n joukkojen materiaalin mahdollisesta luovuttamisesta tai ostamisesta, jota Yhdysvaltojen ei katsota tarvitsevan, jos USA:n säädökset ja määräykset tämän sallivat.

6 ARTIKLA TURVALLISUUS

1. Tietoisena siitä, että Suomi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta alueellaan, Suomi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan USA:n

may be authorized by U.S. laws and regulations.

ARTICLE 6 SECURITY

1. Recognizing that Finland is responsible for maintaining public order and security within its territory, Finland shall take such measures as are necessary to ensure the protection, safety and security of U.S. forces, U.S. contractors, Finnish contractors, dependents, and prepositioned materiel.

2. Finland authorizes U.S. forces to exercise the rights and authorities necessary for U.S. forces' use, operation, defense, or control of Agreed Facilities and Areas by taking necessary and proportionate measures within or in the immediate vicinity of Agreed Facilities and Areas, including measures to maintain or restore order and to protect U.S. forces, U.S. contractors, Finnish contractors, and dependents.

3. Finland is primarily responsible for ensuring the security and defense of U.S. forces and their military operations. In extraordinary circumstances, and in accordance with mutually approved security plans, U.S. forces may take necessary and proportionate measures beyond the immediate vicinity of Agreed Facilities and Areas to maintain or restore the security and defense of U.S. forces and continuity of their military operations.

4. Finnish authorities and U.S. forces authorities shall cooperate closely concerning activities under this Article, including by mutually approving security plans and coordinating security measures, unless the particular urgency of the situation does not permit coordination of the security measures. Except with respect to members of U.S. forces or dependents, U.S. forces authorities shall inform Finnish authorities as soon as practicable about any individuals that have been subject to such measures and shall coordinate, as necessary and appropriate, to enable Finnish authorities to take control of such individuals.

joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien, huollettavien ja ennakolta sijoitetun materiaalin suojaaminen ja turvallisuus.

2. Suomi oikeuttaa USA:n joukot käyttämään niitä oikeuksia ja valtuuksia, jotka tarvitaan, jotta USA:n joukot voivat käyttää sovittuja tiloja ja alueita, toimia niissä sekä puolustaa ja valvoa niitä toteuttamalla sovituihin tiloihin ja sovitulla alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä välttämättömät ja oikeasuhtaiset toimenpiteet, mukaan lukien toimenpiteet järjestyksen ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi sekä USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien, suomalaisten sopimustoimittajien ja huollettavien suojaamiseksi.

3. Suomella on ensisijainen vastuu USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuuden ja puolustuksen varmistamisesta. Poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat toteuttaa välttämättömät ja oikeasuhtaiset toimenpiteet myös sovittujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen ne.

4. Suomen viranomaiset ja USA:n joukkojen viranomaiset tekevät keskenään läheistä yhteistyötä tämän artiklan mukaisessa toiminnassa muun muassa hyväksymällä yhteisesti turvallisuussuunnitelmia ja sovittamalla yhteen turvallisuustoimenpiteitä, jollei tilanteen erityinen kiireellisyys estä turvallisuustoimenpiteiden yhteensovittamista. USA:n joukkojen viranomaiset ilmoittavat Suomen viranomaisille niin pian kuin on käytännössä mahdollista tällaisten toimenpiteiden kohteena olevista luonnollisista henkilöistä, lukuun ottamatta USA:n joukkojen jäseniä ja näiden huollettavia, ja siltä osin kuin se on tarpeen ja asianmukaista, sovittavat toimensa yhteen Suomen viranomaisten toimien

ARTICLE 7 ENTRY AND EXIT

1. Finland shall not require countersignature of movement orders under Article III, Paragraph 2(b), of the NATO SOFA.

2. In accordance with the NATO SOFA, Finland shall not require passports or visas for entry into and departures from the territory of Finland for members of the force holding the required personal identity card and a valid movement order. Further, Finland shall not require visas for entry into and departure from the territory of Finland for members of the civilian component, dependents, and U.S. contractors holding a valid passport and a U.S. Department of Defense identification card, movement order, or letter of authorization issued by the competent authority of the United States. Finnish authorities shall make any annotations required by Finnish law in the passports of members of the civilian component, U.S. contractors, and dependents.

3. U.S. forces, U.S. contractors, and dependents shall be exempt from regulations governing the registration and control of aliens.

4. Should a member of the U.S. forces die or leave the territory of Finland on transfer, the dependents of such member shall continue to be accorded the status of dependents under this Agreement for a period of ninety (90) days after such death or transfer. In cases where dependent children are enrolled in education facilities in the territory of Finland prior to the member's death or transfer, the dependents shall continue to be accorded the status of dependents for a period of not less than thirty (30) calendar days after the end of the school year or termination of enrollment.

ARTICLE 8 LOGISTICS SUPPORT

1. Finland shall use best efforts, considering its internal national requirements and

kanssa, jotta nämä voivat ottaa kyseiset henkilöt haltuunsa.

7 ARTIKLA MAAHANTULO JA MAASTA POISTUMINEN

1. Suomi ei vaadi Nato SOFAn III artiklan 2 kappaleen b kohdassa tarkoitettujen matkamääräysten varmentamista.

2. Nato SOFAn mukaisesti Suomi ei vaadi passeja eikä viisumeja edellytyksenä maahantulolle Suomen alueelle ja sieltä poistumiselle niiltä joukon jäseniltä, joilla on vaadittava henkilöllisyystodistus ja voimassa oleva matkamääräys. Suomi ei myöskään vaadi viisumeja edellytyksenä maahantulolle Suomen alueelle ja sieltä poistumiselle niiltä siviilihenkilöstön jäseniltä, huollettavilta ja USA:n sopimustoimittajilta, joilla on voimassa oleva passi ja USA:n puolustusministeriön antama henkilöllisyystodistus, matkamääräys tai Yhdysvaltojen toimivaltaisen viranomaisen antama lupakirje. Suomen viranomaiset tekevät siviilihenkilöstön jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien passeihin Suomen lainsäädännön edellyttämät merkinnät.

3. USA:n joukkoihin, USA:n sopimustoimittajiin ja huollettaviin ei sovelleta ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevaa sääntelyä.

4. Jos USA:n joukkojen jäsen kuolee tai siirretään pois Suomen alueelta, hänen huollettavillaan säilyy tämän sopimuksen mukainen huollettavien asema yhdeksänkymmenen (90) päivän ajan kuolemasta tai siirrosta. Jos huollettavina olevat lapset ovat kirjoilla oppilaitoksissa Suomen alueella ennen joukon jäsenen kuolemaa tai siirtoa, huollettavilla säilyy huollettavien asema vähintään kolmenkymmenen (30) kalenteripäivän ajan kouluvuoden tai kirjoillaolon päättymisestä.

8 ARTIKLA LOGISTINEN TUKI

available capabilities, to provide to U.S. forces, upon request, logistics support to conduct activities under this Agreement.

2. As appropriate, such logistics support shall be provided and reimbursement made in accordance with existing agreements or arrangements, including the ACSA, unless otherwise mutually agreed.

3. For any logistic support not addressed by Paragraph 2 of this Article, U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors shall pay reasonable costs for logistics support requested and received in connection with activities under this Agreement. In this regard, Finland shall accord to U.S. forces, and U.S. contractors, and Finnish contractors, treatment no less favorable than is accorded to the Finnish Defence Forces, in accordance with procedures mutually agreed and, consistent with Article 16 of this Agreement, less taxes, fees, and similar charges.

ARTICLE 9 MOTOR VEHICLES

1. Finnish authorities shall honor the registration, inspection, and licensing by U.S. military authorities and civilian authorities of the United States, its States, or political subdivisions, of motor vehicles and trailers of U.S. forces, U.S. contractors, and dependents. Upon the request of U.S. forces authorities, Finnish authorities shall issue without charge any documents and vehicle markings normally required to operate vehicles in the territory of Finland. Such vehicle markings for private motor vehicles of the members of the U.S. forces, U.S. contractors, and dependents shall be indistinguishable from those issued to the Finnish population at large.

2. Upon the request of U.S. forces authorities, Finnish authorities shall issue without charge military license plates for U.S. forces' official, non-tactical vehicles in accordance with procedures established for the Finnish Defence Forces, and license plates that are indistinguishable from those issued to the

1. Suomi pyrkii parhaan kykynsä mukaan antamaan USA:n joukoille pyydettyä logistista tukea tämän sopimuksen mukaista toimintaa varten, ottaen huomioon sisäiset kansalliset vaatimuksensa ja käytettävissään olevat voimavarat.

2. Tarvittaessa tämä logistinen tuki annetaan ja korvataan voimassa olevien sopimusten tai järjestelyjen, kuten ACSAn, mukaisesti, jollei yhteisesti toisin sovita.

3. Siltä osin kuin kyse ei ole 2 kohdassa tarkoitettusta logistisesta tuesta USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja suomalaiset sopimustoimittajat maksavat kohtuulliset kulut tämän sopimuksen mukaisen toiminnan yhteydessä pyydetystä ja saadusta logistisesta tuesta. Tältä osin Suomi myöntää USA:n joukoille, USA:n sopimustoimittajille ja suomalaisille sopimustoimittajille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin Suomen puolustusvoimille, yhteisesti sovittuja menettelyjä noudattaen ja tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja, maksuja ja vastaavia kuluja.

□

9 ARTIKLA MOOTTORIAJONEUVOT

1. Suomen viranomaiset hyväksyvät USA:n sotilasviranomaisten ja Yhdysvaltojen sekä sen osavaltioiden ja hallinnollisten alueiden siviiliviranomaisten suorittamat rekisteröinnit ja tarkastukset ja antamat luvat, jotka koskevat USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien moottoriajoneuvoja ja perävaunuja. USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Suomen viranomaiset antavat maksutta sellaiset asiakirjat ja ajoneuvojen merkinnät, jotka tavallisesti vaaditaan edellytyksenä ajoneuvojen käyttämiselle Suomen alueella. Tällaiset USA:n joukkojen jäsenille, USA:n sopimustoimittajille ja huollettaville kuuluvien yksityisten moottoriajoneuvojen merkinnät eivät saa olla erotettavissa Suomen väestölle yleisesti annettavista ajoneuvojen merkinnöistä.

2. USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Suomen viranomaiset antavat

Finnish population at large for private motor vehicles of the members of the U.S. forces, U.S. contractors, and dependents.

3. It is the duty of members of the U.S. forces, U.S. contractors, and dependents to respect the law of Finland regarding automobile liability insurance coverage for their privately owned or operated motor vehicles and trailers while in the territory of Finland.

4. U.S. forces authorities shall take adequate safety measures with respect to motor vehicles and trailers registered and licensed by them or used by U.S. forces in the territory of Finland.

5. It is the duty of members of the U.S. forces, U.S. contractors, and dependents to maintain the adequate safety of their privately-owned motor vehicles and trailers operated in the territory of Finland. To this end, such motor vehicles and trailers registered in the territory of Finland shall be subject to applicable periodic technical inspections.

ARTICLE 10 LICENSES

1. A license or other permit issued by U.S. authorities to a member of the U.S. forces or a U.S. contractor, empowering the holder to operate vehicles, vessels, or aircraft of the force shall be valid for such operation within the territory of Finland.

2. Finnish authorities shall accept as valid, without a driving test or fee, driving licenses issued by the United States, its States, or political subdivisions for the operation of private motor vehicles by members of the U.S. forces and their dependents, and U.S. contractors. International drivers' licenses shall not be required.

3. Finland shall not require members of the U.S. forces or U.S. contractors to obtain professional licenses issued by Finland in relation to the provision of goods and services provided as part of their official or contractual duties in connection with this Agreement to U.S. forces and their

maksutta sotilasajoneuvon rekisterikilvet USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin, noudattaen Suomen puolustusvoimia koskevia menettelyjä, sekä rekisterikilvet, jotka eivät ole erotettavissa Suomen väestölle yleisesti annettavista rekisterikilvistä, USA:n joukkojen jäsenten, USA:n sopimustoimittajien ja huollettavien yksityisiin moottoriajoneuvoihin.

3. USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä, joka koskee liikennevakuutuksen ottamista yksityisesti omistamilleen tai käyttämilleen moottoriajoneuvoille ja perävaunuille näiden ollessa Suomen alueella.

4. USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat asianmukaiset turvallisuustoimenpiteet rekisteröimiensä ja luvittamiensa tai USA:n joukkojen Suomen alueella käyttämien moottoriajoneuvojen ja perävaunujen suhteen.

5. USA:n joukkojen jäsenet, USA:n sopimustoimittajat ja huollettavat ovat velvollisia ylläpitämään yksityisesti omistamiensa ja Suomen alueella käytettävien moottoriajoneuvojen ja perävaunujen asianmukaista turvallisuutta. Tätä varten tällaisille Suomen alueella rekisteröidyille moottoriajoneuvoille ja perävaunuille suoritetaan sovellettavat tekniset tarkastukset määräajoin.

10 ARTIKLA LUVAT

1. USA:n viranomaisten USA:n joukon jäsenelle tai USA:n sopimustoimittajalle antama lupa, joka oikeuttaa luvanhaltijan käyttämään USA:n joukon ajoneuvoja, aluksia tai ilma-aluksia, on voimassa tällaisessa käytössä Suomen alueella.

2. Suomen viranomaiset hyväksyvät ilman koetta tai maksua Yhdysvaltojen sekä sen osavaltioiden ja hallinnollisten alueiden antamien ajolupien kelpoisuuden USA:n joukkojen jäsenten ja heidän huollettaviensa

dependents, or to U.S. contractors, as well as to other persons as mutually agreed, provided they hold a valid U.S. professional license, professional license from a Member State of the European Union or European Economic Area, or other adequate professional qualifications accepted by U.S. authorities.

ARTICLE 11 MOVEMENT OF AIRCRAFT, VESSELS, AND VEHICLES

1. The entry, exit, and free movement within the territory of Finland of aircraft, vessels, and vehicles operated by or exclusively for U.S. forces under this Agreement shall be consistent with Article 1, Paragraph 2 of this Agreement, and with consultation and consideration of the views of the Parties.

2. In accordance with appropriate coordination and notification procedures, aircraft, vessels, and vehicles operated by or exclusively for U.S. forces may enter, exit, and move freely within the territory of Finland. Such aircraft, vessels and vehicles shall respect the relevant rules of air, maritime, and land safety, and movement, including identified restricted areas and the special status of the Åland Islands. Such aircraft shall be authorized to over-fly, conduct aerial refueling, land, and take off within the territory of Finland. Aircraft, vessels, and vehicles operated by or exclusively for U.S. forces shall be free from boarding and inspection without the consent of the United States.

3. Aircraft operated by or exclusively for U.S. forces shall not be subject to air navigation fees, dues, or other charges (such as overflight, en route, or terminal navigation fees), and shall not be subject to landing or parking fees at government-owned and operated airfields in the territory of Finland.

4. Vessels operated by or exclusively for U.S. forces shall not be subject to payment of pilotage or port fees, lighterage charges, harbor dues, or similar charges at government-owned and operated ports in the territory of Finland.

ja USA:n sopimustoimittajien yksityisten moottoriajoneuvojen kuljettamiseen. Kansainvälisiä ajokortteja ei vaadita.

3. Suomi ei vaadi USA:n joukkojen jäseniä eikä USA:n sopimustoimittajia hankkimaan Suomessa myönnettäviä ammattilupia tavaroiden toimittamiseksi tai palvelujen suorittamiseksi USA:n joukoille ja niiden jäsenten huollettaville, USA:n sopimustoimittajille tai, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muille henkilöille osana tämän sopimuksen mukaisia virallisia tai hankintasopimukseen perustuvia tehtäviään, edellyttäen, että USA:n joukkojen jäsenillä ja USA:n sopimustoimittajilla on voimassa oleva USA:ssa tai Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa annettu ammattilupa tai muu asianmukainen USA:n viranomaisten hyväksymä ammattipätevyys.

11 ARTIKLA ILMA-ALUSTEN, ALUSTEN JA AJONEUVOJEN LIIKKUMINEN

1. USA:n joukkojen tämän sopimuksen mukaisesti käyttämien tai yksinomaisesti niiden puolesta siten käytettävien ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen maahantulossa Suomen alueelle, poistumisessa sieltä ja vapaassa liikkumisessa siellä noudatetaan tämän sopimuksen 1 artiklan 2 kohtaa ja kuullaan molempien osapuolten näkemyksiä ja otetaan ne huomioon.

2. Asianmukaisten yhteensovittamis- ja ilmoitusmenettelyjen mukaisesti USA:n joukkojen käyttämät tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettävät ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot saavat vapaasti tulla Suomen alueelle, poistua sieltä ja liikkua siellä. Nämä ilma-alukset, alukset ja ajoneuvot kunnioittavat sovellettavia ilma-, meri- ja maaliikenteen turvallisuussääntöjä, mukaan lukien määritettyjä rajoitettuja alueita ja Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat säännöt. Kyseiset ilma-alukset saavat lentää Suomen alueen yli, tankata siellä ilmassa, laskeutua sinne ja nousta sieltä ilmaan. USA:n joukkojen käyttämiin tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviin

5. U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors operating on behalf of U.S. forces shall pay reasonable charges for services requested and received, at rates no less favorable than those paid by the Finnish Defence Forces and, consistent with Article 16 of this Agreement, less taxes, fees, and similar charges.

ARTICLE 12 CRIMINAL JURISDICTION

1. Finland recognizes the particular importance of U.S. forces authorities' disciplinary control over members of the U.S. forces and the effect that such control has on operational readiness. Therefore, at the request of the United States and in furtherance of its commitment to mutual defense, Finland hereby exercises its sovereign discretion to waive its primary right to exercise criminal jurisdiction over members of U.S. forces as provided by Article VII, Paragraph 3(c), of the NATO SOFA.

2. In specific cases that Finland considers to be of particular importance, Finnish authorities may withdraw the waiver by providing a statement in writing to the competent U.S. forces authorities not later than thirty (30) days after receipt of the notification described in Paragraph 3 of this Article.

3. U.S. forces shall notify the Finnish authorities in writing of each case falling under the provisions of Paragraph 1 of this Article, except for offenses that carry a maximum punishment of a fine or confinement of one (1) year or less according to U.S. law.

4. Whenever a member of the U.S. forces, or a dependent, is prosecuted by Finnish authorities, jurisdiction shall be exercised by Finnish civilian courts of ordinary jurisdiction.

ilma-aluksiin, aluksiin ja ajoneuvoihin ei mennä eikä niitä tarkasteta ilman Yhdysvaltojen suostumusta.

3. USA:n joukkojen käyttämiltä tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviltä ilma-aluksilta ei peritä lennonvarmistusmaksuja eikä muita maksuja, kuten ylilento-, reitti- tai terminaalimaksuja, eikä niiltä peritä laskeutumis- tai paikoitusmaksuja valtion omistamilla ja ylläpitämällä lentopaikoilla Suomen alueella.

4. USA:n joukkojen käyttämiltä tai yksinomaisesti niiden puolesta käytettäviltä aluksilta ei peritä luotsaus- tai satamapalvelumaksuja, proomumaksuja, satamamaksuja eikä vastaavia maksuja valtion omistamissa ja ylläpitämissä satamissa Suomen alueella.

5. USA:n joukot, USA:n sopimustoimittajat ja USA:n joukkojen puolesta toimivat suomalaiset sopimustoimittajat maksavat pyydytyistä ja saaduista palveluista kohtuulliset maksut, jotka ovat vähintään yhtä edulliset kuin Suomen puolustusvoimien maksamat maksut ja joista tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ei kanneta veroja ja vastaavia maksuja.

12 ARTIKLA RIKOSOIKEUDELLINEN TUOMIOVALTA

1. Suomi on tietoinen USA:n joukkojen viranomaisten USA:n joukkojen jäseniin kohdistaman kurinpidollisen valvonnan erityisestä tärkeydestä ja sellaisen valvonnan vaikutuksesta operatiiviseen valmiuteen. Siksi Suomi, Yhdysvaltojen pyynnöstä ja edistääkseen sitoutumistaan keskinäiseen puolustukseen, käyttää suvereenia harkintavaltaansa luopuakseen ensisijaisesta oikeudestaan käyttää rikosoikeudellista tuomiovaltaa USA:n joukkojen jäseniin Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa tarkoitettulla tavalla.

2. Suomen erityisen tärkeänä pitämässä yksittäistapauksissa Suomen viranomaiset

5. Members of the U.S. forces and dependents shall not be tried in absentia without their consent.

6. For purposes of determining whether an alleged criminal offense has arisen out of any act or omission done in the performance of official duty by a member of the U.S. forces under Article VII, Subparagraph 3(a)(ii), of the NATO SOFA, determination by the appropriate U.S. forces authority in the territory of Finland that such act or omission was done in the performance of official duty shall constitute conclusive proof of the fact. Finnish authorities may present any information bearing on the official duty determination and U.S. authorities shall take full account of such information and the Parties shall consult as soon as possible. In those instances where Finnish authorities believe the circumstances require review of the duty determination, Finnish authorities retain the option of requesting confirmation from higher U.S. authorities.

7. The appropriate authorities of the Parties shall cooperate and exchange information, as appropriate, in order to facilitate victims' rights, including potential victim's claims for compensation under internal national systems.

ARTICLE 13 CUSTODY AND ACCESS

1. Finnish authorities shall notify U.S. forces authorities immediately when a member of the U.S. forces, or a dependent, is arrested or detained by Finnish authorities. U.S. forces authorities shall have prompt access, in coordination with Finnish authorities, to any such individual whenever requested, and shall be permitted to be present during all proceedings, including interrogations of such member or dependent by Finnish authorities.

2. A member of the U.S. forces or a dependent under investigation or pending trial by Finnish authorities shall remain or be placed under the control of U.S. forces authorities, if such authorities so request, until the conclusion of all related judicial

voivat peruuttaa luopumisen antamalla kirjallisen lausuman USA:n joukkojen toimivaltaisille viranomaisille viimeistään kolmekymmentä (30) päivää tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta.

3. USA:n joukot ilmoittavat Suomen viranomaisille kirjallisesti kaikista tämän artiklan 1 kohdan määräyksissä tarkoitetuista tapauksista, lukuun ottamatta rikoksia, joista USA:n lainsäädännön mukaan voidaan tuomita rangaistukseksi enintään sakkoa tai yksi (1) vuosi vankeutta.

4. Kun Suomen viranomaiset asettavat USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan syyteeseen, tuomiovaltaa käyttävät Suomen yleiset tuomioistuimet.

5. USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien asiaa ei saa ilman heidän suostumustaan käsitellä oikeudenkäynnissä heidän poissa ollessaan.

6. Ratkaistaessa, perustuuko väitetty rikos USA:n joukon jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisesti, se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen on Suomen alueella todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suoritettaessa, on ratkaiseva osoitus asiasta. Suomen viranomaiset voivat esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, ja Yhdysvaltojen viranomaiset ottavat nämä tiedot huomioon kaikilta osin, ja osapuolet neuvottelevat niistä mahdollisimman pian. Niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaiset katsovat olosuhteiden edellyttävän, että virkatehtävän määrittely arvioidaan uudelleen, Suomen viranomaiset pidättävät itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä Yhdysvaltojen viranomaisia vahvistamaan asian.

7. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tarvittaessa tekevät yhteistyötä ja vaihtavat keskenään tietoja edistääkseen uhrien oikeuksia, kuten mahdollisten uhrien

proceedings (including appellate proceedings). In such cases, U.S. forces authorities shall ensure the appearance at such proceedings of the member of the force. U.S. forces authorities shall only request that a member of the civilian component or a dependent remain under the control of or be handed over to U.S. forces authorities if those authorities are able to ensure the appearance of the requested person at judicial proceedings. U.S. forces authorities shall take full consideration of the terms and conditions provided in writing by Finnish authorities in determining the preventative measures and degree of restraint to be imposed on such an individual, to the extent permitted by applicable U.S. law and regulations.

3. U.S. forces authorities shall give sympathetic consideration to a request by Finnish authorities for custody of or temporary access to a member of the U.S. forces or a dependent in U.S. custody.

4. In the event Finnish judicial proceedings are not completed within one (1) year of their commencement, U.S. forces authorities shall be relieved of any obligations under Paragraph 2 and 3. This period of time may be extended by six (6) months as agreed to by U.S. forces authorities and Finnish authorities. Such an extension shall be agreed to unless this jeopardizes the defendant's right to a speedy trial. Any further extensions shall be by mutual agreement.

5. Any period of time spent in restraint exercised by Finnish authorities or custody exercised by U.S. forces authorities shall be credited against any sentence to confinement eventually adjudged in the same case.

6. Except as otherwise agreed by the Parties, confinement imposed by a Finnish court upon a member of the U.S. forces, or a dependent, shall be served in one or more Finnish penal institutions designated for such purposes by the Parties. In coordination with Finnish authorities, U.S. forces authorities shall be permitted to visit such persons

korvausvaatimuksia sisäisissä kansallisissa järjestelmissä.

13 ARTIKLA VAPAUDENMENETYS JA VIERAILUOIKEUS

1. Jos Suomen viranomaiset ottavat kiinni tai pidättävät USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan, ne ilmoittavat asiasta viipymättä USA:n joukkojen viranomaisille. USA:n joukkojen viranomaiset saavat pyydettyä, sovittaen toimensa yhteen Suomen viranomaisten kanssa, viipymättä vierailulla tällaisen USA:n joukon jäsenen tai huollettavan luona ja saavat olla läsnä kaikissa menettelyissä, myös silloin, kun Suomen viranomaiset kuulustelevat kyseistä henkilöä.

2. USA:n joukon jäsen tai tämän huollettava, joka on Suomen viranomaisten toimittaman esitutinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena, jää tai asetetaan USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä näiden määräysvaltaan, kunnes kaikki asiaan liittyvät oikeudelliset menettelyt, mukaan lukien muutoksenhakumenettelyt, on saatettu päätökseen. Tällaisissa tapauksissa USA:n joukkojen viranomaiset varmistavat kyseisen joukon jäsenen läsnäolon näissä oikeudellisissa menettelyissä. USA:n joukkojen viranomaiset pyytävät siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan jättämistä USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan tai toimittamista niille vain, jos ne pystyvät varmistamaan kyseisen henkilön läsnäolon oikeudellisissa menettelyissä. Siltä osin kuin sovellettavat USA:n säädökset ja määräykset sen sallivat, USA:n joukkojen viranomaiset ottavat täysimääräisesti huomioon Suomen viranomaisten kirjallisesti toimittamat ehdot päätettäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavista ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja häneen kohdistuvista rajoituksista.

3. USA:n joukkojen viranomaiset suhtautuvat myönteisesti Suomen viranomaisten pyyntöön USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan

outside of regular visiting hours and to provide such persons with assistance, including for their health, welfare, and morale, such as clothing, food, bedding, medical and dental care, and religious counseling. In coordination with Finnish authorities, family members shall be permitted to visit such persons in accordance with regular visiting hours and as also may be agreed by special arrangement, and to provide such persons with assistance, including for their health, welfare, and morale, such as clothing, food, bedding, medical and dental care, and religious counseling.

ARTICLE 14 DISCIPLINE

1. U.S. forces authorities shall be responsible for the maintenance of discipline and order over U.S. forces and, for this purpose, may police the premises where U.S. forces are located as described in Article VII, Paragraph 10 (a), of the NATO SOFA, including Agreed Facilities and Areas.

2. Recognizing that Finland is responsible for maintaining public order within its territory, U.S. forces authorities may authorize the use of military police units in so far as is necessary for the maintenance of discipline and order over U.S. forces in communities near military facilities and areas where U.S. forces are located, in accordance with mutually determined procedures and in cooperation with Finnish officials.

ARTICLE 15 CLAIMS

1. Members of the U.S. forces, including the civilian component, shall not be subject to any proceedings for civil claims or administrative penalties arising out of acts or omissions attributable to such persons done in the performance of their official duties. Such claims may be presented to the appropriate Finnish authorities and processed according to the provisions contained in Article VIII of the NATO SOFA.

vapaudenmenetyksen toimeenpanosta tai tilapäisestä vierailusta tällaisen henkilön luona, joka on USA:n huostassa.

4. Jos suomalaista oikeudellista menettelyä ei saada päätökseen yhden (1) vuoden kuluessa sen alkamisesta, USA:n joukkojen viranomaiset vapautuvat 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuista velvoitteista. Tätä ajanjaksoa voidaan pidentää kuudella (6) kuukaudella USA:n joukkojen viranomaisten ja Suomen viranomaisten suostumuksen mukaisesti. Pidennykseen suostutaan, jos se ei vaaranna vastaajan oikeutta joutuisaan oikeudenkäyntiin. Muut pidennykset tehdään yhteisesti sopimalla.

5. Suomen viranomaisten määräämä vapaudenmenetyksaika tai USA:n joukkojen viranomaisten toimeenpanema vapaudenmenetyksaika vähennetään samassa asiassa tuomittavasta vapausrangaistuksesta.

6. Jolleivät osapuolet muuta sovi, Suomen tuomioistuimen USA:n joukkojen jäsenelle tai tämän huollettavalle tuomitsema vankeus suoritetaan yhdessä tai useammassa sellaisessa Suomen rangaistuslaitoksessa, jonka osapuolet ovat nimenneet tähän tarkoitukseen. Suomen viranomaisten kanssa yhteensovitetuin toimin USA:n joukkojen viranomaisten sallitaan vieraila näiden henkilöiden luona säännönmukaisten vierailuajkojen ulkopuolella sekä avustaa näitä henkilöitä muun muassa heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa ja moraaliinsa liittyvissä asioissa, tarjoamalla heille muun muassa vaatteita, elintarvikkeita, vuodevaatteita, sairaan- ja hammashoitoa sekä uskonnollista ohjausta. Suomen viranomaisten kanssa yhteensovitetuin toimin perheenjäsenten sallitaan vieraila näiden henkilöiden luona säännönmukaisina vierailuajkoina ja heidän voidaan sallia myös vieraila erityisjärjestelyillä sovittavina aikoina, ja heidän sallitaan avustaa näitä henkilöitä muun muassa heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa ja moraaliinsa liittyvissä asioissa tarjoamalla heille muun muassa vaatteita, elintarvikkeita, vuodevaatteita, sairaan- ja hammashoitoa sekä uskonnollista ohjausta.

2. For purposes of this Article, the term "civilian component" shall include all persons, regardless of their nationality or place of residence, who are U.S. Government employees acting in the performance of official duty as assigned by U.S. forces, but shall not include U.S. contractors, Finnish contractors, and employees of those contractors or of non-commercial organizations, regardless of their nationality or place of residence.

3. For purposes of determining whether potential civil liability has arisen out of any act or omission done in the performance of official duty by a member of the U.S. forces, including the civilian component, certification by the appropriate U.S. forces authority that such act or omission was done in the performance of official duty shall constitute conclusive proof of the fact. Finnish authorities may present any information bearing on the official duty determination and U.S. authorities shall take full account of such information and the Parties shall consult as soon as possible. In those instances where Finnish authorities believe the circumstances require review of the duty determination, Finnish authorities retain the option of requesting confirmation from higher U.S. authorities.

4. Members of the U.S. forces, including the civilian component, shall not suffer default judgments or actions prejudicial to their interests when official duties or duly authorized absences temporarily prevent their attendance at non-criminal proceedings.

□

ARTICLE 16 OFFICIAL TAX EXEMPTIONS

1. With respect to value added taxes ("VAT"), sales taxes, use taxes, excise taxes, or similar or successor taxes, an exemption shall apply to acquisitions by or for U.S. forces of goods, materiel, supplies, services, equipment, and other property (a) acquired for the ultimate use by U.S. forces; (b) to be consumed in the performance of a contract with or on behalf of U.S. forces; or (c) to be

14 ARTIKLA KURINPITO

1. USA:n joukkojen viranomaiset vastaavat kurin ja järjestyksen ylläpidosta USA:n joukkojen keskuudessa ja saavat tätä tarkoitusta varten pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä niissä paikoissa, joissa USA:n joukkoja on sijoitettuina Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettulla tavalla, mukaan lukien sovitut tilat ja alueet.

2. Tietoisina siitä, että Suomi vastaa yleisen järjestyksen ylläpidosta alueellaan, USA:n joukkojen viranomaiset voivat, yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen ja yhteistyössä Suomen viranomaisten kanssa, antaa valtuudet käyttää sotilaspoliisin yksiköitä siinä määrin kuin se on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi USA:n joukoissa sellaisissa yhteisöissä, jotka ovat lähellä sellaisia sotilaallisessa käytössä olevia tiloja ja alueita, joissa USA:n joukkoja on sijoitettuina.

15 ARTIKLA VAHINGONKORVAUSVAATIMUKSET

1. USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Tällaiset vaatimukset voidaan esittää toimivaltaisille Suomen viranomaisille ja käsitellä Nato SOFAn VIII artiklan määräysten mukaisesti.

2. Tässä artiklassa "siviilihenkilöstö" tarkoittaa kansalaisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta kaikkia henkilöitä, jotka työskentelevät USA:n hallituksen palveluksessa ja suorittavat USA:n joukkojen määräämää virallista tehtävää, mutta ei USA:n sopimustoimittajia, suomalaisia sopimustoimittajia ja näiden sopimustoimittajien tai ei-kaupallisten organisaatioiden työntekijöitä, riippumatta

incorporated into articles or facilities used by U.S. forces. U.S. forces shall provide to competent Finnish authorities an appropriate certification that such goods, materiel, supplies, services, equipment, and other property are for U.S. forces.

2. An exemption shall be applied to acquisitions referred to in Paragraph 1 of this Article in accordance with mutually determined procedures. The exemption shall be applied at the point of purchase, provided the transaction is accompanied by the appropriate certification referred to in Paragraph 1 of this Article. The exemption from excise taxes shall be applied at the point of purchase only if the goods, materiel, equipment, and other property are purchased from a tax warehouse or directly from the Finnish Defence Forces. In all other cases, or in the event a vendor is unable to provide such point of purchase exemption, the exemption shall be granted by reimbursement within thirty (30) days of receipt of a request.

ARTICLE 17 PERSONAL TAX EXEMPTIONS

1. Members of the U.S. forces and dependents shall not be liable to pay any tax, fee, license charge, or similar charges, including VAT, in the territory of Finland on the purchase, ownership, possession, use, transfer between themselves, or transfer in connection with death, of their tangible movable property imported into the territory of Finland or acquired there for their own personal use. The exemption shall be applied in accordance with mutually determined procedures. Any reimbursement shall be provided within thirty (30) days of a receipt of a request. Members of the U.S. forces and dependents who possess or use sound and television broadcast receiving apparatus and Internet-capable devices in the territory of Finland shall be exempt from taxes, fees, license charges, or similar charges related to such use or possession. Motor vehicles owned by members of the U.S. forces and dependents shall be exempt from Finnish road taxes, registration or license fees, and

heidän kansalaisuudestaan ja asuinpaikastaan.

3. Ratkaistaessa, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää, se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen on todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suoritettaessa, on ratkaiseva osoitus asiassa. Suomen viranomaiset voivat esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja, ja USA:n viranomaiset ottavat nämä tiedot huomioon kaikilta osin, ja osapuolet neuvottelevat niistä mahdollisimman pian. Niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaiset katsovat olosuhteiden edellyttävän, että virkatehtävän määrittely arvioidaan uudelleen, Suomen viranomaiset pidättävät itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä USA:n viranomaisia vahvistamaan asian.

4. USA:n joukkojen jäsenille, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei anneta yksipuolisia tuomioita, eikä heihin kohdisteta heidän etujaan haittaavia toimia, kun viralliset tehtävät tai asianmukaisesti sallitut poissaolot estävät tilapäisesti heidän läsnäolonsa muissa kuin rikosoikeudenkäynneissä.

16 ARTIKLA VIRALLISET VEROVAPAUTUKSET

1. USA:n joukkojen tekemät tai niitä varten tehdyt tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, palvelujen, kaluston ja muun sellaisen omaisuuden hankinnat, jotka a) hankitaan USA:n joukkojen lopullista käyttöä varten, b) on määrä kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta tai c) on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavaroihin tai tiloihin, vapautetaan arvonlisäveroista, myyntiveroista, käyttöveroista, valmisteveroista ja vastaavista tai toiselta verovelvolliselta siirtyneistä veroista. USA:n joukot antavat toimivaltaisille Suomen viranomaisille asianmukaisen todistuksen

similar charges, but not from the payment of tolls for the use of roads, bridges, and tunnels paid by members of the general public.

2. The exemption from taxes on income provided by Article X of the NATO SOFA shall also apply to:

a) income received by members of the U.S. forces, dependents, and employees of U.S. contractors who are not nationals of Finland nor ordinarily resident in the territory of Finland from employment with the organizations referred to in Article 2, Paragraph 3 of this Agreement; and activities addressed in Articles 21 and 22 of this Agreement;

b) income received by members of the U.S. forces and dependents from the U.S. Government, or any individual, corporation, or entity other than Finnish individuals, corporations, or entities ordinarily residing or domiciled in the territory of Finland for tax purposes; and

c) salaries, wages, and other similar remuneration received by employees of U.S. contractors who are present in the territory of Finland solely to perform a contract or subcontract for U.S. forces from employment under such contract or subcontract, as well as income received by such employees of U.S. contractors from any individual, corporation, or entity other than Finnish individuals, corporations, or entities ordinarily residing or domiciled in the territory of Finland for tax purposes.

3. The provisions of Finnish laws and regulations pertaining to the obligation of an employer or self-employed individual to withhold or prepay income taxes and social security contributions shall not be applicable to income exempt from taxation in the territory of Finland.

ARTICLE 18 OFFICIAL IMPORTATION AND EXPORTATION

siitä, että nämä tavarat, materiaali, tarvikkeet, palvelut, kalusto ja muu omaisuus on tarkoitettu USA:n joukoille.

2. Verovapautusta sovelletaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin hankintoihin noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä. Verovapautusta sovelletaan ostohetkellä, jos ostotapahtuman yhteydessä esitetään tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu asianmukainen todistus. Vapautusta valmisteveroista sovelletaan ostohetkellä vain, jos tavarat, materiaali, kalusto ja muu omaisuus ostetaan verottomasta varastosta tai suoraan Suomen puolustusvoimilta. Kaikissa muissa tapauksissa, tai jos myyjä ei pysty antamaan vapautusta ostohetkellä, vapautus myönnetään palauttamalla vero kolmenkymmenen päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta.

17 ARTIKLA HENKILÖKOHTAISET VEROVAPAUTUKSET

1. USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat eivät ole velvollisia maksamaan Suomen alueella veroja, korvauksia, lupamaksuja tai vastaavia maksuja, mukaan lukien arvonlisävero, Suomen alueelle tuodun tai siellä henkilökohtaiseen käyttöönsä hankitun aineellisen irtaimen omaisuutensa ostamisesta, omistamisesta, hallussapidosta, käytöstä, keskinäisestä siirtämisestä tai siirtymisestä kuoleman johdosta. Vapautusta sovelletaan noudattaen yhteisesti sovittuja menettelyjä. Veronpalautus maksetaan kolmenkymmenen päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat, joilla on hallussaan tai jotka käyttävät radio- ja televisiovastaanottimia ja internetin käytön mahdollistavia laitteita Suomen alueella, vapautetaan tällaiseen käyttöön tai hallussapitoon liittyvistä veroista, korvauksista, lupamaksuista ja vastaavista maksuista. USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien omistamat moottoriajoneuvot vapautetaan Suomessa ajoneuvon käyttöveroista, rekisteröinti- ja lupamaksuista ja vastaavista maksuista mutta

1. With reference to Article XI of the NATO SOFA, goods, materiel, supplies, equipment, and other property (a) imported by U.S. forces; (b) which are for the ultimate use by or for U.S. forces, including to support military service activities provided for in Articles 21 and 22 of this Agreement; (c) which are to be used or consumed in the performance of a contract with or on behalf of U.S. forces; or (d) which are to be incorporated into articles or facilities used by U.S. forces, shall be permitted entry into the territory of Finland. Such entry shall be free from duties, import or registration fees, and other similar charges, including but not limited to use taxes, excise taxes, and VAT.

2. The exportation from the territory of Finland of the goods, materiel, supplies, equipment, and other property referred to in Paragraph 1 of this Article shall be exempt from Finnish export duties.

3. The Parties shall cooperate as necessary to ensure that the quantities of goods, materiel, supplies, equipment, and other property imported are reasonable. U.S. forces shall provide Finnish authorities an appropriate certificate, as provided for in Article XI, Paragraph 4 of the NATO SOFA, that such goods, materiel, supplies, equipment, and other property qualify for the exemption under the terms of this Article. Deposit of the certificate shall fulfill any customs declaration and inspection requirements by Finnish authorities of the items imported and exported by or for U.S. forces under this Article.

4. When goods, materiel, supplies, equipment, and other property are imported by U.S. contractors or Finnish contractors under the terms of this Article, U.S. forces shall require the contractors to use the items exclusively for the execution of U.S. forces' contracts.

5. The goods, materiel, supplies, equipment, and other property referred to in Paragraph 1 of this Article shall be exempt from any tax or other charge that would otherwise be

ei sellaisista käyttömaksuista, joita peritään suurelta yleisöltä teiden, siltojen ja tunnelien käytöstä.

2. Vapautusta Nato SOFAn X artiklassa tarkoitettujen tulojen verotuksesta sovelletaan myös seuraaviin:

a) tulot, jotka USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajien työntekijät, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai eivät asu pysyväisluonteisesti Suomen alueella, saavat työskentelystä tämän sopimuksen 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen organisaatioiden palveluksessa sekä tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklassa tarkoitetuissa palveluissa;

b) tulot, jotka USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat saavat USA:n hallitukselta tai sellaiselta luonnolliselta henkilöltä, yritykseltä tai yhteisöltä, joka ei ole suomalainen tai jonka ei katsota verotuksellisesti asuvan pysyväisluonteisesti tai omaavan kotipaikkaa Suomen alueella; ja

c) palkat ja vastaavat korvaukset, jotka USA:n sopimustoimittajien työntekijät saavat hankintasopimukseen tai alihankintasopimukseen perustuvasta työstä oleskellessaan Suomen alueella yksinomaan täyttämässä tätä hankintasopimusta tai alihankintasopimusta USA:n joukkoja varten, sekä tulot, jotka tällaiset USA:n sopimustoimittajien työntekijät saavat sellaiselta luonnolliselta henkilöltä, yritykseltä tai yhteisöltä, joka ei ole suomalainen tai jonka ei katsota verotuksellisesti asuvan pysyväisluonteisesti tai omaavan kotipaikkaa Suomen alueella.

3. Suomen säädöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat työnantajan tai itsenäisen ammatinharjoittajan velvollisuutta pidättää tai maksaa ennakolta tuloveroja ja sosiaaliturvamaksuja, ei sovelleta sellaisiin tuloihin, jotka on vapautettu veroista Suomen alueella.

18 ARTIKLA VIRALLINEN MAAHANTUONTI JA MAASTA VIENTI

assessed upon such property after its importation or acquisition.

6. The appropriate authorities of the Parties shall work together to safeguard against abuse of the exemptions within this Article.

ARTICLE 19 PERSONAL IMPORTATION, EXPORTATION, AND TRANSFER OF GOODS

1. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may import their personal effects, furniture, one (1) private motor vehicle per person eighteen (18) years or older, and other goods intended for their personal or domestic use or consumption free of customs duty and taxes during their assignment in the territory of Finland. This privilege shall apply not only to goods that are the property of such persons but also to goods sent to them by way of gift or delivered to them in fulfillment of contracts concluded with persons not domiciled in the territory of Finland. Such imports may not exceed reasonable amounts for personal use and must not indicate, by their nature or quantity, that the goods are being imported for commercial reasons. This Paragraph, including consideration of any restrictions on importation of certain items, shall be implemented in accordance with mutually determined procedures.

2. The goods referred to in Paragraph 1 of this Article and other goods acquired free of taxes and/or duties may not be sold or otherwise transferred to persons in the territory of Finland who are not entitled to import such goods duty free, unless such transfer is approved by the appropriate Finnish authorities. Such approval shall not be required for gifts to charity. Payment of any taxes due as the result of transactions with persons not entitled to import such goods shall be the responsibility of the ultimate recipient of such goods. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may freely transfer property referred to in Paragraph 1 of this Article between themselves and such transfers shall be free of

1. Nato SOFAn XI artiklan mukaisesti Suomen alueelle saa tuoda tavaroita, materiaalia, tarvikkeita, kalustoa ja muuta omaisuutta, a) jotka USA:n joukot tuovat maahan, b) jotka on tarkoitettu USA:n joukkojen lopulliseen käyttöön tai käytettäväksi niitä varten, myös tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisten asevoimille tarkoitettujen palvelujen tukemiseksi, c) jotka on määrä käyttää tai kuluttaa täytettäessä USA:n joukkojen kanssa tai niiden puolesta tehtyä hankintasopimusta, tai d) jotka on määrä sisällyttää USA:n joukkojen käyttämiin tavariin tai tiloihin. Tästä maahantuonnista ei peritä tulleja, maahantuonti- tai rekisteröintimaksuja eikä muita vastaavia maksuja, mukaan lukien, mutta ei yksinomaan, käyttöverot, valmisteverot ja arvonlisävero.

2. Tämän sopimuksen 1 artiklassa tarkoitettujen tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden viennistä Suomen alueelta ei peritä Suomen vientitulleja.

3. Osapuolet tekevät tarvittaessa yhteistyötä varmistamiseksi, että maahan tuotavien tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden määrät ovat kohtuullisia. USA:n joukot antavat Suomen viranomaisille Nato SOFAn XI artiklan 4 kappaleen mukaisesti asianmukaisen todistuksen siitä, että kyseiset tavarat, materiaali, tarvikkeet, kalusto ja muu omaisuus täyttävät tässä artiklassa määrätyt edellytykset tulleista ja maksuista vapauttamiseksi. Todistuksen antaminen täyttää kaikki Suomen viranomaisten vaatimukset tulli-ilmoituksesta ja tarkastuksesta niiden esineiden osalta, jotka USA:n joukot tai muu taho niiden puolesta tuovat maahan tai vievät maasta tämän artiklan mukaisesti.

4. Kun USA:n sopimustoimittajat tai suomalaiset sopimustoimittajat tuovat maahan tavaroita, materiaalia, tarvikkeita, kalustoa ja muuta omaisuutta tämän artiklan määräysten mukaisesti, USA:n joukot

tax and/or duty. U.S. forces shall maintain records of these transfers of tax or duty free merchandise. Finnish authorities shall accept duly filed police reports as conclusive proof that duty and tax free goods of members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors have been stolen, which shall relieve the individuals of any liability for payment of the tax or duty.

3. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may re-export (or export) free of export duties or charges, any goods imported (or acquired) by them into the territory of Finland during their period of duty.

4. The appropriate authorities of the Parties shall work together to safeguard against abuse of the exemptions within this Article.

ARTICLE 20 CUSTOMS PROCEDURES

1. Finland shall take all appropriate measures to ensure the smooth and rapid clearance of imports and exports contemplated under this Agreement. Any customs inspection shall take place expeditiously.

2. Customs inspections under this Agreement shall be carried out in accordance with procedures mutually agreed between the appropriate Finnish authorities and U.S. forces. Any customs inspection by Finnish customs authorities of incoming or outgoing personal property of members of the U.S. forces or dependents shall be conducted when the property is delivered to or picked up from the individual's residence or in accordance with mutually determined procedures.

3. Official U.S. information may be imported into and exported from the territory of Finland without being subjected to inspection. Official U.S. information shall be appropriately marked and shall be certified as such by the appropriate U.S. forces authorities.

edellyttävät, että sopimustoimittajat käyttävät kyseisiä esineitä yksinomaan USA:n joukkojen hankintasopimusten täyttämiseen.

5. Tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavarain, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja muun omaisuuden vapautetaan veroista ja muista maksuista, jotka muutoin määrättäisiin tästä omaisuudesta sen maahantuonnin tai hankkimisen jälkeen.

6. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä torjuakseen tämän artiklan mukaisten vapautusten väärinkäytön.

19 ARTIKLA HENKILÖKOHTAINEN MAAHANTUONTI, MAASTA VIENTI JA TAVAROIDEN LUOVUTTAMINEN

1. USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat tuoda maahan tullitta ja verotta henkilökohtaisia tavaroita, huonekaluja, yhden (1) yksityisen moottoriajoneuvon kahdeksantoista (18) vuotta täyttäneitä henkilöä kohti ja muita henkilökohtaiseen tai kotitaloutensa käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuja tavaroita sinä aikana, jona heidät on määrätty tehtävään Suomen alueelle. Tätä erioikeutta sovelletaan paitsi näiden henkilöiden omistamiin tavaroihin myös sellaisiin tavaroihin, jotka lähetetään heille lahjaksi tai toimitetaan heille täytettäessä muualla kuin Suomen alueella kotipaikan omaavien henkilöiden kanssa tehtyjä sopimuksia. Tämä maahantuonti ei saa ylittää henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja kohtuullisia määriä, eikä sen luonne tai määrä saa viitata siihen, että tavarat tuodaan kaupallisiin tarkoituksiin. Tämä artiklan kohta, mukaan lukien tiettyjen tavaroiden maahantuonnille asetettujen rajoitusten huomioiminen, pannaan täytäntöön noudattaen yhteisesti määritettyjä menettelyjä.

2. Tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tavaroita ja muita verotta ja/tai tullitta hankittuja tavaroita ei saa myydä eikä

4. U.S. forces authorities shall establish the necessary measures at facilities where U.S. forces are located to prevent abuses of the rights granted under the customs provisions of the NATO SOFA and this Agreement. U.S. forces authorities and Finnish authorities shall cooperate in the investigation of any alleged customs violations.

ARTICLE 21 MILITARY SERVICE ACTIVITIES

1. U.S. forces may establish military service exchanges, commissaries, other sales outlets, open messes, social and educational centers, and recreational service areas in the territory of Finland at mutually agreed locations for use by members of the U.S. forces, dependents, and other authorized personnel as mutually agreed. U.S. forces authorities may operate and maintain the foregoing military service activities directly or through contract. No license, permit, inspection, or other regulatory control shall be required by Finland for these military service activities. The appropriate authorities of the Parties shall cooperate regarding any concerns that may arise in connection of these activities.

2. U.S. forces may enter into contracts with financial institutions to operate banking and other financial activities in the territory of Finland for the exclusive use of U.S. forces, U.S. contractors, and dependents.

3. The activities and organizations referred to in this Article shall be accorded the same fiscal and customs exemptions granted to U.S. forces. Such activities and organizations shall be maintained and operated in accordance with applicable U.S. regulations. Such activities and organizations shall not be required to collect or pay taxes or other fees for activities related to their operations.

4. U.S. forces shall adopt appropriate measures to prevent the sale of goods and property imported into or acquired in the territory of Finland by the activities and organizations referred to in Paragraphs 1 and

muutoin luovuttaa Suomen alueella oleville henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita tullitta, elleivät toimivaltaiset Suomen viranomaiset hyväksy niiden luovuttamista.

Hyväntekeväisyyslahjoituksia varten ei vaadita tällaista hyväksyntää. Jos tavaroita luovutetaan henkilöille, joilla ei ole oikeutta tuoda maahan tällaisia tavaroita, niiden lopullinen vastaanottaja on velvollinen maksamaan luovutuksesta määrättävät verot. USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat vapaasti luovuttaa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettua omaisuutta toisilleen, ja nämä luovutukset vapautetaan veroista ja/tai tulleista. USA:n joukot pitävät kirjaa näistä verottomien tai tullittomien tavaroiden luovutuksista. Suomen viranomaiset hyväksyvät asianmukaisesti tehdyt rikosilmoitukset ratkaisevaksi todisteeksi siitä, että USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien tullittomia ja verottomia tavaroita on varastettu, jolloin kyseiset henkilöt vapautuvat velvollisuudesta maksaa vero tai tulli.

3. USA:n joukkojen jäsenet, näiden huollettavat ja USA:n sopimustoimittajat saavat jälleenviedä (tai viedä) maasta vientitullitta ja -maksutta tavarat, jotka he ovat tuoneet Suomen alueelle (tai hankkineet siellä) tehtävänsä hoitamisen aikana.

4. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät keskenään yhteistyötä torjuakseen tässä artiklassa tarkoitettujen vapautusten väärinkäytön.

20 ARTIKLA TULLIMENETTELYT

1. Suomi toteuttaa kaikki asianmukaiset toimenpiteet varmistaakseen tässä sopimuksessa tarkoitettun maahantuonnin ja maasta viennin sujuvan ja nopean tulliselvityksen. Tullitarkastus tehdään joutuisasti.

2. Tässä sopimuksessa tarkoitetuissa tullitarkastuksissa noudatetaan Suomen

2 of this Article to persons who are not authorized to patronize such activities or organizations.

ARTICLE 22 MILITARY POST OFFICES

1. The United States may establish, maintain, and operate military post offices for use by U.S. forces, dependents, U.S. contractors, and others as mutually agreed.

2. Mail posted at such post offices may bear U.S. stamps.

3. U.S. forces' official mail shall be exempt from inspection, search, or seizure.

4. U.S. forces authorities shall establish appropriate and necessary measures at military post offices to prevent the improper importation of goods into the territory of Finland by authorized users.

ARTICLE 23 CURRENCY AND EXCHANGE

1. U.S. forces shall have the right to import, export, and use U.S. currency or financial instruments expressed in the currency of the United States in any amount.

2. U.S. forces authorities may distribute to or exchange for members of the U.S. forces and dependents currency of, and instruments denominated in, the currency valid in:

- a) the United States of America;
- b) Finland;
- c) the Euro zone; and
- d) any other country, to the extent required for the purpose of authorized travel, including travel on leave.

3. Members of the U.S. forces and dependents may:

- a) Import and export U.S. currency and instruments denominated in currency of the United States; and

toimivaltaisten viranomaisten ja USA:n joukkojen kesken sovittavia menettelyjä. Suomen tulliviranomaiset tarkastavat USA:n joukkojen jäsenten tai näiden huollettavien maahan tuoman tai maasta viemän henkilökohtaisen omaisuuden, kun omaisuus viedään kyseisen henkilön asuntoon tai haetaan sieltä, tai yhteisesti määritettyjä menettelyjä noudattaen.

3. USA:n virallista tietoa saa tuoda Suomen alueelle tai viedä sieltä ilman tarkastusta. Toimivaltaiset USA:n joukkojen viranomaiset merkitsevät USA:n virallisen tiedon asianmukaisesti ja todistavat sen tällaiseksi tiedoksi.

4. USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat tarvittavat toimenpiteet niissä tiloissa, joissa USA:n joukot oleskelevat, estääkseen Nato SOFAn ja tämän sopimuksen tullimääräyksiin perustuvien oikeuksien väärinkäytön. USA:n joukkojen viranomaiset ja Suomen viranomaiset tekevät yhteistyötä tutkittaessa väitettyä tullisäännösten tai -määräysten rikkomista.

21 ARTIKLA ASEVOIMILLE TARKOITETUT PALVELUT

1. USA:n joukot saavat perustaa Suomen alueelle yhteisesti sovittaviin paikkoihin asevoimille tarkoitettuja liikkeitä, päivittäistavarakauppoja, muita myyntipisteitä, avoimia ruokaloita, kokoontumistiloja ja koulutuskeskuksia sekä vapaa-ajan palvelujen alueita USA:n joukkojen jäsenten ja näiden huollettavien sekä, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muun valtuutetun henkilöstön käyttöön. USA:n joukkojen viranomaiset saavat tarjota ja ylläpitää edellä mainittuja asevoimille tarkoitettuja palveluja itse tai hankintasopimuksella. Suomi ei vaadi lupia, tarkastuksia eikä muuta valvontaa näiden asevoimille tarkoitettujen palvelujen sääntelemiseksi. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä näiden palvelujen yhteydessä mahdollisesti ilmenevissä kysymyksissä.

b) Export from the territory of Finland any currency, and instruments denominated in any such currency, provided that such U.S. forces or dependents have either imported such currency or instruments into the territory of Finland, or received such currency or instruments from U.S. forces.

ARTICLE 24 LABOR

1. U.S. forces and organizations conducting those military service activities described in Articles 21 and 22 of this Agreement may recruit and employ dependents, as well as persons authorized to be employed in the territory of Finland, and may administer the employment of those individuals in accordance with this Article. Dependents shall not be required to possess a work permit for the employment referenced in this Article.

2. Terms and conditions of employment shall be set by U.S. forces and such organizations in accordance with applicable U.S. laws and regulations. Such terms and conditions shall respect the provisions of Finnish law pertinent to labor, including prevailing wages, safety conditions, and standard work hours, to the degree and under conditions that are not inconsistent with this Agreement or the military requirements of U.S. forces. U.S. forces may terminate employment of a local civilian employee due to security concerns, misconduct, or other operational requirements. The United States does not waive any immunity, including sovereign immunity, regarding the employment of such personnel.

ARTICLE 25 CONTRACTING PROCEDURES

1. U.S. forces may contract for any goods, materiel, supplies, equipment, and services (including construction) to be furnished or undertaken in the territory of Finland without restriction as to choice of contractor, supplier, or person who provides such goods, materiel, supplies, equipment, or services. Such contracts shall be solicited, awarded,

2. USA:n joukot voivat tehdä rahoituslaitosten kanssa sopimuksia pankkipalvelujen ja muiden rahoituspalvelujen tarjoamisesta Suomen alueella USA:n joukkojen ja niiden jäsenten sekä näiden huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien yksinomaiseen käyttöön.

3. Tässä artiklassa tarkoitettuihin palveluihin ja organisaatioihin sovelletaan samoja vero- ja tullivapautuksia kuin USA:n joukkoihin. Näitä palveluja ja organisaatioita ylläpidettäessä ja tarjottaessa noudatetaan sovellettavaa USA:n sääntelyä. Kyseisiä palvelujen tarjoajia ja organisaatioita ei vaadita kantamaan tai maksamaan veroja tai muita maksuja toimintaansa liittyvistä palveluista.

4. USA:n joukot toteuttavat asianmukaiset toimenpiteet estääkseen Suomen alueelle tuotujen tai siellä hankittujen tavaroiden ja omaisuuden myymisen tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa palveluissa ja organisaatioissa henkilöille, joilla ei ole oikeutta asioida näissä palveluissa tai organisaatioissa.

22 ARTIKLA ASEVOIMIEN POSTITOIMIPAIKAT

1. Yhdysvallat voi perustaa, ylläpitää ja hoitaa asevoimien postitoimipaikkoja USA:n joukkojen jäsenten, näiden huollettavien, USA:n sopimustoimittajien ja, sen mukaan kuin yhteisesti sovitaan, muiden käytettäväksi.

2. Näistä postitoimipaikoista lähetettävässä postissa voidaan käyttää USA:n postimerkkejä.

3. USA:n joukkojen virallista postia ei tarkasteta, tutkita eikä takavarikoida.

4. USA:n joukkojen viranomaiset toteuttavat asevoimien postitoimipaikoissa asianmukaiset ja tarvittavat toimenpiteet estääkseen maahantuontiin oikeutettuja käyttäjiä tuomasta tavaroita Suomen alueelle sääntöjen vastaisesti.

and administered in accordance with U.S. laws and regulations. Offerors and contractors shall be clearly informed of the applicable laws and regulations in the solicitation and contract documents. The Parties intend to be mindful of each other's requirements with regard to their contracts for goods, materiel, supplies, equipment, or services.

2. Finland shall accord to U.S. forces treatment in the matter of procurement of goods, services, and utilities no less favorable than is accorded to the Finnish Defence Forces.

ARTICLE 26 STATUS OF U.S. CONTRACTORS

U.S. contractors shall be exempt from Finnish laws and regulations with respect to the terms and conditions of their employment to perform work under contracts with U.S. forces, and with respect to the licensing and registration of businesses and corporations solely with regard to the provision of goods and services to U.S. forces in the territory of Finland. Such contractors also shall be exempt from all taxes, including corporate and excise taxes arising solely from the delivery to U.S. forces of goods or services, or from construction of facilities for U.S. forces. Such contractors also shall not be subject to any form of income or profits tax by Finland or its local authorities on that portion of its income or profits derived from a contract or subcontract with U.S. forces.

ARTICLE 27 ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH, AND SAFETY

1. The Parties agree to implement this Agreement in a manner consistent with the protection of the natural environment of Finland and public health, including with regard to animal and plant disease, and safety, and to pursue a preventive rather than reactive approach to environmental protection, public health, and safety. To this end, the competent authorities of the Parties shall cooperate to ensure problems that may

23 ARTIKLA
VALUUTTA JA VALUUTANVAIHTO

1. USA:n joukoilla on oikeus tuoda maahan, viedä maasta ja käyttää USA:n valuuttaa ja Yhdysvaltojen valuutan määräisiä maksuvälineitä ilman määrällisiä rajoituksia.

2. USA:n joukkojen viranomaiset saavat jakaa ja vaihtaa USA:n joukkojen jäsenille ja näiden huollettaville seuraavien valuuttaa ja tämän valuutan määräisiä maksuvälineitä:

- a) Amerikan yhdysvallat;
- b) Suomi;
- c) euroalue; ja
- d) muu valtio siltä osin kuin on tarpeen luvallista matkustamista varten, mukaan lukien lomamatkat.

3. USA:n joukkojen jäsenet ja näiden huollettavat saavat

a) tuoda maahan ja viedä maasta USA:n valuuttaa ja Yhdysvaltojen valuutan määräisiä maksuvälineitä, ja

b) viedä Suomen alueelta mitä tahansa valuuttaa ja kyseisen valuutan määräisiä maksuvälineitä edellyttäen, että kyseiset USA:n joukot tai niiden jäsenten huollettavat ovat joko tuoneet nämä valuutat tai maksuvälineet Suomen alueelle tai saaneet nämä valuutat tai maksuvälineet USA:n joukoilta.

24 ARTIKLA
TYÖNTEKO

1. USA:n joukot ja tämän sopimuksen 21 ja 22 artiklan mukaisia asevoimille tarkoitettuja palveluja suorittavat organisaatiot saavat ottaa palvelukseen ja pitää palveluksessaan huollettavia sekä henkilöitä, joilla on lupa tehdä työtä Suomen alueella, ja ne saavat hallinnoida näiden henkilöiden työntekoa tämän artiklan mukaisesti. Huollettavilta ei vaadita lupaa tässä artiklassa tarkoitettua työntekoa varten.

arise, including with regard to the release of hazardous waste or hazardous materials, are dealt with immediately in order to prevent any lasting damage to the environment or endangerment of public health and safety. The United States shall respect relevant Finnish environmental, health, and safety laws in the execution of U.S. policies. Finland confirms its policy to implement environmental, health, and safety laws, regulations, and standards with due regard for the health and safety of U.S. forces, dependents, and U.S. contractors. The competent authorities of the Parties shall cooperate on matters pertaining to the environment, public health, and safety.

2. To assist in the environmentally sound management of hazardous wastes, Finland shall designate an entity as the competent authority for the purpose of its required notifications under the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, adopted at Basel on March 22, 1989, and any implementing legislation. U.S. forces shall provide the information required for Finland to comply with such obligations.

ARTICLE 28
UTILITIES AND COMMUNICATIONS

1. U.S. forces, U.S. contractors, and Finnish contractors shall be allowed to use water, electricity, and other public utilities on terms and conditions, including rates or charges, no less favorable than those available to the Finnish Defence Forces or Finland in like circumstances and, consistent with Article 16 of this Agreement, less taxes or other government fees or charges. U.S. forces' costs shall be equal to their pro rata share of the use of such utilities.

2. The Parties recognize that it may be necessary for U.S. forces to use the radio spectrum. The United States shall be allowed to operate its own telecommunication systems (as "telecommunication" is defined in the 1992 Constitution and Convention of the International Telecommunication Union). This shall include the right to utilize

2. USA:n joukot ja kyseiset organisaatiot määräävät palvelussuhteen ehdot noudattaen sovellettavia USA:n säädöksiä ja määräyksiä. Näissä palvelussuhteen ehtoissa kunnioitetaan olennaisia Suomen lainsäädännön säännöksiä työstä, kuten palkkatasosta, työturvallisuudesta ja säännöllisestä työajasta, niiltä osin ja sellaisin ehdoin, jotka eivät ole tämän sopimuksen tai USA:n joukkojen sotilaallisten vaatimusten vastaisia. USA:n joukot voivat irtisanoa paikalta palkatun siviilihenkilön palvelussuhteen turvallisuusnäkökohtien, sopimattoman menettelyn tai muiden operatiivisten vaatimusten perusteella. Yhdysvallat ei luovu mistään koskemattomuudesta, myöskään valtion koskemattomuudesta, tällaisen henkilöstön palvelussuhteen ollessa kyseessä.

25 ARTIKLA HANKINTAMENETTELYT

1. USA:n joukot voivat tehdä hankintasopimuksia tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston ja palvelujen (mukaan lukien rakentaminen) toimittamisesta tai suorittamisesta Suomen alueella ilman rajoituksia sopimustoimittajan valinnan, hankkijan tai tavarat, materiaalin, tarvikkeet, kaluston tai palvelut toimittavan henkilön suhteen. Tarjoukset näitä hankintasopimuksia varten pyydetään ja sopimukset tehdään ja niitä hallinnoidaan USA:n säädösten ja määräysten mukaisesti. Tarjoajille ja sopimustoimittajille ilmoitetaan selvästi tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoissa, mitä säädöksiä ja määräyksiä sovelletaan. Osapuolet ottavat huomioon toistensa vaatimukset, jotka koskevat niiden hankintasopimuksia tavaroiden, materiaalin, tarvikkeiden, kaluston tai palvelujen hankkimiseksi.

2. Suomi myöntää USA:n joukoille tavaroiden, palvelujen ja yleishyödyllisten palvelujen hankinnassa vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin Suomen puolustusvoimille.

26 ARTIKLA

such means and services as required to ensure full ability to operate telecommunication systems, and the right to use the necessary radio spectrum for this purpose. Use of the radio spectrum shall be free of cost to the United States. U.S. forces shall make every reasonable effort to coordinate in advance the use of frequencies with the Finnish Executive Agent.

ARTICLE 29 IMPLEMENTATION AND DISPUTES

1. All obligations under this Agreement shall be subject to the availability of appropriated funds authorized for these purposes.

2. In furtherance of this Agreement, the appropriate authorities of the Parties under their respective laws may exchange information, including personal data, as necessary and appropriate. Any information exchanged in connection to activities under this Agreement, including personal data, is for the purpose of enhancing defense and security cooperation. The Parties shall protect the information received from the other Party in accordance with applicable international agreements between the Parties and their respective laws and regulations.

3. As appropriate, the Parties or their Executive Agents may enter into implementing agreements or arrangements to carry out the provisions of this Agreement.

4. The Executive Agents shall consult as necessary to ensure the proper implementation of this Agreement. The Executive Agents shall develop procedures for consultation between their respective staffs on all matters concerning the effective implementation of this Agreement.

5. Disputes concerning interpretation and application of this Agreement shall be resolved at the lowest level possible and, as necessary, elevated to the Executive Agents for consideration and resolution. Those disputes that cannot be resolved by the Executive Agents shall be referred to the

USA:N SOPIMUSTOIMITTAJIEN
ASEMA

USA:n sopimustoimittajiin ei sovelleta Suomen säädöksiä ja määräyksiä niiden palvelussuhteen ehtojen osalta, joiden mukaisesti nämä sopimustoimittajat tekevät työtä USA:n joukkojen kanssa tehtyjen hankintasopimusten perusteella, eikä siltä osin kuin on kyse yritysten ja yhteisöjen luvutuksesta ja rekisteröinnistä yksinomaan tavaroiden ja palvelujen toimittamiseksi USA:n joukoille Suomen alueella. Nämä sopimustoimittajat vapautetaan myös kaikista veroista, mukaan lukien yhteisö- ja valmisteverot, jotka perustuvat yksinomaan tavaroiden tai palvelujen toimittamiseen USA:n joukoille tai tilojen rakentamiseen niille. Suomi ja sen paikalliset viranomaiset eivät myöskään määrää näille sopimustoimittajille minkäänlaista veroa tuloista tai voitoista siltä osin kuin ne saadaan USA:n joukkojen kanssa tehdyn hankintasopimuksen tai alihankintasopimuksen perusteella.

27 ARTIKLA
YMPÄRISTÖ, KANSANTERVEYS JA
TURVALLISUUS

1. Osapuolet sopivat panevansa tämän sopimuksen täytäntöön noudattaen Suomen luonnonympäristön ja kansanterveyden suojelua, myös eläin- ja kasvitautien torjuntaa, sekä turvallisuuden suojelua ja pyrkivänsä ympäristönsuojelun, kansanterveyden ja turvallisuuden suhteen pikemminkin ennalta ehkäisevään kuin reaktiiviseen lähestymistapaan. Tässä tarkoituksessa osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä varmistaakseen, että mahdollisesti syntyvät ongelmat, mukaan lukien ongelmat, jotka liittyvät vaarallisten jätteiden tai vaarallisten aineiden pääsyyn ympäristöön, käsitellään viipymättä, jotta saadaan estetyksi pysyvät ympäristövahingot sekä kansanterveyden ja turvallisuuden vaarantuminen. Toteuttaessaan toimintaperiaatteitaan Yhdysvallat kunnioittaa sovellettavaa Suomen ympäristö-, terveys- ja turvallisuuslainsäädäntöä. Suomi vahvistaa,

Parties for consultation and resolution, as appropriate.

6. Disputes and other matters subject to consultation under this Agreement shall not be referred to any national court, or to any international court, tribunal, or similar body or to any other third party for settlement.

ARTICLE 30
ENTRY INTO FORCE, AMENDMENT,
AND DURATION

1. This Agreement shall enter into force on the first (1st) day of the second (2nd) month following the date of the later note by which the Parties notify each other through diplomatic channels of the fulfillment of their respective domestic procedures necessary for the entry into force of this Agreement.

2. This Agreement may be amended by written agreement of the Parties.

3. This Agreement shall have an initial term of ten (10) years. After the initial term, it shall continue in force, but may be terminated by either Party upon one (1) year's written notice to the other Party through diplomatic channels.

4. Annex A to this Agreement shall form an integral part of this Agreement and may be amended by written agreement of the Parties or their Executive Agents.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorized by their respective Governments, have signed this Agreement.

DONE at Washington this 18 day of December, 2023, in duplicate, in the Finnish and English languages, both texts being equally authentic.

FOR THE GOVERNMENT OF THE
REPUBLIC OF FINLAND:

FOR THE GOVERNMENT OF THE
UNITED STATES OF AMERICA:

ANNEX A

että sen toimintaperiaatteena on panna ympäristöä, terveyttä ja turvallisuutta koskevat säädökset, määräykset ja vaatimukset täytäntöön ottaen asianmukaisesti huomioon USA:n joukkojen, niiden jäsenten huollettavien ja USA:n sopimustoimittajien terveyden ja turvallisuuden. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä asioissa, jotka koskevat ympäristöä, kansanterveyttä ja turvallisuutta.

2. Avustaakseen ympäristön kannalta asianmukaisessa vaarallisten jätteiden käsittelyssä Suomi nimeää toimivaltaisen viranomaisen niitä ilmoituksiaan varten, joita Baselissa 22 päivänä maaliskuuta 1989 tehty vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus ja sen täytäntöönpanolainsäädäntö edellyttävät. USA:n joukot antavat tiedot, jotka Suomi tarvitsee näiden velvoitteiden noudattamiseksi.

28 ARTIKLA YLEISHYÖDYLLISET PALVELUT JA VIESTINTÄYHTEYDET

1. USA:n joukkojen, USA:n sopimustoimittajien ja suomalaisten sopimustoimittajien sallitaan käyttää vettä, sähköä ja muita yleishyödyllisiä palveluja vähintään yhtä edullisilla ehdoilla, mukaan lukien taksat ja maksut, kuin ne ehdot, joita sovelletaan Suomen puolustusvoimiin tai Suomen valtioon vastaavissa olosuhteissa, ja tämän sopimuksen 16 artiklan mukaisesti ilman veroja ja muita valtion perimiä maksuja. USA:n joukkojen kulut vastaavat niiden suhteellista osuutta kyseisten yleishyödyllisten palvelujen käytöstä.

2. Osapuolet ovat tietoisia siitä, että USA:n joukoilla voi olla tarvetta käyttää radiotaajuuksia. Yhdysvaltojen sallitaan käyttää omia televiestintäjärjestelmiään sen "televiestinnän" määritelmän mukaisesti, joka on vuonna 1992 tehdyssä Kansainvälisen televiestintäliiton peruskirjassa ja Kansainvälisen televiestintäliiton yleissopimuksessa. Tähän

Agreed Facilities and Areas

- Ivalo, Border Guard Base (military use facilities and areas)
- Kuopio-Rissala, Karelia Air Command Air Base
- Niinisalo Garrison and Pohjankangas-Hämeenkanngas Training Areas
- Parkano Military Storage Area
- Raasepori Garrison and Syndalen Training Area
- Rovajärvi Training Area including Misi Military Storage Area
- Rovaniemi, Lapland Air Command Air Base and Jaeger Brigade Garrison
- Skinnarvik Military Storage Area
- Tammela Military Storage Area
- Tampere-Pirkkala, Satakunta Air Command Air Base
- Tervola Military Storage Area
- Jyväskylä-Tikkakoski, Air Force Academy Air Base
- Upinniemi Navy Base and Garrison in Kirkkonummi including Russarö Island
- Veitsiluoto Military Storage Area
- Vekaranjärvi Garrison and Pahlkajärvi Training Area

sisältyy oikeus käyttää sellaisia keinoja ja palveluja, jotka tarvitaan varmistamaan täysi valmius käyttää televiestintäjärjestelmiä, sekä oikeus käyttää tarvittavia radiotaajuuksia tähän tarkoitukseen. Radiotaajuuksien käyttö on Yhdysvalloille maksutonta. USA:n joukot pyrkivät kaikin kohtuullisin toimin yhteensovittamaan taajuuksien käytön ennakolta Suomen toimeenpanijan kanssa.

29 ARTIKLA TÄYTÄNTÖÖNPANO JA RIIDAT

1. Kaikki tämän sopimuksen mukaiset velvollisuudet täytetään sen mukaan, onko kyseisiin tarkoituksiin osoitettuja määrärahoja käytettävissä.
2. Tämän sopimuksen täytäntöönpanon edistämiseksi osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti vaihtaa keskenään tietoja, myös henkilötietoja, jos se on tarpeellista ja asianmukaista. Tähän sopimukseen perustuvan toiminnan yhteydessä vaihdettavat tiedot, myös henkilötiedot, on tarkoitettu puolustus- ja turvallisuusyhteistyön tehostamiseen. Osapuolet suojaavat toiselta osapuolelta saadut tiedot noudattaen välillään sovellettavia kansainvälisiä sopimuksia sekä kansallisia säädöksiään ja määräyksiään.
3. Tarvittaessa osapuolet tai niiden toimeenpanijat voivat tehdä täytäntöönpanosopimuksia tai järjestelyjä tämän sopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi.
4. Osapuolten toimeenpanijat neuvottelevat tarvittaessa keskenään varmistaakseen tämän sopimuksen asianmukaisen täytäntöönpanon. Toimeenpanijat laativat menettelyt, joita sovelletaan niiden henkilöstöjen välisissä neuvotteluissa kaikista tämän sopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa koskevista asioista.
5. Tämän sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat riidat ratkaistaan mahdollisimman alhaisella tasolla ja

saatetaan tarvittaessa toimeenpanijoiden käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Ne riidat, joita toimeenpanijat eivät voi ratkaista, saatetaan tarvittaessa osapuolten neuvoteltavaksi ja ratkaistavaksi.

6. Riitoja ja muita tämän sopimuksen mukaan neuvottelemalla ratkaistavia asioita ei saateta kansallisen eikä kansainvälisen tuomioistuimen, ratkaisuelimen tai vastaavan elimen eikä muun kolmannen osapuolen ratkaistavaksi.

30 ARTIKLA VOIMAANTULO, MUUTTAMINEN JA VOIMASSAOLO

1. Tämä sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä laskettuna jälkimmäisen sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen tämän sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä.

2. Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella.

3. Tämä sopimus on aluksi voimassa kymmenen (10) vuotta. Ensimmäisen voimassaoloajan jälkeen sopimus on edelleen voimassa, mutta kumpikin osapuoli voi irtisanoa sen ilmoittamalla irtisanomisesta toiselle osapuolelle kirjallisesti diplomaattiteitse yhtä (1) vuotta aiemmin.

4. Tämän sopimuksen liite A on sopimuksen erottamaton osa, ja sitä voidaan muuttaa osapuolten tai niiden toimeenpanijoiden kirjallisella suostumuksella.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, hallitustensa siihen asianmukaisesti valtuuttamina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Washingtonissa 18 päivänä joulukuuta 2023 kahtena kappaleena suomen ja

englannin kielellä, molempien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset.

SUOMEN TASAVALLAN
HALLITUKSEN PUOLESTA

AMERIKAN YHDYSVALTOJEN
HALLITUKSEN PUOLESTA

LIITE A

Sovitut tilat ja alueet

- Ivalo, Rajavartiolaitoksen kasarmialueet (sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien hoitamiseen varatut tilat ja alueet)
- Kuopio-Rissala, Karjalan lennoston lentotukikohta
- Niinisalon varuskunta-alue ja Pohjankangas-Hämeen kangas harjoitusalueet
- Parkanon varastoalue
- Raaseporin varuskunta-alue ja Syndalenin harjoitusalue
- Rovajärven harjoitusalue mukaan lukien Misin varastoalue
- Rovaniemi, Lapin lennoston lentotukikohta ja Jääkäriprikaatin varuskunta-alue
- Skinnarvikin varastoalue
- Tammelan varastoalue
- Tampere-Pirkkala, Satakunnan lennoston lentotukikohta
- Tervolan varastoalue
- Jyväskylä-Tikkakoski, Ilmasotakoulun lentotukikohta
- Upinniemen laivastotukikohta ja varuskunta-alue Kirkkonummella mukaan lukien Russarö
- Veitsiluodon varastoalue
- Vekaranjärven varuskunta-alue ja Pahkajärven harjoitusalue

Laki

ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa 126/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

Tämä laki ei koske:

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005);

b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005) *tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehtyä sopimusta;*

b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

c) toimintaan on myönnetty lupa
aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

c) toimintaan on myönnetty lupa
aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

Tämän lain voimaantulosta säädetään
valtioneuvoston asetuksella. .

Laki

ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 40 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa
449/2012, sekä
lisätään 40 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 449/2012, 121/2022 ja
1206/2022, uusi 8 ja 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 §
Oleskeluoikeus

Tämän lain mukaan laillista oleskelua on:

40 §
Oleskeluoikeus

Tämän lain mukaan laillista oleskelua on:

7) ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä
tarkoitettuna laittomasti maassa oleskelleen ja
työskennelleen kolmannen maan kansalaisen
52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana
tapahtuva oleskelu.

7) ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä
tarkoitettuna laittomasti maassa oleskelleen ja
työskennelleen kolmannen maan kansalaisen
52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana
tapahtuva oleskelu;

8) *Pohjois-Atlantin sopimuksen
sopimuspuolten välillä niiden joukkojen
asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 23 ja
24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen
mukaisesti perustettujen kansainvälisten
sotilasesikuntien asemasta tehdyssä
pöytäkirjassa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-
Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja
muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien
valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta
tehdyssä sopimuksessa (SopS 65/1997) tai sen
toisessa lisäpöytäkirjassa (SopS 73/2005)
tarkoitettuna joukon jäsenen oleskelu;*

9) *Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan
hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hallituksen välillä puolustusyhteistyöstä tehdyssä sopimuksessa tarkoitetun joukon jäsenen, siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavan ja USA:n sopimustoimittajan oleskelu.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

sotilasajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään sotilasajoneuvolain (332/2023) 1 §:ään uusi 2 momentti ja lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä puolustusyhteistyösopimus, 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 23 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

4 luku

Sotilasajoneuvorekisteri ja sotilasajoneuvojen rekisteröinti

23 a §

Sotilasajoneuvon rekisterikilpien antaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto antaa puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun USA:n joukkojen viralliseen, muuhun kuin taktiseen ajoneuvoon USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Puolustusvoimien rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voi tallentaa ajoneuvon yksilöimiseksi tarvittavat tiedot tässä laissa tarkoitettuun rekisteriin. Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettun pyynnön toimittaminen pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle sekä selvityksen esittäminen ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

arvonlisäverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan arvonlisäverolain (1501/1993) 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d, 129 e ja 209 r §, sellaisina kuin ne ovat, 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d ja 129 e § laissa 417/2022 sekä 209 r § laissa 310/2023, ja

lisätään 94 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1218/1994, 1486/1994, 763/1999, 940/1999, 935/2004, 1359/2009, 1392/2010, 1202/2011, 305/2016, 417/2022, 1272/2022, 310/2023 ja 835/2023, uusi 27 kohta ja lakiin uusi 129 f § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

94 §
Verotonta on seuraavien tavaroiden
maahantuonti:

94 §
Verotonta on seuraavien tavaroiden
maahantuonti:

26) tavarat, joiden myynnistä suoritettava arvonlisävero on ilmoitettava 133 r §:ssä

tarkoitetussa erityisjärjestelmässä, jos erityisjärjestelmää käyttävälle verovelvolliselle järjestelmän käyttämistä varten annettu yksilöllinen tunniste on ilmoitettu Tullille viimeistään tuonti-ilmoituksen antamishetkellä;

27) Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä **puolustusyhteistyösopimus**, 19 artiklassa tarkoitetun USA:n joukkojen jäsenen, hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen ja USA:n sopimustoimittajan työntekijän henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomat tavarat niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on sovittu puolustusyhteistyösopimuksessa edellyttäen, että maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättyä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä; tavarain maahantuojan tulee pyydettyä esittää Tullille asianmukainen todistus siitä, että hänellä on puolustusyhteistyösopimuksen, asemansa sekä tavarain käyttötarkoituksen perusteella oikeus verottomuuteen.

129 d §

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitetulle Suomessa olevalle USA:n joukkojen jäsenelle palautetaan Suomesta ostettujen tavarain ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jos tavara tai palvelu on ostettu USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaiseen käyttöön.

Palautuksen edellytyksenä on, että tavarain tai palvelujen verollinen ostohinta on yhteensä vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä. Palautukseen sovelletaan muutoinkin puolustusyhteistyösopimuksessa sovittuja rajoituksia ja edellytyksiä.

Vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa

129 d §

Jos veroa on palautettu 129 ja 129 a–129 c §:n perusteella liikaa, voidaan liikaa palautetun veron määrä vähentää myöhemmin palautettavan veron määrästä.

129 e §

Mitä oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 59 §:ssä säädetään verovelvollisesta, sovelletaan myös 129 ja 129 a–129 c §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeutettuun.

Haettaessa muutosta 129 ja 129 a–129 c §:n nojalla tehtyyn päätökseen oikaisuvaatimuksen tekemisen määräaika lasketaan sen kalenterivuoden päättymisestä, johon kuuluvaa ajanjaksoa päätös koskee.

209 r §

Edellä 128, 129 ja 129 a–129 c §:ssä tarkoitetun hakemuksen perusteena oleva lasku on säilytettävä kolme vuotta laskun maksupäivää seuraavan vuoden alusta. Edellä 125 §:ssä tarkoitetun hakemuksen osalta tavaroiden hankintaan sisältyvän veron määrän ja näiden tavaroiden viennin todentavat asiakirjat on säilytettävä kolme vuotta tavaroiden vientiä seuraavan vuoden alusta.

hakemuksen vastaanottamisesta. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Hakemukseen tulee liittää asianmukainen todistus siitä, että hakijalla on puolustusyhteistyösopimuksen, hakijan aseman sekä tavaran tai palvelun käyttötarkoituksen perusteella oikeus palautukseen. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron.

Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

129 e §

Jos veroa on palautettu 129 tai 129 a–129 d §:n perusteella liikaa, voidaan liikaa palautetun veron määrä vähentää myöhemmin palautettavan veron määrästä.

129 f §

Mitä oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 59 §:ssä säädetään verovelvollisesta, sovelletaan myös 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeutettuun.

Haettaessa muutosta 129 ja 129 a–129 d §:n nojalla tehtyyn päätökseen oikaisuvaatimuksen tekemisen määräaika lasketaan sen kalenterivuoden päättymisestä, johon kuuluvaa ajanjaksoa päätös koskee.

209 r §

Edellä 128, 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitetun hakemuksen perusteena oleva lasku on säilytettävä kolme vuotta laskun maksupäivää seuraavan vuoden alusta. Edellä 125 §:ssä tarkoitetun hakemuksen osalta tavaroiden hankintaan sisältyvän veron määrän ja näiden tavaroiden viennin todentavat asiakirjat on säilytettävä kolme vuotta tavaroiden vientiä seuraavan vuoden alusta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 127/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajokorttilain (386/2011) 58 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 130/2024,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

58 a §

58 a §

*Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön
osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti,
ajolupa ja asevoimien ajolupa*

*Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön
osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti,
ajolupa ja asevoimien ajolupa*

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa *tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa* tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 39 §, 265 §:n 2 momentti ja 324 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 39 § laeissa 1003/2018 ja 1207/2020 sekä 265 §:n 2 momentti laissa 1003/2018,
seuraavasti:

39 §
Radiolupa

39 §
Radiolupa

Radiolähtimien hallussapito ja käyttö edellyttävät Liikenne- ja viestintäviraston myöntämää radiolupaa, jollei tässä pykälässä toisin säädetä.

2 momentti on kumottu L:lla 30.12.2020/1207.

Radiolähtimien hallussapitoon ja käyttöön ei tarvita radiolupaa, jos radiolähtimä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston sille määräämällä yhteistaajuudella ja sen vaatimustenmukaisuus on varmistettu tässä laissa säädetyllä tavalla. Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tällaisen radiolähtimien käyttöä rajoittavia määräyksiä, jotka ovat taajuuksien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön sekä häiriöiden estämisen tai poistamisen kannalta tarpeellisia.

Liikenne- ja viestintävirasto voi määrätä, että 2 momentissa tarkoitetun radiolähtimien hallussapidosta ja käytöstä on ennen sen käyttöönottoa tehtävä kirjallinen kerrallaan enintään viisi vuotta voimassa oleva rekisteröinti-ilmoitus.

Radiolähtimien hallussapitoon ei tarvita radiolupaa, jos radiolähtimä on pysyvästi tehty teknisesti kykenemättömäksi radioviestintään tai jos muuten on selvää, että hallussapidon tarkoituksena ei ole laitteen käyttäminen radioviestintään.

Liikenne- ja viestintävirasto antaa määräykset muun maan toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan, muun oikeutuksen tai radiolähtimien käyttöoikeuden ilmaisevan merkin hyväksymisestä 1 momentissa tarkoitetuksi luvaksi.

Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähtimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtimä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla

Radiolähtimien hallussapito ja käyttö edellyttävät Liikenne- ja viestintäviraston myöntämää radiolupaa, jollei tässä pykälässä toisin säädetä.

Radiolähtimien hallussapitoon ja käyttöön ei tarvita radiolupaa, jos radiolähtimä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston sille määräämällä yhteistaajuudella ja sen vaatimustenmukaisuus on varmistettu tässä laissa säädetyllä tavalla. Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tällaisen radiolähtimien käyttöä rajoittavia määräyksiä, jotka ovat taajuuksien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön sekä häiriöiden estämisen tai poistamisen kannalta tarpeellisia.

Liikenne- ja viestintävirasto voi määrätä, että 2 momentissa tarkoitetun radiolähtimien hallussapidosta ja käytöstä on ennen sen käyttöönottoa tehtävä kirjallinen kerrallaan enintään viisi vuotta voimassa oleva rekisteröinti-ilmoitus.

Radiolähtimien hallussapitoon ei tarvita radiolupaa, jos radiolähtimä on pysyvästi tehty teknisesti kykenemättömäksi radioviestintään tai jos muuten on selvää, että hallussapidon tarkoituksena ei ole laitteen käyttäminen radioviestintään.

Liikenne- ja viestintävirasto antaa määräykset muun maan toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan, muun oikeutuksen tai radiolähtimien käyttöoikeuden ilmaisevan merkin hyväksymisestä 1 momentissa tarkoitetuksi luvaksi.

Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähtimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtimä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla

käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla antamassa määräyksessä yksinomaan puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla.

Vieraan valtion poliisimies ei tarvitse radiolupaa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 23/2001) 41 artiklassa tarkoitettussa takaa-ajossa tai 40 artiklassa tarkoitettussa rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön.

Vieraan valtion edustaja ei tarvitse radiolupaa valtio- tai työvierailussa käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

Televiestinnän voimavarojen antamisesta suuronnettomuuksien lievittämiseen ja pelastustoimiin tehdyssä Tampereen yleissopimuksessa (SopS 15/2005) tarkoitettu vieraan valtion henkilöstö ei tarvitse radiolupaa sopimuksessa tarkoitetuissa pelastustoimissa ja suuronnettomuuksien lievittämisessä käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta ja suunnitellusta

antamassa määräyksessä yksinomaan puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla.

Vieraan valtion poliisimies ei tarvitse radiolupaa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 23/2001) 41 artiklassa tarkoitettussa takaa-ajossa tai 40 artiklassa tarkoitettussa rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön.

Vieraan valtion edustaja ei tarvitse radiolupaa valtio- tai työvierailussa käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa, jäljempänä puolustusyhteistyösopimus, tarkoitettu USA:n sotilasjoukot eivät tarvitse radiolupaa käyttämiensä radiolähtetimien hallussapitoon ja käyttöön.

Televiestinnän voimavarojen antamisesta suuronnettomuuksien lievittämiseen ja pelastustoimiin tehdyssä Tampereen yleissopimuksessa (SopS 15/2005) tarkoitettu vieraan valtion henkilöstö ei tarvitse radiolupaa sopimuksessa tarkoitetuissa pelastustoimissa ja suuronnettomuuksien lievittämisessä käytettävän radiolähtetimen hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähtetimen hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähtetimen rakenteesta ja suunnitellusta käytöstä on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

Voimassa oleva laki

käytöstä on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

265 §
Pätevyyden osoittaminen

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, radiolähetintä saa pätevyystodistuksen haltijan välittömässä valvonnassa käyttää muukin henkilö. Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske puolustusvoimia eikä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa käyttämiä radiolaitteita.

324 §
Soveltamisalan rajoitukset

Jäljempänä 326 ja 327 § sekä 329 §:n 3 momentti eivät koske Puolustusvoimia eivätkä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa hallussa pitämiä radiolaitteita.

Ehdotus

265 §
Pätevyyden osoittaminen

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, radiolähetintä saa pätevyystodistuksen haltijan välittömässä valvonnassa käyttää muukin henkilö. Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske puolustusvoimia eikä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa käyttämiä radiolaitteita eikä *puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkoja*.

324 §
Soveltamisalan rajoitukset

Jäljempänä 326 ja 327 § sekä 329 §:n 3 momentti eivät koske Puolustusvoimia eivätkä Rajavartiolaistosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa hallussa pitämiä radiolaitteita *eivätkä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkojen radioviestintää tai niiden hallussa pitämiä radiolaitteita*.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

ilmailulain 112 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ilmailulain (864/2014) 112 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1327/2021,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

112 §

*Lennonvarmistuspalvelujen ylläpitäminen,
järjestäminen ja kehittäminen*

Edellä 108 §:ssä tarkoitettu ilmaliikennepalvelun tarjoaja ylläpitää, järjestää ja kehittää tarjoamiaan lennonvarmistuspalveluja ilmatilan lohkoissa siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Jos lennonvarmistuspalvelun tarjoamiseen käytettävät laitteet tai järjestelmät ovat lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetun lentoasemaverkkoyhtiön omistuksessa tai hallinnassa, ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön on yhteistyössä varmistettava, että niitä ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja niiden hinnoittelusta sovitaan tarkemmin ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön sekä valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien välillä.

Lennonvarmistuksen erillispalveluilla tarkoitetaan tässä laissa niitä valtion ilma-alusten ja sotilasilma-alusten toiminnan vaatimuksesta tarvittavia lennonvarmistuspalveluja, joita:

- 1) tarjoaa ainoastaan yksi palveluntarjoaja;
- 2) varten ei ole määritettynä yleisten palveluehtojen mukaisia maksuja; ja
- 3) ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään ainoastaan valtion ilmailua tai sotilasilmailua varten.

112 §

*Lennonvarmistuspalvelujen ylläpitäminen,
järjestäminen ja kehittäminen*

Edellä 108 §:ssä tarkoitettu ilmaliikennepalvelun tarjoaja ylläpitää, järjestää ja kehittää tarjoamiaan lennonvarmistuspalveluja ilmatilan lohkoissa siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Jos lennonvarmistuspalvelun tarjoamiseen käytettävät laitteet tai järjestelmät ovat lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetun lentoasemaverkkoyhtiön omistuksessa tai hallinnassa, ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön on yhteistyössä varmistettava, että niitä ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja niiden hinnoittelusta sovitaan tarkemmin ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön sekä valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lennonvarmistuspalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lennonvarmistuspalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella säädettyä vapautusta maksuista.

Voimassa oleva laki

Lennonvarmistuksen erillispalveluihin kuuluvista palveluista voidaan antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Lennonvarmistuksen erillispalveluista suoritettavien korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon palveluista aiheutuneet erilliskustannukset ja kohtuullinen tuotto.

Ehdotus

Lennonvarmistuksen erillispalveluilla tarkoitetaan tässä laissa niitä valtion ilma-alusten ja sotilasilma-alusten toiminnan vaatimuksesta tarvittavia lennonvarmistuspalveluja, joita:

- 1) tarjoaa ainoastaan yksi palveluntarjoaja;
- 2) varten ei ole määritettynä yleisten palveluehtojen mukaisia maksuja; ja
- 3) ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään ainoastaan valtion ilmailua tai sotilasilmailua varten.

Lennonvarmistuksen erillispalveluihin kuuluvista palveluista voidaan antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Lennonvarmistuksen erillispalveluista suoritettavien korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon palveluista aiheutuneet erilliskustannukset ja kohtuullinen tuotto.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

lentoasemaverkosta ja –maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 §
*Valtion ilmailun ja sotilasilmailun
lentoasemapalvelut, palveluiden hinnoittelu
sekä niitä koskevat neuvottelut*

Ehdotus

8 §
*Valtion ilmailun ja sotilasilmailun
lentoasemapalvelut, palveluiden hinnoittelu
sekä niitä koskevat neuvottelut*

Voimassa oleva laki

Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu.

Lentoasemaverkossa valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja hinnoittelusta sovitaan tarkemmin lentoasemaverkkoyhtiön ja valtion ilmailun sekä sotilasilmailun edustajien välillä.

Lentoasemaverkkoyhtiön on järjestettävä 7 §:n mukaiset erilliset neuvottelut valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien kanssa. Lisäksi lentoaseman pitäjän on neuvoteltava asianomaisten viranomaisten kanssa ennen kuin se tekee päätöksiä uusien merkittävien infrastruktuurihankkeiden toteuttamisesta.

Ehdotus

Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu.

Lentoasemaverkossa valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja hinnoittelusta sovitaan tarkemmin lentoasemaverkkoyhtiön ja valtion ilmailun sekä sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lentoasemapalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lentoasemapalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella säädettyä vapautusta maksuista.

Lentoasemaverkkoyhtiön on järjestettävä 7 §:n mukaiset erilliset neuvottelut valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien kanssa. Lisäksi lentoaseman pitäjän on neuvoteltava asianomaisten viranomaisten kanssa ennen kuin se tekee päätöksiä uusien merkittävien infrastruktuurihankkeiden toteuttamisesta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laki

ajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ajoneuvolain (82/2021) 127 §, sellaisena kuin se on laissa (132/2024), ja lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 493/2023, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 83 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

1 a §

Soveltamisalan rajaukset

Soveltamisalan rajaukset

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa, jäljempänä puolustusyhteistyösopimus, tarkoitettuihin, Suomeen rekisteröitäviin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 83 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

83 a §

Ajoneuvon rekisteritietojen ilmoittaminen ja tallentaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Liikenne- ja viestintävirasto antaa maksutta puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitettuun ajoneuvoon rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten virasto voi tallentaa rekisteriin liikenteen palveluista annetun lain 219 ja 221 §:ssä säädettyt tiedot.

Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitetun pyynnön toimittaminen Liikenne- ja viestintävirastolle sekä selvityksen esittäminen voimassa olevasta liikennevakuutuksesta ja ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Tässä pykälässä tarkoitetun ajoneuvon omistusoikeutta tai hallintaa ei saa luovuttaa muulle kuin puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetulle henkilölle, ellei Liikenne- ja viestintävirasto anna siihen hyväksyntää.

127 §

127 §

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa

*Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa **tai***

Voimassa oleva laki

*koskevassa sopimuksessa tarkoitetun
ajoneuvon tilapäinen käyttö*

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa sekä 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Ehdotus

***puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetun
ajoneuvon tilapäinen käyttö***

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa *tai puolustusyhteistyösopimuksessa* tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa sekä 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.